In Co
memo
ratione
sci pau
li introi
tus

me ami Scio cui

puteus est depositus meus

Homine probasti me et cognouisti

Grad

rrectionem meam Gloria Qui

4626
CIMELIA

232

1594.

29/11 903 14. koron

1903. XII. 58.

(NB brak, karty Oo11).

Poezya

Cim. Bu. 4626.

PSALTERZ DAWIDOW.

Teraz znowu z Łácińskiego / z Græckiego / y z Zydowskiego / ná Polski iezyk z pilnośćią przełożony / y Argumentámi / y Annotácyámi obiáśniony.

Przez D. IAKVBA WVYKA, Theologá Societatis IESV.

Z dozwoleniem Stárßych.

Pod rozßadek Kośćiołá S. powßechnego Rzymskiego wßytko niech podleże.

IN STEMMA ILLVSTRISS: ET REVERENDISS: D. STANISLAI KARNkovvski, Archiepiſcopi Gneſneñ. &c. &c.

Innocuum, placidumq; pecus, quóq; vtile nullum
Eſt magis, ô Præſul, nobile ſtemma geris.
Et meritò. Nouit te tota Polonia talem;
Agnus te qualem prædicat eſſe tuus.

G. M.

Cui mitis clavi pro stemmate traditur Ag
Mite Vir ingenium mitis ut agnus habe

Jáśnie Oświeconemu y Nawielebnieyszemu w Pánu Christuśie Oycu y Pánu/ Pánu STANISLAWOWI KARNKOWSKIEMV, z łáski Bożey Arcybiskupowi Gnieznieńskiemu/ Legato nato, Korony Polskiey Primásowi y pierwszemu Kśiążęciu/ Pánu swemu Miłośćiwemu.

IAKVB WVIEK, Societatis IESV, łáski Bożey/ zdrowia dobrego, y wszego błogosłáwieństwá wiernie życzy y prośi od Páná Bogá.

NO wydániu Nowego Testámentu z Annotácyámi Kátholickiemi/ roku przeszłego/ Jáśnie Oświecony y Nawielebnieyszy/ á mnie Miłośćiwy Pánie/ myśląc śię też (z poruczenia przełożonych moich) zá pomocą Páńską/ y o stáry Testáment pokuśić/ zdáło mi śię napirwey od Psáłt[illegible]á począć. Nie tylko dla tego/ iż go nászy ludźie/ ták iáko gi w kośćiele śpiewáią/ iezykiem swym dawno mieć prágneli: ále też y przeto/ iż miedzy inszymi kśiegámi świętymi iest napotrzebnieyszy y napożytecznieyszy/ dla vstáwicznego vżywánia iego. Abowiem Psáłterz iest iákoby compendium ábo summa wszytkiego pismá świętego: y ma w sobie ná krotce to wszytko/ cokolwiek w innych piśmiech świętych iest napożytecznieyszego: oprocz tego/ że ma inne rzeczy swoie własne/ ktorych nie mász w innych kśiegách świętych. K temu Psáłterz iáko w kośćiele iest nazwyczáynieyszy/ ták też snadz

Czemu Psáłterz napierwey przełożony.

Psáłterz iest máła Biblia.

Czemu trudny.

że wßytkich kśiąg ieſt natrudnieyßy. A to przeto/ iż nie poſpolitemi ſłowy/ ále wierßem / dźiśia nieznáiomym/ po Zydowſku ieſt nápiſány ; y ſłowy innemi obcymi / Cháldeyſkimi/ Syryiſkimi/Arábſkimi/ á ſnadź y Perſkimi/tu y owdźie ieſt potrześiony: á ktemu rozmáitemi figurámi y kßtałtámi mowy (iáko ieſt obyczay Poetow) ták ozdobiony / że czáſem śiłá ſłow opußczonych domyśláć ſie muśiß: czáſem też z iedney rzeczy ábo perſony ná drugą z Prorokiem muśiß wnet przeſkoczyć.

Przecz z Láćińskiey vulgaty ieſt przełożony.

Ale ácz kśiegi Pſálmow/ Zydowſkim naprzod iezykiem ſą nápiſáne ; iednákem ia wolał ex Latina vulgata editione, to ieſt / z Láćińſkiego textu poſpolitego (iáko ie w Rzymſkim kośćiele dáley niż od tyśiącá lat iáwnie śpiewáią y czytáią / y iáko ie z Græckiego onych śiedmidźieśiąt y dwu świętych ſtárcow przekłádu właſnie y cudownie przełożono) ráczey/ niżli z Zydowſkiego textu dźiśieyßego/od Máſſoretow / to ieſt/od Grámmátykow Zydowſkich/we czterzyſtá lat y dáley/po Národzeniu Páńſkim/nie pomáłu odmie-
1. nionego/ ná Polſki náß iezyk przetłumáczyć. Nie tylko dla tego/ iż ten Láćińſki przekład Pſálmow ieſt práwie Kátholicki / ktory przez ták wiele wiekow / ießcze przed Hieronymem S. to ieſt/ przede dwunaśćie ſet lat / w powßechnym
2. kośćiele gorę poważnośći otrzymał ; ále y przeto/ iż ieſt dáleko lepßy/pewnieyßy y gruntownieyßy/á niżli Pſálterz Zy-
3. dowſki dźiśieyßy: á náde wßytko/ iż ieſt Apoſtolſki: to ieſt/ iż ſie z Græckim Lxx. przetłumáczenim zgadza / ktorego y ſam Pan Chriſtus/y Apoſtołowie/y Ewángeliſtowie rádniey/ á niżli Zydowſkiego vżywáli / y Grækom gi ku czytániu y śpiewániu podáli.

Trzy cześći Przedmowy.

Co áby ſie porządnie wywiodło / pokażę tu naprzod / iż ten Græcki Pſálterz (z ktorego náß Láćińſki ieſt przetłu-
1. máczony) był od śiedmidźieśiąt y dwu onych pierwßych
2. tłumáczow/ z Zydowſkiego ná Græcki iezyk przełożony. A potym dowiodę / iż ieſt dáleko lepßy y pewnieyßy / á niżli te

wßytkie

wßytkie Pſálterze / ktore z Zydowſkich dźiśieyßych / ná Láćińſki / ábo ktory inny iezyk / nie tylko od Nowowiernikow / ále y od Kátholikow náßych ſą przełożone. A nákoniec oznaymię / co było w tym przekłádźie zá przedśięwźięćie moie. 3.

Iż tedy oni Siedmdźieśiąt y dwá ſtárcy Zydowſcy (ktorzy z káżdego pokolenia Zydowſkiego po ßeśćiu / co náuczeńßy wybráni byli) ná żądánie Ptolomęiá Philádelphá Egiptſkiego krolá / od Eleázárá nawyżßego kápłaná do Egiptu poſłáni / áby kśięgi ſtárego Zakonu z Zydowſkiego ná Græcki iezyk przełożyli / we trzy ſtá lat przed Národzeniem Páńſkim; nie tylko pięćiory kśięgi Moyzeßowe / ále y Pſálterz y Proroki / ná Græcki iezyk przetłumáczyli: Swiádczą o tym naprzod naſtárßy Doktorowie kośćielni / S. Iuſtinus Męczennik / in Dialogo ad Triphonem, Irenæus lib: 3. cap: 25. Clemens Alexandrinus lib: 1. Stromatum, Epiphanius de menſuris & ponderibus, Euſebius lib: 8. cap: 1. præparationis Euangelicæ. Swiádczy nád to y ſam Pan Chriſtus y Apoſtołowie iego: ktorzy przywodząc piſmá Prorockie y Pſálmy / iáko ſię niżey pokaże / vżywáią przekłádu tego Gręckiego. Poniewaź zá czáſow Apoſtolſkich żadnego innego przekłádu Græckiego piſmá S. nie było / iedno ten przekład Siedmidźieśiąt tłumáczow. Bo inne wßytkie przekłády ábo edicye Gręckie / Aquilæ, Thedotionis, Symmachi, Quinta, Sexta, y drugie poślednie / áż w kilku ſet lat po Národzeniu Páńſkim náſtáły. Nád to / nie ieſt rzecz podobna / áby on krol wielki / ktory z ták wielką chęćią kśięgi ze wßytkiego świátá do ſwey Bibliotheki zbierał / miał był przeſtáć ná ſámych kśięgách Moyzeßowych; á nie domágáć ſię też przytym kśiąg Prorockich y innych naſtárßych Zydowſkich: przyzwawßy do śiebie / z wielkim koßtem / śiedmidźieśiąt y dwu co nauczeńßych Zydow. Przetoż y ſam Hieronim S. ácz ná niektorych mieyſcách zda ſię o tym wątpić: wßákże w Commentarzách ſwych ná Proroki / wßędy przekład śied-

I. Iż Pſálterz od Lxx. nápierwey ná Græcki iezyk był przełożony. Euſeb: lib: 6. hiſt: cap: 13. Athanaſius in Synopſi.

Siedmidźieśiąt tłumáczow przekład napierwßy.

Hier: in quæſt: Hebraicis, & in cap: 5. Ezechielis, & in 2. ca: Micheæ.

domidźieśiat Grœcki wspomina / przywodźi y wykłáda. Aristæus lepák / ktory historia tego przekładu Lxx. pisał / y Josephus / y Philo Zydowin / gdy mowia / że Lxx. zakon przełożyli / tedy pod imieniem zakonu rozumieia wßytkie kśiegi stáre° zakonu. Bo od kśiąg zakonu / iáko naczelnieyßych / wßytkie inne kśiegi były názywáne. Przetoż y P. Christus mowi / że w zakonie Zydowskim nápisano to / co w Psálmiech iest nápisano. A Páwel ś. tákże powiáda / że to w zakonie nápisano / co sie náyduie v Jsáiaßá Proroká. Jásna tedy rzecz iest / iż Siedmdźieśiat tłumácze napierwßy ná Grœcki iezyk z Zydowskiego / miedzy inßemi kśiegámi zakonu stárego / Psálterz przełożyli.

Aristæus: in lib: de 72. Interpret. Ioseph: in præfat: in lib: Antiquit. Philo lib: 2. de vita Mosis.

Lecz iż ten Psálterz / ktorego po wßytkim świecie kośćioł Chrześćiáński ták Grœcki iáko y Láćiński vżywa / iest ten / ktory Lxx. naprzod ná Grœcki iezyk przełożyli / to też nie mniey pewna. Bo v Dyonizyußá Areopágity / v Jgnácyusá / v Klemensá Rzymskiego / y v innych Doktorow ktorzy żyli zá czásow Apostolskich / náyduiemy / że Apostołowie tego Grœckiego Psálterzá (gdyż żadnego innego ná on czás nie było) czytánie y śpiewánie kośćiołom podáli / y sámi go / iáko niżey pokaże / rádźi vżywáli. Ten á nie inny Psálterz wykłádáia oni nastárßy Doktorowie / Origenes, Basilius, Gregorius, Chrysostomus, y Eusebius; twierdzac gi być Lxx. tłumáczow / y ku obiáśnieniu iego przywodzac też ine przekłády ábo edicye Aquili / Theodotioná / Symmáchá / piata y ßosta. Ten tedy iest on nastárßy Psálterz / ktory z źrzodeł Zydowskich wypłynął do Grœkow / á od Grœkow do Láćinnikow. Ten dobrze przed wiekiem Hieronymá ś. wiernie ná Láćiński iezyk z Grœckiego przełożony / záwße dla stárożytności był záchowány y zátrzymány / y dla vstáwicznego y powßechnego vżywánia iego / nie ták iáko ine kśiegi świete omyłkam podległy / ále w swey ßczerości dobrze dochowány. Bo ácz ine kśiegi stáre° Testámentu / według przekładu Hieronymá ś. z Zydowskiego ná Láćińskie / zá Dámázá Papieżá

Pśálterz náß stáry Láćinski iest Lxx. tłumáczow.

Cyrillus Hier: Cátech: 4. Iren: lib: 3. cap: 25.

do kośćio-

do Kośćiołá wnieśione y przyiete były (odłożywßy ná stro-
ne one z Græckiego Lxx. ná Láćińskie przełożone / ktore
przedtym w vżywániu były) wßákże sam Psálterz Hierony-
mow z Zydowskiego / nigdy iáwnie do kośćiołá ku czytániu
y śpiewániu przyięty nie był: ále ten Psálterz stáry z Græ-
ckiego Lxx. textu przełożony / iáko dawno przedtym w ko-
śćiele zwyczáyny w vżywániu został. Boby było nie máłe
w kośćiele zámießánie / gdyby sie stárego przekłádu oduczáć /
á nowemu sie dopiero przyuczáć ludźie byli mieli: y w wiel-
kiey wadze to v wßytkich było / co oni Lxx. byli przełożyli:
ták iż y inne kśiegi Hieronymowe z Zydowskie° iezyká prze-
łożone záledwe przyięto. O czym samże Hieronym ták ná
iednym mieyscu piße; To co Siedmdźieśiat przełożyli / dla
stárodawnośći / w kośćiele ma być śpiewano: á to (co z Zy-
dowskiego przełożono) dla lepßego wyrozumienia ma też
być czytano. A sstáło sie ták iáko Hieronim rádźił / że stáry
on Psálterz / Hieronymowego zániechawßy / záwße w ko-
śćiele śpiewano. W ktory iż sie były wkrádły / dla stárośći
iego / niektore przysády z innych przekłádow / y omyłki prze-
pisuiacych: przeto gi Hieronym ś. ná prośbe niektorych / we-
dług exemplarzá Gręckiego Lxx. dokłádáiac sie też Zydow-
skiego / popráwił / iáko sam w przedmowie ná Psálterz wy-
znawa. Ale oná praca nie wielom pomogłá. Bo iż nie
wßytkiemu kośćiołowi / ále niektorym przyiaćiołom tylko /
vczynił był te popráwe: przetoż nie dźiw / że sie y po dźiś
dźień niektore omyłki w Láćińskim Psálterzu náydowáły:
ktore iednák od ludźi vczonych y gdźie indźie przedtym / y
teraz nákoniec w Rzymie z roskazánia Pásterzá po Pánu
Christuśie nawyżßego / z stárych exemplarzow y z originál-
nych iezykow / ile mogło być nalepiey / sa popráwione. Jest-
ći w prawdźie inßy przekład Psálterzá Hieronymow z Zy-
dowskiego / miedzy kśiegámi iego; ále y ten / iáko Genebrar-
dus twierdźi / rozmáitymi odmiánámi / vymowánim y przy-
dawánim Nowowiernikow dźiśieyßych / (zwłaßczá ktory

Czemu Psálterzá Hieronymowego z Zydowskiego, kośćioł nie przyiał.

Ad Suniam & Fretellam.

Hieronym S. Psálterzá popráwował.

Nowa popráwá Psálterzá.

w Bázyle-

II. náß Pſálterz : lepßy y pe- ieyßy, niżli z dowskiego ctu przełożo- nc.

w Bázyleiey wyßedł) ieſt popſowány: co y ſam Bruno Amorbachius w Præfácyey zeznawa.

Pokazawßy / iż ten náß Pſálterz ieſt on / ktory Lxx. tłumáczow trzy ſtá lat przed Narodzeniem Páńſkim z Zydowſkiego ná Græcki iezyk przełożyli: ſnádno iuż bedźie dowieść / że ieſt dáleko lepßy / pewnieyßy y gruntownieyßy / á niżli te wßytkie / ktore czáſow náßych z Zydowſkiego ná Láćińſki / ábo ná Polſki iezyk / nie tylko od Nowowiernikow (miedzy ktorymi też ſą tłumácze Bibliey Brzezkiey y Nieświeżkiey) ále y od Kátholikow náßych / Juſtinianá / Santes Págniná / Felixá Práteńſkiego / Wátablá / Cámpenſá / Fláminiuſá / y innych (y od Kochánowſkiego Polſkim wierßem) ſą przełożone. Bo im oni Lxx. tłumácze ſtárßy byli / y Dawidá bliżßy / y vczeńßy / y w iezyku Zydowſkim / Cháldeyſkim / Arábſkim / y Græckim biegleyßy / y ſtárey Poetyki ábo wierßow Zydowſkich świádomßy; tym też lepiey y właśniey Pſálterz przełożyli / á niżli ći nowi / ktorzy tákiey náuki y wiádomośći iezyká Hebráyſkiego / y znáiomośći oney ſtárey Poetyki y wierßow Zydowſkich mieć nie mogą. Nád to oni ſtárcy (iáko ieſt pośpolite wßytkich Doktorow rozumienie) mieli oſobliwą Duchá ś. áſſiſtencyą do przekłádu tego: ták iż nie iáko prośći tłumácze / ále iáko Prorocy piſmá przekłádáli: y przeto nie wßędy ſłowo od ſłowá; ále ná mieścách trudnieyßych ad ſenſum tłumáczyli / y czáſem niektore ſłowá przydawáli: iáko im Duch ś. podawał ku zbudowániu Pogan. K temu / oni piſmo ś. Zydowſkie ießcze ßczere y proſte / á żadnemi punktámi / áccentámi / diſtincciámi (ktore ſą wymyſły ludzkie) nie poznáczone mieli: y dáleko ie lepiey / niżli poſledniejßy Zydźi od Bogá iuż wzgárdzeni / y od Duchá ś. opußczeni / rozumieli: y przeto ie też lepiey y właśniey przełożyli. Abowiem / iáko y ſámi Zydźi zeznawáią / dopiero po czterzy ſtá ſiedmdźieſiąt y kilku leciech po Narodzeniu Páńſkim / zeßli ſie Zydźi Maſſoretowie / to ieſt / Grámmátykowie / do Tyberiády w Páleſtynie /

1.

2.

3.

unkty Zydow: o y kiedy wy- dazł.

(ktorych

(ktorych wodzowie byli Ben Aser y Ben Nephtáli) áby z iednego pasnká/ to iest wierßá zakonu (bo przedtym pismo ś. Zydowskie żadnych distinkciy wierßow nie miáło: ále wßytko pismo było iednym wierßem) wiele wierßow poczynili: y pismo świete punktámi/ ákcentámi y distinkcyámi/ niewiem iesli obiáśnili czyli zátrudnili: nie dokłádáiac sie stárßych przekłádáczow; ále wiecey niżli potrzebá vfáiac rozumowi y náuce swoiey. A stadći to vrosło/ że dáleko ináczey y sáme Psálmy podźielili/ y wierße w Psálmiech porozrywáli/ y niektore słowá y litery ináczey niżli Siedmdźiesiat czytáli: iáko sie pokaże ná swych mieyscách. A táż iest przyczyná/ czemu teraz wiele mieysc w Psálterzu ináczey z Zydowskiego/ niżli ná on czás Siedmdźieśiat/ przekłádáia: y czemu sie przekład Siedmidźiesiat/ z przekłádem [illegible] z Zydowskiego nie do końcá zgadza.

Czemu teraz ináczey Zydzi niżli Lxx. Psálmy y wierße ich dźiela.

Skad tá rożność miedzy Psálterzem Zydowskim á Lxx.

A stad iuż káżdy łácno baczyć może/ iáko sie bárzo myla ći/ ktorzy nowe wersye ábo przekłády Psálterzá z Zydowskiego/ nád te stára Lxx. wersya przekłádáia. Bo Siedmdźieśiat tłumáczow byli ludźie świeći/ vczeni/ duchem prorockim obdárzeni/ ießcze trzystá lat przed przyśćim ná świát Páná Christusowym/ ktorzy ßczerze y prawdźiwie/ bez żadnych áffektow pismo ś. przekłádáli: A ći Mássoretowie/ Grámmátikowie prośći/ máło nie w piećset lat po národzeniu P. Christusowym/ to iest/ máło nie w ośmset lat po Lxx. tłumáczách nástáli/ ludźie nienawiśći przećiw Pánu Christusowi y Chrześćijánom pełni: ktorzy przeto/ ácz sámych liter pismá ś. odmieniáć podobno nie śmieli; wßákże kedy mogli/ punktámi/ ákcentámi y distinkcyámi swemi świádectwá o Christuśie záćimiáli: y przetoż od Lxx. y od Chaldáyskiego wykłádu ná wielu mieyscách dáleko odstápili. Co gdyby przećiwnicy dobrze vważyli/ nigdyby ad veritatem Hebraicam; to iest/ do źrzodeł Zydowskich dźiśieyßych áppelluiac/ ták beśpiecznie y wßetecznie przekłádu Lxx. nie odrzucáli. Gdyż veritas Hebraica, ábo ßczerość iezyká świe-

Lxx. przekład lepßy.

4.

5.

Veritas Hebraica nie w punktách záleży.

Zydzi czemu zakon bez punktow chowáia.

tego/ nie w tych Mássoretskich punktách y distinkcyách; ále w sámych literách zależy: ktore z inßymi punktámi/ ináczey sie też rozumieć mogą. A ná świádectwo tego y po dźiś dźień Zydźi w bożnicách swych w vroczyste świętá/ kiedy zakon z ßafy swey wynoßą/ tedy gi bez punktow pisány pokázuią/ áby nic ludzkiego nie miał przymießánego. Nád to/ y sámi Mássoretowie tego sobie przywłaßczáć nie śmieli/ áby ná ich rozsądku miał káżdy polegáć: ále y sámi sie z sobą w wielu rzeczách nie zgadzáli/ y káżdemu własny iego rozsądek wolny zostáwili. Przetoż ich też Aben Ezrá/ Kimhi/ y inni Rabbinowie nie raz odstępuią. Nákoniec te przekłády nowe z Zydowskiego/ ták od Kátholikow náßych/ iáko y od Nowowiernikow vczynione/ ták są rozmáite y miedzy sobą różne/ że choćia wßytkie z iednego źrzodłá Zydowskiego płyną; á wżdy sie żaden z drugim ná wßyckim nie zgodźi: iáko iest rzecz iáwna. A náß przekład Láćiński z Græckiego/ ácz w prawdźie ná niektorych mieyscách (iáko y one z Zydowskiego) iest przytrudnieyßym; wßákże záwße przez ták wiele wiekow iest y był iednostáyny/ nieodmienny/ y kośćiołowi wßytkiemu zwyczáyny: y od ś. Doktorow stárych/ y nowych (á zwłaßczá od Genebrárdá/ Jánseniusá y Titelmaná) ták obiáśniony y obroniony/ że nád ine wßytkie słußnie ma być od bácznych przełożony: iáko ten ktory sie z Gręckim máło nie od słowá do słowá; á z Zydowskim wßedy sensem zgadza.

6.

7.

Przekłády z Zydowskiego miedzy sobą rożne.

8.

Apostołowie náßego, á nie Zydowskiego Psałterzá vżywáli.

Co sie ießcze tym iáśniey pokaże/ kiedy obaczemy/ iż Apostołowie Psálmow/ nie według Zydowskiego textu dźiśieyßego; ále według Græckiego Siedmidźieśiąt przekłádu vżywáli. Czego iuż teraz kilkanaśćie przykłádow iáśnie dowiedźiemy.

Dzie: 4. 25. 26.

Bo z Psálmu wtorego przywodzą Apostołowie one słowá; *Powstáli krolowie ziemscy, á kśiążętá zeßli sie społem przećiw Panu, y przećiw Christusowi iego.* Gdyż według Zydowskiego dźiśieyßego mieli mowić; *A kśiążęta radzą sie, ábo radźili sie społem.* A ktemu

Apostołowie vważáią y rozbieráią to słowo; *zeßli się.* Bo prawdźiwie (mowią) zeßli się w tym mieśćie przećiw świętemu synowi twemu Jesusowi Herod y Pontski Piłat/ z pogány y z ludźmi Jsráelskimi. Tegoż Psálmu one słowá; *Będźieß ie rządził laską żelázną,* Jan S. przywodzi w Obiáwieniu. Gdźie w Zydowskim teraz stoi dáleko ináczey; *Potłuczeß ie, ábo pokrußyß ie laską żelázną,* Z Psálmu czwartego Páweł ś. przywodźi one słowá; *Gniewayćie się, ále nie grzeßćie.* Miásto ktorych w Zydowskim teraz stoi; *Drżyćie (ábo lękayćie się) á nie grzeßćie.* Z osmego Psálmu sam Pan Christus przywodźi one słowá; *Z vst niemowiątek, y ssących dźiatek vczyniłeś doskonáłą chwałę.* Gdźie w Zydowskim stoi/ *Vgruntowałeś moc;* miásto/ *Vczyniłeś doskonałą chwałę.* W tymże Psálmie ono; *Vczyniłeś go mało co mnieyßym od ániołow,* od Páwłá ś. przywiedźione: w Zydowskim stoi; *od Bogow,* miásto *od ániołow.* Z Psálmu piętnastego przywodźi Piotr ś. one sentencyą; *Miałem Páná záwße przed oczymá swemi:* y co zátym idźie. Gdźie miásto *ięzyk moy,* Zydowskie teraz máią/ *chwałá moiá:* á miásto *skáżenia,* (ieśli mamy wierzyć tłumáczom dźiśieyßym) *Doł, ábo Grob.* Miásto, *Nápełniß mię weselim z oblicza twego, ábo z obliczem twoim; Násycenie rádośći z obliczem twoim.* Z Psálmu XVIII. Páweł ś. przywodźi ony słowá; *Na wßytkę ziemię wyßedł głos ich:* Kędy miásto *głosu,* Zydowskie dźiśieyße máią קו/ kau; to iest/ *linia ábo práwidło ich.* Z Psálmu XXX. onych słow sam Zbáwićiel náß ná krzyżu vżywa; *w ręce twe polecam duchá mego.* Miásto ktorych w Zydowskim iest/ *Położę, ábo pokłádam duchá mego.* W Psálmie XXXIX. miásto *w początku, ábo w summie kśiąg,* Zydowskie máią: *w zwitku kśiąg.* W L. Psálmie/ Miásto/ *Abyś zwyćiężył gdy ćię posądźáią.* (iáko przywodźi Páweł ś.) Zydowskie máią; *Abyś był czyst, gdy ty sądźiß.* W LXVIII. Psálmie ony słowá; *Niechay będźie stoł ich przed nimi śidłem, y ná zapłátę im y ná vpad.* W Zydowskim teraz zgodnie/ ácz nie grzecznie czytáią; *Y pokoie ná vpad.* Z Psálmu XCIIII. przywodźi Apostoł one słowá; *Dźiś ieśli głos iego vsłyßyćie,* nie tylko według textu/ ále y według rozdziału náßego: wierß od tychże słow

Obiá: 2. 25. y 19. 15.
Ephe: 4. 27.
Matt: 21. 16.
Zyd: 2.
Dźie: 2. 35. 3. 25. 26.
Rzym: 10. 18.
Luk: 23. 46.
Zyd: 10. 5. 6.
Rzym: 3. 4.
Rzym: 11. 9.
Zyd: 3. 7. y 4. 8.

poczynáiac: gdyż według Mássoretow/ ty słowá są końcem wierszá przeszłego. Támże niżey/ w oney sentencyey/ *záwsze ći błądzą sercem*; tego słowá *záwsze* w Zydowskim texćie nie
Zyd: 1. 6. máß: ktore iednák vważa Páweł ś. W Psálmie XCVI. *Kłániayćie mu się wszytcy Aniołowie iego.* W Zydowskim miásto An-
Tamże, ℣. 10. 11. iołow/ *Bogowie*, stoi. W Psálmie CI. *Tyś Pánie, ná początku ziemię vgruntował.* W Zydowskim nie máß tego słowá *Pánie*; ktore iednák vmyślnie przywiodł Páweł ś. (choćia od Lxx. tłumáczow przydáne) áby służyło przedsięwźięćiu iego: żeby z niego dowiodł y pokazał/ iż náturá Páná Christusowá iest
℣. 28. wieczna y Bozka/ y nád ánielską dáleko zacnieyßa. Tákże y one słowá; *Ale ty záwßeś iednákim.* W Zydowskim nie ták są po-
Dźie: 1. 20. tężne; *Ale ty sam.* W Psálmie CVIII. *A Biskupstwo iego niechay weźmie inny.* Gdźie miásto Biskupstwo/ Zydźi *przełożenstwo* máią. Lecz przekład Lxx. ták był v świętych Apostołow wa-
Imię Biskupow Apostołowie podáli kośćiołowi. żny/ że z niego imię Biskupow w kośćiele zostáwili/ y do rządu kośćielnego wnieśli. Ták iż y po dźiś dźień/ y Syryiczycy/ y Abyssinowie/ y Indowie/ y wßytkie wschodnie kráie (choćia ich ięzyk iest Zydowskiego niżli Græckiego bliżßy) namiástki Apostolskie/ Episcopos, to iest/ Biskupámi Græckim słowem zową: á nie פקידים pekidim, ábo inßym na-
Zyd: 7. 17. zwiskiem ięzyká swoiego. W Psálmie CIX. Páweł ś. z námi nie tylko czyta; *według porządku Melchisedechowego*, ále y stąd wielkie táiemnice wywodźi. Gdźie w Zydowskim stoi; *według słowá mego*, ábo secundum negocium, *według spráwy Melchi-*
1. Kor: 4. 13. *sedechowey.* W Psálmie CXV. z námi Apostoł czyta; *Vwierzyłem; przetożem też mowił*; choćia w Zydowskim iest ináczey;
Rzym: 15. 11. *Vwierzyłem, y będę mowił.* Cáły Psalm CXVI. práwie według litery Lxx. tłumáczow Apostoł położył. Jáko y on wierß Psálmu CXVII. *Pan iest pomocnikiem moim, nie będę się bał, żeby mi co vczynił człowiek*: ktory w Zydowskim nieco ináczey iest/ y nie ma słowá tego/ *pomocnikiem.*

Krotko mowiąc/ nie ináczey/ áni z inßego przekłádu y Páweł S. y inni Apostołowie nie przywodzą pismá/ iedno z

Lxx. náßych tłumáczow: chybá gdy nie słowo ze słowá/ále sens ábo sentencya/ to ieſt vmyſł piſmá ś. z własnego swego przekładu wyrażáia. Jáko ná przykład/ Páwel ś. przywodźi z Pſálmu CIII. *Ktory czyni ánioły swe duchy, á sługi swe płomien ogniſty.* Gdyż Zydowie y Grækowie miáſto tego/ máią *ogień paláiący.* Rono z Pſálmu LXVII. ták przywodźi; *wſtąpił ná wyſokoś ć, poimał więznie, dał dáry ludźiom:* Gdyż z Zydowſkiego y z Græckie° przełożyć było potrzebá; *wźiął dáry w ludźiach.* Lecz ná obu mieyſcách ſens tylko/ ábo vmyſł piſmá wyráźił Apoſtoł/ y náuczył nas że to ieſt nalepßy ſpoſob przekładánia piſmá ś. nie záwße ſłowo ſłowem wyráżáć/ nie názbyt ſię ná ſłowkách záſádzáć/ y nie wßędy własności ſłow vpornie ſię trzymáć; ále czáſem/ zwłaßczá ná trudnieyßych mieyſcách/ własność ſłow opuśćiwßy/ ſámey własności y iáſności rzeczy ſłużyć/ y ſens iáko nalepiey wyráźić.

Nalepßy ſpoſob piſmá przekładánia.

Pokazałem/ iż ten náß ſtáry Pſálterz ieſt dáleko lepßy y pewnieyßy/ á niżli one wßytkie/ ktore poſledz z Zydowſkiego ſą przełożone. Ponieważ od onych Lxx. ſtárcow ieſt przetłumáczony/ ktorzy veritatem Hebraicam dáleko lepiey vmieli y rozumieli/ á niżli poſledni wßytcy. A k temu od Chriſtá Páná náßego/ y od Apoſtołow iego ták nam ieſt podány y zálecony/ że go y ſámi ráczey vżywáli/ á niżli veritatem Hebraicam, iáka dźiś ieſt w Pſálterzách Zydowſkich. Ale ießcze nád zwyß przywiode o tym świádectwo Conradá Pellikaná Zwinglianá: ábyſmy prawdźiwie o náßey edicyey Pſálterzá to rzec mogli/ co o prawdźiwym Bogu Moyżeß powiedźiał; Nie ieſt edicya náßá/ iáko ich edicye/ co y nieprzyiáćiele náßy zeznáć y oſądźić muſza. Ten tedy Pellikan/ wydawßy dwákroć Pſálterz/ ad veritatem Hebraicam, według Hebráyſkiey prawdy od niego przełożony/ dáie to świádectwo o náßym Pſálterzu w Prefácyey/ Roku 1534. Doznałem/ práwi/ tego/ że ták ßtucznie/ ták vczenie/ y ták prawdźiwie tá náßá vulgata edicya Pſálterzá/ zgadza ſię z originałem Zydowſkim (co ſię tycze ſenſu/ ábo rozumienia)

Zyd: 1. 7.

Ephe: 4. 8.

9. Y ſámi Aduerſarze náß Pſálterz zálecáią.

5. Moy: 32. 31.

,,
,,
,,
,,

że w tym nic nie wątpie / iż tłumácze Græccy y Láćińſki / byli ludźie ze wßech náuczeńßy y napobożnieyßy / á práwie duchem prorockim obdárzeni: chociáż ná niektorych mieyſcách odſtępuią od punktow Hebráyſkich / ktorych teraz Zydźi vżywáią: ktore wątpić muße / że ná on czás tákie nie były: y domniemáć ſie muſi / że niektorych liter odmiáná ſie ſtáłá / gdy kto wßytko pilnie konferuie. Dotąd ſłowá Ewángelikà tego / iáko ſie dźiś doſyć hárdźie zowią.

III. *Co ſie w tym przekłádzie záchowáło.* 1.

A ták iuż nic inßego nie zoſtawa / iedno ábych nákoniec dał ſpráwę / co było zá przedſiewźięćie moie w tym przekłádźie Pſálmow: Naprzod tedy / vulgatam Pſalmorum editionem; to ieſt / Pſálmy / iáko ie z ſtárodawną w kośćiele ſpiewáią / z Lxx. Græckich tłumáczow ná Láćińſki iezyk wiernie przełożone / ſtárałem ſie co nawierniey / y nawłaſniey / y naiáśniey / á ile być mogło / ſłowo od ſłowá z Láćińſkiego ná Polſkie przełożyć. Bo wiem / iż Auguſtin S. y inni poſpolićie / táki przekład piſmá ś. chwalą / quæ ſit verborum tenacior, cum perſpicuitate ſententiæ: to ieſt / ktory ſie ſłow wiecey trzyma; iednák z iáſnośćia ſenſu / ábo ſentencyey. Bo gdźie ſłowo od ſłowá przełożywßy / nie máß iáſnego ſenſu; tám ſie z potrzeby nieco od własności ſłow odſtąpić muſi / ſolguiąc ſenſowi. A przetoż nie wßędy ſłowo Láćińſkie ſłowem Polſkim ieſt wyrázone: ále czáſem ſłowo iáſnieyße miáſto trudnieyßego / z originálnych iezykow / Græckiego / ábo Zydowſkiego ieſt położone. Jáko ono; Et dixi forſitan tenebræ conculcabunt me: id eſt, cooperient, occultabunt, Heb: obſcurabunt. A rzekłem / Owa podobno ćiemnośći zákryią mie: á nie podepcą mie. Semitam meam & funiculum meum inueſtigaſti. Wyśládowałeś ßćießke moie y legowiſko moie: á nie powrozek moy. Miſt ſaturitatem in animas eorum. Przepuśćił ná nie ſuchoty. Et bene patientes erunt. A dobrze zdrowi będą. Czáſem też kilká ſłow / ábo zupełna ſentencya / ad ſenſum tylko ieſt wyrázona. Jáko ono; In reliquiis tuis præparabis vultum eorum: A oſtátek

2 *Słowo iáſnieyße miáſto trudnieyßego.* *Pſal: 138. 11.* *Támże. v. 3.* *Pſal: 105. 15.* *Pſal: 91. 15.* *Sens wyrázony.*

Auguſt: lib: 2. doct: Chriſti: cap: 15.

ich w twarzy postrzelaß: Quiq; terrigenæ & filij hominũ. Ták wy z pospolstwá iáko y wy zacnieyßy.

Dla teyże przyczyny/ folguiąc sensowi/ábo iáśności rozumienia/ná mieyscách niektorych vczyniły śie Modorum & temporum mutationes. Nam in Hebræa lingua, præterita & futura sunt omnium Modorum pro particularum adiunctione. A przetoż ono mieysce: Pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem, & super tribulantes eos misissem manum meam. Inimici Domini mentiti sunt ei,&c. tákem przełożyć musiał; Wnet y tácnobym był poniżył ich nieprzyiáćioły/ á ná trapiące ie obroćiłbym był ręke moie. Nieprzyiáćiele Páńscy ktámácby im byli musieli/ y byłyby czásy ich ßcześliwe ná wieki/ y ná armiły ie był Bog tłustośćią zboża/ić. A ono tákże: Torrentem pertransiuit anima nostra. Strumień byśtry przeßłáby była dußá náßá. Tymże sposobem/iż Zydowie nie máiąc verba temporis præsentis, miáśto nich czásem præterita, czásem też futura vżywáią: Przeto lepiey śie przekłáda; Dominus regnauit, exultet terra. Pan krolnie/niech śie ráduie źiemiá. A Dominus regnauit, irascantur populi. Pan krolnie / niech śie (iáko chcą) gniewáią narodowie. Á nizli/Pan krolował. Bo krolestwo iego nigdy nie vstánie. A In te Domine speraui. W tobie Pánie vfam. A Ad te Domine leuaui animam meam. Do ćiebie Pánie podnoßę duße moie. Tákże y ono; Quæ pro nihilo habentur, eorũ animi erunt. Mane sicut herba transeat, mane floreat & transeat: vespere decidat, induret & arescat. Látá ludzkie są iáko rzeczy/ktore zá nic nie stoią. Ráno iáko trawá wschodźi/ ráno kwitnie y przechodźi: á wieczor vpádnie/ śtwárdnieie/y vschnie. Nie wßędy też iest tenże porzadek ábo położenie słow w Polskim/ktory iest w Láćińskim: ále ktory nam Polakom iest iáśnieyßy y zwyczáynieyßy. Jáko ná przykład; Filius meus es tu; Tyś iest synem moim; lepiey y śnádniey iest / á nizli; Syn moy iesteś ty; ábo/ Syn moyeś ty. A to com lepiey przywiodł: Quę pro nihilo

Psal: 20. 13.
Psal: 48. 3.

3.
Modorum & temporum mutationes.

Psal: 80. 15.

Psal: 113. 4.

Psal: 96. 1.
Psal: 98. 1.
Psal: 30. 2.
Psal: 24. 1.
Psal: 89. 5.

4.
Porzadek słow czásem odmieniony.
Psal: 2.

habentur,

habentur, eorum animi erunt. Látá ludzkie ſą iáko rzeczy/ ktore zá nic nie ſtoią: iáſniey ſię przekłáda á niżli ad verbum, Ktore zá nic nie ſtoią/ ich látá beda.

5. *Eclipſes nápełnione. Pſal: 6. 4.*

A iż w Pſálterzu czeſte ſą eclipſes, to ieſt zámilczenia/ábo niedołożenia ſłow do ſenſu potrzebnych; Jáko ono: Ale ty Pánie pokiż: przeto dla ich nápełnienia/ y dla lepßego zrozumienia przydawałem z dobrych autorow niektore ſłowá/ ktorych nie máß w texćie: wßákże inßa litera wydrukowáne; áby znáć było/ co ieſt text właſny/ á co przydátek dla wyrozumienia.

6. *Czemu rożności textu Zydowſkiego y Græckiego pokázánie.*

Gdżiekolwiek też co wiecey/ ábo mniey/ ábo ináczey ieſt w texćie Zydowſkim ábo Græckim/ á niżli w náßym Láćińſkim/ tom máło nie wßędy náznáczył y pokazał/ ábo ná brzegu/ ábo w dłużßych Annotácyách po Pſálmiech/ ktore ſię ná brzegu ſtáwić nie mogły. Com nie dla tego vczynił/ żebych textowi náßemu (ktory/ iákom iuż pokazał/ ieſt dáleko lepßy y pewnieyßy/ á ktemu iáſnieyßy/ á niżli Zydowſki dźiśieyßy) w czym przygániáć/ ábo go popráwowáć miał; ále áby czytelnicy/ wßytkie trzy przekłády/ z Zydowſkiego/ z Græckiego y z Láćińſkiego/ y z ich rożnościámi/ máiąc przed oczymá/ tym łácniey mieyſcá trudnieyße poiąć y zrozumieć mogli. K temu/ áby ſię ſáma rzecza pokazáło/ iż náß ſtáry przekład z Græckiego Lxx. dáleko lepßy ieſt/ á niżli te nowe z Zydowſkiego. A nákoniec áby w ſłowiech trudnych y wątpliwych/ dokłádáiąc ſię originálnych iezykow/ tym ßczerzey y lepiey wßytko przełożono było. 1. 2. 3.

7. *Autorowie.*

Do wykłádu záś Pſálmow/ y ku obiáśnieniu wßytkich mieyſc trudnieyßych/ tychem Autorow nawiecey vżywał/ ktorzy literalem ſenſum z originálnych iezykow/ Græckiego y Zydowſkiego nalepiey wykłádáią. Jáko Genebrardus, Ianſenius, Pagninus, Bredenbachius in 69. Pſalmos priores, Vatablus, Eugubinus, Flaminius, Titelmanus, Iſidorus Clarius, & Ioannes Campenſis.

8. *Argumenty.*

Przydałem y Argumenty álbo Summy Pſálmow co nakrotße/

krotſze/ nawiecey z Genebrárdá. Tákże Hebráiſmy/ to ieſt mowy trudnieyſze v Zydow zwyczáyne/ pokazałem y wyłożył co známionuia/ y zebrałem ich Regeſtr ná końcu. Nád to Annotácye/ iedne ná brzegu/ cześćia do obiáśnienia textu/ cześćia do okazánia rożnośći textu Zydowſkiego y Græckiego potrzebne; A drugie ná końcu wiela Pſálmow/ wiáre Kátholicką potwierdzáiące/ ábo trudnieyſze mieyſcá obiaśniáiące przyczynikem. Tytuły też Pſálmow/ ktore inni/ dla trudnośći/ zgołá opuſczáią/ iáko niepotrzebne/ y ſámym Zydom nie wyrozumiáne; iednák iż ſą cześćią piſmá S. wyłożyłem y obiáśnił/ iákom mogł nalepiey. Tákże y ono ſłowo סלה Selah, ktore ſie w Pſálmiech Zydowſkich ſiedmdźieſiąt kroć y raz náyduie/ raz ie wyłożywſzy/ náznáczyłem wſzędy. Przydałem y Regeſtr rzeczy czelnieyſzych ná końcu; ktore ſie w Pſálmiech y w Annotácyách zámykáią.

9. Hebráiſmy.
10. Annotácye.
11. Tytuły Pſálmow.
12. Selah.
13. Regeſtr.

Te tedy práca moie/ y ten wſzytek Pſálterz/ ábo ráczey ta mała Bibliá/ (poki ſie wietſza nie zgotuie) W. M. ſwemu Miłośćiwemu Pánu/ dobrodźieiowi y fundatorowi náſzemu/ ze wſzytką chęćią ofiáruie/ oddawam/ y przypiſuie. A to nawiecey dla trzech przyczyn. Jedná/ iż wiem pewnie/ że ſie W. M. w tych świętych kśięgách oſobliwie kochaſz: ktoremi nie tylko ſwe nabożeńſtwo y miłość ku P. Bogu vſtáwicznie wzbudzaſz: ále ich też ku innych zbudowániu/ ták w rozmowách y w kazániach/ iáko y w Senácie wotuiąc rad vżywaſz. Druga/ áby to był znák iáki táki/ wdźięczności náſzey ku W. M. zá wielkie y rozliczne dobrodźieyſtwá/ ktorymiś W. M. nie tylko mnie niegodnego ode trzydźieści lat; ále y wſzytkę Societatem noſtrã zdawná ſobie obligowáć raczył: á zwłaſzczá fundowániem/ zbudowániem y nádániem hoynym Collegium ſwego Káliſkiego/ y znáczną pomocą y porátowániem Collegium náſzego Poznáńſkiego: A to wſzytko ku więtſzey czći y chwale Bożey/ ku pomocy y rozmnożeniu kośćiołá Bożego/ ku pożytku tey ſławney Korony/ ku dobremu wychowániu młodych ludźi/ y wyćwicze-

niu ich w boiáźni Bożey / w práwey pobożności / y w náukách poczćiwych á potrzebnych. Zá coś W. M. sobie v nas y wdzięczność powinna / y modlitwe zá sie vstáwiczna; v ludźi błogosłáwieństwo / dźiękczynienie / y wieczna pámiątke; á v Páná Bogá niewymowna y nieśmiertelna zapłátę pewnie nágotował. Trzećia przyczyná iest / áby ten moy przekład Psálterzá / od W. M. nawyżßego w Polßcze miedzy duchowieństwem wodzá y páśterzá wdzięcznie przyięty y ápprobowány / stał sie tym ważnieyßy / y innym wßytkim ták duchownym iáko y świeckim stanom tym záleceńßy y przyiemnieyßy: á pod mocna imienia twego tarcza y obrona / od przećiwnikow był tym beśpiecznieyßy. Nic nie wątpie że ten máły vpominek odemnie dawnego sługi swego W. M. wdzięcznie przyiąć będźieß raczył. A ia / iákom powinien / y ze wßytka bráćia náßa / P. Bogá prośić nie przestáne / áby W. M. w łáśce swey świętey / á w dobrym zdrowiu kościołowi swemu świętemu / y tey sławney Koronie iák nadłużey chował / y posiláć / y wßelákimi błogosłáwieństwy pomnażáć raczył. W Poznániu w Collegium Societatis IESV, w dźień S. Jákubá. Roku Páńskiego / M. D. XCIIII.

Do Chrześćiáńskiego Czytelniká/
O pożytkách y vżywániu Psálmow.

Nie bez przyczyny to Duch ś. przez Apostoły kościołowi podał/Czytelniku miły/áby te księgi Psálmow (ktore Żydzi ספר תהילים/ Sepher Thehillim, ábo krocey Thillim, to iest/ księgi hymnow ábo chwał Bożych/ Grækowie ψαλτήριον, Psalterium, to iest Psálterzem/ á náßy stárzy Polacy Zołtarzem zowią) były w wietßym vżywániu/ niżli inne ktore księgi świete: ták iżeby z nich cokolwiek ná káżdy dzień/ y ná káżdą godźinę w kościele śpiewano. Abowiem to są nie tylko osobliwe/ poważne y bárzo pożyteczne księgi/ ále k temu y piękne/ y bárzo wdzięczne/ y ku śpiewániu y pámiętániu snádne: ktore máią w sobie nie tylko wßytkie táiemnice o Pánu Chrystusie y o kościele iego/ ktore wßytkim czásom y świętam Chrześćiáńskim nadobnie są przystosowáne: ále nád to zámykáią w sobie summę/ ábo krotkie zebránie wßytkiego pismá ś. Bo co sie we wßytkim pismie ßeroko wywodzi/ to sie w tych księgách krociuchno zámyka. A co inne księgi osobno historie/ osobno proroctwá/ á osobno náuki życia pobożnego opisuią: to wßytko Psálmy w iedney kupie máią. Tu naydźieß historie one stáre/ o stworzeniu świátá/ y wßytkich ták widźiálnych iáko y niewidźiálnych rzeczy/ o potopie/ o Pátriárchách onych świętych/ Abrahámie/ Isáku/ Jákobie/ Jozephie/ Moyżeßu/ Aaronie/ o wybáwieniu ludu Bożego z Egiptu/ o poráżeniu krolow pogáńskich/ o ośiegnieniu y podźieleniu źiemie obiecáney: o Saulu/ Dawidźie/ Sálomonie. Tu maß proroctwá y iáśne przepowiedzenie przyßłych rzeczy/ o przyßćiu ná świát Páná Chrystusowym/ o Bostwie y człowieczeństwie iego: o Narodzeniu iego ták wiecznym iáko y doczesnym; (y o nawyżßey táiemnicy

Czemu Psálterzá w kościele náwiecey vżywáią.

Psálterz iest máłá Biblia.

Historye.

Proroctwá.

mnicy Troyce przenaświętßey) o Mece / Zmartwychwstániu y Wniebowstąpieniu Páńskim / o powßechnym kościele iego / o náwroceniu Pogánow / o odrzuceniu Zydow / y o innych wßytkich táiemnicách ś. wiáry náßey. Ptzetoż y sam Pan Christus / y Apostołowie iego / ku potwierdzeniu náuki Ewángeliey ś. z żadnych ksiąg wiecey iáko z Psálmow świádectwá nie przywodzą. Tu maß y náuki rozmáite y żywe przykłády práwego nabożeństwá / życia pobożnego / y záchowánia Páńskiego przykazánia: ohydzenie grzechow y wßelákich złości / á miánowićie / niezbożności / okrućieństwá / zdradźiectwá / pochlebstwá / klamstwá / pychy / niepráwości / niesprawiedliwości / tákomstwá / vtrapienia nędznych á niewinnych ludźi: á z drugiey strony zálecánie wßelákich dobrych vczynkow y cnot Chrześćiáńskich; á zwłaßczá wiáry / nádźieie / vfności w Bogu / y miłości ták Bogá iáko y bliźniego: pokory y ćichości / iedności y zgody / sprawiedliwości / posłußeństwá / miłosierdźia / mądrości / boiáźni Bożey / ćierpliwości y trwáłości w pokusách y w przećiwnych rzeczách. A temu zapłáty ták dobrym / iáko y złym / ná tym y ná onym świećie zgotowáne / y strásßny on dźień sądny nie raz opisány.

Náuki życia pobożnego.

Iáko się z Pánem Bogiem obchodzić mámy.

To tedy wßytko máią Psálmy spolne z innemi księgámi pismá ś. Ale nád to máią inne rzeczy sobie práwie właśne. Bo w innych księgách świętych Pan Bog z námi / ábo do nas mowi; ále w Psálmiech vczy nas Duch ś. co my w zaiem Pánu Bogu odpowiádáć / co z nim ábo do niego mowić / iáko się z nim obchodźić y rozmáwiáć / z iákim sercem ku niemu przystępowáć / iáko go wzywáć / chwalić / y wysławiáć / iáko mu ná káżdy czás / y zá wßytko dźięki czynić mamy. Tu maß żywy przykład y nadoskonálßy sposob y obyczay wzywánia Páná Bogá / y wßelákiey modlitwy y prośby / (ták o oddalenie złego / iáko y o dostąpienie wßego dobrego) pokuty y żałości zá grzechy / vskarżánia / ofiárowánia / dźiękczynienia / wysławiánia y wychwalánia dźiwney możności /

mądrośći/dobroći/ćierpliwośći/ miłośierdźia y ßczodrobliwośći/ y innych własnośći Bozkich / y wßelákiego wesela y rádośći w Duchu S. to iest/iáko sie maß weselić/ chlubić y rádowáć w Pánu.

Jest ießcze y druga własność Psálmow / że to wßytko/ co sie powiedźiáło / iest nam w tych kśiążkách dźiwnie záprá- wiono y osłodzono / áby nam tym przyiemnieyße było. Abowiem mądrość Bozka / ktora nam wßytkie náuki podáłá/ niechćiáłá też Muzyki y Poetyki opuśćić; ále iey też ná świete rzeczy vżyłá: áby ludźie od świeckiey Muzyki y od pieśni nieuczćiwych odćiągnełá / á rzeczy świete/ potrzebne y pożyteczne wdźięcznośćią wierßow y pieśni duchownych ocukrowáłá. Bo iż Duch ś. widźiał rodzay ludzki ku roskoßam skłonny; á do cnoty/dla iey prace/ trudny: przeto náukę swą zbáwienną z roskoßnemi pieśniámi złączyć raczył; áby vßy / wdźięcznośćią śpiewánia porußone/ pożytek słowá Bożego tym snádniey wpußczáły do sercá.

W dźięczność Psálmow.

Przetoż sie stárzy Doktorowie/á ná imię Athanasius, Basilius, Ambrosius, Augustinus, y Euthymius, tych kśiąg dosyć náchwalić nie mogą. Básilius y Augustin ś. mowią / że kśięgi Psálmow są bárzo obfity á pospolity skarb wßelákiey dobrey náuki / ktory y nastárße rány dußne leczy; á nowym prędką popráwę przynośi: błądzące ná drogę náwodźi / y rzeczy strácone náprawuie: y wßytkie złe żądze y áffekty/ktore sercá ludzkie rozmáićie trapią/ vśmierza y odeymuie: A to nie żadnym gwałtem; ále z roskoßą iákąś / y śpiewánim wdźięcznym/myśli nabożne do sercá wpußczáiącym. Psalm tedy iest wesele sercá / duß vspokoienie / proporzec pokoiu/ myśli fráſowliwych vmiárkowánie/ wßetecznych pohámowánie: miłośći ziednánie/niezgodnych vgodzenie/ nieprzyiaćioł poiednánie. Psalm iest czártow odpędzenie / ánielskiey pomocy przywabienie / w nocnych stráchách beśpieczeństwo / vlżenie prac dźiennych / obroná dźiatek / zbroiá młodźieńcow/ stárych poćießenie / białychgłow naprzystoy-

In præfat: in Psalter.

Pożytki Psálmow.

nieyße ozdobienie. Ná pußczy miłą gospodę dáie/ pospolite spráwy miárkuie. Poczynáiącym iest wpráwienie/ postępuiącym w cnotách pomnożenie/ krewkim wspomożenie/ doskonáłym vtwirdzenie. Psalm iest głos kośćielny; świętá oświeca/ smutek ktory z Bogá iest spráwuie; łzy z sercá kámiennego wyćiskuie. Psalm nákoniec iest vrząd Anielski/ spráwá niebieska/duchowna ofiárá y kádzenie. Bo czego się z Psálmow nie náuczyß? Tu naydźieß y zupełną Theologią. Poty słowá Bázyliußá y Augustyná S. Nie wspominam słow Euthymiusá/Blozyusá/y innych/ktorzy Psálterz dźiwnie wychwaláią.

Rábbinowie zálecáią Psálmy.

A nie tylko náßy Doktorowie; ále y oni stárzy á vczeni Zydowscy Rábbinowie ták Psálmy wysławiáią/ że ie dla obfitośći známienitych á Bozkich rzeczy/ ktorymi iáko naweselßa łąká wßelákimi napięknieyßymi y nawonnieyßymi kwiatkámi ozdobiona/są práwie nápełnione/ ספר תלים Sepher Thillim, to iest/ kśięgi stogow/ábo brogow názywáią: iż wielką moc wßech rzeczy pobożnych y duchownych w sobie zámykáią. Abowiem w tych świętych pieśniách chćiał Duch ś. iákoby żywy przykład/ wizerunk y wzor świátu wystáwić/ ktoregoby według woley y vpodobánia Bożego káżdy wierny we wßytkich przygodách swych/ miał násládowáć. Kiedy w personie Dawidowey kłádźie nam przed oczy; iáko zá grzechy náße pokutowáć/ iákim ie żalem y płáczem omywáć/iáko się ich pokornie spowiedáć/y iáko się ná wßelkie karánie zá nie ofiárowáć mamy. A z drugiey strony/iáko Páná Bogá miłowáć/ iáko się w nim y w chwale iego kocháć/ iáko go vstáwicznie chwalić y wysłáwiáć y błogosłáwić/iáko mu ze wßytkiego dźiękowáć/ iáko w nim sámym nádźieię pokłádáć/z iáką vfnośćią we wßytkich potrzebách do niego się vćiekáć: iáko się przed nim korzyć/ nędznikiem y żebrakiem się vznáwáć y wyznáwáć/iáko miłosierdźia iego vstáwicznie prośić: iáko w rzeczách przećiwnych nań czekáć/ státeczność y stałość záchowáć/ nádźieią się ćießyć/ á

Wizerunk práwego nabożeństwá.

vfnośćią

vfnośćia w nim wſpieráć ſie potrzebá. Nád to / iáko ſie wßego złego wiárowáć / á dobrego náśládowáć mamy.

Tu ſie przypátrzyć / Czytelniku miły / z podźiwieniem y z kochániem możeß / iáko krol ták zacny y możny / y ták domá iáko y ná woynie fortunny / wßytkie iednák ſwe roſkoßy y kochánia pokłáda w ſámym Pánu Bogu: iáko go dobrym / ſłodkim / láſkáwym y miloſiernym wßędy opiſuie: iáko w doſtátku wßech rzeczy / by namizernieyßy żebrak / miłośierdźia iego vſtáwicznie proſi: iáko w nawietßych trudnośćiách y niebeſpieczeńſtwách z gárdłem vćiekáiąc / pod żadnym ćieżárem vćiſkow przećie nie vpada; ále vfáiąc pomocy niebieſkiey / śmiele wykrzyká: Pan ieſt oświecenie y zbáwienie moie / kogoż ſie ia mam báć? Pan obrońcá żywotá mego / kogoż ſie mam lękáć? Choćby ſtánęły przećiwko mnie woyſká / nie będźie ſie bało ſerce moie. Choćby powſtáłá przećiwko mnie bitwá / w nim ia vfáć będę. Tymći ſpoſobem maż świety / máło nie w káżdym wierßu náucza ſwym przykłádem / y pokázuie / iáko w rzeczách trudnych y przećiwnych do Páná Bogá / iáko do namocnieyßego y nabeſpiecznieyßego zamku / z wielką vfnośćia vćiekáć ſie mamy / y od niego napewnieyßego wſpomożenia czekáć / ktory żadnego nádźieie omylić nie może: gdyż inße wßytkie rátunki y pomocy ludzkie / ſą márne y omylne. W rzeczách záś ßczęśliwych / y według myśli náßey płynących / vczy nas ſwym przykłádem / ábyśmy ſie ſtrzegli pychy y wynioſłego ſercá. Cokolwiek záś domá y ná woynie ßczęśliwie ſie nam powiedźie / y cokolwiek kiedy dobrego myślimy ábo vczyniemy / że to wßytko nie śiłam áni zaſługam náßym / ále ßczeremu Bozkiemu miłośierdźiu przypiſowáć mamy: á iż káżdy o ſobie záwżdy co nanizey y napokorniey trzymáć y rozumieć / á Pánu Bogu wßytkę cześć zupełnie oddáwáć / y iemu zá wßytko dźiękowáć / y chwały iego z vſt y z ſercá nigdy nie wypußczáć powinien.

Przykład z Dawidá krolá.

Pſalm: 26.

Tych y wiele innych rzeczy bárzo pożytecznych y zbáwien-

nych / w

nych / w tych nas Pſálmiech Duch S. przez Dawidá vczy.
Iáko vżywáć Pſálmow. Ktore y ty / Czytelniku miły / ſobie łácno zbierzeß / ieſli te ś-
wiete kśiegi pilnie czytáć / y w nich rozmyśláć bedźieß ; nie
tylko ábyś wiedźiał y rozumiał co ſie w nich záwiera ; ále á-
byś nabożne żadze y áffekty ſwoie z Dawidowemi áffektámi
y żadzámi złaczał / y iego pokory / goracey miłośći y vfnośći y
wßeº nabożeńſtwá pilnie náśladował / y z nim poſpołu Páná
Auguſt: in Pſal: 30. cont: 3. Bogá ze wßytkieº ſercá chwalił y wyznawał. Jáko y Augu-
ſtin ś. nápomina tymi ſłowy: Gdźie ſie / práwi / Dawid w
Pſálmiech modli: tám ſie y wy z nim modlćie: A gdźie wzdy-
cha / wzdychayćie: A gdźie ſie weſeli / y wy ſie weſelćie: gdźie
ſie ſpodźiewa / y wy ſie ſpodźiewayćie: gdźie ſie boi / tám ſie y
wy boyćie: gdźie Páná Bogá chwali / tám też y wy chwal-
ćie: gdźie mu też dźiekuie / tám y wy dźiekuyćie. Bo wßytko
co tu nápiſano / ieſt źwierćiádłem náßym. Bo ták bedźie /
że miłośćia Boża roſpalony / y żadza niebieſkich rzeczy pod-
nieśiony / ſkoßtowawßy iáko dobry y ſłodki ieſt P. Bog twoy /
Pſal: 72. 25. „ bedźieß mowił z Dawidem one ſłowá ; Pánie / coż ia mam
„ ná niebie / ábo czego chce ná źiemi oprocz ćiebie ? Boże ſercá
„ mego / y włośći moiá o Boże ná wieki. A wzgárdźiwßy már-
nośc doſtoieńſtwá / doſtátkow y roſkoßy tego świátá ; rozmi-
łuieß ſie onych práwych á wiecznych doſtoieńſtw / bogactw
y roſkoßy niebieſkich : y bedźieß z Dawidem mowił ony ſło-
Pſal: 83. 1. „ wá ; O iáko miłe ſa mießkánia twoie Pánie zaſtepow ? Prá-
Pſal: 16. 15. „ gnie y omdlewa dußá moiá do páłacow Páńſkich. Tám ná-
Pſal: 15. 11. „ ſycon bede / kiedy ſie okaże / Panie / chwałá twoiá. Nápeł-
„ niß mie weſelim z oblicza twego. Roſkoßy ná práwicy two-
iey / ſa nieſkończone.

Ieſli Dawid złożył wßytkie Pſálmy. Hier: in præfat: ad Sophronium. Athanaſius in Synopſi. Co ſie tycze Autorá ábo ſkłádáczá Pſálmow / rożne ſa o
tym Doktorow ſentencye. Hieronym ś. trzyma / że Pſálmy
od tych Autorow ſa złożone / ktorych imioná w tytułách ſa
położone / to ieſt / od Dawidá / Aſáphá / Jdithuná / od ſynow
Korego / od Emáná Ezráity / od Moyzeßá y Sálomoná. Z
Hieronymem zgadza ſie też Athánáſius y Hilárius. Ale z

drugiey strony Augustin ś. ráczey z temi trzyma/ktorzy wßytkie sto y piećdźieśiat Psálmow sámemu Dawidowi/iáko ich własnemu autorowi/ ábo składáczowi przypisuia: ktory ie potym przednieyßym swym śpiewakom/ ábo przełożonym Chorow od niego postánowionych (Asáphowi/ Idithunowi/synom Korego) ku śpiewániu podał/ ktorym przeto sá przypisáne. Toż Origenes/Chrysostom/Ambroży ś. Euthymius/ Theodoretus/Cassiodorus/Bedá/y inni rozumieią. Wßákże w tym sie málo nie wßytcy zgadzáią/że Dawid złożył śiedmdźieśiat y trzy Psálmy/ ktore iemu w Zydowskich exemplarzách ták sá przypisáne; לדויד Le Dauid, To iest/ Dawidow/ábo iáko Lxx. wßędy wykłádáią/Dawidowi/rozumiey przypisány/ ábo od Duchá ś. nátchniony y podány. Nád to trzydźieśći y dźiewięć Psálmow/ ktore tytułow nie máią/ácz niektorzy Autorom przed nimi w tytułách miánowánym przypisuią/ wßákże prawdźie podobnieyßa iest tych sentencya/ktorzy ie Dawidowi przyczytáią. Abowiem siedm zeákich Psálmow/pod imieniem Dawidowym w pismiech świętych sá állegowáne. Jáko Psalm wtory/w Dźieiách 13. Psalm XVII. 2. Krol: 22. Psalm CIIII. 1. Kron: 16. Psalm CV. CVI. CXVII. y CXXXV. o ktorych iest wzmiánká w pirwßych księgách Esdráßowych. Nowßę y Psalm LXXII. ktory ma tytuł/ Ná Sálomoná/ nie od Sálomoná: ále od Dawidá zá synem swym Sálomonem iest nápisány: ponieważ zá nim záraz przydano te słowá; Skończyły sie pieśni Dawidá syná Jesse. Gdyż tedy Krol y Prorok Dawid ábo wßytkie Psálmy/co iest podobnieyßa; ábo bez málá wßytkie złożył: tedyć słußnie te księgi pospolićie Psálterzem Dawidowym názywáią: ácz Zydowie y Apostołowie zowáią po prostu księgi Psálmow/to iest hymnow ábo chwał Bożych.

Hilar: in Prologo Psalm. August: de Ciuit: D. lib: 14. cap: 17. 1. Kron: 25.

Chrysost: Euthym: Theodor: Cassiod: Beda, in prol: Psalm.

Lecz y to też wiedźieć nie záwádźi/iż pośledni Zydowie ábo Massoretowie dźiela Psálterz ná pięćiory księgi: czyniąc pierwße/od początku áż do Psálmu czterdźieste. Wtore/od Psál: XL. áż do LXXI. Trzećie od LXXI. áż do LXXXVIII.

1. Esdræ 3. 11.

Dźie: 1.

Psálmow iedna sá, nie pięćiory księgi.

Hier: in præfat: Psalm: ad Sophronium.

Czwarte/od LXXXVIII. áż do CV. Piate od CV. áż do końcá. Ale ten rozdźiał/Hieronym ś. słußnie gáni y odrzuca tymi słowy; Wiem iż niektorzy mnimáią/ że Psálterz iest ná pięćiory księgi rozdźielony/że kedykolwiek w Zydowskim ná końcu Psálmu stoi/ Amen, Amen, á v Lxx. fiat, fiat, tám sie kończa księgi. Ale my ráczey stárych Zydow/á nawiecey Apostołow náśláduiąc/ ktorzy záwße w nowym Teśtámencie/Psalmorum Librum (iáko y Zydźi Sepher Thehillim) iedne księgi Psálmow wspominaią/ iedne tylko księgi Psálmow być powiedamy. A nie tylko to Hieronym/ále y Hiláryus ś. y Auguśtin/y inni tákże twirdzą: z ktorymi y my/ráczey niżli z Mássoretámi/ prześtáwáć wolemy.

Imie Boże יהוה iáko ma być czytáne, ábo wymawiáne.

Jeßcze y to wiedz/Czytelniku miły/że kedykolwiek ieśt w Psálmiech ono niewymowne á własne imie Boże יהוה ktore teraz pospolićie Iehouah czytáią/támem ie wyráżił tym słowem *PAN, PANA, PANV, PANSKI, &c.* wielkimi literámi nápisány/ (áby rożne było od inych imion Bożych ktore tákże Páná známionuią) Ponieważ y Lxx. tłumáczow wßędy ie κύριος, á náß Láćińśki/ Dominus; to ieśt Pan/ przetożyli. A Hieronym ś. y Origenes/ y inni wßytcy naśtárßy Doktorowie/ toż imie Boże יהוה przez imie אדוני Adonai, co tákże Páná znáczy/ z Zydowśkiego wßędy wyrażáli: y namyślnie pißąc o imionách Bożych/ y wykłádáiąc ie/ nigdy tego Jehowy nie wspominali. Nád to y ći sámi/ ktorzy punkty pod litery Zydowśkie naprzod podłożyli/ niewiedząc własney pronuncyácyey ábo wyśłowienia imieniá tego/ cudze punkty; to ieśt inego imieniá (Adonai) pod nie podpiśáli/áby ie wßędy czytano Adonai. Czego ieśt znák wielki że kedy pospołu to oboie imie יהוה y אדוני Adonai ieśt położone/ tedy áby dwákroć nie czytano Adonai; pod יהוה punkty drugiego imieniá Elohim podkłádáią. y Elohim Adonai czytáią/ iáko w Psálmie 70. ℣ 5. y 16. A co nád nawietßa/ sam Pan Chriśtus y Apostołowie/chocia często przywodzą świádectwá z stárego Teśtámentu/w ktorych ieśt to imie świete

Boże;

Bożе; wßákże nigdy go nie wyrażáli imieniem Iehoua; álе wßędy Pánem: chociá inne imioná właśne swemi głosy wymawiáli / iáko Adámá / Noego / Abráhámá / Ewe / Sare / Márie. Nákoniec v wßytkich stárych ták Zydow / iáko y Chrześćiánow / nigdy nieſłychane było to imie Iehouah, ktore przeto nie iest áni Zydowſkie / áni Chrześćiáńſkie; álе wiecey ná pogáńſkie Jowißowe pośło. Bo miedzy Iouem á Iehouam máluczka iest rożność. O czym ßerzey Genebrardus y Bellarminus. To dla tych przypominam / ktorym nowinki / chociá áni pewne / áni gruntowne / wiecey á niżli stáre / poważne y doświádczone rzeczy y słowá smákuią.

Genebr: in præfat: Psalterij & in lib: 1. de Trinit.

Bellar: in Grámatica ſua exercitatione in Psal: 33.

Náostátek / co ſie tycze máteryey Psálmow; iż Dawid te hymny ábo pieśni śpiewał / ábo śpiewáć kazał przy Psálterzu / to iest / przy inſtrumencie muzyckim o dźieśiáci ſtrunách (iáko ſie z Psálmu 91. ỳ 4. y 143. ỳ 9. pokázuie) przeto też wßytká máteria Psálmow może być ściągniona y zebrána do tych dźieśiáci ſtrun / ábo rozdźiałow: ták iż Dawid w káżdym Psálmie wiedne z tych ſtrun bije. Pierwßa iest / O własnościách y o doſkonałościách Bożych. Bo czeſto wyſtawia Możność / Dobroć / Mądrość / Práwdę / Spráwiedliwość / y Miłosierdzie Bożе. II. Sa spráwy Bożе około tego świátá; Stworzenia / Rządzenia / y Záchowánia wßech rzeczy. III. Opátrzność Bożka oſobliwa około pobożnych y niezbożnych ludźi: iáko onych broni / y błogoſławi im; á tych záſie karze docześnie y wiecznie. IIII. O ludu Zydowſkim: ktorego początki / rozmnożenie / y rozliczne przygody / ták ßcześliwe iáko y nießcześliwe / y dźiwne cudá dla niego vczynione / á nákoniec odrzucenie iego opiſuie. V. O Meſsiaßu. Bo wſpomina obietnice Bożе o przyßćiu Páná Chriſtuſowym / y prośby ſwe o nie. Opiſuie wćielenie y národzenie / meke y śmierć / ſtąpienie do piekłá / zmartwychwſtánie y w niebo wſtąpienie iego. VI. O krolestwie Páná Chriſtuſowym / to iest o kośćiele iego. Kedy przepowiáda ludu wiernego po przyßćiu Páná Chriſtuſowym rozmno-

Dźieśieć Rozdźiałow Psálmow.

żenie y roſkorzenienie po wßytkiemu świátu/ y náwrocenie pogan. VII. O ſkończeniu świátá/o powßechnym ſądźie/y odnowieniu świátá. VIII. O dokonániu złych y dobrych ludźi: to ieſt/ o zapłáćie niebieſkiey ktora otrzymáią dobrzy; y o mękách piekielnych złym nágotowánych. IX. O ſpoſobie żyćia pobożnego/ o drogách ſprawiedliwych y złoſćiwych ludźi: ktorymi oni przychodzą do ßcześćia wiecznego/ á ći do nedze nieſkończoney. X. Sam o ſobie troiáko mowi: Boczáſem wylicza dobrodźieyſtwá ktore wźiął od Páná/ y zá nie dźiękuie. Czáſem ſwe niebeſpieczeńſtwá/y niepryiaćioł ſwych zdrády/krzywdy/naiázdy/niezbożnośći y nieſprawiedliwośći (y ſkaránie ich) opiſuie: á żeby ich vßedł/ pomocy Bozkiey proſi. A czáſem wyraża w ſobie obraz doſkonále pokutuiącego: iáko czyni w ſiedmi Pſálmiech pokutnych. Abowiem grzechy ſwe opłákuie/ y ſrodze ie ſam ná ſobie karze/ y od Bogá zá nie proſi odpußczenia.

Pierwßa/ wtora y trzećia ſtruná ma w ſobie chwały Boże. Czwarta; Hiſtoria ludu Zydowſkiego. Piata/ ßoſta/ y ſiodma; Proroctwá o Chriſtuśie/ o koſćiele/ y o dniu oſtátecznym. Dźiewiata y oſma; Náuki żyćia pobożnego/ y zapłáty ták złych iáko y dobrych. Dźieśiata; Dźiękczynienia/ y Proſby.

Co ábyś wßytko lepiey obaczyć/ y Pſálmow według ſwey potrzeby y nabożeńſtwá ſnádniey vżywáć mogł/ Czytelniku miły: położeć tu przed oczy Tablice wßytkich Pſálmow/ według przerzeczonych cześći rozdźielonych. Ktorych vżywáiąc w táſce Bożey/ mnie też grzeßnego w twoim nabożeńſtwie nie rácz przepominać. W Krákowie/ 7. dniá Oktobrá. Roku Páńſkiego/ 1594.

Tablicá ábo Regestr Psálmow/ według rozmáitey ich máteriey: dla snádnieyßego vżywánia Psálmow.

I. CHVVALY BOZE.

1. *Wysławiánie Możności, Mądrości, Dobroci, Sprawiedliwości y Miłosierdzia Bożego.*

PAnie/ Pánie náß/ iákoż dziwne iest imie twoie Psalm 8.
Przynoście Pánu synowie Boży 28.
Weselćie sie sprawiedliwi w Pánu 32.
Rzekł niesprawiedliwy/ áby grzeßył 35.
Tobieć przystoi chwałá/ o Boże 64.
Głosem moim wołałem do Páná 76.
Miłosierdzie Páńskie ná wieki 88.
Dobrze iest chwalić Páná/ y śpiewáć 91.
Podźćie/ ráduymy sie Pánu 94.
Bede ćie wysławiał Pánie wßyt. 110.
Chwalćie Páná wßyscy Pogáni 116.
Chwalćie Páná/ bo dobry iest 117.
Oroż teraz błogosławćie Páná 133.
Bede ćie Pánie chwalił ze wßytkie° 137.
Wywyższáć ćie bede Boże/ krolu moy. 144
Chwalćie Páná w ś. przybytkách iego 150.

2. *Chwały Boże z strony stworzenia, rządzenia, y záchowánia wßech rzeczy.*

Pánie Pánie náß/ iákoż dziwne iest 8.
Niebiosá rospowiádáią chwałe Bożą 18.
Páńska iest ziemiá/ y nápełnienie iey 23.
Błogosław dußo moiá Páná 103.
Chwalćie słudzy Páná/ chwalćie imie 112.
Jesli Pan nie zbuduie domu 126.
Pánie doświádczyłeś mie 138.
Wywyższáć ćie bede Boże/ krolu moy 144.
Chwalćie Páná/ bo dobry iest Psalm 146.
Chwalćie Páná wy ná niebieśtech 148.

3. *Chwały Boże z strony osobliwey opátrzności iego, około dobrych y złych ludzi.*

Pan mie rządzi/ á ni ná czym mi 22.
Bede błogosławił Páná ná każdy czás. 33
Známomy iest Bog w Judźie 75.
Pánie tyś sie ostał ućieczką náßą 89.
Kto mießka w wspomożeniu nawyższe° 90
Dobrze iest chwalić Páná 91.
Bog pomśćićiel Pan/ Bog 93.
Chwalćie Páná/ bo dobry iest 106.
Gotowe iest serce moie Boże 107.
Chwalćie imie Páńskie/ chwalćie 134.
Wysławiayćie Páná/ bo dobry iest 135.
Chwał o Jerusálem Páná 147.

II. HISTORIA LVDV ZYDOVVSKIEGO.

Boże vßymá náßymi stryßelisty 43.
Wyrwi mie od nieprzyiaćioł moich 58.
Boże odrzućiłeś nas był/ y skáził 59.
Przeczżeś nas Boże odegnał do końcá 73.
Słuchay pilnie ludu moy zakonu mie° 77.
Boże/ przyßli Pogáni ná dziedzictwo. 78.
Ty ktory rządziß lud Jsráelski 79.
Ráduyćie sie Bogu pomocnikowi 80.
Obłogosławiłeś Pánie ziemie twoie 84.
Miłosierdzia Páńskie ná wieki 88.
Wysławiayćie Páná/ y wzywayćie 104.
Wysławiayćie Páná/ boć dobry iest 105.
Gdy wychodził lud Jsráelski z Egiptu 113.

III. PROROCTVVA.

1. **O Chrystusie.**

Prośbá o zeslánie Chrystusá.

Miłosierdzia Páńskie ná wieki 88.

Pomni Pánie ná Dawidá 131.

O mece y śmierći iego.

Boże Boże moy weyrzy ná mie 21.
Wybaw mie Boże boć weszły wody 68.
Boże chwały moiey nie zámilczay 108.

O sstąpieniu do piekłá, y zmartwych-wstániu.

Pánie przecz sie námnożyło tych 3.
Záchoway mie Pánie/bom ia 15.
Pánie w mocy twoiey rozweseli 20.
Do ćiebie Pánie bede wolał 27.
Wywyższáć ćie bede Pánie 29.
Czekáiąc czekałem Páná 39.
Nákłoń Pánie vchá twego 85.

O w niebo wstąpieniu iego.

Wszyscy narodowie kláskayćie 46.
Niech powstánie Bog/á niech 67.
Rzekł Pan Pánu memu 109.

2. O krolestwie iego.

Czemu sie wzburzyli Pogáni 2.
Pánie Pánie nász/iákoż dziwne 8.
Niechay ćie wysłucha Pan 19.
Wylało serce moie słowo dobre 44.
Boże day sąd twoy krolowi 71.
Pan otrzymał krolestwo 92.
Spiewayćie Pánu pieśń nowa 149.

O kośćiele iego.

Wylało serce moie słowo dobre 44.
Bog nász iest vćieczka y moca 45.
Wielki iest Pan y bárzo chwálebny 47.
Fundámenty iego ná gorách 86.
Podnośiłem oczy moie ná gory 120.
Weseliłem sie z tego co mi 121.
Oto iáko dobra á iáko wdzieczna 132.

O náwroceniu Pogánow.

Tobieć przystoi chwałá o Boże 64.
Wykrzykayćie Bogu wszytká ziemio 65.
Niech sie nád námi Bog zmiłuie 66.
Wykrzykayćie Bogu wszytká ziemio 99.

3. O przyszłym Sądzie.

Bog nád Bogi Pan mowił. 49.
Bedziemy ćie chwalić o Boże 74.
Spiewayćie Pánu pieśń nowa 95.
Pan kroluie/niech sie ráduie 96.
Spiewayćie Pánu pieśń nowa 97.

IIII. NAVKI ZYCIA POBOZNEGO.

Błogosłáwiony to mąż/ ktory 1.
Kiedym go wzywał/ wysłuchał mie 4.
Rzekł głupi w sercu swoim 13.
Rzekł głupi w sercu swoim 52.
Pánie ktoż bedzie mieszkał 14.
Páńska iest ziemiá y nápełnienie 23.
Błogosłáwieni ktorym odpuszczone 31.
Nie obruszay sie dla złośliwych 36.
Błogosłáwiony ktory ma baczenie 40.
Słuchayćie tego wszyscy narodowie 48.
Bog stánął w zgromádzeniu Bogow 81.
Miłośierdzie y sąd bede śpiewał 100.
Błogosłáwiony to mąż ktory sie boi 111.
Błogosłáwieni są niepokaláni 118.
Ktorzy vfáią w Pánu/będą iáko gorá. 124
Błogosłáw : wszytcy ktorzy sie boią 127.
Chwał duszo moiá Páná 145.

Wizerunk Krolá ábo Páná pobożnego.

Miłośierdzie y sąd bede śpiewał 100.

O dokonániu złych y dobrych ludźi.

W Pánu ia vfam/iákoż wy mowićie 10.
Co sie przechwalasz ze złośći 51.
Jesliż poprawdzie spráwiedliwość 57.
Izali nie Bogu bedzie poddána 61.
O iáko dobry iest Bog Jsráelski 72.

V. DZIEK CZYNIENIA.

Pánie Pánie nász/iákoż dziwne 8.
Bede ćie Pánie chwalił ze wszytkiego 9.
Bede ćie miłował Pánie/mocy moiá 17.

Pan iest

Pan ieſt oświecenie moie 26.
Wywyższáć cie bede Pánie 29.
Czekáiąc czekałem Páná 39.
Boże Boże moy/do ciebie wſtáie 62.
Podźćie rádujmy ſie Pánu 94.
Spiewayćie Pánu pieśń nowa 95.
Pan krolnie/ niech ſie ráduie 96.
Spiewayćie Pánu pieśń nowa 97.
Pan krolnie/ niech ſie táko chce 98.
Wykrzykayćie Bogu wſzytká ziemio 99.
Błogoſław duſzo moiá Páná 102.
Błogoſław duſzo moiá Páná 103.
Rozmiłowałem ſie Páná 114.
Vwierzyłem Bogu/ przetożem też 115.
Chwalćie Páná/bo dobry ieſt 117.
By był Pan nie był z námi 123
Czeſto walczyli ná mie 128.
Panie/nie wynoſiło ſie ſerce moie 130.
Błogoſławiony Pan Bog moy 143.

VI. PROSBY.

O grzechow odpuſczenie, ſiedm Pſálmow Pokutnych.

Pánie/nie w zápálczywośći twey 6.
Błogoſławieni ktorym odpuſczone 31
Pánie nie w popędliwośći twoiey 37.
Zmiłuy ſie nádemna Boże 50.
Pánie/ wyſłuchay modlitwe moie 101.
Z głębokośći wołałem k tobie 129.
Pánie vſłyſz modlitwe moie 142.

w vtrapieniu.

Pánie przecz ſie námnożyło tych 3.
Słowá moie vſłyſz Pánie 5.
PAnie Boże moy w tobie nádźieie 7.
Wybaw mie Pánie/boć iuż nie máſz 11.
Dokądże Pánie zápomniſz mie 12.
Wyſłuchay Pánie ſprawiedliwość 16.
Do ciebie Pánie podnoſze duſze moie 24.
Rozſądź mie Pánie/ponieważem ia 25.
W tobie Pánie vfam/niechże niebede 30.
Oſądź Pánie ſzkodzące mie 34.
Rozſądź mie Boże/ á rozeznay 42.
Boże w imie twoie zbaw mie 53.
Wyſłuchay Boże modlitwe moie 54.
Zmiłuy ſie nádemna Boże 55.
Zmiłuy ſie nádemna Boże 56.
Wyrwi mie od nieprzyiaćioł moich 58.
Wyſłuchay Boże prośbe moie 60.
Wyſłuchay Boże prośbe moie 63.
Boże pokwáp ſie ku wſpomożeniu 69.
Ku tobie podnoſiłem oczy moie 122.
Wyrwi mie Pánie od człowieká złe° 139.
Pánie wołałem do ciebie 140.
Głoſem moim wołałem do Páná 141.

w chorobie.

Pánie nie w zápálczywośći twey 6.
Pánie nie w popędliwośći twoiey 37.
Rzekłem bede ſtrzegł drog moich 38.
Błogoſławiony ktory ma bácznie 40.
Jáko prágnie ieleń do zrzodł wodnych 41.
Rozſądź mie Boże/á rozeznay 42.
Pánie Boże zbáwienia mego 87.
Z głębokośći wołałem k tobie Pánie 129.

w ſtárośći.

Pánie/w tobie vfam/ niechże nie 70.

Przeciw ſtráchowi śmierći.

Pan ieſt oświecenie moie 26.
Pánie tyś ſie ſtał vćieczka náſza 89.

Czáſu głodu.

Pan mie rządzi/á ni ná czym mi 22.

Zá krolá ná woyne idącego.

Niechay cie wyſłucha Pan w dzień 19.
Pánie w mocy twoiey rozweſeli ſie 20.

Przeciw Turkom y Tátárom.

Przeczżeś nas Boże odegnał do końcá 73.
Boże przyſłli Pogáni ná dźiedźictwo 78.
Boże ktoż bedzie podobien tobie 82.
Wołałem do Páná/gdym był 119.
Gdy Pan náwrocił z niewoley 125.
Nád rzekámi Bábilońſkiey ziemie 136.

W zdychánie do niebá.
Jáko prágnie teleń do zrzodł 41.
O táko ſą mile przybytki twoie 83.
Fundámenty tego ná gorách. 86.
Modlitwá Krolowi ábo Rotmiſtrzowi przećiw Turkom.
Błogoſtáwiony P. Bog moy ktory. 143
Modlitwá przećiw burzam y gromom.
Przynośćie Pánu ſynowie Boży 28.

KONIEC TABLICE.

Znákow ábo chárákterow/ktore ſą w tych kśięgách/wyłożenie.

⌜H. Rożenek w texćie ⌜ y ná brzegu ⌜H wyrážony/znáczy/że tych ſłow ktore ſą w texćie miedzy rożenkiem á komma ná wierzchu położone/w Hebráyſkim ábo w Żydowſkim texćie nie máß.

⌜G. Rożenek w texćie ⌜ y ná brzegu ⌜G wyrážony/znáczy/że tych ſłow miedzy rożenkiem á komma w texćie położonych/w Grećkim texćie nie máß.

*H. Gwiazdká w texćie y ná brzegu wyrážona/znáczy/iż ſłowá przy tákieyże gwiazdce ná brzegu położone/náydują ſie ná tym mieyſcu w texćie Żydowſkim/ieſli przy

*G. gwiazdce ſtoi H. ábo w texćie Grećkim/ieſli przy gwiazdce ſtoi G. ábo w obu texćiech/ieſli ſtoi G H. ábo H G.

*H G

** ** Miáſto ſłow miedzy tymi znákámi w texćie zámkniętych/náydują ſie inße

*H ſłowá w texćie Hebráyſkim/przy tákim znáku ná brzegu położone; ieſli przy nim

*G ſtoi literá H. ábo w texćie Grećkim/ieſli przy nim ſtoi literá G. ábo w obotim texćie/ieſli G H. ábo H G. przy nim ſtoi.

*G.H.

* * Tákie dwie kreßce ná brzegu/známionuią wyklad ſłow trudnieyßych w texćie/przy tymże znáku położonych.

Hebr. Hebr. ábo Hebr. znáczy Hebraiſm, to ieſt obyczay własny Hebráyſkiey mowy/ktory y nas nie ieſt we zwyczáiu.

Lxx Lxx. znáczy/Siedmdźieſiat y dwu tłumáczow/ktorzy nápierwßy kśięgi ſtárego zakonu z Żydowſkiego ná Grećki ięzyk przełożyli: o ktorych ßeroko maß w Przedmowie pierwßey.

PAN. Kedy naydźieß PAN, PANA, PANV, PANSKI, &c. literámi wersałowymi; tám wiedz że w Hebráyſkim ieſt ono imie Boże własne y oſobliwe יהוה ktore teraz Iehouah czytáią: ále te ſtárzy imieniem Adonai, ábo Elohim (kiedy przy nim było Adonai) záwße wyrażáli.

a b c d Litery we wnetrznym brzegu y tu y owdźie rozſádzone/vkázuią/że przy tym wierßu ieſt Annotácya po Pſálmie/przy teyże literze położona; ábyś wiedział/ktore mieyſcá ſą w Annotácyách dłußßych obiáśnione.

♀ Kluczyká nie kłádziemy ná początkách wierßow według Lxx. gdźie ſie Żydowie z nám gadżáią; iedno tám kedy Maſſoretowie náße wierße porozrywáli: ábyś wiedział/kedy oni wierße poczynáią. Acz rozdział wierßow według Lxx. ieſt dáleko lepßy. Oſtátká ſie łácno ſam domyśliß.

KSIEGI

KSIEGI PSALMOW.

PSALM PIERWSZY.

Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorũ.

Argument / ábo Summá Psálmu.

Iż ludzie pobożni są szczęśliwi; á niepobożni / mizerni y nieszczęśliwi.

a 1 Błogosłáwiony to mąż / ktory ⁸nie
b A chodźił w rádźie' niezbożnych / y ná dro-
c dze grzesznych nie stał / y ná stolicy zará-
źliwey nie śiedźiał.

d 2 Ale w zakonie PANSKIM iest ⁸wola iego' / á w za-
Iosu: 1. 8. konie iego będźie rozmyślał we dnie y w nocy.

e 3 ⁸Y będźie' iáko drzewo wsádzone nád strumieńmi
Iere: 17. 8. wod / ktore swoy owoc da czásu swego:
f A liśćie iego nie opádnie: y wszytko cokolwiek
Rzym: 8. 28. czynić będźie / poszczęśći się.

4 Nie ták niezbożni / ⁻nie ták': ále są ⁸iáko proch' /
ktory rozmiáta wiátr ⁻z źiemie'.

g 5 Przetoż nie powstáną niezbożnicy ná sądźie: áni
grzesznicy w zebrániu spráwiedliwych.

6 Abowiem ⁸zna PAN drogę spráwiedliwych': ále
drogá niepobożnych zginie.

⁸nie násládował rády.

⁸roskoß, kochánie iego. H.

⁸Bo będzie: ábo záiste będzie táki. Hebráism.

⁻H.

⁸iáko plewá. H.

⁻H.

⁸podoba się Bogu żywot y postępki ludzi spráwiedliwych.

ANNOTACIE.

a 1 Błogosłáwiony to mąż.) Acz Græckie y Láćińskie kśięgi máią; Błogosłáwiony mąż: ále tu / iáko y ná wielu innych mieyscách słowo Zydowskie איש Isz, nie tylko mężá / ále wszelkiego człowie-

Mąż miásto człowieká.

ká/ták mężczyzne táko y białagłowe / ták mężá/ táko y młodzieńcá/y páchole známionuie. Jáko y ondzie: Błogosławiony maż ktory sie Bogá boi. Bo to błogosławieństwo zgołá wszytkim ludziom należy. Acz podobno dla tego nápisano: Błogosławiony maż; iż mężnie sobie musi poczynáć (strzegąc sie złego á czyniąc dobrze) káżdy kto chce być szczęśliwym y błogosławionym.

Psal: 111. 1.

Psal: 36. 27.

Trzy stopnie do złego, y dobrego.

Ktory nie chodził.) Tu maß trzy stopnie do złego. Pierwßy/ vsłuchać złey rády/y zgrzeßyć. Wtory ießcze gorßy / w grzechu trwáć. Trzeći nagorßy / á práwie diabelski / drugich też/ náuka przewrotna y złym przykładem/do grzechu przywodzić. Przeciwne tym stopnie sa do dobrego. Pierwßy/słuchać rády dobrych á pobożnych ludzi. Wtory/ćwiczyć sie y trwáć w dobrych vczynkách. Trzeći/drugich też wieść do wßego dobrego/náuką y przykładem dobrym. Mogłoby sie ták táśniey przełożyć: Błogosławiony to człowiek/ktory nie chodzi / y nie stoi/ y nie siada: ále w zakonie Páńskim rozmyśla. &c.

1 b

Stolicá zárázliwości, iest náuká przewrotna.

Ná stolicy zárázliwey) Po Łácinie mamy/In cathedra peſtilentiæ, ná stolicy zárázliwości/ to iest zárázliwey. Bo to Hebráiſm. Lecz po Grecku iest/λοιμῶν, id eſt, peſtium ſeu peſtilentium, to iest/ ludzi zárázliwych: á po Zydowsku מושב letsim, to iest naśmiewcow: ták cy sa wßyscy hæretycy / ktorzy fałßywa náuka y złemi przykłady ludzie zárażáią/y z rzeczy świetych y bożkich sie náśmiewáią/á práwie z nich ßydzą. Kto tedy chce być szczęśliwy y błogosławiony; ten sie ma tych trzech stopniow do złego wiárowáć; á przeciwnych stopniow dobrego náśládowáć: táko niżey w wierßu wtorym vczy.

1 c

2. Piot: 3. 3. Iud: ℣. 18.

To sie Bogu podoba.

Iest wola iego.) Ten sie Bogu podoba / ktoremu sie też Pan Bog podoba. *Auguſt: in Pſal: 32.*

2 d

Rozmyślać w zakonie Páńskim iáko mamy.

A w zakonie iego bedzie rozmyślał.) Jákoby gi y vmiał y pełnił. Ták táko ná inßym mieyscu tego dołożono: Bedzieß/práwi/ w zakonie Páńskim rozmyślał we dnie y w nocy: ábyś wypełnił y czynił to wßytko co w nim nápisano.

2 e

Ioſu: 1. 8.

Cokolwiek czynić bedzie.) To iest / cokolwiek pocznie on człowiek/poßczęści sie. Bo miłuiącym Páná Bogá wßystko dopomaga ku dobremu.

3 f

Rzym: 8. 28.

Przetoż nie powstáną.) Rozumiey z spráwiedliwemi / od ktorych beda odłączeni. Abo nie zostoią sie ná sądzie. Bo słowo Zydowskie יקמו iakummu/ták sie też rozumieć może.

5 g

PSALM II.

Quare fremuerunt gentes.

Ze sie prozno niewierni / á zwłaszczá krolowie y kśiążetá / przećiw krolestwu Páná Christusowemu buntuią. Poniewaź on iest krolem wszytkich od Bogá Oycá vczyniony. Ktorego słucháć muśi káżdy ktory niechce zginąć. Zwyćiestwo Páná Christusowe przećiw świátu y mocarzom iego.

Dzie: 4. 12.

A
a 1 CZemu sie wzburzyli pogáni / á ludźie rozmyśláli prożne rzeczy?

Dzie: 4. 25. 2 Powstáli krolowie źiemscy / á kśiążetá 'zeszli sie' społem przećiw PANV, y przećiw 'Christusowi iego.

b 3 Potárgaymy / *práwi*, zwiazki ich: á zrzućmy z śiebie 'iárzmo' ich.

4 *Lecz ten* ktory mieszka w niebieśiech náśmieie sie 'z
B nich': á Pan vragáć im bedźie.

5 Tedy bedźie mowił do nich w gniewie swoim / á w zápálczywośći swey 'rozgromi ie'.

c 6 A iam iest postánowion krolem od niego nád Sionem gorą świętą iego / 'opowiádáiąc przykazánie' 'iego'.

d 7 PAN rzekł do mnie: Tyś iest Synem moim / iam ćiebie dźiś zrodźił.

Dzie: 13. 33. 8 Zaday ode mnie / á damći pogány zá dźiedźictwo
Zyd: 1. 5. C twoie / á zá ośiádłość twą kráie źiemie.
y 5. 5.

e 9 'Bedźiesz ie rządźił' laską żelázną / 'á' iáko naczynie gárnczárskie pokruszysz ie.

Obia: 2. 27. y 19. 15. 10 A teraz krolowie rozumieyćie: 'vczćie sie *wy* *ktorzy sądźićie źiemie.

f g 11 Służćie PANV z boiáźnią: á ráduyćie sie 'mu' ze drżenim.

h 12 Przyimićie náukę *christusową*, by sie snać nie roz-

'rádźili sie. H.
'pomázáncowi, Messiaszowi H.
'powrozy, ábo śidłá. H.
'H.
'przestrászy ie. H.
'Opowiem dekret ábo státut. H.
'Pánskie. G.
'Potłuczesz ie H.
'G.
'ábo karzćie sie H.
*wszyscy. G.
'H.

H. gniewał Pan: ábyście nie poginęli z drogi sprá-
H. wiedliwey.

Gdyby się z prędká zápalił gniew iego / Błogosłá- 13 i
wieni wszyscy ktorzy w nim vffáią.

Pogáni y Zydowie przeciw Christusowi.

Pogáni, á ludzie.) Słowo Zydowskie גוים Goim, Pogány 1 a
pospolicie / á לאמים leummim, ná tym mieyscu lud wierny Zydowski znáczy: iáko sámi Apostołowie wykłádáią/mowiąc: Zgromádzili się prawdźiwie w mieście tym/ przeciw świętemu Synowi twemu Jesusowi/ktoregoś pomázał/ Herod y Pontski Piłat/ z pogány y z ludźmi Izráelskimi. Pogáni tedy / byli Rzymiánie ktorzy Christusá vkrzyżowáli: lud Izráelski / ktory go wydał: krolowie/Herod/y Piłat namiestnik Cesárski: kśiążętá/ Arcykápłani/Doktorowie/Pháryseuszowie/ y Stárszy z ludu. Dzie: 4. 27.

Związki ich.) To iest/zakon Páński/ y Christusá iego. 3 b

A iam iest postánowion.) Niektorzy ták z Zydowskiego przekłádáią: A ia postánowiłem krolá mego. Lecz lepiey siedmdźieśiąt Tłumáczow przełożyli / ták iáko iest w texcie Gráckim y Łácińskim: iáko Genebrardus dobrze pokázuie. A nád Sionem gorą świętą iego/rozumiey w kościele iego świętym. 6 c Geneb. in Psalt.

Narodzenie wieczne y doczesne Páná Iesusowo.

Iam ciebie dźiś zrodźił.) Acz się to rozumieć może y o doczesnym narodzeniu Páná JEsusowym: Dźiei: 13. 33. Zyd: 5. 5. Euthym: ále właśniey rozumieć się ma o onym wiecznym: iż w oney wieczności nie máś áni przeszłego áni przyszłego czásu / ále wieczne Dźiśia: iż co wieczne iest/to záwsze iest. Zyd: 1. 5. August: in Psal: 2. Nie ták właśnie Chryzostom y Hilárius rozumieią to o zmartwychwstániu Páná Christusowym / iż w Dźieiách nápisano/że Bog wskrzesił Páná Jesusá/iáko w Psálmie wtorym nápisano: Tyś iest Synem moim/iam ciebie dźiś zrodźił. Abowiem wskrzeszenie ná onym mieyscu / nie zgołá znáczy zmartwychwstánie; ále ráczey wzbudzenie/ná świát postánie/y z żywotá Pánieńskiego wywiedzienie. Jáko y ono: Proroká wzbudzi wam Pan. Dźiei: 3. 22. y 7. 37. Y wzbudził im Dawidá krolá. Dźiei: 13. 22. Dzie: 13. 33.

Kościoł Christusow iáko śeroki y powszechny.

Kráie ziemie.) To táśne proroctwo/że kościoł Christusow miał być nie pokątny ábo nieznáiomy; iákie są wszytkie zbory hæretyckie: ále Kátholicki/ powszechny / po wszytkim świecie rozszerzony/y między wszystkiemi narody widomy y znáiomy. Mátt: 24. 14. Luk: 24. 47. Rzym: 1. 5. Psál: 18. 7. Psál: 21. 28. Przeto się prozno cieszą hæretycy máłą swą gromádką. 8 e

Służćie

f 11 *Służćie Pánu z boiáźnią.*) Jákoż krolowie máią Pánu służyć z boiáźnią? iedno świętą srogośćią zákázuiąc tego/ y karząc to/co się dzieie przećiw woley y roskazániu Páńskiemu. Bo ináczey służy Pánu krol/ ile iest człowiekiem; á ináczey/ ile iest krolem. *August: epist: 50.*

Krolowie iáko Pánu służą.

g 11 *A ráduyćie się mu ze drżenim.*) Czemu ze drżenim? Iż kto mniema że stoi/ma się bać áby nie vpadł. *August: in Psal: 51.* Bo nie tylko do stárego/ále y do nowego Testámentu należy; Abyśmy Pánu służyli z boiáźnią/á rádowáli mu się ze drżenim. *August: de sancta Virginitate cap: 38.*

1. Kor: 10. Phil: 2.

Przećiw pewnośći zbáwienia hæretyckiey.

h 12 *Przyimićie náukę.*) W Zydowskim texćie stoi/ נשקו בר Naszku bar. Co ácz rożni rożnie wykłádáią/ ále pospolićie/ Pocáłuyćie Syná: to iest/ Przyimićie go zá Páná/ Czyńćie mu pokłon cáłowániem ręki iego/ ná znák poddáństwá y posłuszeństwá. Lecz nie możem ináczey Christusá przyiąć zá Krolá y zá Messiaszá/iedno przyiąwszy wiárę y náukę iego. Przetoż dobrze przełożyli śiedmdzieśiąt Tłumáczow tymi słowy; Przyimićie náukę (Christusową.) Bo ták y Cháldeyski Tłumácz przełożył/ Recipite doctrinam. A ztąd mamy kilká dowodow prawdziwego Bostwá Christusowe°/ przećiw Zydom/Arianom/y Sámosátenom. Bo oto Christus Messiasz iest Syn Boży/ ktoremu się máią kłániáć wszyścy krolowie. Oto/ ná ktore się on gniewa/ ći pewnie zágina. Oto ći ktorzy w nim vffáią/ będą zbáwieni. A ták Messiasz iest Bog prawdziwy. Bo sam Bog prawdziwy ma władzą żywotá y śmierći. y w sámym Bogu práwym vffáć pismo każe. Bo przeklęty iest ktory vffa w człowiecze; á błogosłáwiony ktory vffa w Bogu.

Pocáłowáć Syná, iest przyiąć náukę Christusową.

Bostwo Páná Christusowe.

1. Krol: 2. 6. Iere: 17. 5, 7.

i 18 *Ktorzy w nim vffáią.*) Obácz/ iż tu/ y w tych kśięgách często/ błogosłáwieństwo/to iest/vspráwiedliwienie y zbáwienie/nádzieiey przypisuią: ktore w liśćiech Páwłowych wierze/á gdzie indzie/ miłośći bywa przypisáne. Abowiem Dawid wynośi nádzieię; iż do wiernych mowi/ ktorym nádzieiá iest potrzebna w tych przygodách świeckich/ ku dostąpieniu obietnic Páńskich y błogosłáwieństwá. Páweł záśię wiárę záleca; iż rzecz miał ábo do niewiernych/ ábo do wiernych nowo náwroconych/ ktorych chćiał poćiągnąć do wiáry/ iáko do fundámentu inszych cnot Bozkich. Gdyż tedy y wierze y nádzieiey toż błogosłáwieństwo iest przypisáne; tedyć to znák pewny/że sámá wiárá bez nádzieie y miłośći/ áni vbłogosłáwić/ áni ták wielkich dobr sobie przywłaszczyć nie może. A temu/iż nádzieiá iest do zbáwienia potrzebna/ále z wiá-

Nie sámá wiárá, ále y nádzieiá y miłość vspráwiedliwia y zbawia.

Rzym: 3. 22. Luk: 7. 47.

1.

2.

ra y z miłośćią złączona. Nákoniec/że te wßytkie trzy cnoty są społ przyczyny / y pospołu się schodzą do iednego skutku łáski / vspráwiedliwienia y zbáwienia: ále czásem iedney/czásem drugiey/wedle mieyscá y potrzeby/od nas wyćiągáią.

PSALM III.

Domine quid multiplicati sunt.

Prośi Bogá/ áby go/ iáko był zwykł / od woyská nieprzyiaćioł obronił. Może się też y o Pánu Christuśie rozumieć.

Psalm Dawidow / gdy vćiekał przed Absálonem synem swoim. 1 a

2. Krol: 15. 14.

*cożsie. H.

PANIE/ 'przecz się' námnożyło *tych* co mię trapią: wiele ich powstáią przećiwko mnie. 2 A

*mnie, ábo o mnie. Hebr.

Wiele ich mowią 'dußy moiey: Niemać ten 'zbáwienia w Bogu 'swoim'.* 3 b

*rátunku od Bogá.

Ano ty PANIE 'iesteś' obrońcá moy/*tyś iest* chwałá moiá/ y ktory podwyżßaß głowę moię. 4 c

Ian 2. d 2

* H.

* Selah. H.

Głosem moim wołałem do PANA: y wysłuchał mię z gory świętey swoiey.* 5 d

* H.

* Selah. H.

Jam zásnął/ y spałem: 'y' wstałem/ bo PAN obronił mię. 6 e

* G.

Nie będę się bał 'tyśięcy' ludu około mnie leżącego: powstań PANIE/wybaw mię Boże moy. 7

*dzieśięći tyśięcy G. H.

Boś 'ty' pobił wßytkie sprzećiwiáiące mi się bez przyczyny: pokrußyłeś zęby grzeßnikow. 8 f

* G.

PANSKIEć iest wybáwienie: 'á' nád ludem twoim błogosłáwieństwo twoie.* 9

* H.

* Selah H.

Psalm Dawidowi.

Psalm Dawidow.) W Græckim stoi/ τῷ δαβίδ, to iest Dawidowi; rozumiey/dány/nátchniony/ ábo obiáwiony od Duchá ś. Tákże y niżey wßędy w titulech tych Psálmow przekłádamy: choćby się z Zydowskiego przekłádáć mogło/Psalm Dawidow. Ale iż náß przekład Láćiński z Græckiego Lxx poßedł / przeto go w słowách wątpliwych (iáko to iest Láćińskie/ Psalmus Dauid) ráczey 1 a

niż Zy-

niż Zydowskiego (ácz y to iest wątpliwe) náśládowáć mamy.

3 *W Bogu swoim.*) Ná końcu tego wierszá trzećiego w Zydowskim texćie położono słowo סלה Selah, ktore w tym Psálmie trzykroć sie náyduie; á we wszytkim Psálterzu siedmdzieśiąt kroć y raz: á trzykroć w pieśni Hábákukowey. A to znáczy/podnieśienie głosu w śpiewániu/ y podnieśienie myśli y sercá/ ábo westchnienie ku Bogu/iáko Rabbi Kimhi rozumie y wykłáda. Bo snać pochodzi od słowá סלל Salal, co znáczy. podnośić. Chaldeyski tłumácz y Hieronym ś. przekłádáią to słowo/ Záwsze/ ábo Ná wieki. Rabbi Abráhám wykłáda ie; Ták iest/ Záiste/Zápewne/Záprawde. Grækowie ie po wietszey cześći omijáią/iáko nic nieznáczące/ále tylko do Muzyki należące;á czásem ie διάψαλμα przekłádáią/to iest/przerwánie pieśni/ábo nieiáka odmiáne śpiewánia. Láćinnicy zgołá ie opuszczáią. My ie iednák wszedy ná brzegu położymy.

Hab: 3.

Selah co známionuie.

c 4 *Ano ty Pánie iesteś obroncá moy.*) Ták sie wszedy w tych kśiegách przekłáda/Susceptor, obrońcá ábo wspomożyćiel/iż po Græcku stoi ἀντιλήπτωρ, á po Zydowsku מגן Magen, to iest / tarcza/ ábo obroná moiá. Jáko y niżey; Suscepit me, wspomogł/ábo obronił mie. Y ták te słowá we wszytkim Psálterzu wykłádáć sie máią. Genebrardus, y inni.

ψ. 6.

Susceptor obroncá.

Suscepit, obronił.

d 5 *Z gory świętey swoiey.*) Tá gorá iestći kośćioł Kátholicki; oprocz ktorego wołáć możemy; ále wysłucháni być nie możemy. *August: in Psal: 44.*

Oprocz kośćiołá Kátholickiego nikt nie będzie wysłuchan.

e 6 *Iam záśnał y spałem.*) To iest/byłem bespieczny/spałem ná obie vszy: bo mam obrońce Páná / Hebráism. Rozumieiąc to o Dawidzie. Ale ten wiersz stárzy Doktorowie / o śmierći y zmartwychwstániu Páná Christusowym/ ktorego figurą był Dawid/ dobrze wykłádáią. Z Zydowskiego teraz ták gi tłumácza. Jam leżał/y spałem: ocućiłem sie/bo PAN podeprze mie: Tákże y po Græcku/ in futuro, obroni mie. Ale w tym máła rożność.

Iustin: in Dial: cum Triph. Augustin. Arnobius

Smierć y zmartwychwstánie Páná Christusowo.

f 8 *Boś ty pobił; bez przyczyny.*) Te słowá z Zydowskiego ták sie dziś przekłádáią: Boś ty vderzył po czeluśći: to iest/dałeś policzek przećiwnikom moim. Aleć dobrze Lxx. pierwszy tłumácze przełożyli/iáko Genebrardus pokázuie. Bo tu לחי lechi, miásto לחינם lechinam, położono/per Apocopen poëticam. A חנם chinam znáczy/ dármo / bez przyczyny. Abo Lxx. czytáli להו lahau, miásto לחי lechi, iáko sie domyśla Jánsenius.

1. Mo: 29. 15.
2. Mo: 21. 11.

Lxx. przekład dobry.

Przy: 1. 17. 9 *Pánskieć iest wybáwienie.*) Pan iest dawcá zbáwienia y wszego błogosłáwieństwá.

PSALM IIII.

Cùm inuocarem exaudiuit me Deus.

Nieprzyiaćioły vpomina/ áby służyli Bogu/ ktory ie dobrámi nápełnia: á pomocy od Bogá przećiwko im prośi. Może sie też rozumieć o Christuśie.

'Ná koniec' w pieśniách/ Psalm Dawidowi. 1 a

KIedym go wzywał/ wysłuchał mie Bog 2 b
spráwiedliwośći moiey; w vćiśnieniu 'roz- A
przestrzeniłeś mie'.
Zmiłuy sie nádemną/ á wysłuchay modlitwe moie.
Synowie 'człowieczy' pokiß będźiećie ćießkiego ser- 3 c
cá 'przecz' miłuiećie márność/ y ßukáćie kłamstwá:*
Wiedzćieß iż dźiwnym vczynił PAN świetego 4 d
swego; wysłucha 'mie' PAN gdy záwołam do niego.
Gniewayćie sie/ ále nie grzeßćie: á zá to 'co mowi- 5 e
ćie w sercách wáßych/ ná łożkách wáßych żáłuyćie'.* Ephes: 4. 26.
Ofiáruyćie ofiáre spráwiedliwośći/ á vfayćie w 6
PANV/ wiele ich mowia: Ktoż nam 'okazał' dobrá?
Náznámionowána iest nád námi świátłość obli- 7 f
cza twego PANIE: dałeś wesele w sercu moim. B
'Kiedy vrodzáiem zboża/ winá/ 'y oliwy' swey ob- 8 g
fićie obdárzeni są'. h
W pokoiu 'pospołu będę spał/ y odpoczywał; 9 i
Bo ty PANIE 'osobliwie w nádźieiey postáno- 10
wiłeś mie'.

Ná koniec.) Po Zydowsku למנצח Lamnatseach. Ktore słowo Lxx. wßedy przekłádáia/ εἰς τὸ τέλος. In finem, to iest/ Ná koniec. Co sie dwoiáko rozumieć może. Abo Ná koniec/ to iest ná wieki/ do końcá; iáko y ná wielu mieyscách w Psálmiech. Vt quid Deus repulisti in finem, לנצח Lanetsach. Y niżey/ Irritat aduersarius nomen tuum in finem. Abo ráczey ná koniec/ lub ku końcowi/ to iest/ ná cześć Pánu Christusowi ktory iest końcem zakonu/ y skończyćielem śmierći y grzechu/ ktory zgłádził; iáko Hieronym ś.

a
Psa. 73.1.
Ps. 73.10.

'ábo Zwyćiężcy H.
'ábo, rozßerzyłeś mi (serce)
'rycerscy, ábo zacni. H.
' H.
* Selah. H.
' H.
'mowćie ábo rozmyślayćie w sercu wáßym, ná łożku wáßym, á milczćie. * Selah. H.
'okaże. G. da ogledać. H.
'Od czásu (ktorego) zboże ich y wino ich iest rozmnożone. H.
' H.
'pospołu z nimi choć z nieprzyiaćioły.
'sam bespiecznie dałeś mi mießkáć. H.
Lamnatseach, w tytulech co znáczy.

Augustin/ y Remigius/ y inni stárzy Doktorowie wykłádáią. Hieronym ś. to Zydowskie słowo Lamnatseach przekłáda/ Victori, ábo Vincenti, to iest Zwyćiężcy/ ábo Zwyćiężyćielowi; rozumiey/ Pánu Christusowi. Aquilá ie przełożył po Græcku/ τῷ νικοποιῷ, sprawcy zwyćiestwá/ to iest Christusowi; według onego co nápisano: A Bogu chwałá/ ktory nam dał zwyćiestwo przez Páná
1. Kor: 15. 57. nászego JEsusá Christusá. Cháldeyski tłumácz przekłáda ie/ Ku chwaleniu/ Ad laudandum. Wiem iż teraz Vatablus, Genebrardus, Eugubinus, Iansenius, y inni pospolićie wykłádáią Victori, przednieyszemu Muzykowi (ku śpiewániu) przy Neginoćie (naczyniu Muzyckim.) Ktory wykład nie od S. Hieronymá/ áni od Origenesá/ áni od żadnego Doktorá stárego; ále od Rabbi Dawidá Kimhi wyczerpneli. Ale przypátrzywszy sie tymże słowom v Hábákuká Proroká: Deducet me, למנצח בנגינות Lamnatseach ben-
Habak: 3. 19. ginoth, victori in Psalmis canentem: to iest; Poprowádzi mie zwyćiężcy w pieśniách śpiewáiącego: iáśnie sie pokázuie/ że Lamnatseach, ma sie wykłádáć/ Zwyćiężcy; á nie/ przednieyszemu śpiewakowi/ y benginoth, w pieśniách/ w Psálmiech/ ábo w Himnách; á nie/ ná Neginoćie/ muzyckim instrumenćie. O czym szerzey Ribera in Habac: 3. A ták prosty á własny wykład tych tytułow iest ten: Iż te Psálmy Duchem ś. są nápisáne/ áby ná koniec/ to iest/ áż ná wieki/ były śpiewáne; ku końcowi/ ábo zwyćiężcy/ to iest ku czći y chwale Pánu Christusowi/ ktory iest końcem zakonu/ á zwyćiężcą szátáná/ grzechu y śmierći.

b 2 Kiedym wzywał.) Inni z Zydowskiego ták to przekłádáią: Gdy ćie wzywam/ wysłuchay mie Boże spráwiedliwośći moiey: to iest/ ty ktoryś iest dawcá y świádek spráwiedliwośći y niewinnośći moiey.

c 3 Pokiß będziećie ćieszkiego sercá.) Miásto tych słow/ w Zydowskim teraz stoi/ כבודי לכלמה kebodi liclimma, to iest/ Pokiß sławá moiá niesławą (będzie?) iákoby rzekł; Pokiß będziećie lżyć sławe moie? Ale podobieństwo/ że to mieysce iest od pisárzow nieco odmienione. Bo Lxx. czytáli כבודי לב למה kebude leb lamma: z inszemi punktámi/ rozdzieliwszy ostátnie słowá: á iedne litere ב Beth miásto כ Kaph czytáiąc. Co znáczy/ pokiß (będziećie) ćieszkiego sercá? O czym szerzey Genebrardus y Bellarminus. Lxx. przekład dobry.

Geneb: in Psalm. Bellarm: conc: prima de verbo Dei.

d 4 Dziwnym vczynił Pan świętego swego.) To iest/ dziwnie vczćił (po Zydow: odłączył) mnie Dawidá y Christusá swego.

e 5 Gniewayćie sie.) Niektorzy z Zydowskiego przekłádáią/ Drżyćie/ ábo/ Lękayćie sie: ále dáleko lepiey Lxx. przełożyli/ Gnie-

wayćie śie: co też słowo רגז Ragaz známionuie. Jáko to mieysce przywodzi Páwel święty. Eph: 4. 26.

Lxx. Przekład lepszy.

Náznámionowána iest.) Dwoiákie dobrá od Bogá / duszne y ćielesne. Lepiey czytáli Lxx. נסה Nissa, Náznámionowána iest; á niżli teraz czytáią נסה Nesa, to iest/Podnieś. Boby było pytánie bez odpowiedzi/y dwieby śie litery radicales odmienić muśiáły. O czym szerzey czytay Genebrardum. 7 f

Máterie Sákrámentow świętych.

Y oliwy swey.) To słowo (y oliwy) od Siedmidzieśiat Duchem prorockim iest przydáne / dla táiemnice. Iż Pan Bog nie tylko dáie pszenice y wino / máteria Sákrámentu naświetszego ćiáłá y krwie Páńskiey; ále y oliwe/ ábo krzyżmo/ ktorego wielkie iest vżywánie w świetych Sákrámenćiech/ krztu/ bierzmowánia/y ostátecznego pomázánia. Jáko świádczy Dionysius Areop. y Arnobius. A te wszytkie rzeczy/ gdy są porządnie poświecone/ tedy ludzie wierni bywáią rozmnożeni / y duchownymi dobrámi pomnożeni w kośćiele powszechnym. Arnobius to mieysce ták wykłáda: Od onego czásu ktoregośmy wzieli pszenice w ćiele/wino we krwi/oliwe w krzyżmie/ofiáruiąc pokoy teśmy rzeczy przyieli. 8 g Dion: Eccl: hie Arnob. Psalm.

Obfićie obdárzeni są.) Rozumiey / ći ktorzy zemną w tobie vfáią. Acz to inni o nieprzyiaćielách Dawidowych y ludziách ćielesnych rozumieią. Czytay tu Iansenium. 8 h

W pokoiu.) Wiárá práwa o Bozkiey opátrznośći/nádzieiá y dobre sumnienie/dobrze śie wyspáć dopuszczáią. 9 i

PSALM V.

Verba mea auribus percipe Domine.

Prośi Bogá/áby złe pokarał; á niewinnym błogosłáwił.

*Zwyćiężcy, zá dziedzictwá. Hieron. G.

*rozmyślánie. H.

*wołánia mego H.

Modlitwá ráno nabożnym zwyczáyna.

*przygotuie śie tobie. H.

*Ná koniec'/zá te ktora dźiedźictwá dostępuie'/ Psalm Dawidowi. 1 a

SLowá moie vsłysz PANIE: wyrozumiey *wołánie' moie. 2 A

Wysłuchay głos *modlitwy moiey'/ o Krolu moy y Boże moy. 3

Bo śie tobie modlić będę: PANIE ráno wysłuchasz głos moy. 4

Ráno *będę stał przed tobą' y przypátrzę śie: á- 5 b

bowiem

c

bowiem ty nie iesteś Bogiem ktory sie kocha w nieprawości.

6 Nie zmieszka przy tobie złośnik: áni sie ostoia niesprawiedliwi przed oczymá twemi.

7 Nienawidźisz wszystkich ktorzy broia niepráwość:

B zátrácisz wszystkie ktorzy mowia kłamstwo.

Mężem krwawym y zdrádliwym brzydzi sie PAN:

8 ¶ ále ia w wielkości miłosierdzia twego/

d Wnide do domu twego: pokłonie sie ku kościołowi twemu świetemu w boiáźni twoiey.

9 PANIE prowadź mie w sprawiedliwości twoiey: dla nieprzyiaciół moich prostuy przed obliczem

C twoim droge moie.

10 Abowiem nie máß w vściech ich prawdy: serce ich iest márne.

Niż: 13. 5. Rzym: 3. 13. 11 Gárdło ich iáko grob otwárty/ iezyki swemi zdradzáli/ osadźże ie Boże.

e Niechay vpádną od myśli swoich/ odrzuć ie dla wielkości ich niepráwości; ábowiem cie rozgniewáli Pánie.

12 A niech sie rozwesela wszyscy/ ktorzy vfáią w tobie: beda sie ná wieki rádować/ á ty bedźieß mießkał z nimi.

13 A beda sie chlubić w tobie wszyscy/ ktorzy miłuią imie twoie: ¶ ábowiem ty bedźieß błogosłáwił

f sprawiedliwemu.

PANIE/ iáko tarczą dobrotliwością twoią obwárowałeś nas.

g

a 1 Zá te ktora dziedzictwá dostępuie.) Zá te/rozumiey zá Cerkiew świetą/ zá kościoł Rátholicki; ábo y zá káżdą duße wierną/ ktora dziedzictwá zbáwienia dostąpić ma. Po Zydowsku iest אל הנחילות el hannechiloth: co iedni zá instrument muzycki máią: á drudzy rozmáicie wykłádáią. Lecz lepiey LXX. y z Hieronimá. à radice נחל Nohal, co znáczy hæreditauit, dziedzictwá dostąpił.

iáko Bogowie pogánscy. Obácz iáko sie Bog złośliwemi brzydzi. H.

krwie prágnacym mężoboyca.

w drodze sprawiedliwości. moim droge twoie. H. C. zdrádliwe. H.

od rad. H. sprzeciwili sie tobie. H. H. G.

Bo ty. Hebr. okryieß ie, ábo obroniß ie. H. dźiwnie weselić. H. H.

ábo dobrowolenstwem twoim, lub dobrą wolą twą. H G.

	Y przypátrze śie.) Græckie dziśieyſze exemplarze tu obłednie máią/ ἐπόψεις με, á vyrzyſz mie: gdzie miáły mieć ἐπόψομαι, á vyrze/ przypátrze śie: iáko y Euthymius świádczy/ że niektore kśięgi máią.	5	b
Czemu Bog dopuſzcza złego, ktorego niechce.	Ktory śie nie kochaſz w niepráwośći.) Abo ktory niechceſz złośći. Bog niechce áby złe było ábo śie działo ná świećie/ ále ie tylko dopuſzcza; áby człowiek wolnośći ſwey przyrodzoney nie tráćił: á k temu/ iż Bog y ze złego wiele dobrego wywieść y wyćiſnąć vmie y może: iáko z prześládowánia okrutnikow/ ćierpliwość męczennikow; z vporu hæretykow/ doświádczenie wiáry Kátholikow.	5	c
	Pokłonie śie ku kośćiołowi.) To ieſt/ w kośćiele/ ábo kośćiołowi/ ábo też ku kośćiołowi/ iáko Dániel czynił w cudzey ziemi: ktory śie modlił otworzywſzy okná mieſzkánia ſwego przećiwko miáſtu Hieruſálem. Abo przed przybytkiem przymierza/ do ktorego ſámi kápłani wchodzili/ á inni ludzie w śieni śie modlili.	8	d Dan: 6. 10.
Dawid nie przeklina, ále prorokuie.	Odrzuć ie.) Te ſłowá/ y tym podobne/ w tych cáłych kśięgách/ ktorymi śie zda że Prorok żąda y prośi pomſty nád nieprzyiaćioży ſwemi/ nie ſąć klątwy ábo przeklinánia; ále proroctwá y przepowiedzenia/ że ich to pewnie potka. Euthym: Auguſt.	11	e
Imie Boże co.	Imie twoie.) Imie Boże niekiedy znáczy máieſtat/ możność/ y inſze właſnośći Boże/ á niekiedy ſámego Bogá.	12	f 2. Mo: 33.
Lxx. przekład dobry.	Obwárowałeś nas.) Niektorzy z dziśieyſzych tłumáczow przekłádáią: Obwárowałeś go. Lecz dobrze Lxx. przełożyli, Obwárowałeś nas. Bo czytáli נו nu, bez punktu Daghes, co znáczy/ Nas; á nie z punktem Daghes, co znáczy/ Go.	13	Philip: 2. Ioel: 2. Rzym: 10. 5. Mo: 28.

PSALM VI.

Domine ne in furore tuo arguas me.

Prośi Bogá/ áby go y od choroby/ y od grzechu vzdrowił; á będąc wyſłuchány/ vrąga nieprzyiaćiołom.

ʼábo Zwyćiężcy H.	ʼNákoniecʼ w pieśniách/ Pſalm Dawidowi/ ná oktawę.	1	a
ʼwyż: Pſal: 4.	PANIE/ nie w zápálczywośći twey ſtrofuy mie/ áni w gniewie twoim karz mie.	2 A	b Pſal: 37.
ʼsłáby. H. ʼprzeſtráſzone ſą. H.	Zmiłuy śie nádemną PANIE/ bom ći ʼchoryʼ: vzdrow mie PANIE boć ʼſtrwożone ſąʼ kośći moie.	3	1.

4 A duſſá moiá ſtrwożoná ieſt bárzo: ále ty PANIE pokiś mie opuſczáſś? — przeſtráſſona. H. G.

c 5 B Náwroć ſie PANIE, á wyrwi duſze moie: wybáw mie dla miłośierdźia twego.

d 6 Abowiem w śmierći nie máſś ktoby ná cie pámiętał: á w piekle ktoż cie chwalić będźie? — pámięći o tobie. H. H.

Isa: 38. 18.

7 Prácowałem w płáczu moim / będę omywał ná káżdą noc łożko moie: łzámi moiemi będę polewał pościel swoie. — Práwa pokutá z żalem y skrucha ſerdeczna.

8 Záćmiły ſie od gniewu *twego* oczy moie: ſtárzałem ſie miedzy wſzyſtkiemi nieprzyiaćioły memi. — ſtárzáły ſie. H.

Matt: 7. 23. y 25. 41. Luk: 13. 27.

9 Odſtąpćie ode mnie wſzyſcy ktorzy niepráwość czynićie: ábowiem wyſłuchał PAN głos płáczu moiego. — Obrzydzenie grzechu, y odſtąpienie złego towárzyſtwá.

10 Wyſłuchał PAN prośbę moię / PAN modlitwę moie przyiął. — G.

11 Niech będą pohańbieni / y wielce zátrwożeni wſzyſcy nieprzyiaćiele moi: niech ſie náwroćą y záwſtydzą bárzo prędko. — przeſtráſſeni. H. niech tył podádzą.

---

a 1 Ná oktawę.) Żydzi przez oktawę שמינית Szeminith, rozumieią inſtrument o ośmi ſtronách / przy ktorym ten Pſalm miał być śpiewány. Ale náſſy rozumieią oſmy dzień oſtátecznego ſądu; że w tym Pſálmie pokutuiący człowiek prośi áby mogł wyść gniewu oſtátniego ſądu. — Oktáwá Szeminith.

b 1 Pánie nie w zápálczywości twey.) Auguſtyn y Grzegorz ś. Stroſowánie w zápálczywości / rozumieią o mękách piekielnych; á karánie w gniewie / o mękách czyścowych. Pátrz niżey Pſálm: 37. 1. — Czyśćiec.

c 5 W ybaw mie.) Rozumiey / od grzechu / y od choroby: od śmierći duſzney y ćieleſney.

d 6 Abowiem w śmierći nie máſś.) To ieſt po śmierći / ábo miedzy vmárłemi / nie máſś ktoby ćie wſpominał przed żywymi. Jákoby rzekł: Nie vmárli będą ćie chwalić Pánie / ále my co żywiemy. Żydowſcy Rábbinowie wykłádáią to o ſámych ciáłách / á nie o wſzyſtkim człowiecze; ponieważ duſzá nigdy nie vmiera. Jákoby rzekł: Ludzie vmárli / ábo / ciáłá zmárłe ná cie nie pámiętáią / áni ćiebie chwała. Bo nie máią zmyſłu / nierzkąc rozumu / ponieważ — Vmárli iáko nie chwálą Páná.

Psal: 113. 17.

nie żyią. Wßákże śie to y o dußách ludzi potępionych rozumieć może: ktore tákież nie chwalą Bogá (iáko czynią duße świętych w niebie/) ále go owßem vstáwicznie bluźnią. Czego wnet dokłáda mowiąc: A w piekle ktoż ćie chwalić będzie?

PSALM VII.

Domine Deus meus in te speraui.

Páná Bogá prośi/áby go dla niewinnośći iego od Saulá y od inßych nieprzyiaćioł záchował: ktorym ieśli śie nie vpámiętáią/ skaránim Bozkim grozi.

*Dawidowi. G.

Psalm 'Dawidow'/ ktory śpiewał Pánu zá słowá (vßczypliwe) Chusá syná Jeminowego. 1 a b

'ßárpáiąc: á nie (byłby) ktoby (ią) wybáwił. H.

PANIE Boże moy w tobie nádźieię mam: wybaw mię od wßystkich prześládowcow moich/ á wyzwol mię. 2 A 2 Krol: 16.

'czym mię potwarzáią.

By snać nieprzyiaćiel nie porwał iáko lew duße moiey/ 'gdy niemáß ktoby odkupił/áni ktoby ią wybáwił'. 3

'pokoy zemną máiącemu, y vćisnąłem nieprzyiaćielá mego bez przyczyny. H.

PANIE Boże moy ieślim 'to vczynił/ieśli iest niepráwość w rękách moich: 4

Jeślim oddał złe 'tym ktorzy mi záczynili/ niech vpádnę słußnie przed nieprzyiaćioły moiemi 'prożny'. 5

'złupiony, obnażony.

Niechay nieprzyiaćiel prześláduie duße moię/ y niech poima/y podepce ná źiemi żywot moy/á sławę moię niechay w proch obroći. * 6

*Selah. H.

Powstań PANIE w gniewie twoim; 'á' wynieś śię 'ná gránicách' nieprzyiaćioł moich. 7

'H. G.

'dla gniewow. H.

A powstań 'Pánie' Boże moy według 'przykazánia ktoreś' roskazał: á zgromádzenie narodow obstąpi ćię. 8 c d

'H.

'sądu ktoryś. H.

A dla niego wstąp záśię 'ná wysokość: gdzie? PAN 'sądźi' narody. 9

'ná stolicę twoię sądową.

'będzie sądził. H. G.

Sądź mię PANIE według spráwiedliwośći moiey/ y według niewinnośći moiey ktora iest ná mnie. B e

'Niech śię skończy. G. H.

'Vstánie' złość grzeßnikow/á prosto poprowádźiß 10

1. Kron: 28. 9. spráwiedliwego / ktory 'doświadczaß serc y nerek 'o Boże.

'badaß, wywiaduieß sie.

Icre: 11. 20. 11 Spráwiedliwa ? pomoc moiá' od Páná / ktory zbáwia *ludzie* sercá práwego.

'o Boże spráwiedliwy, Pomoc moiá. H.

f 12 Bog sędźia spráwiedliwy / * mocny / y ćierpliwy: zaż sie gniewa ná káżdy dźień?

* y. G. H.

g 13 Jesli sie nie náwroćićie / mieczá swego dobedźie: łuk swoy náćiagnał / y nágotował gi.

14 A ná nim nałożył 'naczynie śmierći / strzały swe 'ná zápálczywie prześláduiace' spráwił.

'strzały śmiertelne.

Isa: 59. 4. 15 Oto *nieprzyiaćiel* rodźił niespráwiedliwość: poczał boleść / y vrodźił 'niepráwość'.

'ábo rzeczámi ognistymi, ábo ná spalenie. Hieron.

Iob 15. 35. 16 Jáme otworzył y wykopał ia: y 'wpadł' w doł / ktory *sam* vczynił.

'kłamstwo. H.

17 'Boleść iego obroći sie ná głowe iego: á niepráwość iego ná wierzch głowy iego spádnie.

'wpádnie. G.

18 A *ia* bede *iáwnie* chwalił PANA według spráwiedliwośći iego: y bede śpiewał imieniowi PANA Nawyżßego.

'ktora człowiekowi dobremu gotował.

---

a Psalm.) Po Zydowsku שגיון Sigaion, kochánie ábo roskoß: pieśń od roskoßy názwána. Bo sie ták ćießył w swoim vtrapieniu.

Sigaion.

b 1 Chusá syná Ieminowego.) Abo Chusá Beniáminczyká. Chus znáczy Murzyná / ták Saulá nieznácznie názywa iáko człowieká czarnego y złośliwego. Acz to drudzy o Semeim wykłádáia.

Chus kogo znáczy.

2. Krol: 16. c 8 Boże moy.) Teraz w Zydowskim czytáia / אלי elai, to iest / do mnie. Lecz Lxx. czytáli אלי Eli, to iest / Boże moy: też litery / ále z inßemi punktámi.

d 8 *według przykazánia ktoreś roskazał.*) Rozumiey Sedziom / áby spráwiedliwie sadzili / á niewinnych bronili.

e 9 Sadz mie Pánie według spráwiedliwośći moiey.) Nie przypisuieć sobie zgołá wßytkiey spráwiedliwośći; ále tylko te / że od tych ktorym nic nie był winien / wiele ćierpieć muśiał. Mowi tedy o spráwiedliwośći swey przećiw Saulowi / ktorego niwczym nigdy nie obráził: á nie o spráwiedliwośći przećiw Pánu Bogu / przed ktorym wßyscy iesteśmy grzeßni y niespráwiedliwi. Ták to mieysce Grækowie wykłádáia.

iáka spráwiedliwość Dawid sobie przypisuie.

Psal: 33. 3. f 12 *Mocny y ćierpliwy.*) W Zydowskim iedno słowo אל El, miá-

El, imię Boże co znáczy.

sto tych dwu iest położone / ktore iest imię Boże / á mocnego y ćierpliwego znáczy. Przetoż inni ták to wszytko przekłádáią : Y Bog gniewáiący się ná káżdy dzień. Lecz Lxx. przydáli to słowko Zaż / ábo Izali / áby okazáli / że to mieysce per interrogationem ma być rozumiáne.

Iesli się nie náwroćićie.) Ile ćie grzeszącego / ábyś się náwroćił / czeka dobroć lutośćiwego Bogá : tyle przećiwko tobie / iesli się nie náwroćisz / tegoż sędziego karánie postąpi. *Chrysostomus.* 13 g

Hæretikowie są naczynie śmierći.

Naczynie śmierći.) Naczynie śmierći od Bogá zgotowáne / sąć hæretykowie ; ktorzy złym vmysłem pismo czytáiąc / muszą ie też źle rozumieć. *August : in Psal : 7.* 14 h

PSALM VIII.

Domine Dominus noster.

Wielmożność Bozka wysławia z dziwnych spraw iego : á zwłaszczá z wywyższenia człowieká / y Páná Christusá. Psalm iest prorokuiący o Christuśie Pánie. Matt : 21. 11. Ephe : 1. 22.

ná Githićie, H. to iest ná instrumenćie Muzyckim, ktory ma formę prásy.

Ná koniec 'zá prásy' / Psalm Dawidowi. 1

PANIE Pánie nász / iákoż dziwne 'iest' 'imię twoie po wszytkiey ziemi! 2 A

Zyd: 2. 7. 1. Kor: 15. 27.

Abowiem wyniosłá się wielmożność twoiá / nád niebiosá. a

G.

'sławá możnośći, dobroći, y máiestatu twego.

Z vst niemowiątek y ssących *dziatek* 'vczyniłeś doskonáłą chwałę *twą'* dla nieprzyiaćioł twoich / ábyś zepsował nieprzyiaćielá y mśćićielá. 3 b Matt : 21. 11.

'vgruntowałeś moc. H.

Abowiem oglądam niebiosá 'twoie' / dźiełá pálcow twoich : kśiężyc y gwiazdy / ktoreś 'ty' fundował. 4

G.

H.

Coż iest człowiek / iże nań pámiętasz ? ábo syn człowieczy / iż go 'náwiedzasz ? 5

'opàtruieß.

Vczyniłeś go máło co mnieyszym od Aniołow / czćią y chwałą ozdobiłeś go : ♀ y postánowiłeś go nád dźiełámi rąk twoich. 6 7 B c Zyd: 2. 7.

Poddałeś wszystko pod nogi iego / owce y woły wszystkie : nád to y źwierzętá polne. 8 d 1. Moy: 1. 28.

1. Kor: 15. 27. 9 Práſtwo powietrzne / y ryby morſkie / ˋktore ſie przechadzáią ˋ po ßćießkách morſkich. ˋy cokolwiek ſie przechadza. H.

Ephe: 1. 22. 10 PANIE Pánie náß / iákoż dziwne ˋieſt ˋ imie twoie po wßyſtkiey ziemi! ˋG.

a 2 Pánie Pánie náß.) Po Zydowſku יהוה אדנינו Iehoua Adonenu, to ieſt / Pánie Pánowie náßy. Czym ieſt wyrázona táiemnicá trzech perſon Bozkich / to ieſt Troyce naświetßey. Troycá S. wyrázona.

b Matt: 21. 11. 3 Z vſt niemowiątek.) To ſie wypełniło y w onych dziatkách w kośćiele Chriſtuſá chwalących: y w Apoſtolech proſtych. wypełnienie tego proroctwá.

Matt: 11. 25. 6 Od ániołow.) Ták to właſnie śiedmdzieśiąt wyłożyli / ták tłumácz Cháldeyſki / ták Rabbi Moſes in More, ták Rabbi Kimhi / y niemal wßyścy Zydowie / y ſam Páweł ś. słowo אלהים Elohim, (ktore indzie Bogá ábo Bogi znáczy) ná tym mieyſcu przekłádáią. A dáleko lepiey / niżli ći co wykłádáią / Od Bogá: gdyż człowiek nie máło co / ále niezmiernie ieſt mnieyßy / niżli Bog ſtworzyćiel iego. Lxx. przekład lepßy.

1. Kor: 1. 21. c Do Zyd: 2. 7.

d 8 Poddałeś wßytko.) Pánu Chriſtuſowi wßytko ieſt poddano. Wybráni. Eph: 1. 22. Wßelkie ćiáło. Ioan: 17. 2. Y ći co ſą pod ziemią. Phil: 2. 10. Wßyſtkie narody / y kráie świátá. Pſal: 2. 8. Wßytkie kśieſtwá y zwierzchnośći ná niebie. Epheſ: 1. 21. 1. Piot: 3. 22. Ták iż nie máß nic coby mu poddano nie było. Zyd: 2. 8. Oprocz tego ktory mu wßytko poddał. 1. Kor: 15. 28. A to według człowieczeńſtwá iego; Bo według boſtwá cokolwiek ma Oćiec / to ma ſpolnie y Syn. Pánu Chriſtuſowi wßyſtko ieſt poddano.

Ian 16. 15.

PSALM IX.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo.

Dziękuie Pánu Bogu / iż ták iego / iáko y innych vtrapionych / od krzywdy nieprzyiaćioł broni: y prośi / áby to záwße czynił; niezbożne karząc / á pobożnych opußczonych wſpomagáiąc. Ten Pſalm Zydzi ná dwá Pſálmy dzielą.

a 1 ˋNá koniec ˋ zá táiemnice ſynowſkie / Pſalm Dawidowi. ˋábo Zwyćięzcy H. ábo, ku chwaleniu. C.

2 A BEdę ćie chwalił PANIE ze wßyſtkiego ſercá mego: będę opowiádał wßyſtkie cudá twoie. ˋ yż: Pſal: 4.

'będę grał' (ná hárſie)	Rozweſele ſię y rozráduię w tobie: 'będę śpiewał' imieniowi twemu o Nawyżßy.	3	
'vpádną. H.	Gdy nieprzyiaćiel moy *przednieyßy* tył poda: *tedy y drudzy* 'pomdleią': y poginą przed oblicznośćią twoią.	4	b
'ſpráwiedliwie. Hebráiſm.	Boś *ty* odpráwił ſąd moy y ſpráwę moię: záśiadłeś ná ſtolicy *ty* ktory 'ſpráwiedliwość' ſądźiß.	5	
'zátráćiłeś niezbożnego. H. 'iego. G.	Rozgromiłeś narody / 'á zginął niezbożny': wygłádźiłeś imię 'ich' ná wieki wieczne.	6	
'O nieprzyiaćielu dokonáły ſię ſpuſtoßenia ná wieki. H.	'Nieprzyiaćielſkie miecze vſtáły ná koniec': á miáſtáś 'ich' zburzył.	7	
'H. G.	Zginęłá 'z trzaſkiem' pámiątká ich: ? Lecz PAN trwa ná wieki.	8	
'z nimi. H. 'Bo on Hebr.	Nágotował ná ſąd ſtolicę ſwą: ? 'á on' będźie ſądźił okrąg źiemie w ſpráwiedliwośći / oſądźi narody ſpráwiedliwie.	9 B	
	Y ſtał ſię PAN vćieczką vbogiemu: pomocnikiem w potrzebách / *y* w vćiſku *iego*.	10	
'wzywáiących.	Niechayże vfáią w tobie *ći* ktorzy znáią imię twoie: ábowiem nie opuśćiłeś 'ßukáiących ćię PANIE.	11	
	Spiewayćie PANV, ktory mießka ná Syonie: opowiádayćie miedzy narody ſpráwy iego:	12	
'ná vćiśnione.	Abowiem *ten* ktory ſię mśći krwie / wſpomniał 'ná nie: y nie zápomniał vbogich wołánia.	13 C	
'vtrapienie. H.	Zmiłuy ſię nádemną PANIE: weyrzy ná 'vniżenie' moie od nieprzyiaćioł moich.	14	
'Będziem ſię weſelić. G. 'potonęli w dole ktory. H.	Ktory mię podwyżßaß od bran śmierći / ábych opowiádał wßyſtkie chwały twoie w branách corki Syonſkiey.	15	c
'w śieći tey ktorą. H. 'ieſt. H.	'Będę ſię weſelił' w wybáwieniu twoim: 'powieźli pogánie w zátráceniu / ktore' przypráwili.	16	
'z pomſty ktorą vczynił.	'W śidle tym / ktore' byli ſkryćie záſtáwili / vwięzłá nogá ich.		
*Higgáion Selah. H.	Poznány 'będźie' PAN 'ſądy czyniący: w vczynkách rąk ſwoich poimány ieſt grzeßnik.*	17	d

Niech ſię

e 18 Niech ſie grzeßnicy obroca do piekłá/wßyſcy narodowie ktorzy zápominaią Bogá.

19 Bo nie áj do końcá bedźie zápomnion vbogi: [a]cierpliwość' vbogich nie zginie ná wieki.

[a] nádzieiá.

20 Powſtań PANIE, niech ſie nie zmacnia człowiek: niech beda' ſądzeni narodowie [b]przed oblicznośćia twoia':

[b] przed toba Hebraiſm.

f 21 Poſtaw PANIE zakonodawce nád nimi: áby wiedźieli narodowie iż ludźmi ſa. *

*Seláh.

Pſalm X. wedle Zydow.

g 1 Czemuś PANIE odſtąpił dáleko/ [a]przegladaß nas
A w potrzebách/ w vćiſku?

[a] opußcziß, kryieß ſie. H.

2 Gdy ſie pyßni niezbożnik/ [b]zápala ſie vbogi: [c]bywáia' vśidleni niezbożni w rádách ktore wymyśláia.

[b] trapi ſie, ábo trapi vbogie. H [c] niech beda.

h 3 Abowiem [a]pochwalon bywa' grzeßnik w żądzách dußy ſwey: á [b]niepráwiedliwy' bywa błogoſławion.

[a] ábo, chlubi ſie. [b] łákomy. H.

4 Rozgniewał PANA grzeßnik/ według wielkośći [a]gniewu ſwego' nie bedźie go ßukał.

[a] hárdośći ſwey.

5 Nie máß Bogá przed oblicznośćia iego: ſplugáwione ſa drogi iego ná káżdy czás.
B

[a] Bywáia odiete ſądy twoie od oblicznośći iego': tuſzy ſobie że [b] nád wßyſtkiemi nie przyiaćioły ſwemi bedźie pánował'.

[a] Dáleko ſądy twoie od oczu iego. H. Hier: [b] wßytkie nieprzyiaćioły ſwe dmuchnieniem poraża. H.

6 [a]Abowiem' mowił w ſercu ſwoim: Nie bede poruſzon od wieku do wieku/ bede bez złego.

[a] H.

Niż: 13. 3 Rzym: 3 14.

7 Ktorego vſtá pełne ſa złorzeczeńſtwá/ y gorzkośći/ y zdrády: pod iezykiem iego [a]frásunek y boleść'.

[a] vćisk y vtrapienie. H. ktorymi trapi niewinnego.

8 Siedźi ná zdrádźie [a]z bogátymi' w ſkrytośćiách/ áby zábił niewinnego.

[a] we wśiách. H

9 Oczy iego vpátruią vbogiego: tái ſie ná zdrádźie
C w ſkrytym mieyſcu/ iáko lew w iámie ſwoiey.

Záſtáwia śidłá áby vchwycił vbogiego: áby połápił vbogiego gdy go [a]przyćiągnie.

[a] ćiągnie do ſieći ſwoiey. H.

W śidle swoim' poniży go / łaśi sie / y vniża sie áż 10 i
opánuie *wiele* vbogich.

Abowiem mowił w sercu swoim: Zápomniałći 11
Bog/odwroćił oblicze swe áby nie widźiał 'do końcá'.

'ná wieki. H.

Powstań PANIE Boże/niech sie podnieśie reká 12
twoiá: nie zápominay vbogich.

'bluźnił. H. Hier.

Dla czego niezbożnik 'rozdraźnił' Bogá? bo mo- 13
wił w sercu swym: Nie bedźieć sie 'pytał. D

'rozumiey, Bog náßych niecnot 'go. H.

Ale widźiß / (bo ty ná boleść y ná vtrapienie pá- 14
trzyß) ábyś 'ie' podał w rece twoie.

'tyś był G.

Tobieć zostáwion iest vbogi: śieroćie 'ty bedźieß' pomocnikiem.

'To iest, zginie grzeßnik y z grzechem swoim.

Skruß rámie grzeßniká y złośniká: 'beda ßukáć 15
grzechu iego/ á nienayda go.

'Krol G.

PAN 'bedźie krolował' wiecznie/y ná wieki: wy- 16
giniećie Pogáni z źiemie iego.

'wysłuchałeś Pánie. G.

Zadza vbogich 'wysłuchał PAN': 'przygotowánie 17
sercá ich vsłyßáło vcho twoie.

'Rozumiey, ná modlitwe y ná łáske Boża.

Abyś vczynił spráwiedliwość śieroćie y chudźinie/ 18
áby sie wiecey nie ważył 'wielmożyć człowiek ná źiemi'.

'trapić ich człowiek z źiemie. H.

Zá táiemnice Synowskie.) Dobrze ták Lxx. przełożyli / czytáiac
iednym słowem עלמות halmuth, iáko też Rabbi Selomo / Rabbi 1 a
Kimhi Aquila y Theodotio czytáli. Lecz w niektorych kśiegách
náyduia sie dwie słowie על-מות hal-Muth, co stárzy Zydowie /
Cháldeyski / Symmachus y Hieronim wykłádáia / Super morte
filn. Nád śmierćia syná: przez Syná/Christusá rozumieiac. Dru-
dzy wykłádáia / Super Muthlaben, przy instrumenćie ták názwá-
nym. A drudzy/ná note pieśni Muthlaben.

Halmuth laben co znáczy.

Gdy nieprzyiaćiel.) Drudzy z Zydowskiego ták to przekłádáia/
in præterito: Gdyż nieprzyiaćiele moi tył podáli/y pomdleli y po- 4 b
gineli od oblicznośći twoiey.

w branách corki Syonskiey.) To iest / w nawietßym zgromá-
dzeniu ludu. Bo w branách ná on czás bywáły pospolite sady. 15 c
Corka záś Syońska / zowie miásto Syońskie / to iest Jerusálem.
Bo Zydzi lud/y miásto zowia corka/ iákoby płod mieyscá.

Brány.

Corká Syonska.

Poimány

d 17 *Poimány iest grzeßnik.*) Po tym wierßu przydano w Zydowskim te dwie słowie הגיון סלה Higgaion Selah: to iest / Rozmyślánie ná wieki. Abo / rzecz to godna wiecznego rozmyślánia. Acz to inni ináczey wykłádáią.

e 18 *Niech sie grzeßnicy obrocą do piekłá.*) Y to mowi z prágnienia spráwiedliwośći; á nie z chćiwośći pomsty. Tu y sámi Zydowie שאול Szeol, wykłádáią Gehenna / pieklem / á nie grobem / iáko hæretycy. A Tálmuditowie mowią / iż przeto ná końcu tego słowá litere ה he przydano; dawáiąc znáć / iż nie tylko sstąpią do pieklá / to iest do Gehenny / ále práwie do niżßego pieklá / ábo ná dno piekielne. *Szeol znáczy piekło.*

f 21 *Postaw Pánie zakonodawce*) Przez tego zakonodawce Augustin y Hieronim ś. Antychristá; Euthymius záśie y Theodoretus (á lepiey) Christá Páná rozumieią. Drudzy słowo Zydowskie מורה Morah, strách ábo boiazń przekłádáią / iáko y Hieronim ś. ktore Lxx. zakonodawcą ábo mistrzem dobrze przełożyli. *Zakonodawcá ktory.*

g 21 *Psalm dzieśiąty wedle Zydow.*) Rozumiey Zydow nowych / á nie onych stárych Bo przed trzy stá lat ten rozdział ießcze nie był pewny. Czytay tu Genebrárdá. *Nowi Zydowie porozrywáli Psálmy.*

h 3 *Abowiem pochwalon bywa.*) Te dwá wierße Hieronim ś. ták z Zydowskiego przełożył: Abowiem chwalił niezbożnik żądzą duße swoiey / á łákomy pobłażáiąc sobie bluźnił Páná. Niezbożnik według wielkośći zápálczywośći swey nie będzie go ßukał: y nie máß Bogá. ꝛc. Inni ießcze ináczey przekłádáią. Y przetoż náß wykład pewnieyßy.

i 10 *Láśi sie, y vniża sie.*) Tákći y hæretycy łaßą sie / iáko liśi / poki sie nie zmocnią: ále potym / iáko lwi sie srożą. *Hæretyckie obyczáie.*

PSALM X. á v Zydow XI.

In Domino confido, quomodo dicitis animę.

Pokázuie / iż on y iemu podobni / przeto iż Bogu vffáią / bespieczni są: á niezbożni y grzeßni źle zginą.

1 Ná koniec / Psalm Dawidowi. *mnie. Hebrá.*

1.Krol:23. y 25. 2 A W PANV ia vffam: iákoż wy mowićie 'dußy moiey: 'vćiekay' ná gorę iáko 'wrobel': *przeleć. H. ptaßek. H.*

a 3 Bo oto grzeßnicy náćiągneli łuk / 'nágotowáli strzały 'swe' w sáydaku' / áby postrzeláli w ćiemnośći tych ktorzy są sercá práwego. *przyłożył strzały swe ná ćięćiwe. H. G.*

fundámenty sa roskopáne. H.

Abowiem ˋcoś *ty* był spráwił / *to oni* skáźili' : spráwiedliwy ˉlepák' co vczynił?

ˉH.

ˋPánska stolicá iest w niebie. Hebráism.

PAN w kośćiele swym świetym / ˋPAN w niebie stolicá iego'.

ˉH.

Oczy iego ˉná vbogiego' pátrza: powieki iego ˋpytáią' synow ludzkich.

ˋdo świadczáią. H.

PAN ˋpyta' spráwiedliwego y niezbożnego: Lecz kto miłuie niepráwość / ˋ*ten* ma w nienawiśći duszę swoię'.

ˋdoświadcza probuie. H.

ˋtego nienawidzi duszá iego. H.

Wyleie iáko deszcz ná grzeszniki śidłá: ogień / y śiárká / y wiátr gwałtowny / ˋ*táć iest* cześć kubká ich.

ˋtoć iest ich dziedzictwo y zapłátá.

Abowiem spráwiedliwy *iest* PAN ˉy' spráwiedliwość miłuie: ná szczyrość pátrza oblicze iego.

ˉH.

Luk hæretycki iest pismo S.

Troycá S.

Bo oto grzesznicy náćiagneli łuk.) Łuk hæretykow iest pismo ś. Bo ie oni ćielesnie wykłádáiac / iádowite strzały z niego wypuszczáia. *August*: ná to mieysce.

Oblicze iego.) W Zydowskim stoi פנמו Panemo, to iest oblicza ich: rozumiey / Oycá / Syná / y Duchá S. Bo tu iest wyrázona táiemnicá Troyce przenaświetszey. Jáko y Rabbin Jáphet / ktorego wspomina Alben Ezrá / powiedział: że sie tu pokázuie oná táiemnicá / ktora Abráhám dał znáć tymi słowy: Wyprowádzili mie Bogowie (to iest trzy Bozkie persony) z domu Oycá mego. Bo słowo od słowá wykłáda sie: Prostość ábo szczyrość widziáły oblicza ich: to iest / persony ich: po Gracku τὰ πρόσωπα. Ktore słowá / פנים Panim Zydowskie / πρόσωπον Greckie / á persona Láćińskie / stad potym ná Bozkie osoby przenieśiono.

PSALM XI.

v Zydow XII.

Saluum me fac Domine, quoniam defecit.

Prośi / áby był záchowan / przeto iż niezbożnych krolestwo bárzo sie rozszerzyło. Tegoż prośi y innym pobożnym / vpomináiac sie Bozkiey obietnice.

ˋPátrz tytułu Psálmu 6.

Ná koniec ˋná oktawe / Psalm Dawidowi.

Wybaw

2 A Zbaw mie PANIE, boć iuż nie máß 'świętego': ábowiem 'máło zostáło prawdy' między synmi ludzkiemi.

a 3 'Márne rzeczy' mowią káżdy do bliźniego swego: przez 'wárgi' zdrádliwe/dwoiákim sercem mowią. *

4 Niech 'zátráci' PAN wßelkie vstá zdrádliwe/ 'y' iezyk hárdźie mowiący.

5 Tych ktorzy mowili: 'iezyk náß zmocniemy' / vstá náße 'zá námi' sa/ ktoż iest Pánem náßym?

6 Dla nędze vtrapionych / y dla wzdychánia vbogich teraz powstáne/ mowi PAN.

b b 'Postáwie go w zbáwieniu': towárzyskie będę z nim rozmawiał.

Przy: 30. 5. a 7 Słowá PANSKIE, sa słowá czyste: iáko śrebro w ogniu doświádczone/w naczyniu glinianym próbowáne/y śiedmkroć przeczyścione.

b 8 Ty PANIE zachowaß 'nas': y będźieß nas strzegł od rodzáiu tego ná wieki.

9 W okolo niezbożnicy chodzą: 'według wysokości twey vczyniesz możne syny człowiecze'.

'cnotliwego. H.

'ábo, nie máß prawdziwych. H.

'kłámstwo. H.

'vstá, mowy.

*złe. G.

'wytnie. H.

'H. G.

'ábo, iezykámi náßymi przemożemy H.

'z námi. H. mámy po gotowiu

'w ybáwie go.

'ie. H.

'gdy sie wynoßą nikczemności synow człowieczych. H.

3 Dwoiákim sercem mowią.) Ábo dwoistym sercem. Z Zydowskiego właśnie/W sercu y w sercu/ábo ráczey sercem y sercem mowią: co znáczy/dwoistym sercem. Jest to Hebráism. Jáko y on: Człowiek y człowiek sie w nim národził/ to iest/ wiele ludzi sie w nim národziło.

6 Postáwie go w zbáwieniu.) Ten wiersß ták rożnie rożni z Zydowskiego przekłádáia/ tákoby nic pewnego nie mieli: Przetoż sie lepiey przekłádu Lxx. trzymáć.

PSALM XII.

á v Zydow XIII.

Vsquequo Domine obliuiſceris me in finē?

Bogá prośi/áby go od nieprzyiaćielá bronił: áby od śmierći będąc wybáwiony/śpiewał y wyſławiał dobrodźieystwá iego.

Ná koniec

Ná koniec Psalm Dawidowi. 1

'ná wieki. H. 'zákrywaß. H.

Okadże PANIE zápomniß mie 'do końcá': dokad 'odwracaß' oblicze swe odemnie? A

'we dnie y w nocy. G.

Dokad bede rozbierał rády w dußy moiey/ frásunek w sercu moim 'przez cáły dzień': 2

Pokiż bedźie sie podnosił nieprzyiaciel moy nádemna: ? weyrzy/ 'á' wysłuchay mie PANIE Boże moy. 3 4

Oświeć oczy moie ábych kiedy nie zásnął w śmierći: ? áby kiedy nie rzekł nieprzyiaciel moy: Przemogłem go. 5

Ktorzy mie trapia/ beda rádźi ieśli sie záchwieie. ? Ale ia vfam w miłośierdźiu twoim. 6

'ktory mi dał' wiele dobrego. H.

Rozráduie sie serce moie w zbáwieniu twoim: bede śpiewał PANV 'ktory mi dobrá dał': 'y bede 'grał imieniowi Páná nawyżßego'.

'ná instrumentách muzyckich

PSALM XIII.

á v Zydow XIIII.

Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.

Iż niezbożnych iest wßędy pełno/ przeto żada przyścia Chriſtuſowego/ przez ktorego dobrzy mieli być zbáwieni.

Ná koniec/ Psalm Dawidowi. 1

'złośliwy. H. Owoce bezbożności. G. H. G.

'Rzekł' głupi w sercu swoim: Nie máß Bogá. Popsowáli sie/ y obrzydliwemi sie ostáli w zabáwách 'swoich': nie máß ktoby czynił dobrze 'nie máß áż do iednego'. A

a Isa: 8. 58 Niz: 52.

PAN z niebá poyrzał ná syny człowiecze/ áby ogladał ieśli iest *kto* znáiący/ ábo ßukáiący Bogá. 2

Rzym: 3 10.

'brzydliwymi. H. 'y iednego. H.

Ano wßyscy *od niego* odstąpili/ pospołu ostáli sie 'niepożytecznymi': nie máß ktoby dobrze czynił/ nie máß 'áż do iednego'. 3

b VVyz: 5 11.

'Gárdło ich iest *iáko* grob otwárty: iezykow swych

Rzym: 3 13.

ná zdrá-

ná zdrádę vżywáli / iad żmijowy pod ich wárgámi.

Niz: 139. 4. Vstá ich pełne są złorzeczenia y gorzkośći: nogi ich ná wylanie krwie prędkie. *ktorymi ludzie trapią.

VVyz: 9. 26. *Skrußenie y znędzenie ná drogách ich / á drogi pokoiu nie poználi: nie máß boiáźni Bożey przed ich oczymá.

Rzym: 3. 14.

Isa: 59. 8. Niz: 35. 1. 4 Izali *nie poznáią wßyscy ktorzy czynią nieprawość / ktorzy pożeráią lud moy iákoby chleb iedli? *iż Pan Bog odda káżdemu według vczynkow iego.

5 PANA nie wzywáli / tám drżeli od boiáźni / *gdźie nie było stráchu. *H.

6 Abowiem *Pan iest w narodźie spráwiedliwym / rádę vbogiego zesromoćiliśćie: *iż PAN iest nádźieiá iego. *Bog. H. *ále. G.

7 *Ktoż da z Syonu *zbáwienie Isráelskie? gdy oddali PAN niewolą od ludu swego / rozweseli się Jákob / á rozráduie się Isráel. *Day Boże. Hebráism. *ábo Zbáwićielá Isráelskiego. H.

a 1 Nie máß Bogá.) Po Zydowsku Elohima, to iest / Bogá sędziego / ktoryby ludzkie grzechy widział y karał.

b Gárdło ich.) Tych trzech wierßow nie máß teraz áni w Zydowskim áni w Græckim texćie; ále w Láćińskim przydáne są z Páwłá ś. ktory iáko Hieronim ś. mowi / z rozmáitych mieysc pismá ś. to świádectwo złożył. Abowiem pierwßy wierß iest z Psálmu 5. ℣. 11. y Psál: 139. ℣. 4. Wtory / z Psálmu 9. ℣. 7. y Isái: 59. 7. ábo z Przypow: 1. 16. Trzeći / z tegoż mieyscá Esáiaßowego / y z Psálmu 35. ℣. 2. Trzy wierße w Láćinskim przydáne.

Rzym: 3. 13.

PSALM XIIII.

v Zydow XV.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?

Że ludźie dobrzy á niewinni máią w ziemi świetey / ábo ráczey w niebie / ná wieki przebywáć.

1 *Psalm Dawidowi. *Ná koniec. G.

A PANIE ktoż będźie mießkał w przybytku twoim? *ábo kto odpoczynie ná gorze twey świetey? *H.

wł: chodzi, ábo postępuie. Heb. ábo nie rwłácza. H. ábo nie ćierpi. H. ßánuie.

Ten ktory żywie bez zmázy/y czyni spráwiedliwość. 2 a
Ktory mowi prawdę w sercu swoim / ktory nie czyni zdrády iezykiem swoim: 3
Ani czyni bliźniemu swemu co złego / y zelżywośći nie przyimuie przećiw bliź nim swoim.
Ktory nizacz nie ma w oczách swych złośliwego: 4
á boiących się PANA wysławia: B
Ktory przyśięga bliźniemu swemu/á nie zdradza; 5 b
ktory pieniędzy swych nie dawa ná lichwę/y dárow przećiw niewinnym nie przyimuie.
Kto to czyni/ ten nie będźie porußon ná wieki.

Vczynki do zbáwienia potrzebne.

Ten ktory żywie bez zmázy.) Nie sámá tedy wiárá czyni przystęp do niebá: ále y vczynki dobre. 2

Posty poślubione wypełniáć potrzebá.

Ktory przyśięga bliźniemu swemu, á nie zdradza.) Miásto tych słow Zydowscy Rábbinowie te słowá máią: Ktory przyśięga áby się trapił / ábo pośćił / á nie odmienia. Jáko y Hieronim ś. y Cháldeyski tłumácz przełożył. Skąd to mamy / że posty / pielgrzymstwá / biczowánia / y inne vtrapienia ćiáłá/możemy pożytecznie ślubowáć; á ślubiwßy winnismy ie wypełniáć. 5

PSALM XV.

v Zydow. XVI.

Conserua me Domine, quoniã speraui in te.

Tu Pan Christus Bogá Oycá prośi / áby go/ iáko miłośniká dobrych/á nieprzyiaćielá złych/záchowáć raczył. Potym mu dziękuie/że przezeń ma być z martwych wzbudzony/y chwałą oną wieczną obdárzony.

Napis pámiętny Dawidowi. 1 a

Boże. H. H. H. grzechy, ábo báłwany ludzi niezbożnych.

ZAchoway mię Pánie / bom ia vfał w tobie. A
Rzekłem PANV: Tyś iest Bogiem moim / 2 b
ábowiem dobr moich nie potrzebuieß.
Ku świętym/ ktorzy są ná źiemi iego/dźiwne vczynił wßystkie chęći moie. 3 c
Rozmnożyły się niemocy ich: zá nimi się kwápili. 4

Nie będę

d Nie bede zgromadzał schadzek ich krwáwych: y nie bede wspominał imion ich vsty memi.

5 PAN iest czaſtká dźiedźictwá mego / y kielichá me°: tyś iest / ktory mi przywroćiß moie dźiedźictwo.

6 Sznury *pomiárne* przypádły mi ná koßtownych *mieyscách:* ábowiem dźiedźictwo moie iest mi známienite.

7 Bede błogoſłáwił PANA, ktory mi dał rozum:

B k temu áż do nocy nápominały mie nerki moie.

Dzie: z. 25 8 Miałem PANA záwße przed oczymá ſwemi: bo mi iest po práwicy / ábych nie był porußon.

e 9 Przetoż ſie vweſelilo ſerce moie / y rozrádował ſie iezyk moy: nád to y ćiáło moie w nádźieiey odpoczywáć bedźie.

f 10 Abowiem nie zoſtáwiß duße moiey w piekle: áni daß świetemu twemu ogládáć ſkázenia.

Dzie: 2. 31. y 13. 35. Oznaymiłeś mi drogi żywotá / napełniß mie weſelem z oblicza twego: roſkoßy ná práwicy twey ſa áż do końcá.

ábo ráde ábych tákie dziedźictwo obrał.

to iest, rozum y żądze moie.

gotow do pomocy. Hebrá.

beſpiecznie. H.

náſycenie rádości (iest) z obliczem twoim. H.

---

a 1 Napis pámietny.) Po Żydowſku מכתם Michtham. to iest / kleynot. Abo według Hieronymá ś. Pokornego y proſtego Dawidá.

Michtam co znáczy.

b 2 Dobr moich nie potrzebuieß.) Abo / Nie iest mi dobrze bez ciebie. Hieron. Pan Bog rzeczy nászych / bogactw / máietności / ofiar / dárow / y modlitw / y owßem y zaſług á dobrych vczynkow nászych (chociá ſie w nich kocha / y rad ie widźi / y zapłátę zá nie dáie) nic nie potrzebuie: ále my ich sámi bárzo potrzebuiemy / ktorym ſa wielce pomocne.

Bog dobrá nászego nie potrzebuie.

c 3 Ku świetym.) Ten wierß troche ináczey w Greckim textcie ſtoi / w ty ſłowá: Swietym ktorzy ſa ná ziemi iego / dźiwne vczynił Pan wßytkie chęći swoie w nich. Lecz Żydowſkie táko y náße mátá / wßytkie chęći moie. Rozumiey / że Pan Chriſtus / opuściwßy świete ktorzy ná niebie byli / ſtąpił do tych co byli ná ziemi / y wßytkie chęći ſwe dźiwnie ku nim obroćił y ſkłonił.

Miłość ku ludźiom P. Chriſtuſowá.

d 4 Nie bede zgromadzał.) To iest / Nie bede ia vczeſtnikiem ani towárzyßem ofiar ich krwáwych.

e Iezyk moy.) Miáſto Jezyk moy / z Żydowſkiego teraz przekłá-

dáią/Chwałá moiá. Lecz sámi Apostołowie / w Dzie: 2. 25. ięzyk czytáią.

Christus prawdziwie sstąpił do piekłá.

Nie zostáwiß duße moiey w piekle.) Bo Pan Christus według duße po śmierći sstąpił do piekłá: osobliwie ná ono mieysce ktore Ewángelią zowie Łonem Abráhámowym/áby rozwiązał piekielne boleśći/y wybáwił stámtąd Oycow świętych duße. Przetoż śmiele Augustin ś. mowi/że to iest náuká Apostolska/iż dußá Páná Christusowá prawdziwie sstąpiłá do piekłá. Y ná drugim mieyscu to twierdzi: Iż żaden/ chybá niewierny/ nie przy tego że Pan Christus był rzeczywiśćie w piekle. Zá czym idzie/iż Kálwinistowie/ ktorzy tego przą/są nie Ewángelikámi/ ále niewiernikámi/ y fałßerzmi Ewángeliey: Że te słowá ktore śiedmdzieśiąt tłumáczow włásnie przełożyli / y ktore Piotr ś. w Dzieiách tákże przywiodł/y Łukaß ś. nápisał; Nie zostáwiß duße moiey w piekle; te oni ták sprośnie wywroćili/ Nie zostáwiß trupá mego/ ábo ćiáłá mego w grobie: choćia áni נפש Nephes słowo Zydowskie/áni ψυχη Græckie/ áni Anima Láćińskie/ nie znáczy nic inßego iedno duße. Y שאול Scheol Zydowskie(zwłaßczá ná tym mieyscu) y ἅδης Græckie/ y Infernus Láćińskie / nie znáczy iedno piekło. Lecz Nowángelikowie ináczey Czyśćá y limbum patrum záprzeć nie mogli/iedno záprzawßy sie tego Artykułu wiáry; Zstąpił do piekłá; y zfáłßowawßy słowá Prorockie y Apostolskie: Nie zostáwiß duße moiey w piekle. A tu obácz nie tylko sstąpienie do piekłá Páná Christusowe / ále y zmartwychwstánie / y w niebo wstąpienie / y śiedzenie ná práwicy ták dawno przepowiedziáne. Zmartwychwstánie/onemi słowy: Oznaymiłeś mi drogi żywotá. W niebowstąpienie tymi: Nápełniß mie weselem z oblicza twego. A śiedzenie ná práwicy tymi: Roskoßy ná práwicy twey są áż ná wieki.

Kálwinistowie są nie Ewángelicy, ále niewiernicy.

Proroctwá iásne o Pánskim zmartwychwstániu, y wniebowstąpieniu.

10 f Luk: 16. 22. Dzie: 2. 24 Aug: epi: 57. & epi: 99.

Dzie: 2. 31

PSALM XVI.

v Zydow XVII.

Exaudi Domine iustitiam meam.

Pilnie prośi/áby od przećiwnikow był obroniony: pokázuiąc/ iż ácz sie nieprzyiaćiołom ßczęśći ná tym świećie; ále sie on ćießy nádzieią chwały wieczney.

Modlitwá Dawidowá. 1

Dawidowi. G.

Wysłu-

A WYsłuchay PANIE ˢspráwiedliwość˘ moie˙: obácz pilnie prośbe moie.
Vsłyß modlitwe moie/ktora czynie vsty nieobłudnemi.
2 Od oblicznośći twoiey ˢsąd moy˙ niech wynidźie: oczy ˢtwe˙ niech doyźrzą spráwiedliwośći.
3 Sprobowałeś sercá mego/˘y˙ náwiedźiłeś ie w nocy: doświádczyłeś mie ogniem/ á nie nálázłá sie we mnie niepráwość.
a
b 4 Aby nie mowiły vstá moie vczynkow ludzkich: dla słow vst twoich ˢiam przestrzegał drog twárdych˙.
5 Vmocni kroki moie ná śćießkách twoich: áby sie
B nie pośliznęły stopy moie.
6 Jam wołał/ ˢiżeś mie wysłuchał˙ Boże: nákłoń mi vchá twego/á wysłuchay słowá moie.
7 Pokaß nádemną dźiwne miłośierdźie twoie / ktory zbawiaß vfáiące w tobie.
8 Od przećiwiáiących sie práwicy twoiey strzeż mie*/iáko źrzenice oká.
9 Pod ćieniem skrzydeł twoich obroń mie: ? ˢod nie-
C zbożnych˙ ktorzy mie vtrapili.
10 Nieprzyiaćiele moi duße moie ogárneli: ? ˢtłustośćią swoią ćiáło swe záwárli˙: vstá ich mowiły hárdość.
11 ˢPorzućiwßy mie teraz mie˙ obtoczyli: oczy swe násádźili vderzyć mie o źiemie.
12 ˢPrzyieli mie˙ iáko lew gotowy do łupu: y iáko lwie ktore mießka w iámie.
13 Powstań PANIE, vprzedź ˢgo˙/y obal ˢgo˙: wyr-
c D wi duße moie od niezbożnego/ ˢmiecz twoy˙ ? od nie-
14 przyiaćioł ręki twoiey.
PANIE odłącz ie od tych ˢktorych máło ná źiemi zá żywotá ich: z skrytych skárbow twoich nápełnion iest brzuch ich.

ˢspráwiedliwą prośbę.
˘ H.
ˢpráwo moie.
˙moie. G.
˘ H. G.
ˢiam sie strzegł drog łotrowskich. H.
ˢiżmie wysłuchy waß.
* Pánie. G.
˙ od oblicznośći niezbożnych. Hebráism.
ˢwytuczyli sie.
˙Kroki náße teraz H.
˙ Podobienstwo iego. H.
˙ie, ie. G.
˙ábo mieczem twoim. H. Euthym.
ˢod możnych ná świećie: ábo od spráwiedliwych

[e] Máia dosyć synow.
[f] dziedzictwo. [g] G.

[h] Náśyceni sa synmi: y [f] ostátki [g] swoie zostáwili málym dźiećiom swoim.

[h] Ale ia w sprawiedliwości [i] pokaże sie przed oblicżem twoim: náśycon bede [k] gdy sie okaże chwałá twoiá. 15

[i] ogladam oblicże twoie. H.
[k] gdy sie odsuce, pieknością twoią. H.

Doświádczyłeś mie ogniem.) Rozumiey / ogniem vtrapienia. Bo co złotu iest ogień; to dobrym / rzeczy przeciwne. 3 a

Vczynkow ludzkich.) To iest / złych / cielesnych. Jákoby rzekł: Nie tylkom źle nie czynił / ále áni mowił. 4 b

Od niezbożnego, miecz twoy.) Drudzy ták z Żydowskiego przekládáią: Wyrwi duszę moie od niezbożnego (ktory iest) mieczem twoim: y od nieprzyiaćioł (ktorzy sa) ręka twoia. Pánie / od ludzi temu światu oddánych / ktorych dział iest w (tym) żywocie / ktorych brzuch skrytymi skárby twymi nápełniaß. Wßákże lepiey w tey cie. 13 c

PSALM XVII.

v Zydow XVIII.

Diligam te Domine fortitudo mea.

Dziękuie Bogu / iż będąc w wielkim niebespieczeństwie / z Bożkiey pomocy (ktora nadobnie opisuie) zwycięstw y krolestwá dostał sobie y potomkom swoim. A tu wiele rzeczy rozumieć sie máia o Chrystusie sámym.

Ná koniec / śludze PANSKIEMV Dawidowi / ktory mowił PANV słowá pieśni tey / w on dzień / gdy go wyrwał PAN z ręki wßystkich nieprzyiaćioł iego / y z ręki Saulowey / y rzekł: 1

2. Krol: 22 2.

BEdę cię miłował PANIE, mocy moiá: 2 PAN iest twierdza moiá / y vćieczká moiá / y wybáwićiel moy. 3 A

Bog moy wspomożyćiel moy / y w nim będę vfał. Zyd: 2. 13.

[e] moc zbáwienia moiá.

Obrońcá moy / y [e] rog zbáwienia mego / y ktory mie przyimuie.

[f] ábo Chwálebnego. H.

[f] Chwaląc będę wzywał PANA: á będę wybáwion od nieprzyiaćioł moich. 4

5 Ogárnełyć mie *były* boleśći śmierći: y strumienie
niepráwośći zátrwożyły mie.
6 Boleśći piekielne obtoczyły mie *były*: vprzedźiły
mie śidłá śmierći.
7 *Alem* wzywał PANA w vtrapieniu moim / y wo-
łałem do Bogá moiego:
A *on* wysłuchał głos moy z kośćiołá swego ⌜świe-
tego⌝: y wołánie moie przed oblicznośćią iego / ⌝we-
szło⌝ w vszy iego.
a 8 Wzruszyłá sie / y zádrżáłá źiemiá: fundámenty gor
zátrwożyły sie / y poruszyły sie / iż sie rozgniewał
ná nie.*
9 Szedł ku gorze dym z gniewu iego: y ogień sie ⌝zá-
palił⌝ z oblicza iego: węgle sie rospaliło od niego.
10 Nákłonił niebios / y sstąpił: y mgłá *byłá* pod no-
gámi iego.
11 Y wśiadł ná ⌜Cherubiny / y latał: latał ná skrzy-
dłách wiátrowych.
12 Y położył ćiemność táynikiem swoim / około nie-
B go namiot iego: ćiemna wodá w obłokách po-
wietrznych.
13 Przed bláskiem oblicznośći iego rozeszły sie obło-
ki / grad y węgle ogniste.
14 Y zágrzmiał PAN z niebá / á Nawyższy swoy głos
wypuśćił: ⌜grad y węgle ogniste⌝.
15 Y wypuśćił strzały ⌜swe⌝ / y rosproszył ie: rozmno-
żył błyskáwice / y rozgromił ie.
16 Y okazáły sie źrzodłá wod / y odkryły sie fundámen-
ty okręgu źiemie:
Od fukánia twego PANIE, od tchnienia duchá
gniewu twego.
17 Spuśćił *rękę swą* z wysokośći / á viął mie: y wyr-
wał mie z wod wielkich.
18 ⌝Wybáwił⌝ mie od nieprzyiaćioł moich. bárzo mo-

⌜H.
⌝*wnidźie*. G.
*Bog. G.
⌝*zápali*. G.
⌜*Cherubinowie są przednieyszy Aniołowie Boży*.
⌜G.
⌜G.
⌝*wybáwi*. G.

cnych / y

'iż (byli) mocnieyßy nád mie. H.	cnych / y od tych ktorzy mie w nienawiśći mieli: 'ábowiem zmocnili sie nádemną'.		
'obroną moią. G.	Vprzedźili mie *byli* w dźień vtrapienia mego: ále PAN sstał sie 'obrońcą moim'.	19	
'wybáwi. G. 'vmiłował. H.	Y wywiodł mie ná przestrzeństwo: 'wybáwił' mie / iż mie 'chćiał'.	20	
'H.	'Y' odda mi PAN, według spráwiedliwośći moiey / y według czystośći rąk moich odda mi.	21	b
	Abowiemem strzegł drog PANSKICH, ánim czynił niezbożnie przećiw Bogu memu.	22	
'vstaw, roskazánia.	Bo wßystkie sądy iego *były* przed oblicznośćią moią: á 'spráwiedliwośći iego nie odrzućiłem od śiebie.	23	
'byłem: y strzegłem sie. H.	Y 'będę' niepokalánym przed nim: 'y będę sie strzegł' niepráwośći moiey.	24	
	Y odda mi PAN, według spráwiedliwośći moiey: y według czystośći rąk moich przed oblicznośćią iego.	25	
	Z świętym święty będźieß: á z mężem niewinnym niewinny będźieß.	26	c
'z ßczyrym, z czystym, z dobrym. H.	Y 'z wybránym' wybrány będźieß: á z przewrotnym / przewrotny sie sstánieß.	27	
'znędzony, vtrapiony. H.	Bo ty lud 'vniżony zbáwiß: á oczy pyßnych 'poniżyß.	28	
'roświećiß. G. 'Pánie Boże moy oświećiß. G.	Bo 'ty roświecaß' pochodnią moię 'PANIE: Boże moy oświeć' ćiemnośći moie.	29	
'przełomię woysko. H.	Abowiem przez ćię 'będę wyrwan z pokusy': á w Bogu moim 'przestąpię' mur.	30	
'przeskoczę. H.	'Bog moy niezmázána *iest* drogá iego': słowá PANSKIE ogniem są wypłáwione: obrońcą iest wßystkich vfáiących w nim.	31	
'Niezmázána iest drogá Bogá me°. Hebráism.	Bo ktoż *iest* Bogiem oprocz PANA? ábo ktory *iest* Bog oprocz Bogá náßego?	32	d
'opásuie. G.	Bog ktory mie 'opasał' mocą: á położył niepokaláną drogę moię.	33	

2. Krol: 22 35.	34	Ktory spráwił nogi moie iáko ielenie / y ná wysokich *mieyscách* *postáwił mie.	*moich. H.
e	35	Ktory vczy rece moie do boiu: y vczyniłeś / iáko łuk miedźiány/rámioná moie.	
	36	Y dałeś mi ˋobrone' zbáwienia ⌐twego': á práwicá twoiá ˋogárnełá mie': A kaźń twoiá popráwiłá mie ⌐do końcá: y náuká twoiá tá mie náuczy'.	ˋtarczą. H. ⌐H. G. ˋpodpieráłá mie H. ⌐H.
	37 D	Rozszerzyłeś kroki moie podemną: y nie osłábiáły nogi moie.	
	38	Bede gonił nieprzyiaćioły moie / y poimam ie: á nie wroce sie áż ich nie sstánie.	
	39	Połamie ie/ áż nie bedą mogli stać: vpádną pod nogámi memi.	
	40	Y opasałeś mie mocą ná woyne: ⌐y' podbiłeś powstáiące przećiwko mnie/pod mie.	⌐H. G.
	41	Y nieprzyiaćioł moich podałeś mi tył: y nienawidzące mie potráćiłeś.	
	42	Wołáli/á nie był ktoby ie rátował; do PANA: á nie wysłuchał ich.	
	43	Y skrusze ie / iáko proch ná wietrze: iáko błoto ná vlicy ˋwygłádze' ie.	ˋpodepce. C H.
f	44	Wyrwiesz mie z przećiwnośći ludzkich: vczyniß mie głową narodow.	
	45	Lud/ktoregom nie znał / *ten* mi służył: ˋiáko skoro vsłyßał' był mi posłußny.	ˋwł: ná vsłyßenie vchá. H.
g	46	Synowie obcy skłámáli mi/synowie obcy zástárzáli sie/ˋy vchrámowáli z drog swoich'.	ˋy bali sie w zámknieniach swoich. H.
	47	Zywie PAN, y błogosłáwiony Bog ⌐moy' / y niech bedźie podwyżßon Bog zbáwienia mego.	⌐G.
	48	Boże ktory mi dáieß ˊpomsty/y poddáieß mi narody: wybáwićielu moy od nieprzyiaćioł moich ⌐gniewliwych'.	ˊmoc pomśćićsie krzywdy moiey ⌐H.
	49	⌐Y' od powstáiących ná mie wywyżßyß mie: od	⌐G.

	mężá niespráwiedliwego wyrwieß mie.		
	Przetoż będę ćię chwalił miedzy pogány PANIE: á imieniowi twemu będę śpiewał.	50	2. Krol: 22. 50.
G.	Ze czyniß wielmożne wybáwienie krolá swego / y okázuieß miłośierdźie pomázáńcowi swemu Dawidowi / y potomstwu iego áż ná wieki.	51	Rzym: 15. 9.
Prędki rátunek Pánski.	Wrzußyłá się.) Opisuie táko prędko y z iákim trzaskiem przyßedł Pan Bog ná rátunek iemu / z trześieniem ziemie / z obłoki / ze dżdżem / z błyskániem / z gromy / z grády / y z inßemi strzałámi swemi; ktorych vżywáć zwykł ná przestráßenie / ábo y ná zátrácenie ludzi.	8	a
Swięći spráwiedliwość sobie przypisuią.	Według spráwiedliwośći moiey.) Obácz / iż święći spráwiedliwość swoie / ktorą od Bogá wzięli / álleguią; y czystość sobie z dáru Bożego przypisuią; y według cnych swoich spraw / odpłáty się od spráwiedliwego Bogá słußnie spodziewáią.	21	b
	Z świętym święty będzieß.) Ku Bogu to mowi. Bo tákim iest człowiek przećiw Bogu; tákim też Bog będzie przećiw iemu.	26	c
Czterzy imioná Boże w iednym wierßu.	Boktoż iest Bogiem.) W tym wierßu mamy cztery imioná Boże; z ktorych iedno iest iákoby własne יהוה Iehouah ábo Iehuch: A drugie trzy appellatiua אלוה Eloah, Sędzia / צור Tsur, Opoká ábo tworcá / אלוהנו Elohenu, Bogowie ábo Sędziowie náßy. To iest / Oćiec / Syn / y Duch ś. z ktorych káżdy iest Bog y Sędzia náß.	32	d
Bog dáie śiłę żołnierzowi.	Ktory vczy.) Iż dobry żołnierz vmie się dobrze potykáć / y nieprzyiaćielá swego pożyć / Bogu to ma sámemu przypisowáć. A te słowá: Y vczyniłeś mi táko łuk miedziány rámioná moie: teraz z Zydowskiego ták przekłádáią: Ze złamie łuk miedziány rámiony memi.		e
Christus głową narodow.	Vczyniß mie głową narodow.) To proroctwo więcey Christusowi / niżli Dawidowi służy.	44	f Eph: 1. 22.
	Synowie obcy.) Abo synowie cudzego. To iest / złe° łożá / wyrodkowie: á rozumie Zydy / ktorzy Christusowi wiáry dáć niechćieli.	46	g

PSALM XVIII.

v Zydow XIX.

Cœli enarrant gloriam Dei.

Iż Bogá łácno poznáć / ták z stworzenia niebios / iáko y z zakonu iego. Prośi potym / áby mu Bog wßytkie grzechy odpuś-

cił. Jest to Psalm osobliwy przećiwko tym/ktorzy o Bogu málo ábo nic nie trzymáia.

Ná koniec/ Psalm Dawidowi.

1 2 A 3 NJebiosá rospowiádáia chwałe Bożą/á dźiełá rąk iego oznáymuie *nam* niebo.
Dźień dniowi opowiáda słowo *o Bogu*: á noc nocy okázuie znáiomość *o nim*.

a 4 Nie máß *tego* iezyká/ áni narodu/ ktoryby nie słychał mowy ich.

b Rzym: 10 18. 5 Ná wßystke źiemie 'wyßedł głos ich': y ná koniec okręgu źiemie słowá ich.

'wyßłá linia ábo práwidło ich H.

c Luk: 24. 46. 6 'W słońcu postáwił przybytek swoy': ? á ono iáko oblubieniec wychodzący z łożnice swoiey:

'Słoncowi postáwił przybytek ná nich. H. to iest, ná niebiosách.

d 7 B 'Rozweselilo sie' iáko obrzym ná bieżenie w drodze/ ? od kráiu niebá wyßćie iego:
A bieg iego áż ná kray 'iego: á nie máß *tego* ktoby sie mogł zákryć od gorącości iego.

'Rozweseli sie. H. G.

'G.

Matt: 11. 26. 8 Zakon PANSKI niepokalány *iest* náwracáiący duße: świádectwo PANSKIE *iest* wierne/ dáiące mądrość 'málutkim'.

'nieumieietnym H.

9 Spráwiedliwości PANSKIE práwe *są*, vweselaiące sercá: przykazánie PANSKIE iásne; oświecáiące oczy.

10 Boiaźń PANSKA *iest* 'świeta'/ trwáiąca ná wieki wiekow: Sądy PANSKIE práwdźiwe/ vspráwiedliwione 'sáme w sobie'.

'czysta. G. H.

'pospołu. H. G.

11 Pożądliwße nád złoto y nád mnogie kámienie drogie: y słodße nád miod y *nád* plastr miodowy.

12 C Abowiem sługá twoy strzeże ich/ á w przestrzegániu ich *iest* odpłátá wielka.

Zapłátá wielka za dobre vczynki.

13 Występki ktoż wyrozumie? od skrytych *grzechow* moich oczyść mię; ? y od 'cudzych' wybaw sługę twego.

'zuchwalstw. H.

e 14 Jesli nádemną pánować nie będą/ tedy niepokalánym będę: y będę oczyścion od grzechu wielkiego.

H.	Y będą śię podobáć wymowy vst moich: y rozmyślánie sercá mego przed oblicznośćią twoią záwsze. PANIE wspomożyćielu moy/ y odkupićielu moy.	15	
Niebiosá Bogá pokázuią.	Ktoryby nie słychał mowy ich.) To iest/ Ktoryby pátrząc ná niebiosá/nie miał przyść ku poznániu Bogá co ie stworzył. Drudzy ták wykłádáią: Nie sąć te mowy niebios/dniow y nocy táyne/ żeby nie miáły być słyszáne głosy ich: y owszem iáśnie Bogá pokázuią y wysławiáią.	4	a
Kośćioł Christusow iáwny, á nie táyny.	Ná wszytkę ziemię wyszedł głos ich.) Te słowá Páweł ś. o kazániu Apostolskim wykłáda y przywodzi. Przetoż kośćioł prawdziwy nikomu táyny być nie może. Iáko y Pan w Ewángeliey mowi; Nie może śię zátáić miásto ná gorze zbudowáne. Y dla tegoż w tymże Psálmie wnet przydano: Iż w słońcu postáwił przybytek swoy/to iest/w świetle y ná iáwi. *August: contra lit: Petil: lib: 2. cap: 32.*	5	b Rzym 10 18. Matt: 5.
Kośćioł iásny y widomy.	W słoncu postáwił przybytek swoy.) To iest w świetle y ná iáśniey. Przybytek iego iest ćiáło iego: przybytek iego iest kośćioł iego: w słońcu postáwion iest: nie w nocy/ále we dnie. *August: in Epist: Ioan: tract: 2.*	6	c
	Od kráiu niebá.) To iest/słońce wschodzi ná iednym kráiu niebá/á ná drugim záchodzi.	7	d
	Iesli nie będą pánowáć nádemną.) Rozumiey/skryte y cudze grzechy/y zli przełożeni. Z Zydowskiego teraz przekłádáią: Niech nádemną nie pánuią.	14	e

PSALM XIX.

v Zydow XX.

Exaudiat te Dominus in die tribulationis.

Modlitwá ábo winszowánie zá krolem pobożnym iádącym ná woynę; áby go Bog szczęśćił. Służy y Pánu Christusowi przećiw szátánowi.

	Ná koniec/ Psalm Dawidowi.	1	
	NIechay ćię wysłucha PAN w dźień vtrapienia: niechay ćię obroni imię Bogá Iákobowego.	2 A	
z świątnice. H.	Niechći ześle pomoc 'z mieyscá swego świętego': á	3	

z Syonu

z Syonu niechay ćie broni.
a 4 Niechay pomni ná wßelką ofiáre twoie: á cáło-
palona ofiárá twa niech tłusta będźie.* *Selah.
5 Niechayći da według sercá twego: y wßelką rá-
de twoie 'niech potwierdźi'. 'niech wypełni. H. G.
6 Rozweselimy sie 'w wybáwieniu twoim': á w i-
B mie Bogá náßego 'wielmożnymi sie sstániemy'. 'choragiew pod nieśiemy. H. triumphowáć będziemy.
7 Niechayże wypełni PAN wßystkie prośby twoie:
terazem poznał iż PAN wybáwił pomázáńcá swe°.
Niechay go wysłucha z niebá swego świetego:
'zbáwienie iest w śiłách práwice iego'. 'w mocy zbáwienney práwice swoiey. H.
8 Jedni w woźiech/á drudzy w koniech vfáia: ále my
imieniá PANA Bogá náßego wzywáć będźiemy.
9 Onić powiązáni są/ y polegli: á mysmy pozostáli
y podnieśienismy.
b 10 PANIE záchoway krolá: á wysłuchay nas w
dźień/w ktory ćie wzywáć będźiemy.

a 4 Niech tłusta będźie.) To iest/ niech ią zá tłustą przyimie. Drudzy wykłádáią/Niech ią ná popiol spali/ábo obroći.
b 10 Pánie záchoway krolá.) Niektorzy ták z Zydowskiego wykłádáią: Pánie zbaw (nas) Krol niech wysłucha nas w dźień w ktory wzywáć będźiemy. Ták y Chałdáyski tłumácz/Słowo Boże/ (obácz táiemnice o Synu Bożym) odkup nas: Krolu mocny przyimi prośbe náße w dźień wzywánia náßego. wzywánie Syná Bożego.

PSALM XX.

v Zydow XXI.

Domine in virtute tua lætabitur rex.

Dźiękuie Bogu Oycu/że Christusá krolá wielką chwałą vczćił: á iż ku końcowi potráći wßystkie nieprzyiaćioły iego.

1 Ná koniec/ Psalm Dawidowi.
2 PANIE, w mocy twoiey rozweseli sie krol: á
A w zbáwieniu twoim rozráduie sie wielce.
3 'Zadánie sercá iego dałeś mu: y nie odmo-
wiłeś mu tego o co prośił.* 'Czego prágnęło serce iego. * Seláh. H.

dobroći. H.	Boś go vprzedźił błog. sławieństwy 'słodkośći': włożyłeś ná głowę iego koronę z kámieniá drogie°.	4	
Zmartwychwstánie Páná Christusowo.	Zywotá prośił v ćiebie: y dałeś mu przedłużenie dni iego áż ná wieki wieczne.	5 B	
	Wielka iest chwałá iego w wybáwieniu twoim: sławę y wielką ozdobę nań włożyß.	6	
	Abowiem daß go ná błogosłáwieństwo ná wieki wiekow: rozweseliß go w rádośći obliczem twoim.	7	a 1. Moy: 22. 18.
	Bo krol vfa w PANV: á w miłośierdźiu Nawyżßego nie będźie porußony.	8	
	Niech znayda rękę twoię wßyścy nieprzyiaćiele twoi: práwicá twa niech naydźie wßystkie / ktorzy ćię w nienawiśći máią.	9	
*Abowiem. G. 'gniewu twego. H.	*Położyß ie iáko piec ognisty czásu srogiey 'twarzy twoiey': PAN w gniewie swoim zátrwoży ie / y pożrze ie ogień.	10 C	
	Owoc ich z źiemie wygubiß: á naśienie ich z liczby synow ludzkich.	11	
'wkłádáli ná ćię złe rzeczy. H.	Abowiem 'obroćili ná ćię złośći'; myślili rády / ktorych potwierdźić nie mogli.	12	
'rospłoßyß ie że tył podádzą.	Abowiem 'obroćiß ie w tył': á ostátek ich w twarzy postrzelaß.	13	b
	Podnieśże się PANIE w mocy twoiey: á my będźiem śpiewáć y wysławiáć możnośći twoie.	14	

w Christuśie iáko wßyscy błogosłáwieni.	Daß go ná błogosłáwienstwo.) Aby nie tylko sam był błogosłáwionym: ále áby też innym ludźiom był wßelákiego błogosłáwieństwá sprawcą y przyczyną. W Græckim iednák stoi: Abowiem daß mu błogosłáwieństwo.	7	a 1. Moy: 22. 18.
	A ostátek ich w twarzy postrzelaß.) Ták się przełożyło / sensowi folguiąc. Łáćińska náßá ma z Græckiego: In reliquiis tuis præparabis vultum eorum. W ostátkách twoich / nágotuieß twarz ich. To iest / Y tych ktore zostáwiß po ták wielkiey porażce / tych twarzy zgotuieß ná strzały. Zydowski dźiśieyßy text troche ináczey: Ćięćiwy twoie obroćiß ná twarzy ich. Wßákże wßytko to ku onemu ćiągnie: A ostátek ich w twarzy postrzelaß.	13	b

PSALM XXI.

v Zydow XXII.

Deus Deus meus respice in me.

Christus ná krzyżu Bogá Oycá prośi/wyliczáiąc męki swe/ áby go nie opuszczał: A przytym ob iecuiąc/ iż po swym Zmartwychwstániu miał rozsławić po wszystkim świećie chwałe iego. Zgodzi sie też ten Psalm onym/ ktorzy są ćieszką á śmiertelną chorobą złożeni.

a 1 Ná koniec/zá przyięćie poránne/Psalm Dawidowi.

b 2 Boże Boże moy/ ^weyrzy ná mię^: czemuś mię
Matt: 27. 46. A opuśćił? dáleko są od wybáwienia mego słowá grzechow moich.

c d 3 Boże moy ^będę wołał we dnie/á nie wysłuchasz: y w nocy/á nie dla głupstwá mego.

4 *Ano* ty mieszkasz ^ná *mieyscu* świętym / ô chwało Isráelska.

5 W tobie vfáli oycowie nászy: vfáli/á wybáwiłeś ie.

6 Do ćiebie wołáli/á byli wybáwieni: w tobie vfáli/á nie byli ^záwstydzeni.

e 7 A iam iest robak/á nie człowiek: pośmiewisko ludzkie y wzgárdá pospolstwá.

Matt: 27. 39. y 43. 8 Wszyscy ktorzy mię widźieli / náśmiewáli sie ze mnie: ^mowili vsty *swemi*^/ y kiwáli głową.

9 Vfał *práwi* w PANV / niechayże go wyrwie: niechay go wybáwi/ponieważ ^sie w nim kocha^.

10 Abowiem tyś iest / ktoryś mię wyćiągnął z żywo-
B tá: nádźieio moiá od pierśi mátki moiey. ? tobiem
11 poruczony wnet po vrodzeniu.

12 Od żywotá mátki moiey tyś iest Bogiem moim: ? nie odstępuyże ode mnie.

Abowiem vtrapienie blizkie iest: á nie máß ktoby rátował.

13 Obtoczyli mię ^ćielcy mnodzy: bycy tłuśći oblegli mię.

W chorobie modl się

^H.

^Abo, wołam.

^w niebie.

^Ten bywa záwstydzony, ktory nie otrzyma tego o co prośi.

^rozdźiewiáli wárgi. H. mowili bluźnierstwá.

^chce go. Heb.

^Zydzi y żołnierze ktorzy Páná poimáli, zuchwáli á srodzy.

	Otworzyli ná mie geby swe: iáko lew tápáiący y ryczący.	14	
	Wylanem iest iáko wodá: y rozsypáły sie wßytkie kośći moie.	15	f
	Stáło sie serce moie iáko wosk rostopiony w pośrzod żywotá mego.		
[a] od prágnienia.	Wyschłá iáko skorupá śiłá moiá/ y iezyk moy [a] przyszedł do podniebienia mego: y obroćiłeś mie w proch śmierći.	16	
[b] H.	Abowiem obstąpili mie psi [b] mnodzy: zbor złośnikow obległ mie.	17 C	g
	Przebodli rece moie y nogi moie: ? policzyli wßytkie kośći moie.	18	Matt: 27. 31.
	A oni widzieli y pátrzyli ná mie: ? rozdzielili sobie ßáty moie/á o suknie moie losy miotáli.	19	Ian 19. 23.
[c] nie oddalay sie, mocności moiá ná wspomożenie moie pospieß sie. H.	Ale ty PANIE [c] nie oddalay odemnie wspomożenia twego: weyrzy ná obrone moie'.	20	
	Wyrwi od miecza/ Boże/ duße moie: á z reki psiey iedynaczke moie:	21	
	Wybaw mie z páßczeki lwiey: á od rogow iednorożcowych vniżenie moie.	22	
[d] A postołom.	Bede opowiádat imie twe [d] bráćiey moiey; w pośrzod kośćiołá bede ćie chwalił.	23	Zyd. 2. 12
	Wy co sie PANA boićie/ chwalćie go: wßystko nasienie Jákobowe wystawiayćie go.	24	
	Niech sie go boi wßystek narod Jsráelski: ? ábowiem nie wzgárdził/ áni odrzucił prośby vbogiego.	25	
	Ani odwrocił oblicza swego odemnie: ále gdym wołał do niego wysłuchał mie.		
[e] O tobie. H. Od ciebie. G.	[e] O ćiebie iest chwałá moiá w kośćiele wielkim: śluby moie oddam przed tymi ktorzy sie go boią.	26 D	h i
	Beda iedli vbodzy y náiedza sie: y beda chwalić PANA ći ktorzy go ßukáią: beda żyć sercá ich ná wieki wiekow.	27	

Wspomio-

28 Wspomioną y náwrocą się do PANA wszystkie kráie ziemie:
Y będą się kłániáć przed oblicznośćią iego wszystkie fámilie pogáńskie.
29 Abowiem PANSKIE ⁻iest' krolestwo: á on ˋbędźie pánował' nád Pogány.
k 30 Jedli y kłániáli się wszyscy ʻtłuśći ziemscy: przed oblicznośćią iego będą ˋpádáć' wszyscy ʻktorzy ostępuią w ziemie.
l 31 A duszá moiá iemu ˋbędźie żyłá': y potomstwo moie będźie mu służyć.
32 Będźie ˋopowiádan' PANV rodzay przyszły: y będą opowiádáć niebiosá spráwiedliwość iego ludowi ktory się národźi/ktory vczynił ⁻Pan'.

Nawrocenie pogánow. Kośćioł Kátholicki. ⁻G. ˋpánuie. G. ʻpotentáći, ʰśiążętá. ˋsię kłániáć. H. ˋżywie. G. ˋprzypisan lub przyliczon. H. ⁻H.

---

a 1 *Zá przyięćie poránne.*) Páná Christusowe. To iest/iáko Christá Páná Zydowie ráno w dźień vmęczenia iego przyięli y częstowáli. Abo ráczey: O wspomożenie ránne. Bo wzywa Bogá o pomoc/ktorą vprośił ráno zmartwychwstawszy. Z Zydowskiego wykłádáią/ o łániey zorze: Christusá łánią zowiąc; ktorego Zydzi iáko srodzy zwierzowie męczyli od poránku. Przetoż w tym Psálmie psy/lwy/y iednorożce wspomina.

Ten Psalm prorokuie o męce Páná Christusowey.

b 2 *Weyrzy ná mię.*) Tych słow w Zydowskim texćie nie máß. Bo ie śiedmdźieśiąt przydáli dla dopełnienia sentencyey: Ale w Zydowskim są one słowá/ ktorych Pan ná krzyżu vżywáć raczył: אלי אלי למה עזבתני Eli Eli lamah hazabthani: Boże moy/ Boże moy/czemuś mię opuśćił?

Matt: 27. 46.

c 2 *Dáleko są od wybáwienia mego.*) To iest/Nic mi nie pomagáią prośby zá grzechy ludzkie/ ktorem ia przyiął zá swoie. Z Zydowskiego teraz miásto/ Słowá grzechow moich/przekłádáią; Słowá ryczenia ábo ryku mego. Lecz Lxx. miásto שאג Szaag, ryczenie czytáli שגא Szaga, grzech ábo błąd/per Metathesin poëticam.

d 3 *Będę wołáł.*) Abo wołam. Nie dla głupstwá mego/to iest/nie zá moie/ále zá ludzkie grzechy: z Zydowskie°. A nigdy nie milczę.

e 7 *A iam iest robak.*) Euthymius dáie trzy piękne przyczyny (ácz máło temu mieyscu służące) przecz Pan Christus przyrownan iest robákowi. Pierwsza/ iż iáko robak rodzi się ze dżdżu á z ziemie: ták Pan Christus mocą niebieską národził się z Pánny. Druga/

Przecz P. Christus robakiem názwány.

iż iáko robakámi / zákrywszy w nich wedę / ryby chwytáią: ták przez człowieczeństwo Christusowe poiman iest on wieloryb strászny Lewiáthán / to iest szátan / dla táiącego sie w nim Bostwá Christusowego. Trzećia iż iáko robak choćia miekuczki/natwárdsze drzewá przygryża y przewierca: ták Pan Christus/choćia postáwa mdły y wzgárdzony/nieprzyiaćielá rodzáiu ludzkiego zátráćił.

Wylanem iest iáko wodá.) W Græckim ták czytamy: Jáko wodá wylały sie y rozsypáły sie wszytkie kośći moie. A słusznie mowi/wylanem iest iáko wodá. Bo ná krzyżu wypłynełá z Páná wszytká krew y wodá. 15 f

Iásne proroctwo o Pánskim vkrzyżowániu.

Przebili rece moie.) Tu w Zydowskim dwoiákie iest czytánie: Jedno prawdziwe/כארו Kaaru ábo Karu, to iest/przebili ábo przebodli: iáko y Lxx. (y Hieronym ś.) czytáli/y przełożyli ὤρυξαν. A drugie podrzucone/ כארי Kaari, to iest iáko lew. To poślednieysze teraz obieráią Zydzi/áby ták iásnego świádectwá vkrzyżowánia Páńskiego zniknąć mogli. Lecz y stárzy Rábbinowie pierwsze czytánie wspomináią/ y nie tylko stáre Psálterze/ ále y wiele nowych Zydowskich ták máią. 18 g

Kośćioł wielki iest kośćioł powszechny.

W kośćiele wielkim.) Ktoryż to iest/bráćia/kośćioł wielki? Izali máła cząstká okregu ziemskiego iest kośćioł wielki? Kośćioł wielki iest wszytek świát. A ty mowisz/iże w sámey Afryce (w sámych Niemcách) został kośćioł Boży. Augustin ś. ná to mieysce. 26 h

Ofiárá vstáwiczna Páná Christusowá.

Sluby moie oddam.) Ktoreż to są śluby Páná Christusowe? Jest ofiárá ktora ofiárował Bogu. Wiećie iáka ofiárá? Znáią wierni śluby ktore oddáie przed tymi ktorzy sie go boią. Rozumieiąc ofiáre ołtarzną Ciáłá y Krwie Páńskiey. Augustin ś. ná to mieysce. 26 i

Pokłon przed Sákrámentem ćiáłá Pánskiego.

Iedli y kłániáli sie.) Bo żaden ćiáłá Páńskiego nie pożywa/ ktoryby mu pierwey pokłonu nie vczynił. A ták y bogacze są przywiedzieni do stołu Páńskiego/y pożywáią ćiáłá y krwie tego: ále sie tylko kłániáią/á nienaiádáią sie (iáko vbodzy iedzą y naiádáią sie) iż nie násláduią Páná. Bo iedząc vbogiego/niechcą być vbodzy. *August: epist: 120. ad Honorat: cap: 27.* 30 k August. in Psal: 98.

Ktorzy sstepuią w ziemie.) To iest śmiertelni ludzie / ábo vbodzy/ábo iuż zmárli. O ktorych *Philip: 2. 10.* 30

A duszá moiá iemu bedzie żyłá.) Drudzy to z Zydowskiego ták przekłádáią: Iż dusze swoiey nie żywił: rozumiey Pan Christus; iż nie wątpił położyć dusze swey dla odkupienia rodzáiu ludzkiego. 31 l

PSALM XXII.

v Zydow XXIII.

Dominus regit me & nihil mihi deerit.

Wysławia dobrodzieystwá ktore wziął od Páná: iż záwsze był y będzie beśpieczny pod obroną y opieką iego.

1 Psalm Dawidowi.

Isa:40.11. A PAN, 'mie rządźi' / á ninácżym mi schodźić
Iere:23.5. 2 nie będźie: ♀ ná mieyscu paszey tám mie
Eze: 34. 11. 22. posádźił.
Ion:10.11. 3 Nád wodą ochłody wychował mie: ♀ duszę moię
1.Piot: 2. 25. y 53. náwroćił.
a Prowádźił mie 'śćieszkámi spráwiedliwośći / dla
imieniá swego.
b 4 Bo choćbym też chodźił w pośrzod ćieniá śmier-
ći / nie będę się bał złego: bowiemeś ty iest zemną.
Laská twoiá y kiy twoy: te mie ćieszyły.
c 5 Nágotowałeś przedemną stoł / náprzećiwko tym /
B ktorzy mie frásuią.
d Námázałeś 'oleykiem głowę moię: á kielich 'moy'
vpoiáiący iák kosztowny iest!
6 A miłośierdźie twoie poydźie zá mną po wszystkie
dni żywotá moiego.
e Y ábym mieszkał 'w domu PANSKIM, ná czásy
długie.

'iest pásterzem moim. H. G.

'ćiásna droga przykazániá swego. August.

Pokutá.

'Krzyżmem S. ná krzćie y ná bierzmowániu.

'twoy. G.

'w krolestwie niebieskim.

---

a 2 Nád wodą ochłody.) Przez te wodę Augustin ś. rozumie wodę krztu ś. Inni záś łáskę y poćiechy Duchá ś.

Wodá ochłody.

b 3 Dla imieniá swego.) To iest dla sámego śiebie: Gdyż pierwsze vspráwiedliwienie sámey łásce Bożey bywa przypisáne.

c 5 Nágotowałeś przedemną stoł.) Rozumiey stoł ćiáłá y krwie Páńskiey. Bo wnet niżey o kielichu mowi. Cyprian: epist: 63.

Stoł Sákrámentu ćiáłá Páńskiego.

d 5 A kielich moy.) Inni ták z Zydowskiego przekłádáią: Y kielich moy iest opływáiący. Nád to y dobroć y miłośierdźie twoie poydźie zá mną. ꝛc.

e 6 Y ábym mieszkał.) Niektorzy te słowá z Zydowskiego ták wy-

kłádáią: Y wroce sie do domu Páńskiego. Ale ći mieli wiedzieć/ że tu שב Szab, położono iest miásto שב Iaszab: co znáczy mieszkał/ per Aphæresin poëticam.

PSALM XXIII.

v Zydow XXIIII.

Domini est terra & plenitudo eius.

Iż Bog wszystkiey ziemi roskázuie: á iż ná gore iego niebieską niewinni ludzie wstąpią: ponieważ Christus triumphuiący drzwi do niebá otworzył.

⌐H.	⌐W dźień pierwszy po Sobocie'/ Psalm Dawidowi.	1	a
⌐wszytko co iest w niey, y ná niey.	PANSKA iest ziemiá/ y⌐ nápełnienie iey: okrąg ziemie/ y wszyscy/ ktorzy mieszkáią ná niey.	A	1. Kor: 10. 26.
⌐H.	⌐Bo' ią on nád morzámi vgruntował: y nád rzekámi nágotował ią.	2	Psal: 49. 12.
⌐y. H.	Ktoż wstąpi ná gorę PANSKĄ? ⌐ábo' kto będźie stał ná świętym mieyscu iego?	3	
	Ten ktory iest niewinnych rąk á czystego sercá/ ktory nie wźiął prozno dusze swoiey/ áni przyśięgał ⌐ná zdrádźie ⌐bliźniemu swemu'.	4	b Mat: 5.
⌐zdrádliwie. ⌐H.	Ten weźmie błogosłáwieństwo od PANA: y ⌐miłośierdźie' od Bogá zbáwićielá swego.	5 B	c
⌐spráwiedliwość H. ⌐Páná. G. * Selah.	Tenći iest narod szukáiących ⌐go'/ szukáiących oblicza Bogá Jákobowego.*	6	
	Podnieśćie ô kśiążętá/ brany wásze/ y otworzćie sie wy brany wieczne: á wnidźie krol chwały.	7	d
⌐ná ktorey szátáná, śmierć, piekło y grzech zwyćiężył. ⌐ábo, woysk. * Selah.	Ktoryż to iest krol chwały? PAN mocny y możny: PAN możny ⌐ná walce.	8	
	Podnieśćież ô kśiążętá/ brany wásze/ y otworzćie sie wy brany wieczne: á wnidźie krol chwały.	9	
	Ktoryż to iest krol chwały? PAN ⌐zastępow tenći iest krol chwały.*	10	

W dzien pierwszy po Sobocie.) To iest w Niedziele. Te słowá Lxx. przydáli/ iż ábo w Niedziele ten Psalm śpiewano: ábo iż w 1 a

nim iest

nim iest táiemnicá o Zmartwychwstániu y o wniebowstąpieniu Páná Christusowym.

b 4 Nie wziął prozno.) Ten prozno duszę wziął od Bogá; ktory ábo nie zna Bogá/ ábo mu nie służy/ ábo źle mu służąc nie przyidzie tám dokąd iest stworzony. — Kto prozno wziął duszę.

c 5 Y miłośierdzie od Bogá.) Po Zydowsku stoi spráwiedliwość/ á po Grecku Jálmużná. Ták vmyślnie śiedmdzieśiąt Tłumácze przełożyli/ przećiw Pelágianom. Bo tá spráwiedliwość/ ktorą Pan oddáie sługom swym zapłáte zá ich vczynki dobre/ nie iest szczera spráwiedliwość/ ále y miłośierdzie/ ktorym ich dobre vczynki miłośćiwie przyimuie y oddáruie. Przetoż Páweł mowi; Iż łáská Boża iest żywot wieczny. A Augustin ś. Iż Pan Bog swoie dáry w nas koronuie: gdyż y zasługi násze nie mogą być żadne bez łáski iego. — Spráwiedliwość nie bez miłośierdzia.

Rzym: 6. 23.

d 7 Podnieśćie ô kśiążętá.) Rozmowá ániołow przy w niebowstąpieniu Páńskim. Po Zydowsku: Podnieśćie o brány/ głowy wásze. Tákże y niżey ℣. 9. — Proroctwo o w niebo wstąpieniu Pánskim.

PSALM XXIIII.

v Zydow XXV.

Ad te Domine leuaui animam meam.

Prośi/ áby od nieprzyiaćioł był obroniony: áby od grzechu będąc oczyśćiony/ ták sam iáko y lud iego wszystek/ ze wszego niebespieczeństwá mogł być wybáwiony.

1 ⌜Ná koniec⌝/ Psalm Dawidowi. — ⌜H. G.

a א A 2 DO ćiebie PANIE podnoszę duszę moie: ⁊ Boże moy ב w tobie vfam/ niech się nie záwstydzę.* — * ná wieki. G

3 A niech się nie śmieią ze mnie nieprzyiaćiele moi: ג ábowiem wszyscy/ ⁊ktorzy ćię czekáią⁊/ nie będą záwstydzeni. — ⁊ktorzy ćię skromnie znoszą: ábo ktorzy w tobie vfáią.

Niech będą záwstydzeni ⌜wszyscy⌝ niepráwość czyniący ⁊zbytecznie⁊. — ⌜G.

ד 4 PANIE okaż mi drogi twoie: á śćieżek twoich náucz mię. — ⁊prozno. H.

b ה 5 Prowadź mię w prawdźie twoiey/ ו á náucz mię:

a w tobiem nádzieię miał.	boś ty iest Bog zbáwiciel moy/á a ciebiem oczekawał przez wßyſtek dzień.		
Miłośierdzia proſi. ז	Wſpomni ná miłośierdźie twoie PANIE, y ná zmiłowánia twoie/ktore ſą od wieku.	6	
b występkow. H. ח	Grzechow młodości moiey/ y b niewiádomości moich nie rácz pámiętáć.	7 B	a
	Według miłośierdźia twego pomni ná mie ty: dla dobroći twey PANIE.		b
c Dobry. H. v G.	c Słodki y práwy iest PAN: przetoż c da zakon występnym ná drodze.	8	
d náuczy grzeßniki. H. י	Poprowádźi ćiche w rozſądku: náuczy ſkromne drog ſwoich.	9	c
כ	Wßyſtkie drogi PANSKIE, ſą miłośierdźie y práwdá/ d ßukáiącym przymierza y świádectw iego.	10	c
d strzegącym. H.	Dla imieniá twego PANIE e bedźieß miłośćiw grzechowi moiemu: boć iest wielki.	11 C	d
e y bądź. G. ל	Ktoryż iest człowiek co ſie boi PANA? e zakon vſtáwi mu ná drodze ktorą obrał.	12	d e
Pożytek bogiáźni Bożey. מ	Dußá iego w dobrách przemießkawáć bedźie: á potomſtwo iego odźiedźiczy źiemie.	13	
f náuczy go drogi. H. נ	f Podporá iest PAN tym ktorzy ſie go boią: f áby im ogłoſił przymierze ſwoie.	14	c
g Táiemnicá Pánska H. rozumieią, bywa obiáwiona. ס	Oczy moie záwße ku PANU: ábowiem on wywiedźie z ſidłá nogi moie.	15	
h oznáymi im. G. ע	Weyrzyß ná mie/ á zmiłuy ſie nádemna: bom ia iest iedyny y h vbogi.	16	
i nędzny, vtrapiony. H. פ	Vdrecżenia ſercá mego rozmnożyły ſie: wyrwiże mie i z potrzeb moich.	17	
k z vćiskow. H. ק	Weyrzy ná k vniżenie moie/y ná práca moie: á odpuść wßyſtkie grzechy moie.	18	
l vtrapienie. H. ר	Pátrz ná nieprzyiáćioły moie/boć ſie rozmnożyli/ á nienawiśćią niesprawiedliwą nienawidźieli mie.	19 D	Ian. 15. 2
ש	Strzeż duße moiey/ á wyrwi mie: niech ſie nie záwſtydze/gdyżem vfał w tobie.	20	

Niewinni

ℵ	21	Niewinni y spráwiedliwi przystáli do mnie: iżem czekał ná ćie.	Niewinność y szczyrość niech mię strzegą. H.
ℵ	22	Wybaw Boże Jsráelá/ze wszystkich vćiskow iego.	

a	1	Do ćiebiem Pánie.) Pierwsze litery wierszow tego Psálmu w Zydowskim nápisáne są porządkiem obiecádłá: á to dla zacnośći rzeczy w nim zámknioney/ y dla snádnieyszego pámiętánia. Jáko y Psalm 33. 36. 110. 111. 118. y 144.	Psalmus Alphabeticus.
b	5	w prawdzie twoiey.) Obácz/ że tu prawdá znáczy prawdziwą náukę y wiárę: á wnet niżey/w dziesiątym wierszu tegoż Psálmu/ znáczy wierność ábo viszczenie; kiedy się to sstánie co kto komu obiecuie. Co po wszystkim Pismie ná wielu mieyscách naydziesz.	Prawdá, dwie rzeczy znáczy.
c	10	wszystkie drogi Pánskie.) To iest/Wszystkie spráwy Páńskie są pełne miłośierdzia y prawdy iego/ktore wszędy á wszędy pokázuie. Miłośierdzie iego dármo dobrodzieystwo obiecuie: á prawdá iego obietnice pełni/y dobrodzieystwo obiecáne dáie.	Miłośierdzie y prawdá.
d	12	Ktoryż iest człek ktory się Páná boi.) Pięćiorákie szczęśćie tych ktorzy się Bogá boią/opisuie. Pierwsze: iż sam Bog iest ich náuczyćielem. ℣. 12. Drugie: iż dusze ich dobrámi duchownemi bywáią nápełnione. ℣. 13. Trzećie: iż potomstwo ich będzie błogosłáwione. ℣. 13. Czwarte: że Bog iest ich podporą y obrońcą. ℣. 14. Piąte: że im oznáymuie wolą y słowo swoie. ℣. 14.	Przywileie boiących się Bogá.
e	12	Ná drodze ktorą obrał.) Rozumiey/ ábo ktorą sobie człowiek obrał: ábo ktorą sam Bog człowiekowi obrał.	

PSALM XXV.

v Zydow XXVI.

Iudica me Domine, quoniã ego in innocẽtia.

Prośi/áby go niewinnego nie kładł w poczet złośliwych. Przećiw potwarzom y prześládowcom. Przystoi Męczennikom.

	1	Ná koniec/ Psalm Dawidowi.	H. G.
A		Rozsądź mię PANIE/ ponieważem ia chodźił w niewinnośći moiey: y w PANV vfáiąc nie osłábieię.	
	2	Probuy mię PANIE/ y doświádcz mię: wypal nerki moie y serce moie.	iáko złotnik w piecu złoto ábo śrebro.

Abowiem

	Abowiem miłosierdźie twoie przed oczyma memi iest: y ᵃvkochałem sie' w prawdźie twoiey.	3	
ᵃchodziłem. H.	Nie śiedźiałem ze zgromádzeniem márnych: á z czyniącemi bezprawia wchodźić nie bede.	4	a
	Miałem w nienawiśći zbor złośliwych/á z niepobożnymi nie zásiede.	5 B	
	Vmyie miedzy niewinnemi rece moie: y obeyde oltarz twoy PANIE.	6	
ᵃdałsłyßeć. H.	Abych ᵃsłyßał' głos chwały *twoiey*: á żebych opowiádał wßytkie cudá twoie.	7	
ᵃmießkánie. H. ᵃprzybytku. H. G.	PANIE vmiłowałem ᵃochędoßtwo' domu twego; y mieyśce ᵃmießkánia' chwały twoiey.	8	
ᵃH. G.	Nie zátrácay z niezbożnym ᵃBoże' duße moiey; á z mężmi krwáwemi żywotá mego.	9 C	
ᵃG.	V ktorych w ręku ᵃśá' niepráwośći: práwicá ich pełná iest podárkow.		
	Alem ia chodźił w niewinnośći moiey: odkupźe mie/ á zmiłuy sie nádemną.		
ᵃw zgromádzeniach.	Nogá moiá stałá ná *drodze* prośtey: ᵃw kośćielech bede cie chwalił PANIE.		

Przeciw odßczepiencom.

Nie śiedziałem.) Dawid ze złemi nie obcował; wßákże sobie inßego kośćiołá nie budował: (táko zwykli czynić hæretycy) ále w tymże kośćiele z nimi mießkał. *Aug: cont: epist: Parmen: lib: 3. cap: 4.* A tu obácz/ táko sie trzebá strzedz złego towárzyśtwá. 4 a

PSALM XXVI.

v Zydow XXVII.

Dominus illuminatio mea.

Pokázuie/ że iest wßego niebeśpieczeńśtwá wolny; byle w domu Bożym/ to iest w kośćiele trwał/ á od Bogá przeciw krzywdam nieprzyiacielśkim był obroniony.

ᵃH. Psalm Dawidowi/ ᵃpierwey niżli był pomázány'. 1

Pan iest

a A PAN iest ˋoświecenie moie'/y ˋzbáwienie moie'/ kogoż sie bede bał? ˋświátłość moia H.
PAN obrońcá żywotá mego / kogoż sie bede lekał? ˋzbáwiciel moy. G.
2 Gdy sie przybliżáią ná mie złośnicy / áby żárli ćiáło moie.
Ktorzy mie trapią nieprzyiaćiele moi : ći sámi zemdleli y vpádli.
3 Choćby stánęły przećiwko mnie woyská / nie bedźie sie bało serce moie.
B Choćby powstáłá przećiwko mnie bitwá / w tym ia vfáć bede.
4 Jedney rzeczy prośiłem v PANA, y tey ßukáć bede; ábych mießkał w domu PANSKIM po wßystkie dni żywotá mego: Iedná rzecz nápotrzebnieyßa.
Abych sie nápátrzył roskoßy PANSKIEY, y náwiedzał kośćioł iego.
b 5 Abowiem skrył mie w przybytku swoim: we złe dni obronił mie w skrytośći przybytku swego.
6 Ná skále wywyżßył mie: á teraz *wywyżßył głowe moie nád nieprzyiaćioły memi. * oto. G.
c C Obchodźiłem/y ofiárowałem w przybytku ieº ofiáre krzykliwą: bede śpiewał / y psálmy grał PANV.
d 7 Wysłuchay PANIE głos moy/ktorym wołam ˉdo ćiebie': zmiłuy sie nádemną/á wysłuchay mie. ˉH.
8 Tobie mowiło serce moie/* ßukáło ćie oblicze moie: oblicza twego PANIE ßukáć bede. * Páná ßukáć bede. G.
9 ˋNie odwracay' oblicza twego ode mnie: nie odstepuy w gniewie od sługi twego. ˋNie kryi. H.
e Bądź pomocnikiem moim: á nie opußczay mie / áni mie wzgardzay Boże zbáwićielu moy.
10 Abowiem oćiec moy/y mátká moiá opuśćili mie; ále mie PAN przyiął. ˋNáucz mie, Pánie, drogi twoiey. H.
11 ˋZakon mi vstaw PANIE w drodze twoiey': á pro-

wadz mie prosta ścieżka dla nieprzyiaciół moich. D

'ná duße. Hebr. 'y mowiacy krzywdę, ábo kłamstwo. H.

Nie podaway mie 'ná wola' trapiacych mie: á- 12
bowiem powstáli przeciwko mnie świádkowie fałßywi/ 'y skłámáłá niepráwość sámá sobie'.

'Bych był' nie wierzył. H.

'Wierze' iż ogladam dobrá PANSKIE w źiemi 13
żywiacych.

Páná trzebá czekáć z cierpliwośćia.

Oczekaway PANA, mężnie czyń: á niech sie zmo- 14 Niż: 30
cni serce twoie/á czekay ná PANA. 25.

Pan iest świátłośćia y zbáwieniem.

Pan iest oświecenie moie.) Pan iest świátłem swoich/ odpa- 1 a
dzátac od nich błędow ćiemnośći; á zbáwieniem/ rátuiąc ich w potrzebách.

Pożytek mießkánia w kośćiele Kátholickim.

Abowiem skrył mie.) Pożytek mießkánia w kośćiele prawdźi- 5 b
wym Páná Chrystusowym/ osobliwa opiekà y obroná Páńska; tákiey nie máią ći ktorzy nie są w kośćiele Kátholickim. Przeto sie żaden od niego niechay nie wyłącza do przeklętych sekt kácerskich y odßczepieńśtich.

Obchodziłem.) Z Żydowskiego ták przekłádáią/wierße mießá- 6 c
iąc: Nád nieprzyiaćioły memi/ ktorzy są w okolicy moiey: y ofiáruie w przybytku iego. &c.

Ofiárá krzykliwa.

Ofiáre krzykliwa.) To iest/z głośnym śpiewánim y trąbieniem. 6 d
po Grecku: Ofiáre chwały y weśołośći.

Dobrowolność ludzka społem z łáską Bożą robi

Bądź pomocnikiem moim.) Jeśli mowiß: Bądź pomocnikiem 9 e
moim/tedy wżdy co czyniß. Bo ieśli ty nic nie czyniß; á tákożći on pomaga? To Augustin ś. pokázuiąc/że y wola/ábo wolność ludzka społem robi z łáską miłego Bogá. Jáko y Páweł ś. mowi: Nie ia/ále łáską Bożą zemną. Aug: tra 4. in ep Ioan. 1. Kor: 15 10.

PSALM XXVII.

v Zydow XXVIII.

Ad te Domine clamabo, Deus meus ne fileas.

Pan Christus Bogá Oycá prośi/ áby go w piekle nie trzymał miedzy grzeßnikámi; ále áby one skárawßy/ iego y lud Bożý záchował. Pokázuie táiemnice zmartwychwstánia swego.

'Dawidow H.

'Psalm sámemu Dawidowi'. 1

A DO ćiebie PANIE ˋbedę wołał ˋ/ Boże moy ˊnie milczże przedemną: áby snadź / gdybyś milczał przedemną / nie sstałbym sie podobny sstępuiącym do grobu.

ˋábo wołam. ˊTo iest, odpowiedź łáskáwie ná prośbę moię.

2 Wysłuchay ˉPánie ˋgłos prośby moiey/gdy sie modle tobie: gdy podnoszę ręce swe ku kośćiołowi twemu świętemu.

ˉH.

3 Nie ˊpoćiągay mię pospołu z grzeszniki; y z czyniącymi niepráwość nie zátracay mię.

ˊná śmierć.

Ktorzy mowią spokoynie z bliźnim swoim: ále w sercách ich złośći *pełno.*

4 Dayże im według vczynkow ich; y według złośći*wych* wymysłow ich.

Według spraw ręku ich odday im: niech wezmą swą zapłáte.

5 Abowiem nie zrozumieli spraw PANSKICH, y
B vczynkow rąk iego: zepsuiesz ie/ á nie zbuduiesz ich.

6 ˊBłogosłáwiony ˋPAN: bo wysłuchał głos prośby moiey.

ˊNiech będzie pochwalony.

7 PAN iest pomocnik moy/ y obrońcá moy: w nim vfáło serce moie/ y rátował mię.

a Y zákwitnęło znowu ćiáło moie: á ˋz woley moiey ˋ będę go chwalił/ *mowiąc:*

ˋpieśnią moią. H.

8 PAN iest mocą ludu swego: y ˋobrońcą ˋ zbáwienia pomázáńcá swego.

ˋśiłą. H.

9 Zbawże lud twoy ˉPánie ˋ / á błogosław dźiedźictwu twoiemu: y ˋrządź ie ˋ / y wywyższay ie áż ná wieki.

ˉH. G. ˋpáś ie. H.

---

a 7 Y zákwitnęło znowu ćiáło moie.) W Zydowskim miásto tych słow mamy: Y rozweseliło sie serce moie. Lecz Lxx. słowá nieco odmienili / máiąc wzgląd ad sensum, y ná táiemnice Páńskiego zmartwychwstánia. Bo to iest proroctwo o zmartwychwstániu Páná Christusowym.

Proroctwo o zmartwychwstániu Pánskim.

PSALM XXVIII.

v Zydow XXIX.

Afferte Domino filij Dei.

Napomina wiernych ku oddániu czći y chwały Bogu: ktory ták strášnym głosem gromu możność swa pokázuie. Może sie rozumieć y o słowie Bożym. Abowiem iest to proroctwo o nawrocentu Pogánow/przez moc słowá Bożego.

[r] H.	Psalm Dawidowi/[r] przy dokończeniu przybytku'.	1	a
[r] H.	RZynośćie PANV synowie Boży: [r] przynośćie [e] Pánu syny báránie':	A	b c
[e] ná ofiárę.			
[s] moc. H.	Przynośćie PANV cześć y [s] chwałę'/ przynośćie PANV chwałę imieniowi iego: kłániayćie sie PANV [w] w przybytku świętym iego.	2	d e
[w] święni świętey iego, to iest w kościele iego.			
[s] chwały. H. G to iest chwálebny.	Głos PANSKI nád wodámi/ Bog [s] máiestatu' zágrzmiał: PAN nád wodámi wielkimi.	3 B	d f
	Głos PANSKI iest wielkiey mocy: głos PANSKI iest wielmożny.	4	
	Głos PANSKI łamáiący cedry: y połamie PAN cedry Libáńskie.		e
	A podrobi ie iáko cielę Libáńskie: lecz vmiłowány będzie iáko syn iednorożcow.	6	f
	Głos PANSKI rozmiátáiący płomień ogniśty:	7	
	? głos PANSKI zátrzasáiący puszcza: y poruszy PAN pustynią Kádeską.	8	g
[g] geście łáski. HG. [d] dáią. H. G.	Głos PANSKI przygotuiący łánie/y odkryie [g] gęstwy: á w kościele iego wszyscy *mu* chwałę [d] dádzą'.	9 C	h
[s] siedźiał ná potopie. H.	PAN [s] potopy przepuszcza': á będźie siedźiał PAN y krol ná wieki.	10	
	PAN mocy ludowi swemu doda: PAN vbłogosłáwi lud swoy w pokoiu.	11	
Psalm náprzeciw burzam y gromom.	Psalm Dawidowi.) Tego Psálmu vżyć możeß zá modlitwę przeciwko burzam y gromom. A duchownie gi rozumieiąc; Słowo Páńskie/ pyßne á wynioßłe ludzie przez Ewángelią przełomiło/	1	a

bálwany

Bálwany y bogi pogáńskie wywroćiło / tyránnow okrućieństwo zbiło/pogány zwoiowáło/pustynie Sáráceńskie poruszyło/boiáźliwe zmocniło/krzest wprowádziło/ táko niegdy potop/ ná wszystkich oczyśćienie.

b 1 *Przy dokonczeniu przybytku.*) Napis Láćiński y Grećki pokázuie/iż Dawid ten Psalm śpiewał; ábo kiedy przybytku Páńskiego (ktory był skrzynt Páńskiey zgotował) dokończył: ábo kiedy skrzynie Páńską do niego prowádził: opisuiąc dziwne táiemnice przyszłego przybytku / to iest kośćiołá Chrystusowego / ktory on przybytek figurował. Kiedy ten Psalm złożon.

1.Kron: 15 2.

a c 1 *Przynośćie Pánu syny báránie.*) Tego puł wierszá w Zydowskim terćie nie máś: ále iż słowo אלים Elim, dwie rzeczy známionuie; Bogi/y bárány; przetoż Lxx. obie te rzecz dwoiem wykłádem dobrze wyráźili. Przekład Lxx. dobry.

b c

d 3 *Głos Pánski.*) Głos Páński iest piorun / ábo grom: ábo słowo iego.

e 5 *Cedry Libánskie.*) Libanus iest gorá w ziemi świętey / gdźie moc iest osobliwych Cedrow/y innych wysokich á mocnych drzew. Liban gorá.

d

f 6 *Lecz vmiłowány.*) Rozumiey / ábo lud Izráelski / ábo ráczey Christus Messiaś (iest niezwyćiężony) táko iednorożec. Acz to z Zydowskiego teraz ták przekłádáią: Y czyni że skáczą táko ćielec/ Liban y Sárion (gory) táko iednorożec. Ale dobrze Lxx. przełożyli/táko *Genebrardus* pokázuie. Vmiłowány.

e

g 8 *Pustynia Kádeska.*) Kádes wielka puszcza Sáráceńska y Arábska (ktorą też zowią *desertum Pharan, & desertum Sin*) gdźie Zydzi błądzili przez czterdźieści lat. Puszcza Kádeska.

f 1.Mo: 20. 1. 4.Mo: 13. 27.

g 4.Mo:33. 36. 9 *Przygotuiący łánie.*) Rozumiey do porodzenia. Bo iż łánie z wielką trudnośćią rodzą/więc przelęknienie gromu do łátwieyszego porodzenia bárzo im pomaga. Grom łániom do porodzenia pomaga.

h h

PSALM XXIX.

V Zydow XXX.

Exaltabo te Domine quoniam suscepisti me.

Dźiękuie/iż z ćieszkiey choroby powstawszy/dom swoy kosztowny poświęćił. Może sie y o Chrystusie rozumieć / dźiękuiącemu Bogu Oycu/że go od śmierći y z piekłá wybáwił przez swe zmartwychwstánie. swego krolewskiego, ábo przybytku á domu Bożego.

1 Psalm pieśni/ ná poświęcániu domu Dawidowego.

wyniosł. H.	WYwyżßáć ćie będę PANIE żeś mię záchował: y nie dałeś poćiechy nieprzyiaćiołom moim nádemną.	2 A
	PANIE Boże moy wołałem do ćiebie/á vzdrowiłeś mię.	3
to iest, záchowałeś mię śmierći.	PANIE wywiodłeś z piekłá duße moie: wybáwiłeś mię od sstępuiących do grobu.	4
	Spiewayćieß PANV świeći iego: á wysławiayćie pámiątkę świątobliwośći iego.	5
Boć bárzo krotki (iest) gniew iego. H.	Boć gniew w zápálczywośći iego: ále żywot ná woley iego.	6
Ná świećie płácz y wesele ná przemiány.	Do wieczorá będźie trwał płácz: á do poránku wesele.	B
	A iam rzekł w dostátku moim: iż nie będę porußon ná wieki.	7
rtwierdziłeś był kroleſtwo moie.	PANIE według woley twoiey/ dałeś moc ozdobie moiey.	8
	Ale skoro odwroćiłeś oblicze swe odemnie/ sstałem sie zátrwożonym.	C
PANA H.	Do ćiebie PANIE wołáć będę: y do Bogá mego modlić sie będę.	9
żywotá mego, ieslibych sstąpił.	Coż zá pożytek we krwi moiey/ gdy sstępuię do skáżenia?	10
Vsłyß Pánie, y zmiłuy sie nádemną Pánie bądź H.	Izali ćie proch chwalić będźie: ábo opowiádáć będźie prawdę twoię?	D
	Vsłyßał PAN, y zmiłował sie nádemną: PAN sie sstał pomocnikiem moim.	11
Zmartwychwstánie Pánskie.	Odmieniłeś mi płácz moy w wesele: zdárłeś wor moy *żáłobny*, á oblokłeś mię weselem:	12
Przeto będźie. H. *á nie będźie milczeć. H.*	Aby tobie śpiewáłá chwałá moiá; á żeby mi *tego* nie było żal: PANIE Boże moy ná wieki ćie wysłáwiáć będę.	

PSALM XXX.

U Zydow XXXI.

In te Domine ſperaui, non confundar.

Prośi pomocy ná nieprzyiaćioły w ſwym niebeśpieczeńſtwie. Wyſtawia opátrzność Bozką ku poboznym ludźiom: przywodząc ich do zámiłowánia ſie tego / ktory káżdemu odda wedlug zaſług tego. Może ſie ten Pſalm y o Chriſtuśie rozumieć.

Niz: 70. 2.

1 Ná koniec/Pſalm Dawidowi [r]ná záchwycenie'. [r] H. C.

2 A W Tobie PANIE vfam / niechże mie bede zá-
wſtydzon ná wieki: podług ſprawiedliwo-
śći twoiey wybaw mie.* * y wyrwi mie. G.

3 Nákłoń ku mnie vchá twego / pośpieś ſie ábyś
mie wyrwał.
Bądź mi Bogiem obrońca; y domem vćieczki/á-
byś mie wybáwił.

4 Abowiem tyś ieſt moc moiá / y vćieczká moiá: á
[e] dla imienia twego poprowádźiß mie / y wycho-
waß mie. [e] dla tiebie sámego.

5 Wywiedźieß mie z śidłá tego / ktore [n] mi zákryli:
boś ty ieſt obrońcá moy.* [n] ná mie, ábo dla mnie.
* Pánie. G.

Luk: 23. 46.

6 W rece twe [o] polecam [p] duchá mego: odkupiłeś mie
PANIE Boże [q] prawdy. [o] polece. G. [p] to ieſt, práwdziwy. Hebrá. [q] Miałem. H.

7 [s] Miałeś [t] w nienawiśći báwiące ſie márnośćiámi
nádáremno.

8 B Alem ia vfał w PANV: [u] bede ſie weſelił/y rádo-
wał w miłośierdźiu twoim. [s] ná nedze, ná vtrapienie. H.

Abowiemeś weyrzał [x] ná vniżenie' moie/wybáwi-
łeś z potrzeb duße moie.

9 Aniś mie zámknął w rękách nieprzyiaćielſkich: po-
ſtáwiłeś ná mieyſcu przeſtronym nogi moie.

10 Zmiłuy ſie nádemną PANIE, bom ieſt vtrapio-
ny: záſmućiło ſie [y] od gniewu' oko moie/ dußá moiá/
y wnetrznośći moie. [y] od żalu.

Abowiem vstał od żałości żywot moy: y látá moie od wzdychánia. 11

[a] dla nieprawości (moiey). H.

Zemdlálá [a] w nedzy' śiłá moiá: y kości moie strwożone sa. 12

Nád wszystkie nieprzyiaćioły moie sstałem sie pośmiewiskiem y sąsiádom moim bárzo: y strachem znáiomym moim. C

Ktorzy mie widźieli ći precz odemnie vćiekáli: 13

[b] iestem zápomniony z sercá ich iáko vmárły.

Sstałem sie iáko naczynie strácone: [b] bom słyßał 14

[a] boiazn mie obstąpiłá. H.

[*] w tym. L. Ale to przydátek niepotrzebny, iáko sie z Zydowskiego y z Greckie pokázuie.

łáiánie mnogich [a] mießkáiących w okolicy':

*Gdy sie schodźili społem przećiwko mnie/ odiąć duße moie námawiáli sie.

A iam lepák w tobie vfał PANIE: rzekłem/ Tyś 15

iest Bogiem moim: [b] W reku twoich sa [a] losy' moie. 16

Wyrwiże mie z reki nieprzyiaćioł moich/ y od prześláduiących mie.

[a] czásy. H.

[b] Oświeć twarz twoie nád sługa twoim'/ zbaw mie 17

[b] Vkaß łáskáwą twarz słudze twemu.

dla miłosierdźia twego: [b] PANIE niech nie bede 18

záwstydzon/ábowiem wzywałem ćie.

Niech sie záwstydzą niezbożnicy/á niech będą prowádzeni do piekłá: [b] niech zániemieią vstá zdrádliwe/ 19

Ktore mowią niepráwość przećiw spráwiedliwemu/ z pychy/á [b] z despektu.

[b] ze wzgárdy. G.

O iákoż wielka iest obfitość [a] słodkości twey [c] Pánie'/ ktoraś zachował boiącym sie ćiebie! 20 D

[a] dobroti. H.

[c] H.

Spráwiłeś ią tym/ ktorzy vfáią w tobie/ [b] przed oblicznością synow ludzkich'.

[b] iáwnie przed wßytkimi.

Zákryieß ie w zákryćiu oblicza twego od zámießánia ludzkiego. 21

Záßoniß ie [b] w namiećie [c] twoim' od przećiwieństwá iezykow.

[b] ná pokoiu swoim.

[c] H. G.

Błogosłáwiony PAN: że dźiwnie okazał miłosierdźie swe [c] nádemną' w mieśćie obronnym. 22

[c] G.

Jam záś

23 Jam záś mowił w zdumieniu ᵃ vmyślu mego: ᵇżem ieſt odrzucon ᶜod oblicznośći oczu twoich.
Przetoś wyſłuchał głos modlitwy moiey/ gdym wołał do ćiebie.
24 Miłuyćie PANA wßyſcy świeći iego: ᵃábowiem PAN ᵇbędzie ßukał prawdy/ y odda obfićie pyßnym.
Mężnie czyńćie/ ᵇá niech ſie posili ſerce wáße/ wy wßyſcy ktorzy vfaćie w PANV.

ᵃ w vleknieniu ábo w vćiekániu moim. H.
ᵇ G. H.
ᶜ od ćiebie. Heb. ᵇ H.
ᵃ ßuka. G. broni prawdźiwych. H.
ᵇ á on. H.

PSALM XXXI.

V Zydow XXXII.

Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.

Iż błogoſławieni ſą ktorym Bog grzechy odpußcza: pokázuie pierwey z ſwego y wßech świetych przykładu; á potym z pożytku. nápomináiąc áby ſie káżdy o to błogoſławieńſtwo ſtárał/ á vpor beſtyálſki z ſiebie złożył. Bo niepokutuiące Bog pokarze/ á pokutuiące zbáwi.

1 Sámemu Dawidowi wyrozumienia.
A Błogoſławieni ktorym odpußczone ſą nieprá-
wości; ᵃy ktorych ᵇzákryte ſą grzechy.
2 Błogoſławiony to máż/ ktoremu PAN grzechu ᵃnie poczytał/ á nie máß ᵇw duchu iego zdrády.
3 Ale iżem milczał/ záſtárzáły ſie kośći moie/ gdym ᶜwołał cáły dzień.
4 Bo we dnie y w nocy obćiążyłá ſie bárzo nádemna reká twoiá: obrácałem ſie w nędzy moiey/ gdy ᵈkwiáło we mnie ćirznie.*
5 B Przetoż grzech moy oznaymiłem ᵃtobie: á nieſprá-
wiedliwości moiey nie kryłem.
Rzekłem; wyznam przećiwko ſobie nieſprawiedliwość moie PANV: á tyś odpuśćił niezbożność ᵇgrzechu mego.*
6 ᶜO to będźie ſie modlił do ćiebie wßelki świety/ czáſu pogodnego.

ᵃ H.
ᵇ zgłądzone.
ᵃ nie poczyta. G.
ᵇ w vśćiech. G.
ᶜ od bolu.
ᵈ * Selah. H. ᵃ G.
ᵃ ſercá. G.
* Selah.
ᵇ Dla tego odpuſzczenia.

*Záprawdę. H.	*Wßákże' w potopie wod mnogich / do niego śię nie przybliżą.		g
*rádośćiámi wybáwienia ogárnieß mię. H.	Tyś iest vćieczká moiá w vtrapieniu/ktore mię ogárnęło: ô Boże *rádośći moiá wyrwi mię od tych ktorzy mię oblegli'.*	7 C	
*Selah. H. Głos Boży.	Dam ia tobie rozum / y náucze ćię ná drodze tey / ktorą poydźieß: vmocnię nád tobą oczy moie.	8	e
	Nie bądźćieß iáko koń y muł / ktorzy nie máią rozumu.	9 D	f
	Vzdą y wędźidłem śćiśni czeluśći tych / ktorzy śię nie przybliżáią Pánie do ćiebie.		h
*wł: od rádośći wyskákuyćie.	Siłá iest biczow ná grzeßniká: ále vfáiącego w PANV miłośierdźie ogárnie.	10	g
*wesoło śpiewayćie.	Weselćież śię w PANV y'ráduyćie śię ludźie spráwiedliwi: á 'chlubćie śię' wßyscy ktorzyśćie práwego sercá.	11	h

Maskil co znáczy.	Wyrozumienia.) Po Zydowsku משכיל Maskil: Co rozmáićie wykłádáią; Wyrozumienie/náuká Dawidowá/ábo náuczáiącą/ to iest/ Pieśń náuki pełna. Inni mowią/ że to było imię instrumentu Muzyckiego/ábo początek pieśni/ná ktorey note miał być ten Psalm śpiewány. Po Græcku iest συνέσεως, to iest rozumu/ ábo wyrozumienia/ in genitiuo casu.	1	a
Pan Bog grzechy náße prawdziwie gładzi; á nie pokrywa ich.	Y ktorych grzechy są zákryte.) To iest/iáko Augustin ś. wykłáda/ktorych grzechow Bog więcey nie pámięta. Pokryte są/mowi/ zgłádzone są. Nie ták rozumiey co powiedział/grzechy pokryte są/ iákoby tám ießcze były y żyły: ále iż ich Bog więcey nie widzi/áni karze/áni pomni. August: in Psal: 32. Źle tedy hæretycy to mieysce rozumieią/vcząc; iákoby nam Pan Bog grzechow prawdziwie nie odpußczał/áni ich zgołá głádził; ále ie tylko pokrywał/ y zá grzechy ich nie poczytał.	2	b
	Iżem milczał.) Iżem śię o odpußczenie grzechow mych nie stárał.	3	c
Lxx. przekład dobry.	Obracałem śię w nędzy moiey.) W Græckim troßkę iáśniey ták czytamy: ἐστράφην εἰς ταλαιπωρίαν, ἐν τῷ ἐμπαγῆναί μοι ἄκανθαν. To iest/ Obroćiłem śię w nędzę/gdy tkwiáłá we mnie ćirznia: To iest/ iáko wykłáda Euthymius/ skoro we mnie vtknęło to ćirznie grzechu/ wnet wßystko ßczęśćie moie obroćiło śię w nędzę. Z Zydowskiego teraz ták to przekłádáią: Obroćiłá śię wil-	4	d

gotność

gotność moiá w suße letnie. Lecz Lxx. dobrze przełożyli / gdyż לשדי leszadi, może sie też przełożyć w spustoßeniu moim / to iest w nedzy moiey / iáko y Hieronim ś. przełożył. A בחרבוני becharbone znáczy też / w bodzieniach / in cõfixionibus. Miásto lepák קיץ Kaits, co znáczy Láto / czytáli קוץ Kots, co znáczy ćirznie.

e 5 Rzekłem wyznam.) Jeßcze sie nie spowiáda / ále tylko obiecuie sie spowiádáć / á Bog mu wnet odpuśćił. Jeßcze spowiedz iego nie przyßłá do vst iego; głos iego ießcze nie był w vśćiech iego; ále vcho Boże iuż było w sercu iego. Augustin ná to mieysce. *Pan predki do odpußczenia.*

f 6 *W ßelki świety.*) Bo y świety nie iest bez grzechu / przynamniey powßedniego.

g 6 *W potopie wod mnogich do niego sie nie przybliża.*) To iest / w niebeśpieczeństwie wielkiego vtrapienia / spráwiedliwego człowieká te plagi nie dośiegna.

h 9 *Vzda y wedzidłem.*) Z Zydowskiego teraz przekłádáia: Vzda y wedzidłem gebá ich ma być śćiśniona / áby sie nie przybliżyli do ćiebie. Aleć lepiey Lxx. przełożyli / iáko y Hieronim ś. y Oycowie wßyscy ták záwße czytáli / y słowá Zydowskie / choć iáko teraz sa / bárzo dobrze ták moga być przełożone. *Lxx. przekład dobry.*

PSALM XXXII.

v Zydow XXXIII.

Exultate iusti in Domino.

Wzywa pobożnych / áby chwalili Bogá z iego wßechmocnośći / ktora wßystko stworzył; y z iego ku ludziom dobrotliwośći y opátrznośći.

Psalm Dawidowi.

1 A Weselćie sie spráwiedliwi w PANV: práwym przystoi chwałá. *H. ábo ßczyrym przystoi Pánu Bogá chwalić.*

2 Chwalćie PANA ná cytrze: grayćie mu ná instrumenćie o dźieśiaći stronách.

3 Spiewayćie mu pieśń nowa: dobrze mu grayćie głośnymi trabámi. *krzykliwie.*

4 Abowiem práwe iest słowo PANSKIE, á wßystkie spráwy iego wierne. *ábo prawdziwe.*

5 Miłuie miłośierdźie y sad: miłośierdźia PANSKIEGO pełná iest źiemiá. *spráwiedliwość H.*

*vczynione. H.	Słowem PANSKIM niebiosá vtwierdzone są:	6	a
*woysko. H. to iest, ozdobá.	á duchem vst iego wszystká moc ich.	B	
*iáko (ná) kupę. H.	Ktory zgromadza iáko w skorzánym worze wody morskie: záwiera iáko w skárbiech głębokośći *wod.*	7	
*w głębokich y táiemnych dziurách ziemie.	Niech się boi PANA wszystká ziemiá: á przed nim niech się wzrusza wszyscy mieszkáiący ná świećie.	8	
*lękáią. H.	Abowiem on rzekł/y vczynione są: on roskazał/á stworzone są.	9	1.Moy: 1. a 3.
Rády ludzkie prożne.	PAN rospraszá rády narodow: á w niwecz obraca myśli ludzkie/ y odmiáta rády kśiążęce.	10	Iudit: 16. 17.
H.			
Rády Bozkie.	Ale rádá PANSKA trwa ná wieki: myśli sercá iego *trwáią* od narodu do narodu.	11	
		C	
Ktory lud błogosłáwiony.	Błogosłáwiony *to* narod/ ktorego Bogiem iest PAN: lud/ktory *on* obrał zá dźiedźictwo sobie.	12	
	Poyrzał PAN z niebá: vyrzał wszytkie syny ludzkie.	13	
	Z nágotowánego mieszkánia swego poyrzał ná wszystkie/ktorzy mieszkáią ná źiemi.	14	
*sam. H.	Ktory vformował *kázdemu* z osobná sercá ich: ktory rozumie wszystkie ich spráwy.	15	
*woyská. H.	Nie bywa wybáwion krol wielkośćią mocy: á obrzym nie będźie wybáwion wielkośćią śiły swoiey.	16	
Człowiek nie ma vfáć mocy swoiey.	Omylny *iest* koń ku wybáwieniu: á w obfitey mocy swoiey *nikt* nie będźie wybáwion.	17	
		D	
*nie wybáwi H. sam śiebie, ábo iezdzcá swego.	Oto oczy PANSKIE są nád tymi ktorzy się go boią: y nád tymi/ktorzy vfáią w miłośierdźiu iego.	18	
G.	Aby wyrwał od śmierći dusze ich: y żywił ie w głodźie.	19	
*vfa w Pánu H.	*Przeto* dusza nászá znośi PANA: bo *on* iest pomocnikiem y obrońcą nászym.	20	
*przeto iż. H.	Abowiem w nim się rozweseli serce násze: á w imieniu świętym iego vfáliśmy.	21	
	Niechay będźie miłośierdźie twoie PANIE nád námi: *ták* iákośmy vfáli w tobie.	22	

Słowem

a 6 Słowem Pánskim niebiosá.) Bog w Troycy iedyny/Oćiec/Słowo y Duch ś. iest stworzyćiel niebá y ziemie. Y tu masz wszystkie trzy Bozkie persony wyrázone/ to iest/Troyce świetą. *Troycá świeta wyrázona.*

b 15 Ktory vformował sercá ich.) Abo stworzył dusze ich. prze co też Oycem dusz ábo duchow iest názwany. Bo rodzicy nie rodzą dusz/ále tylko ćiáłá. Acz Bog y sercá y wszystkie inne członki/ták wewnetrzne iáko y zewnetrzne/ formuie y kształtuie. Jáko niżey mowi: Kość moie vczyniłeś w skrytośći. Niedoskonáłość moie widziáły oczy twoie.

Zyd: 12. 9. 4.Mo: 16. 22. Psal: 138. 15. y 16.

18 Oto oczy Pánskie.) Stáránie Páńskie o ludziách pobożnych.

PSALM XXXIII.

v Zydow XXXIIII.

Benedicam Dominum in omni tempore.

Sam śiebie y innych nápomina ku nabożeństwu y chwale Bogá wszechmogącego; ktory swoich od wszego złego broni / á niezbożne tráći. *Y tego Psálmu wierszе v Zydow poczynáią sie porządkiem obiecádłá pátrz wyższey Psálmu 24.*

a 1 Dawidowi / kiedy odmienił twarz swoie przed Abimelechem/y opuśćił go/y odszedł.

1.Krol:21.

א 2 A Bede błogosłáwił PANA ná káżdy czás: záwżdy chwałá iego będzie w vśćiech moich.

ב 3 W PANV sie chlubić będźie duszá moiá: niechay słyszą ćiszy/ á niech sie weselą.

ג 4 Wielbćie PANA zemną: á wywyższaymy imie iego społecznie.

ד 5 Szukałem PANA, á wysłuchał mie: y ze wszech frásunkow moich wyrwał mie.

ה 6 Przystąpćie do niego/á będźiećie oświeceni: á oblicza wásze nie będą záwstydzone.

ז 7 B Ten vbogi wołał/á PAN go wysłuchał: y ze wszystkich vćiskow iego wybáwił go. *Sam to o sobie mowi, zowiąc sie vbogim.*

b ח 8 'Wpuśći obronę swą' ániol PANSKI w około boiących sie go: y wyrwie ie. *'Obozem leży. H. y G.*

Matt: 18. 10.

ט 9 Skosztuyćie/ á obáczćie iż 'słodki' iest PAN: błogosłáwiony mąż/ ktory w nim vfa. *'dobry. H. G.*

⌐H.	Boyćie śię PANA ⌐ wßyscy' świeći iego: bo nie máß niedostátku boiącym śię go.	10	י
`Lwowie. H.	`Bogacze' niedostátek ćierpieli y łákneli: lecz ßukáiącym PANA ná żadnym dobrym nie będźie schodźiło.	11	כ Luk: 1.53.
	Chodźćieß synowie/słuchayćie mię: boiáźni PANSKIEY náuczę was.	12	ל
To iest, kto chce mieć żywot, ten niech strzeże ięzyká swego.	Ktory iest człowiek ktory chce żywotá; prágnie dni dobre widźieć?	13 C	מ 1. Piot: 3.
	Strzeż ięzyká twego od złego: á vstá twoie niech nie mowią zdrády.	14	נ 10.
	Odwroć śię od złego/á czyń dobrze: ßukay pokoiu á śćigay go.	15	ס
	Oczy PANSKIE są nád spráwiedliwemi: á vßy iego ná prośby ich gotowe.	16	ע
⁄gniew Pánski.	Ale ⁄twarz sroga PANSKA nád czyniącemi źle: áby wygłádźił z źiemie pámiątkę ich.	17	פ Syr: 15.
	Wołáli spráwiedliwi/ á PAN ie wysłuchał: y ze wßech vćiskow ich wyswobodźił ie.	18 D	צ 21. Zyd: 4.13.
` skrußonego. H.	Blizki iest PAN tym/ ktorzy są `vtrapionego' sercá: á pokorne ná duchu/zbáwi.	19	ק Mat: 10. 30. Luk: 12.7.
	Wieleć vćiskow máią spráwiedliwi: ále z tych wßystkich PAN ie wybáwi.	20	ר
⌐H. `Vmorzy niezbożniká złość (iego) H.	Strzeże ⌐Pan' wßystkich kośći ich: iedná z nich śię nie skrußy.	21	ש C
`spustoßeia. H.	`Smierć grzeßnikow naygorßa': á ktorzy nienawidzą spráwiedliwego/ `zgrzeßą'.	22	ת
`nie spustoßeia. H.	PAN odkupi duße sług swoich: á `niezgrzeßą' wßyscy ktorzy w nim vfáią.	23	פ
Christus ćiáło swe ná wieczerzy nośił w rękách swoich.	Kiedy odmienił twarz swoie.) Odmienił twarz swoie Pan náß Jesus Christus/ kiedy odmienił ofiáry stárego zakonu/ w ofiáre nowego: Kiedy odiął ofiáry według obrzędu Aaronowego/á vstáwił ofiáre ćiáłá y krwie swoiey/ według obrzędu Melchisedechowego. A ná ten czás nośił śię Pan Christus w rękách swoich/	1	a

kiedy mo-

kiedy mowił / Toć iest ćiáło moie. Bo nośił ćiáło swe w rękách swoich. Y opuśćił lud Zydowski (ktory stoiąc mocno przy ofierze według obrzędu Aaronowego / niechćiał przyiąć tey ofiáry podług obrzędu Melchisedechowego) y poszedł do Pogánow / ktorzy weń vwierzyli. Augustin ná ten Psalm conc: prima.

b 8 *w puśći ániol Pánski.*) Aniol stroż káżdego wiernego. *Aniołowie stroże.*

c 21 *Strzeże wszytkich kośći ich.*) To iest / wszytkich członkow ich. Gdyż y włosy ich są policzone: á żaden nie spádnie bez woli Oycá niebieskiego.

Matt: 10. 30. Luk: 12. 7.

PSALM XXXIIII.

v Zydow XXXV.

Iudica Domine nocentes me.

Christus nieprzyiaćiołom / nie ták swym iáko Bożym / skaránia / á sobie wybáwienia prośi. Psalm iest prorokuiący. Zgodzi się też y ludziom pobożnym.

Ian 15. 25.

1 Sámemu Dawidowi.

A Osądź PANIE szkodzące mie / zwalcz walczące przećiwko mnie.

2 Porwi broń y tarczą: á powstań mi ná pomoc.

3 Dobądź mieczá / á zástąp drogę przećiwko tym / co mie prześláduią: rzecz duszy moiey; Jam iest zbáwieniem twoim.

Niz: 39. 15. y 69. 3.

4 Niech będą záwstydzeni y zesromoceni / ći ktorzy szukáią dusze moiey. *ktorzy mi o zdrowie stoią.*

Niech się cofną ná zad / y niech będą zelżeni ći / ktorzy mi źle myślą.

a 5 Niechay będą iáko 'proch' przed wiátrem: á ániol PANSKI niechay ie vćiśnie. *plewá. H.*

6 Niech będźie drogá ich ćiemna y śliska: á ániol PANSKI niechay ich dogania. *zástáwiáli ná mie śidło, áby mie stráćili.*

7 Abowiem bez przyczyny kryli ná mie zátrácenie śidłá swego': niesłusznie 'vrągáli' duszy moiey. *vkopáli doł. H.*

B

Niechay-

[a] ná nieprzyiacielá mego.
[b] á śieć iego ktoraś zákrył. H.

[c] członki.
* Pánie. G.

[d] chcąc mie pozbáwić duße moiey.
[e] gdy oni chorowáli. H.
[f] Trapiłem. H.
[g] do mnie śie náwroći; w moy śie pożytek obroći.
[h] w nießczęściu moim. H.
[i] ábo biczowniccy. H.

[k] zdáw, wyrwi.

[l] ßydząc ze mnie
[m] w zámießániu ludźi ziemskich.
[n] G.

Niechayże [a] nań przyidźie śidło / o ktorym niewie / 8
[b] á vłowienie / ktore zákrył / niechay go poima: y niechay w onoż śidło wpádnie.
Ale dußá moiá rozráduie śie w PANU: á vkocha 9
śie w wybáwieniu iego.
Wßyßtkie [c] kośći moie rzekną: PANIE, * ktoż po- 10
dobien tobie?
Ktory wyrywaß vtrapionego z ręki mocnieyßych
náden: niedoßtátecznego y vbogiego od drapież-
cow iego.
Powßtawßy świádkowie fałßywi / pytáli mie o to 11
czegom niewiedźiał.
Oddawáli mi złe zá dobre / [d] śiroctwo dußy moiey. 12
Ale ia / [e] gdy mi śie przykrzyli / obłoczyłem śie w 13
włośienice.
[f] Korzyłem postem duße moie: á modlitwá moiá C b
[g] do nádrá mego śie náwroći.
Jáko bliźniego / y iáko brátá náßego / tákem ßá- 14
nował: iáko w żałobie chodzący y śmiecący śie / tákem śie korzył.
A [h] oni przeciwko mnie weselili śie / y schadzáli śie: 15
zgromádźiły śie ná mie bicze / [i] á niewiedźiałem czemu.
Rozerwáli śie / [k] á przeście mie pokutowáli: kuśili mie / 16
ßydźili ze mnie ßyderßtwem / zgrzytáli ná mie zębomá swymi.
PANIE kiedyż weyrzyßz / [l] przywroć duße moie od 17
złośći ich / y ode lwow iedynaczke moie.
A ia będę cię chwalił w kośćiele wielkim / miedzy 18 c
ludem obßitym będę cię wyßławiał.
Niech śie nie weśelą ze mnie ci ktorzy mi śie nie- 19
ßprawiedliwie sprzeciwiáią: ktorzy mię dármo w Ian 15. 25.
nienawiśći máią / á [m] mrugáią oczymá.
Bo ácz zemna spokoynie mowili: wßákże [n] w gnie- 20 d
wie ziemßkim mowiąc / zdrády myślili.

Przeciw

21 A rozdárli ná mie geby swoie: mowiac; 'Ehey/ Ehey/ ogladáłyć oczy náße *vpadek iego.* — 'Abo, Há, Há.

22 'Widziałeś PANIE, nie milczże *ná to*: Pánie nie odchodź odemnie. — 'ich złość.

23 Powstań/á pilnuy sadu mego: Boże moy/ y Pá-
D nie moy/ *doyrzy* spráwy moiey.

24 Sadź mie według spráwiedliwośći twoiey PANIE Boże moy: á niech sie nie wesela nádemna.

25 Niechay nie mowia w sercách swoich; 'Ehey/ Ehey dußy náßey: y niech nie mowia; pożárlismy go. — 'Błogo, błogo.

26 Niech beda záwstydzeni y pohańbieni społem/ ći ktorzy sie wesela ze złego moiego.

Niechay beda obleczeni w háńbe y w sromote/ ći ktorzy 'wielkie rzeczy mowia przećiwko mnie. — 'wielkie rzeczy mowić, iest bluznić, y hárdzie mowić. Hebrá.

27 A niech sie ráduia y wesela ći ktorzy chca spráwiedliwośći moiey: y niech mowia záwżdy; Niechay bedźie vwielbiony PAN, ći ktorzy życza 'pokoiu' słudze iego. — 'wßego dobrego. Hebr.

28 A iezyk moy bedźie wysławiał spráwiedliwość twoie/ y cáły dźień chwałe twoie.

a 5 *A ánioł Pánski niechay ie vćiśnie.*) Te iákoby przeklectwá/ y żadánie pomsty od Bogá nád złośliwymi/ ktore sie w Psálmiech nie raz náyduia/ wiedz Chrześćijáński bráćie/ że nie sa złe: ponieważ nie z nienawiśći/ ále z goracego miłośći áffektu pochodza. Bo ten iest obyczay świetych ludzi/ że pomsty z nieprzyiaćioł/ dla dwu przyczyn proßa. Abo żeby przez to docześne karánie/ ći ktorzy sa przeyrzáni do niebá/ náwroćili sie ode złego ku dobremu: Abo żeby ći ktorzy máia być potepieni/ pomárli/ á przestáli grzeßyć, áby ták mnieyßa meke mieli w piekle: kedy káżdy według zasług swoich/ wietßa ábo mnieyßa meke ćierpieć bedzie. Nád to świeći/ gdy ták złośniki iákoby przeklináia/ tedy to czynia/ nie życzac im złe°/ ále prorokuiac/ y opowiádáiac im to złe/ ktore w duchu widza że ie pewnie potka: áby gdy sie to spełni co przepowiádáli/ obaczyli ludzie/ że to nie z przygody ćirpia/ ále z pewney rády y woli Bożey. — Zadánie pomsty od Bogá nád złemi, iákie nie złe.

b 13 *Korzyłem postem duße moie.*) Ludzie spráwiedliwi kiedy v Páná Bogá co vprośić chćieli/ tedy sie postem trapili. Jáko Dawid mowi: Trapiłem postem duße moie. Bo y zbáwićiel ktory postu nie potrzebował/ wßákże pośćił/ áby nam dał przykład. A ták — Posty pomocne do vproßenia.

Matt: 4.2.

nikt nie wątpi/że posły są pomocne. *August: Quæst: vet: & noui test: quæst: 120.*

w kośćiele wielkim.) Kośćioł powszechny iest kośćioł wielki: á 18 c
máła bożnicá Zydowska/ y zbor hæretycki.

Lxx. przekład dobry. Bo ácz zemną spokoynie mowili.) Teraz to ináczey przekłádáią: 20 d
Abowiem niepokoy mowią. Lecz Lxx. miásto לא lo, nie; czytáli לי li, mnie/ ábo zemną. Abo tylko sens przełożyli.

PSALM XXXV.

v Zydow XXXVI.

Dixit iniustus vt delinquat in semetipso.

Widząc iż w niezbożnym nie máß boiáźni Bożey / dziwuie się ćierpliwośći y dobroći Bozkiey: prosząc áby nád nim y nád pobożnymi vżył miłośierdźia/á niezbożne wytráćił.

Ná koniec / słudze Páńskiemu sámemu Dawidowi. 1

Vmyślił. Rzekł niespráwiedliwy/áby grzeßył/sam w so- 2 a
bie: nie máß boiáźni Bożey przed oczymá ie°. A

Abowiem zdrádliwie czynił przed oblicznośćią iego: áby się nálázłá niepráwość iego áż do 3 VVyz: 13. 3.
omierżenia.

Boża. rozmnożyłá. áby nálazł niepráwość swoie, y miał w nienawiśći. G.

Słowá vst iego *ßczera* niepráwość/y zdrádá: nie- 4
chćiał rozumieć áby dobrze czynił.

Niepráwość rozmyślał ná łożu swoim: stał ná 5
wßelkiey drodze nie dobrey / á złośći nie miał w nienawiśći.

toć áż do niebá dośięga mil: t: że to ćierpiß.

PANIE w niebieśiech miłośierdźie twoie: á prá- 6
wdá twoiá áż do obłokow.

Spráwiedliwość twoiá *iest* iáko gory Boże: sądy 7 b
twoie *iáko* przepáść wielka.

nie poięte, niedośćigłe.

Ludźie y bydletá záchowaß PANIE: o iákoś 8
rozmnożył miłośierdźie twoie Boże! B

ludźie. w ćieniu. H.

A synowie człowieczy w zasłonie skrzydeł twoich
vfáć będą.

Będą vpoieni hoynośćią domu twego: y stru- 9
mieniem roskoßy twoiey nápoiß ie. C

Abowiem

c 10 Abowiem v ćiebie iest zdroy żywotá: á w świátłośći twoiey oglądamy świátłość.

11 Rośćiągni miłośierdźie twoie nád tymi ktorzy ćię znáią: y spráwiedliwość twoię nád tymi ktorzy są prawego sercá.

12 Niech mię nie nádchodźi nogá pyßnego: á ręká grzeßnego niech mię nie porußa.

13 ʻTám ći vpádli * ktorzy czynią niepráwość: wygnáni są/ áni się mogli ostáć.

ʻ do piekłá.
* wßyścy. G.

a 2 Rzekł niespráwiedliwy.) Słowá ták się máią ordinowáć: Rzekł niespráwiedliwy sam w sobie/ áby grzeßył. Bo to Histerologia. Z Zydowskiego teraz przekłádáią: Mowi złość niezbożnego w pośrzod sercá mego/ że nie máß boiáźni Bożey przed oczymá iego.

b 7 Iáko gory Boże.) To iest/ nawiętße y nawyżße. Bo Zydowie rzeczy wielkie/ Bożymi zową.

Gory Boże.

c 10 A w świátłośći twoiey oglądamy świátłość.) To iest/ przez twe oświecenie/ oglądamy świátłość oblicza twego: zá pomocą świátłośći chwały/ ktorą nas ty oświećiß/ oglądamy świátłość one niestworzoną/ to iest ćiebie sámego. Bo świátło náße przyrodzone nie iest dostáteczne/ áby przez nie dußá do iásnego widzenia Bogá mogłá być podnieśioná. Jáko y słońce nie może być widziáne/ iedno przez własne świátło swoie.

Przez świátłość chwały, Bogá widzieć mamy.

PSALM XXXVI.

v Zydow XXXVII.

Noli æmulari in malignantibus.

Napomina ku pobożnośći y ćierpliwośći/ że nie mamy odstępowáć pobożnośći/ prze to iż się złym dobrze powodzi ná świećie. Bo y zli prędkie skaránie/ y dobrzy wezmą swą zapłáte wieczną.

Y ten Psalm, iáko y 24. y 33. porządkiem obiecádłá Zydowskiego iest nápisány.

1 ʻPsalm' sámemu Dawidowi.

א A NIe obrußay się dla złośliwych: áni zayrzy czyniącym niepráwość.

2 Abowiem iáko trawa prędko vwiędną: á iáko liśćie y źiela wnet opádną.

ʻ H.

^a ábo, mieszkáć będźiesz.	Ale vfay w PANV, á czyń dobrze: ^b y mieszkay ná ziemi/ ^c á będźiesz násycon iey bogáctwy'.	3	ב a
^c á páś wiáre. H.	Kochay sie w PANV: á on tobie da żądośći sercá twego.	4	
^c Spuść ná Páná. H.	^c Obiaw PANV' ^d drogę twoię/ á vfay w nim: á on vczyni.	5	ג
^d spráwy twoie. ^e vczyni iásną y okazáłą cnotę twoię.	Y ^e wywiedźie iáko świátłość spráwiedliwość twoię': á sąd twoy iáko południe: ^f ty iedno bądź poddány PANV, ^g á modl sie mu'.	6 7	ד
^g á czekay nań. H.	Nie obruszay sie dla te^o/ ktoremu sie szczęśći ná drodze iego: dla człowieká czyniące^o niespráwiedliwośći.		
	Przestań gniewu/ á opuść zapálczywość: nie obruszay sie ábyś miał źle czynić.	8	ה
^h wyćięći. H. ^i oczekawáiący. H.	Abowiem ktorzy źle czynią/ będą ^h wykorzenieni': lecz ^i znoszący' PANA, odźiedźiczą źiemię.	9	
	Bo po máłym czáśie/ áżći nie máß złośniká: y będźiesz szukał mieyscá iego/ á nie naydźiesz go.	10 B	ו
	Ale ćiszy odźiedźiczą źiemię/ y kocháć sie będą w wielkośći pokoiu.	11	Mat: 5.4
	Będźie podstrzegał złośnik spráwiedliwego: y będźie nań zgrzytał zębomá swymi.	12	ז
	Ale PAN będźie sie śmiał z niego: ábowiem widźi że przyidźie dźień iego.	13	
	Mieczá dobyli grzesznicy/ náćiągneli łuk swoy/ Aby poráźili vbogiego y niedostátecznego: áby pozábijáli ludźie sercá práwego.	14	ח
^k H.	Miecz ich ^k niech' wnidźie w sercá ich: á łuk ich ^k niech' sie złamie.	15	
	Lepsza iest trochá spráwiedliwemu/ niżli wielkie bogáctwá niezbożnemu.	16	ט
^l moc, możność, władza. ^m Szczęśći. drogi. G. doskonáłych H	Abowiem ^l rámioná grzesznikow połamią sie: ále spráwiedliwe PAN potwierdza.	17	
	^m Zna PAN ^n dni' ^o niepokalánych': á dźiedźictwo ich ná wieki trwáć będźie.	18	י

Nie be-

b 19 Nie będą záwstydzeni we zły czás: y we dni gło-
ב 20 du będą násyceni: ? ábowiem grzeßnicy zágina.
C A nieprzyiaćiele PANSCY, ˋskoro będą vczczeni
y wynieśieni: vstawáiąc'/iáko dym ˋvstáną'.
ל 21 ˋBędźie pożyczał' grzeßnik/á nie zápłáći: ále spráwiedliwy czyni ˊmiłośierdźie/ y dáie.
22 Abowiem ˋbłogosłáwiący ˊgo' odźiedźiczą źiemię: ˋále złorzeczący mu' zágina.
c ם 23 Od PANA postępki człowiecze bywáią prostowáne: y drogi iego zechce.
24 Gdy się powáli/ nie stłucze się: bo mu PAN podkłáda rękę swoię.
נ 25 Byłem młodym/ y stárzałem się: á nie widźiałem spráwiedliwego opußczonego / áni potomstwá iego ßukáiącego chlebá.
26 Ná káżdy dźień czyni ˊmiłośierdźie y pożycza: á przeto potomstwo iego będźie błogosłáwione.
ס 27 Odstąp od złego/á czyń dobrze: á ˊmießkay beśpiecznie ná wieki wieku.
28 Abowiem PAN miłuie ˊsąd / á nie opuśći świętych swoich: ná wieki będą záchowáni.
ע ˋNiespráwiedliwi będą pokaráni': y potomstwo niezbożnych záginie.
29 Spráwiedliwi lepák odźiedźiczą źiemię: y będą mießkáli ná wieki wieku ná niey.
פ 30 Vstá spráwiedliwego będą rospráwiáły mądrość:
Przy: 31. 26. D á iezyk iego będźie mowił ˊsąd.
Isa: 51. 7. 31 Zakon Boży iego iest w sercu iego: á nie záchwieią się kroki iego.
צ 32 Wypátruie grzeßnik spráwiedliwego: y ßuka go vmorzyć.
33 Ale PAN nie ostáwi go w rękách iego: y nie potępi go gdy będźie osądzon od niego.
ק 34 Czekay PANA, y strzeż drogi iego: á on ćię wy-

ˋiáko łoy iágnięcy spaleni będą, y z dymem vstáną. H.
ˋvstáli. G.
ˋPożycza. H.G.
ˊiáłmużny.
ˋbłogosłáwieni od niego. H.
ˊBogá.
ˋá przeklęći od niego. H.
ˊiáłmużny.
ˊábo mießkáć będźieß.
ˊto iest, cnotę.
ˋH.
ˊspráwiedliwość

wyższy / że odziedziczysz ziemie: vyrzysz gdy niezbożni poginą.

Widziałem niezbożniká wynioslego/y podniesionego iáko cedry Libáńskie. 35 ר

[a] Ledwiem przeminął. [b] H. Przeminąłem'/álić go iuż nie máß: y ßukałem go/á nie nálázło sie [b] mieysce iego'. 36

Przestrzegay niewinności/á dogladay spráwiedliwości: ábowiem sa ostátki człowiekowi spokoynemu. 37 ש ד

[a] potomstwo, puścizná, máietności. Lecz niespráwiedliwi pospołu poginą: [a] ostátki niezbożnikow zginą. 38

Zbáwienie záś spráwiedliwych od PANA: y obrońca ich iest czásu vtrapienia. 39 ת

Y wspomoże ich PAN, y wybáwi ie: y wyrwie ie od złośnikow/y zbáwi ie: *przeto* iż w nim vfáli. 40

Vczynki do wiáry potrzebne. *Ale vfay w Pánu.*) Obácz/iż nie tylko vfáć każe w Pánu/ále y dobrze czynić. 3 a

we złey czás.) Czásu potrzeby Pan swych nie opuszcza. 19 b

Szczęście spokoynego. *Y drogi iego zechce.*) To iest/Kocha sie w życiu/ w obyczáiách/ y w postępkách iego. Hebráism. 23 c

Sa ostátki spokoynemu.) To iest/człowiek spokoyny będzie miał potomstwo/ puścizne y máietność. 37 d

---

PSALM XXXVII.

v Zydow XXXVIII.

Domine ne in furore tuo arguas me.

Prośi Bogá/áby go cięßko dla grzechow choruiącego/ od przytácioł zántedbánego; á od nieprzytácioł zfráßowáne°/wspomogł y vzdrowił. Silá tu rzeczy o Pánie Christuśie rozumieć sie mogą.

[b] H. Psalm Dawidowi ná rospámiętánie/ [b] o Sobocie'. 1

[a] kázni zá grzechy. PANIE nie w popędliwości twoiey strofuy mie/áni w gniewie twoim karz mie. 2 A a Psal: 1.

Abowiem [a] strzały twoie vtknęły we mnie: y zmocniłeś nádemną rękę twoię. 3

	4	Nie máß zdrowia w ćiele moim dla gniewu twego: nie máß pokoiu kośćiom moim dla grzechow moich.	Szkody grzechowe.
	5	Abowiem niepráwośći moie przewyżßyły głowe moie: á iáko brzemie ćießkie obćiążyły sie nádemną.	
b	6	Pogniły y popsowáły sie blizny moie / dla głupstwá moiego.	
	7	Znedzniałem / y skurczyłem sie 'áż do końcá': cáły dźień chodźiłem zásmucony.	'bárzo. H.
	8	Abowiem biodrá moie pełne są 'náigrawánia': á	'zápalenia, ábo choroby sromotney. H.
	B	nie máß zdrowia w ćiele moim.	
	9	Jestem strapiony / y bárzo vniżony: ryczałem od wzdychánia sercá mego.	
	10	Pánie / 'przed tobą ć iest wßelka żądość moiá: y wzdychánie moie przed tobą nie iest skryte.	'iáwnać iest.
	11	Serce moie strwożone iest / opuśćiłá mie śiłá moiá: á iásnośći oczu moich y tey nie máß przy mnie.	
	12	Przyiaćiele moi / y bliscy moi náprzećiwko 'mnie	'ránie moiey stali. H.
	C	przybliżyli sie / y stáneli'.	
	13	A ći ktorzy przy mnie byli / z dáleká stali: ? á gwałt mi czynili ktorzy ßukáli duße moiey.	
		A ći ktorzy mi ßukáli złego / mawiáli márnośći: á zdrády cáły dźień wymyśláli.	
	14	Ja záśie iáko głuch nie słyßałem: á iáko niemy nie otwieráiący vst swoich.	Tákiey ćierpliwośći potrzebá, prawdziwie zá grzechy pokutuiącemu.
	15	Y sstałem sie iáko człowiek nie słyßący: y nie máiący 'odporow w vśćiech swoich.	
	16	Abowiem w tobiem PANIE vfał: ty 'mie' wysłuchaß PANIE Boże moy.	'odpowiedzi. H.
	17	Bom 'ták mowił; áby sie kiedy nie weselili nádemną nieprzyiaćiele moi: ktorzy gdy ßwánkuią nogi	'otom prośił.
	D	moie / przećiwko mnie wielkie rzeczy mowili.	Zá grzechy trzebá co ćierpieć.
	18	Bom ia ná bicze 'gotow' iest: y bol moy przed oblicznośćią moią iest záwżdy.	'ábo zgotowany H.

spowiedz y z przygotowánim.

Abowiem nieprawość moie oznaymie: y bede myślił z żałością zá grzech moy. 19 c

Lecz nieprzyiaćiele moi żywią/y zmocnili ſie ⁻ná demna⁻: y rozmnożyli ſie ći ktorzy mie nienawidzą niesprawiedliwie. 20

H.

Ktorzy oddawáią złe zá dobre/vwłaczáli mi: iżem náśládował dobroći. 21 a

Nie opuſczayże mie PANIE Boże moy: nie odſtępuy odemnie. 22

H. G.

Przybadź ná rátunek moy/ Pánie ⁻Boże⁻ zbáwienia mego. 23

Auguſtin o dwojákim ogniu, piekielnym y Czyſcowym.

Pánie nie w popędliwości twoiey.) To ieſt táko Auguſtin ś. wykłáda: Niech nie bede miedzy onemi/ ktorym maß rzec: Idźcie przeklęći w ogień wieczny. Ani mie karz w gniewie twoim: ále mie oczyść w tym żywocie; y tákim mie vczyń/żebym (po śmierći) nie potrzebował ogniá czyścowego: dla onych ktorzy zbáwieni beda/wßákże ták táko przez ogień. Czemuż iedno iż tu budowáli ná fundámencie drzewo/śiáno/ſtomę? Bo gdyby złoto/śrebro/y drogie kámienie byli budowáli/ tedyby od oboiego ogniá bespieczni byli: nie tylko od onego wiecznego/ ktory ná wieki będzie męczył ludzie potępione: ále y od tego/ktory będzie czyścił te ktorzy przez ogień beda zbáwieni. Bo ták nápiſano/ Iż ſam będzie zbáwion/ále przećie ták táko przez ogień. A iż rzeczono: Będzie zbáwion/lekce ſobie ludzie on ogień waża. Ale obácz/ iż ácz beda zbáwieni przez ogień/wßákże on ogień ćieżßy będzie/ niżli to wßyſtko co człowiek może ćierpieć w tym żywocie. ż. Auguſt: in Pſalm: 37. 2 a

Aug: ná to mieyſce.

1. Kor: 3. 15.

Recidiwá gorßa.

Pogniły blizny moie.) Ztąd widzimy/ iż trudnieyße ieſt vzdrowienie grzech powtarzáiącego. 6 b

Grzechow iáko zbywáć.

Y bede myślił zá grzech ſwoy.) To ieſt/ Bede czynił z pilnością to wßytko/ cokolwiek czynić potrzebá ná omyćie y vzdrowienie grzechu moiego: bede płáczem omywał/ y iálmużnámi odkupował grzechy. Auguſtin ná ten Pſalm. 19 c

Támże.

PSALM XXXVIII.

W Zydow XXXIX.

Dixi cu-

Dixi custodiam vias meas.

W chorobie/ábo w vdręczeniu / postánowienie milczenia odrzućiwszy / Bogá prośi / áby go wspomogł y odpuśćił mu / á nie bronił mu krotkośći żywotá/ przynamniey ktora człowiekowi bywa dozwolona.

a 1 Ná koniec / sámemu Idithunowi/ pieśń 'Dawidowá'. — 'Dawidowi. G.

2 A 'Rzekłem; Będę strzegł' drog moich: ábym nie zgrzeszył ięzykiem moim. — 'Vmyśliłem strzedz.

Záłożyłem straż vstam moim / gdy stał grzesznik przećiwko mnie.

3 Zániemiałem/ y vniżałem się/ y 'zámilczałem dobrych słow: y bol moy odnowił się. — 'nie mowiłem, áni zle, áni dobrze.

4 B Zágrzało się serce moie we mnie: á w rozmyślániu moim rospalił się ogień.

5 Rzekłem ięzykiem moim; Oznaymi mi PANIE koniec moy.

Y 'liczbę' dni moich ktora iest: ábym wiedźiał 'czego mi nie dostáie. — 'miáre H. 'poki ieszcze żyć mam. H.

6 Otoś 'pomierne' vczynił dni moie: á bytność moiá iáko nic przed tobą. — 'krotkie ná dłoniey. H.

Záprawdę wszytká márność iest, káżdy człowiek żywiący.* — Selah. H.

7 Záiste 'w obráźie' przechodźi człowiek: ále y prozno trwoży sobą: skárbi: á niewie komu to zbierze. — 'iáko ćien. H.

8 A teraz ktoreż iest oczekiwánie moie? 'izali nie' Pan? y 'bytność' moiá v ćiebie iest. — 'H. 'nádzieiá. H.

9 C Od wszystkich niepráwośći moich wyrwi mię: ná pośmiech głupiemu 'dałeś mię'. — nie dáway mi: H.

10 Zániemiałem/ y nie otworzyłem vst moich/ boś ty

11 to vczynił: ? odeymiże odemnie plagi twoie.

12 'Od mocy' ręki twoiey iam vstał 'w strofowániu': dla niepráwośći karałeś człowieká. — 'Od rázow. 'fukánim. H.

D Y vczyniłeś że wyschłá iáko 'páiąk' duszá iego: — 'mol H.

*márność iest. H. G.	záiste *prozno sie frásuie* káżdy człowiek.*		
* Selah. H.	Wysłuchayże modlitwe moie PANIE, y prośbe moie: przyimi w vszy *twoie* łzy moie.	13	
	Nie milcz: bom ia iest przychodźień v ćiebie y podrożny/iáko wszyscy oycowie moi.		
	Zfolguyże mi/ ábym sie ochłodźił pirwey niżli *stąd* odeydę/á wiecey nie będę *ná świećie*.	14	
Idithun kto był.	*Sámemu Idithunowi.*) Idithun był ieden ze dwunaśćie śpiewakow Dawidowych.	1	a

PSALM XXXIX.

v Zydow XL.

Expectans expectaui Dominum.

Dziekuie Pan Christus/ iż Bogá Oycá ma záwsze obecnego; ktoremu posłuszeństwo (iáko nád ofiáry wdziecznieysze) ofiáruie. Przytym prośi: áby go też teraz wybáwił/á przećiwniki pokarał. Psalm iest prorokuiacy. Zgodzi sie choremu y vtrapionemu. Do Zyd. 10. 5. 6

	Ná koniec/ Psalm sámemu Dawidowi.	1	
*Chetliwie, z wielka żadza.	*Czekáiąc czekałem PANA, y skłonił sie ku mnie.	2	
	Y wysłuchał prośby moie: y wywiodł mie z dołu mizernego/y z błotá lgnącego.	A 3	
	Y postáwił ná skále nogi moie: y náprostował kroki moie.		
*dziek czynienia.	Y wpuśćił nową *pieśń w vstá moie/ *hymnę* Bogu nászemu.	4	
*chwałe. H.	Vyrzą *to* mnodzy/ y będą sie bać: y będą vfáć w PANV.		
	Błogosłáwiony *to* mąż/ktorego nádźieiá iest imie PANSKIE: á nie oglądał sie ná márnośći y ná szaleństwa omylne.	5	
	Wieleś vczynił ty PANIE Boże moy cudow twoich: á w myślách twoich nie iest ktoby był podobien tobie.	6 B	

Opowiá-

a Opowiádałem y mowiłem: rozmnożyli sie nád liczbe.

Zyd: 10. 5. 7 Ofiáry krwáwey y niekrwáwey niechćiałeś: áleś mi ˋvßy' przygotował. ˋćiáło G.

b 8 Cáłopalenia y zá grzech *ofiáry* nie żądałeś: ? tedym rzekł; Oto ide.

c 9 W summie kśiąg nápisano o mnie ? ábych czynił wolą twoie: Boże moy prágnałem *tego*, y zakon twoy *schowałem* w pośrzod sercá mego.

10 Opowiádałem spráwiedliwość ˉtwoie' w kośćiele 'wielkim'/ˊoto warg moich nie bede hámował: P*ANIE* tyś wiedźiał. ˉH. G. ˊ*powßechnym.* ˊ*Oto ty Pánie wieß, żećiem nie záwśćiągał vst swoich.*

11 Spráwiedliwośći twoiey nie skryłem w sercu mo-
C im: prawde twoie y zbáwienie twe opowiádałem.

Nie táiłem miłośierdźia twego/ y prawdy twoiey
d przed zgromádzeniem wielkim.

12 A ty P*ANIE* nie oddalay zmiłowánia twego o-demnie: miłośierdźie twoie y prawdá twoiá záwżdy mie ˋogárnęły'. ˋ*strzedz będą, ábo niech strzegą.* H.

13 Abowiem obtoczyły mie kłopoty/ ktorym nie máß liczby: poimáły mie ˊniepráwośći moie/ ktorychem nie mogł przeyrzeć. ˊ*kazni zá niepráwośći.*

Rozmnożyły sie nád włosy głowy moiey: y serce moie opuśćiło mie.

Niz: 69. 2. 14 ˊNiechći sie podoba P*ANIE* ábyś mie wyrwał': P*ANIE*, ku rátunku memu ˋweyrzy'. ˊ*Ráczże mie Pánie wybáwić.* ˋ*pospieß sie.* H.

Vvyz: 34. 4. 15 Niechay będą záwstydzeni y zesromoceni społem/
D ći ktorzy ßukáią duße moiey/ áby ią odieli.

Niech sie obrocą ná wstecz/ á niech sie záwstydzą/ ći ktorzy mi życzą złego.

16 Niechay odniosą nátychmiast zelżywość swą/ ći ktorzy mi mowią/ ˊEhey/ Ehey. ˊ*ráduiąc sie z nießczęśćia moiego.*

17 *A* niech sie rozráduią y vwesela w tobie wßyscy ktorzy ćie ßukáią: y niech mowią záwżdy; Niechay

ábo Iesusá zbawićielá twego.

będźie vwielbiony PAN: ktorzy miłuią zbawienie twoie.

Ja lepák iestem żebrak y vbogi: *ale* PAN stára sie o mie. 18

Tyś iest pomocnikiem moim / y obrońcą moim: Boże moy/nie omieszkiwayże.

Opowiádałem y mowiłem.) Rozumiey / myśli twoie/ ábo cudá twoie: Lecz ich ták iest wiele / że ich wyliczyć nie moge. Drudzy ták o Pánu Christuśie wykłádáią: Opowiádałem y rozgłaszałem Ewángelią twoie: y vwierzyło wielkie mnostwo ludzi. 6 a

Ciáło Pánskie, miásto ofiar stárych, teraz ofiáruią.

Niechćiałeś ofiáry.) Aleś mi vszy / to iest ćiáło człowiecze (per Synecdochen, iáko y Lxx przełożyli/y Páweł ś. wykłáda) przygotował: rozumiey w Zywoćie Pánny błogosłáwioney. Słowá to są Páná Christusowe/ktoremi przepowiáda / że miáły vstáć ofiáry zakonu stárego/á ná ich mieysce miáłá nástąpić ofiárá ćiáłá iego naświętszego. Bo iáko Augustin ś. to mieysce wykłáda: Miásto onych wszytkich ofiar stárego testámentu/ćiáło iego teraz ofiáruią/y pożywáiącym rozdawáią. Rábbinowie to ináczey wykłádáią: Aleś mi vszy otworzył: czuż/ábych ćie słuchał/y czynił wolą twoie. Lecz v nas ważnieyszy być ma wykład Apostolski/á niżli Zydowski. 7 b Zyd: 10. 5. a Aug: epi 3. ad Volusia: & in Psal: 39.

In capite libri.

w summie kśiąg.) To iest w summie pismá ś. ábo we wszytkim pismie/w cáłych kśiegách stárego zakonu. Bo summá Moyzeszá y Prorokow/iest Pan Christus. W Zydowskim stoi במגלת ספר bimgillath sepher: in volumine libri, w zwitku kśiąg: iż stárzy swoie kśiegi zwijáli/ábo około laski obwijáli/iáko y teraz Zydzi zakon w swych bożnicách. Augustin ś. wykłáda; In capite libri, Ná początku kśiąg/ to iest Psálmow/ nápisano iest o Christuśie w pierwszym Psálmie. A Hieronim ś. Ná początku kśiąg pierwszych Moyzeszowych/że tám też o Christuśie iest nápisano/że przezeń wszystko iest stworzono. Lecz pierwszy wykład iest własnieyszy: iáko sie z Zydowskiego y z Græckiego słowá pokázuie. 9 c b c Ian 13. 18

Kośćioł Christusow wielki.

Przed zgromádzeniem wielkim.) Kośćioł Christusow iest kośćioł wielki/zgromádzenie wielkie/á nie máłe stadko. 11 d Dzie: 1. 1

PSALM XL.

v Zydow XLI.

Beatus qui intelligit super egenum.

Modli sie zá tymi ktorzy dobrze czynią ludziom vbogim y vtraptonym: y sam zá sie/ktoremu/gdy był schorzał/nieprzyiaciele śmierći życzyli. Służy też y Pánu Christusowi.

1 Ná koniec/ Psalm sámemu Dawidowi.

2 A Błogosłáwiony ktory ma baczenie [r] ná potrzebnego y' ná [s] vbogiego: [t] w dzień zły wybáwi go PAN'.

[r] H.
[s] ábo chorego. H.
[t] bo tákiego we zły dzien Pan wybáwi.

3 PAN niechay zachowa tákiego/y ożywi go/y niech go vczyni błogosłáwionym ná ziemi: y niechay go nie wydáie [u] ná wolą nieprzyiaciół iego.

[u] w ręce. G.

4 a PAN go niech wspomoże ná łożu niemocy iego: wszystkę pościel iego sprzewracałeś w chorobie iego.

5 Jam rzekł; PANIE, zmiłuy sie nádemną: vzdrow duszę moie/bomći grzeszył tobie.

6 B Nieprzyiaciele moi mowili mi źle: kiedyż *prawi*, vmrze/ á zginie imie iego?

7 A ieśli *ktory z nich* przyszedł áby *mie* [v] vyrzał: *tedy* márnośći mowił/ serce iego zgromádziło niepráwość sobie.

[v] náwiedził. H.

8 [w] Wychodźił precz/ y mowił? pospołu.

[w] A wyszedszy precz, drugim to opowiádał.

Przećiwko mnie szeptáli wszyscy nieprzyiaciele moi: przećiwko mnie myślili mi źle.

9 b Słowo niesprawiedliwe postánowili przećiwko mnie: zali ten co śpi/ nie będźie mogł powstáć?

10 c Iana 13. 18. Bowiem człowiek pokoiu mego/ ktoremu vfał: ktory iadał chleb moy/ wielką vczynił przećiwko mnie zdrádę.

11 C Ale ty PANIE zmiłuy sie nádemną/ y [x] wzbudź mie; á oddam im.

[x] day mi powstáć z łożá, ábo z grobu.

12 Dzie: 1. 16. W tymem poznał [y] iżeś mie chćiał: że sie nie będźie weselił nieprzyiaciel moy nádemną.

[y] iżeś sie kochał we mnie. Hebr.

13 A mnieś dla niewinności przyiął: y vtwierdźiłeś mie przed oblicznością twoią ná wieki.

Błogosławiony PAN Bog Jsráelski od wieku/ y áż do wieku: Amen/ Amen. 14 d

Sprzewracałeś.) To iest/ Sameś mu Pánie łożko ſtał/ áby miękcey leżał: ábo/odmieniłeś we zdrowie chorobę iego. 4 a

Słowo niesprawiedliwe poſtánowili.) Ábo/ rzecz złośliwą zá-wárli przećiwko mnie. Z Zydowſkiego inni przekłádáią: (mowiąc) Rzecz zárázliwa przylnelá do niego: á ktory zległ/ tuż wiecey nie powſtánie. 9 b

Człowiek pokoiu mego.) To iest/przyiaćiel moy. Hebraiſm. Co o Judaßu ſam Pan wyłożyć raczył. 10 c

Amen Amen.) Ták w Zydowſkim ſtoi/ Amen y Amen: to iest/Stáń ſie/ſtań ſie. ábo/Niech ták będzie. A tu Zydowie kończa pierwßę księgi Psálmow: táko y potym drugie zá tymiż ſłowy/ kedy ſtoi ná końcu/Amen y Amen. Ale nie máß Psálmow iedno iedne księgi. Jáko świádczą Apoſtołowie/ y Hilárius/ Hieronim/y Auguſtyn ś. 14 d

Koniec pierwßych ksiąg Psálmow, według Zydow. Dzie: 1. Hilar: prolog Psalm. Hiero: prolog Psalt.

PSALM XLI.

U Zydow XLII.

Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes.

Cießy ſie ná ſwym wygnániu/Bogiem/ rzeczy Bozkich rozmyślániem/wſpominániem dobrodzieyſtw Bozkich/y nádzieia przyßłego przywrocenia; proßąc áby go do oyczyzny przywrocił/ czego ſie y nádziewa. Służy ten Psálm do niebá wzdychaiącym.

* ná. G. Ná koniec/ *wyrozumienie ſynom Korego. 1

JAko prágnie ieleń do źrzodł wodnych: ták prágnie dußá moiá do ćiebie o Boże. 2 A

Prágnęłá dußá moiá do Bogá/ mocnego/ żywego: kiedyż przyide á okaże ſie przed obliczem Bożym? 3 a

Były mi łzy moie zá chleb we dnie y w nocy: gdy mi mowią co dźień; kedyż ieſt Bog twoy? 4

a vćießyłem ſie wielce. Hebrá. b wroce ſie do Hieruſálem. Ná tom wſpominał/y b wylałem ná ſie dußę moię: 5 B

że przyide ná mieyſce przybytku dźiwnego/áż do domu Bożego:

Z głoſem

		'Z głosem wesela / y chwały / y z śpiewániem *ludu* goduiącego.	'Abo, kedy iest głos wesela, y śpiewánie ludzi ofiar vżywáiacych.
Niz:42.5.	6	Czemużeś *tedy* smutna duszo moiá? y czemu mie trwożysz?	
		Miey nádźieie w Bogu/żeć go ⌐ieszcze' chwalić bede: *ktory iest* zbáwienie twarzy moiey/ ♀ y' Bog moy'.	⌐G.
	7		'Boże moy. H.
	C	Zátrwożyłá sie duszá moiá we mnie: przeto bede ná ćie pámietał z źiemie Jordańskiey / y z gor Hermońskich/z gory máluczkiey.	
b	8	'Przepáść przepáśći przyzywa' / ná głos vpustow twoich.	'Iedná nedzá druga zá soba ćiagnie.
		Wszystkie powodźi twoie/y nawálnośći twoie ná mie sie stoczyły.	
	9	We dnie *mi* PAN pośle miłośierdźie swoie: á w nocy pieśń iego *bede śpiewał.*	
	10	'Przy mnie *bedzie* modlitwá Bogu żywotá mego. ♀ Rzeke Bogu; Jesteś moy obrońcá.	'ábo zemna. H
	D	Przeczżeś mie zápomniał? y czemu smutno chodze/gdy mie trapi nieprzyiaćiel?	
	11	Gdy łamia kośći moie / vragáli mi ⌐ći ktorzy mie dreczą' nieprzyiaćiele moi:	⌐H.
	12	Gdy mi mowia ná káżdy dźień; Kedyż iest Bog twoy? Czemuś iest smutna duszo moiá? y czemu sie trwożysz?	
		Miey nádźieie w Bogu/żeć go ⌐ieszcze' chwalić bede; *bo on iest* zbáwienie twarzy moiey/y Bog moy.	⌐H.
a	3	Do Bogá *mocnego żywego.*) Stad Grækowie one piosnke wzieli: Swiety Boże/Swiety mocny/Swiety nieśmiertelny/zmiłuy sie nád námi. Jáko pisze Euthymius. Bo przez żywego znáczy sie nieśmiertelny. A iż fortem nie fontem czytáć mamy/ Græckie y Zydowskie słowo/iásnie pokázuie. Bo Lxx. słowo אל EI, nie tylko Bogiem/ále Bogiem mocnym przełożyli.	Swiety Boże, S. mocny, S. nieśmiertelny.
b	8	Vpustow *twoich.*) Z obłokow / z ktorych iáko z vpustow ábo z rur/wielkie deszcze spuszczasz.	

PSALM XLII.

v Zydow XLIII.

Iudica me Deus & discerne causam meam.

Prośi/áby go Pan Bog z wygnánia/do Hierusálem przywroćił; áby mogł często chodźić do kośćiołá iego. Psalm iest prorokuiący.

H. C. Psalm Dawidowi.

Rozsądź mie Boże/ á rozeznay spráwe moie od narodu nie świetego/ od człowieká niespráwiedliwego y chytrego wyrwi mie. 1 A

Bo ty iesteś BOG moc moiá: czemuś mie odrzućił? á czemu smutny chodze/gdy mie trapi nieprzyiaćiel? 2

H. w żáłobie. H.

Wyśli świátłość twoie y prawde twoie: te mie poprowádźiły y przyprowádźiły ná gore swieta twoie/ y do przybytkow twoich. 3

poprowádza y przyprowádza. H.

Y przyide do ołtarzá Bożego: do Bogá/ ktory vwesela młodość moie. 4 B

rádośći y wesela mego. H.

Y bede ćie chwalił ná cytrze/ BOże/ BOże moy: ? czemu sie fráśuieß dußo moiá? á czemu mie trwożyß? 5 6

Miey nádźieie w Bogu/ ábowiem go ießcze chwalić bede: gdyż on iest zbáwićielem moim y Bogiem moim.

G.

PSALM XLIII.

v Zydow XLIIII.

Deus auribus nostris audiuimus.

Skárżą sie pobożni/że ich Pan Bog nie ták iáko przodkow ich broni: że dla wiáry od niezbożnych wiele ćierpieć muszą. Y przeto proszą Bogá/áby ich wżdy rátował. Przystoi ten Psalm Apołom y męczennikom.

Ná koniec/ synom Korego ku wyrozumieniu. 1

2 A Bożе/vßymá náßymi ſłyßeliſmy: oycowie náßy nam powiádáli/
Spráwe/ktoraś vczynił we dni ich: [r]y we dni ſtáradawne. [r] H. G.

3 Reká twoiá pogány wytráćiłá/ á [s]wßczepiłeś one: vdrecżyłeś ludźie/ y wygnałeś ie. [s] oſádziłeś oyce náße.

4 Abowiem nie mieczem ſwym poſiedli źiemie/y [m]rámie ich nie wybáwiło ich:
Ale práwicá twoiá/ y rámie twoie/ y [ś]świátłość oblicza twego: żeś ie vmiłował. [m] moc, śiłá. [ś] Práskáwa twarz twoiá.

5 Ty ſam ieſteś krol moy/ y Bog moy: ktory [r]roſkázuieß wybáwienie Jákobowe. [r] ſprawuieß.

6 B Przez cie nieprzyiáćioły náße rogiem [r]rozrućimy: á w imie twoie [w]wzgárdźiemy powſtáiące przećiwko nam. [r] pobodźiemy, porázimy. [w] podepcemy. H

7 Abowiem nie w łuku moim vfáć będę: á miecz moy nie wybáwi mie.

8 [W]Wybáwiłeś bowiem nas od trapiących nas: á máiące nas w nienawiśći záwſtydźiłeś. [W] Ale ty nas wybawiáß.

9 W Bogu ſie chlubić będźiem ná káżdy dźień: á imie twe wyſłáwiać będźiem ná wieki.* * Selah. H.

10 Ale teraz odegnałeś y záwſtydźiłeś nas: á nie wychodźiß wiecey [r]Boże z woyſki náßemi. [r] H.

11 Spráwiłeś żeſmy tył podáli nieprzyiáćiołom náßym: á ktorzy nas w nienawiśći máią/ rozerwáli nas ſobie.

12 Podałeś nas iáko owce ná rześ: y miedzy pogány roſproßyłeś nas.

13 Przedałeś lud twoy niźáco: á nie dano [z]záń zamiány wielkiey. [z] zá nas. G.

14 C Dałeś nas ná wzgárdę ſąśiádom náßym; ná ßyderſtwo y ná pośmiech tym ktorzy ſą w okolicy náßey.

15 Vczyniłeś nas przyſłowiem miedzy pogány: [k]kiwániem głowy miedzy ludźmi. [k] naśmiewiſkiem.

*Nákáżdy dzień H.	*Cáły dźień' zelżywość moiá przedemną iest: á wstyd oblicza mego zákrył mię.	16	
*Abo dla głosu.	*Od głosu' człowieká lżącego mię y obmawiáiącego: od oblicza nieprzyiaćielá y prześláduiącego.	17	
*nie złamáliśmy przymierza twego.	Toć wszystko przyszło ná nas / á wżdychmy ćię nie zápomnieli: y *nie czyniliśmy niespráwiedliwie w przymierzu twoim.	18	
	A nie cofnęło się ná zad serce násze: ániś dopuśćił vstąpić śćieszkom nászym z drogi twoiey.	19	
	Ześ nas poniżył ná mieyscu vtrapienia; y okrył nas ćień śmierći.	20	
	Jeslismy zápomnieli imieniá Bogá nászego / á podnośili ręce násze do Bogá cudzego:	21 D	
*tego nie pomśći.	Izali się Bog *o tym nie będźie pytał'? gdyż on wie skrytośći sercá.	22	
	Bo nas dla ćiebie morduią ná káżdy dźień: poczytáią nas iáko owce ná rześ.		Rzym: 8. 36.
	Ocuć się / czemu śpisz Pánie? powstań á nie odrzucay *nas* do końcá.	23	a
*zákrywasz. H.	Czemu oblicze twoie *odwracasz'? zápominasz vbostwá nászego y vtrapienia nászego?	24	
	Abowiem poniżona iest w prochu duszá nászá: przylgnął do źiemie brzuch nász.	25	
*H. *miłośierdźia. H.	Powstańże *Pánie'/ rátuy nas: á odkup nas dla *imieniá' twego.	26	
Pan Bog nigdy nie śpi, choć się zda żeby spał.	Ocuć się, czemu śpisz Pánie.) Nie rozumiey żeby Bog kiedy spał: o ktorym nápisano: Iż się nigdy nie zdrzymie áni vśnie ten ktory strzeże Isráelá: ále iż się zda iákoby spał tym ktore opuszcza. Hieron: lib: 3. comment: in cap: 14. Hieremiæ.	23	a Psal: 120. 4.

PSALM XLIIII.

v Zydow XLV.

Eructauit cor meum verbum bonum.

Pieśń godowna/ wysławiáiąca znáki/ cnoty/ y przymioty/ dáry/ łáski/ y złączenie Christusá y kośćiołá iego.

1 Ná koniec/ dla tych ktorzy będą odmienieni/ synom
a Korego/ ku wyrozumieniu/ pieśń dla miłego.

2 A Wylało serce moie 'słowo dobre': opowiádam
ia czyny moie krolowi.
Jezyk moy *iest iáko* pioro pisárzá / prędko
piszącego.

b 3 Pięknieyszy *iesteś* vrodą nád syny człowiecze/ rozlałá się wdźięczność po wárgách twoich: dla tego ćię błogosłáwił Bog ná wieki.

4 Przypasz miecz twoy do boku twe°/ ô namocnieyszy.

5 B Z ślicznośćią twoią y z pięknośćią twoią * 'ná-
ćiągni/ wyiedź fortunnie/ y kroluy.
Dla prawdy y ćichośći y spráwiedliwośći: 'poprowádźi ćię dźiwnie práwicá twoiá.

6 Strzały twoie ostre (narody pod ćię vpádną) *vtkną*
w sercách nieprzyiaćioł 'krolewskich.

Zyd: 1. 8. 7 Stolicá twoiá ô Boże *trwa* ná wieki wieczne: laská práwośći *iest* laská krolestwá twego.

c 8 Vmiłowałeś spráwiedliwość / á nienawidźiałeś
niepráwośći: przeto ćię pomázał Boże Bog twoy
oleykiem wesela nád vcześniki twoie.

9 Mirrhá y Aloes y Kássya *pachną* z szat twoich/ z do-
mow słoniowych *wynieśionych*: z ktorych 'ći roskosz v-
10 czyniły' ° corki krolewskie 'w poczćiwośći twoiey'.

d C Stánęłá 'krolowa' po práwicy twoiey w szátách
złotych: 'obtoczona stroiem rozmáitym'.

11 Słuchayże corko/ á pátrz/ y nákłoń vchá twego: á
zápomni narodu twego/ y domu oycá twego.

12 A będźie pożądał krol ślicznośći twoiey: ábowiem
on iest Pan 'Bog' twoy/ y 'będą' się mu kłániáć.

13 'Corki też Tyrskie' z vpominkámi obliczu twemu
będą się modlić: 'wszyscy' bogáći z ludźi.

'ábo, rzecz dobra.
'śpiewam wierszę ktorem vczynił, ku czći Meszyaszowi.
* y. G. H.
'łuk twoy ábo śiły twoie.
'dokażesz dźiwnych rzeczy práwicą twoią.
'twoich.
Tu Christusá Páná iáśnie Bogiem zowie: iáko y w wierszu, ktory zá tym idźie.
'ćię rozweseliły. H.
'miedzy vczćiwemi twemi H.
'małżonká. H.
'H.
'H. G.
'będźiesz. H. G.
'Corká też Tyrska. H. G.
'H.

	Wßystká chwałá corki krolewskiey iest wewnątrz/	14	
'z háftowánego złotá ßátá iey, w vbiorách wyßywánych. H.	'w bramách złotych ? vbrána stroiem rozmáitym'.	15	e
	Przywiodą krolowi pánny zá nią: przyniosą do ćiebie blizkie iey.	D	
	Przyniosą ie z weselem y z rádośćią: przywiodą ie do kośćiołá krolewskiego.	16	
Do krolá to mowi.	Miásto oycow twoich národźiłoć się synow: postánowiß ie kśiążęty náde wßystką źiemią.	17	f
'Będę. H. G.	'Będą' wspomináć imię twoie: káżdego wieku y rodzáiu.	18	
	Dla tego narodowie będą ćię chwalić wiecznie/ y ná wieki wiekow.		
Ten Psalm nie o Sálomonie, ále o Meßiaßu mowi.	Pieśn dla miłego.) Ták według Zydow/ iáko y według Chrześćijánow/ten Psalm o Messiaßu mowi. Bo śiłá rzeczy w nim nie mogą przystoieć Sálomonowi: iáko to/ iż ten o ktorym tu rzecz/ Bogiem kilká kroć iest názwány. Stolicá twoiá o Boże trwa ná wieki. Dla tego ćię pomázał o Boże/Bog twoy. Bo ták y Augustin y Hieronim ś. czytáć y wykłádáć każą: O Boże Synu/ Bog twoy/to iest Oćiec. Abowiem on iest Pan Bog twoy/y będą się mu kłániáć. Nád to iż synowie tego mieli być vczynieni kśiążęty nádewßystką ziemią. A nákoniec/iż Páwel ś. o Christuśie gi iáwnie wykłáda.	1	a ỷ. 7. ỷ. 8. ỷ. 12. Do Zyd 1. 8.
Chwały Christusowe.	Pięknieyßy iesteś vrodą.) Chwały Christusowe; I. Od vrody y pięknośći. II. od wymowy y náuki Ewángeliey ś. III. od męstwá ná woynie. IIII. od zwyćięstwá z grzechu/ śmierći/ ßátáná/ báłwanow/y báłwochwálcow. V. od máiestatu persony y krolestwá iego. VI. Od spráwiedliwośći y innych cnot wielkiemu kśiążęćiu własnych. VII. od wiecznośći krolestwá iego. VIII. y od wonnośći ßat iego.	3	b ỷ. 4. y 6. ỷ. 6. ỷ. 5. 7. 9. ỷ. 5. y 9. ỷ. 7. ỷ. 9.
Troycá przenaświętßa.	Pomázał ćię Boże Bog twoy.) Oto maß Troyce ś. dosyć iásnie wyrážona. Bo Christusá Bogá/ pomázał Bog/ Oćiec iego/ oleykiem wesela/to iest Duchem ś. ábo pomázániem Duchá ś. áby był krolem y kápłanem náßym.	8	c Luk: 4. 18
Chwały oblubienice Christusowey.	Stánęłá krolowa.) Chwały oblubienice Páná Christusowey/ to iest kośćiołá iego. I. Od mieyscá/ że stoi ná práwicy krolewskiey. II. od vbioru kosztownego y rozmáitego. III. od pięknośći. IIII. od wnętrzney ozdoby. V. od fraucymeru pánien mądrych. VI. y od płodnośći.	10	d ỷ. 12. ỷ. 13. ỷ. 15. ỷ. 17.

Stroiem

e 14 *Stroiem rozmáitym.*) To iest rozmáitemi stany/obyczáymi y cere-
moniámi: ktoremi sie wzbudza y mnoży nabożeństwo / á kościoł
sie zdobi. *August: ad Cassul: epist: 86.* A ná to co rzeka ći /ktorzy
rozmáitym stanom y ceremoniam w kośćiele przyganiáią?

Stroy rozmaity Ceremoniy kośćielnych.

f 17 *Miásto oycow twoich.*) To iest/ ná mieysce Apostołow / ná-
stána Biskupi ich namiestnicy / ktore Bog postánowił kśiążęty
po wszystkiey ziemi. *August. Hieron. Euthym.*

Biskupi kśiążętá.

PSALM XLV.

v Zydow XLVI.

Deus noster refugium & virtus.

Ze miásto Boże/to iest kośćioł/zá obrona Boża iest ode wszech
naiázdow nieprzyiaćielskich bespieczny.

1 Ná koniec/ synom Korego/zá táiemnice/Psalm.

2 A BOG nász *iest* vćieczka y moca *nászá*: pomocni-
kiem w vćiskách 'ktore 'nálázły nas' bárzo.

'nálezion iest. H.

3 Przetoż sie bać nie bedźiem gdy sie poruszy
źiemiá: y gdy sie przeniosa gory 'w pośrzodek morzá'.

' nádeszły.
'w serce morzá. Hebráism.

4 Szumiáły/ y zámaćiły sie wody iego: zátrzesły sie
gory przed śiła iego.*

** Selah. H.*

5 Strumienie rzeki rozweseláia miásto Boże: 'po-
świećił przybytek swoy Nawyższy'.

'świete mieszkánia nawyższego H.

6 B Bog *iest* w pośrzodku iego/*przetoż* nie bedźie poru-
szone: rátuie go Bog ráno ná świtániu.

7 Potrwożyli sie narodowie / y záchwiały sie krole-
stwá: dał *siyszeć* 'głos swoy*/y poruszyłá sie źiemiá.

'głos gromu, ábo przepowiedánia słowá Bożego.

8 PAN zastepow z námi: Bog Jákobow *iest* obroń-
ca nászym.*

9 Podźćie/á ogladayćie spráwy 'PANSKIE'/iákie
10 vczynił cudá ná źiemi: ♀ odiawszy woyny áż do krá-
C iow źiemie.

**Nawyższy. G.*
** Selah. H.*
'Boże. G.

Złamał łuk / y pokruszył oręże: y 'tarcze' w ogniu
popalił.

'wozy. H.

11 Vspokoyćie sie/á obáczćie/żećiem ia iest Bog: be-

de podwyżßon miedzy narody / y bede podwyżßon ná źiemi.

PAN zastępow z námi: Bog Jákobow obrońcą náßym.* 12

*Selah. H.

PSALM XLVI.

v Zydow XLVII.

Omnes gentes plaudite manibus.

W osobie Apostołow Páná Christusowych / wßystkie narody pobudza ku dziękowániu y chwaleniu Bogá; prze to że Pan Christus / wstąpiwßy do niebá / rozßerzył chwałe swą po wßytkim świećie / náwroćiwßy ná wiáre swą krole y narody pogáńskie.

Ná koniec / prze syny Korego Psalm. 1

WSzyscy narodowie kláskayćie rękomá: wykrzykayćie Bogu głosem wesołym. 2 A

Abowiem PAN iest wysoki y stráßny: krol wielki náde wßystką źiemią. 3

Náwrocenie pogánow. náße. H. sobie. G. 'z głośnym trąbienim.

Podbił ludźie pod nas: y narody pod nogi náße. 4

Obrał nam dźiedźictwo 'swoie': piękność Jákobowe / ktorą vmiłował.* 5 a

Wstąpił Bog z wesołym śpiewániem: á PAN 'z głosem trąby. 6 b 2. Krol: 6. 15.

Spiewayćieß Bogu náßemu / śpiewayćie: śpiewayćie krolowi náßemu / śpiewayćie. 7

Abowiem Bog iest krolem wßystkiey źiemie: śpiewayćieß mądrze. 8

'Będźie' krolował Bog nád narody: Bog śiedźi ná stolicy swey świętey. 9

H. G. Siedzenie ná práwicy. Náwrocenie krolow y kśiążąt do Christusá.

Kśiążętá narodow zgromádźiły sie z Bogiem Abráhámowym: ábowiem Bogowie mocni źiemie / są bárzo wywyżßeni. 10

Piękność Iákobowe.) To iest / syny Abráhámowe y Jákobowe przez wiáre. 5 a

Wstąpił

b 6 *wstąpił Bog.*) Proroctwo o w niebo wstąpieniu Páná Christusowym/ktory iest Bog y człowiek prawdziwy.

c 10 (*Abowiem Bogowie mocni ziemie.*) Nász tłumácz Láciński muśiał czytáć w Græckim Lxx. οἱ θεοὶ, Bogowie; gdzie dziś czytamy τοῦ θεοῦ, Bogá/ábo Boży. Pierwsze czytánie zda sie być lepsze. Bo sie z nim y Zydowskie zgadza/iesli w לאלהים lelohim pierwsza literá ל znáczy nominatiuum casum Emphaticè, iáko indzie często. Jákoby rzekł: Iż Bogowie mocni / ábo tarcze y obrońce ziemie / bárzo są wywyższeni w tym zwyćiestwie świátá. Oycá/ Syná y Duchá ś. pismo Bogámi názywa/nie względem istnośći/ ktora w nich iedná iest; ále względem person/ábo osob/ ktore są trzy istnotnie y rozdzielnie. A przetoż w Zydowskim nie stoi in plurali, są wywyższeni: ále in singulari, iest wywyższony. Iż ći trzey/ iedno są. *Troycá przena świetsza.*

1. Ian 5.7.

PSALM XLVII.

v Zydow XLVIII.

Magnus Dominus & laudabilis nimis.

Známienite opisánie kośćiołá Christusowego/ pod figurą miástá Hierosolimskiego / Bogu namilszego: ktory ie osobliwemi zwyćiestwy/ dárámi/ y dobrodzieystwy ozdobił; y z niego miłośierdzie swe ná wszystkie kráie ziemie rospuśćił.

1 Psalm pienia/ synom Korego/ ⌜ná poniedźiáłek⌝. ⌜H.

a 2 A Wielki *iest* PAN, y bárzo chwálebny w mieśćie Bogá nászego/ ná gorze świetey iego.

b 3 ⌜Funduie sie⌝ z rádośćią wszystkiey ziemie gorá Syon / y strony *iey* pułnocne/ miásto krolá wielkiego. ⌜*Buduie sie z fundámentow.*

c 4 Bog ⌜w domiech iego ⌝będźie⌝ poznány / kiedy ie wspomoże. ⌜*w páłacách.* H. G.

5 Abowiem oto krolowie ⌜źiemscy⌝ zgromádźili sie: zeszli sie społem. ⌝*iest.* G. ⌜H.

6 Ci vyrzawszy *że* ták/ zdźiwili sie/zátrwożyli sie/ w-
7 zruszyli sie: ⚲ drżenie ie popádło.

8 Tám boleśći iáko rodzącey *niewiásty*: ⚲ wiátrem gwałtownym pokruszysz *ie iáko* okrety Társeńskie.

Jákosmy

Jákosmy słyszeli / tákesmy widźieli w mieśćie PANA zastępow / w mieśćie Bogá nászego: Bog ie vgruntował ná wieki.* 9 B d

*Selah. H.

Vważálismy. H.

Przyielismy ô Boże miłośierdźie twoie / w pośrzod kośćiołá twego. 10

ludu. G.

Jáko imie twoie ô Boże/ták y chwałá twoiá słynie ná końce źiemie: spráwiedliwośći pełná iest práwicá twoiá. 11

Niech sie weseli gorá Syon/á niech sie rozráduią corki Judskie/dla sądow twoich Pánie. 12

miástá Iudskiey ziemie, to iest, kośćioły wiernych. H.

Obstąpćie miásto Syońskie / á obeydźćie ie: opowiádayćie ná wieżách iego. 13

policzćie wieże iego. H.

Vważayćie w sercách swych moc iego: á przypátrzćie sie z osobná domom iego: ábyśćie to opowiádáli potomstwu drugiemu. 14

mury iego. H.

narodowi potomnemu. H.

Zeć ten iest Bog / Bog náß ná wieki wieczne: on nas będźie rządźił ná wieki. 15

---

w mieśćie Bogá nászego.) To iest / w kośćiele swym świętym/ powszechnym/ y widomym. Augustin. 2 a

Funduie sie z rádośćia wszytkiey ziemie.) Z Zydowskiego: Piękne mieysce/ábo kráiná/rádość wszytkiey ziemie. 3 b

Kiedy ie wspomoże.) Abo/ná wspomożenie/ y ná obrone iego/ że ie wspomaga. H. 4 c

Kośćioł Christusow niezwyćiężony.

Bog ie vgruntował ná wieki.) Ale podobno to miásto (ten kośćioł powszechny) ktore świát trzymáło/ kiedykolwiek będźie wywrocone? Boże vchoway ták rozumieć. Bog ie fundował y vmocnił ná wieki. A iesliż ie Bog fundował ná wieki/coż sie boisz áby fundáment nie vpadł? Augustin ś. ná to mieysce. 9 d

1. Tim: 3. 15.

PSALM XLVIII.

v Zydow XLIX.

Audite hæc omnes gentes.

Iż bogáctwá przećiw śmierći y piekłu nic nie pomogą: od ktorych sámá spráwiedliwość człeká wybawia.

1 Ná koniec/ synom Korego Psalm.

2 Słuchayćie tego wßyscy narodowie: bierzćie
A to w vßy swe wßyscy obywátele ziemscy:
3 Ták wy z pospolstwá/ iáko y wy zacnieyßy:
ták bogáty iáko y vbogi.

4 Vstá moie beda mowiły madrość: á rozmyślánie
sercá mego opowie rostropność.

5 Náklonie do przypowieści vchá mego: otworze
przy árfie gadke moie.

6 Czemu sie mam bać we zły dźień: niepráwość [a] sto-
py moiey ogárnie mie.

7 Ktorzy vfáia w mocy swoiey: y chlubia sie w wiel-
kich bogáctwách swoich.

8 Iesli cie brát nie odkupi/iákoż cie odkupi inßy człowiek:
B żaden nie da Bogu vblagánia zá sie:

9 Ani zapłáty odkupienia duße swoiey: [b] y nie bedźie
10 práćował ná wieki/y nie bedźie żył ießcze aż do końcá.

11 Izali nie oglada skáżenia/ gdy vyrzy y madre vmie-
ráiące: záprawde pospołu niemadzy y głupi zginą.

12 Zostáwia obcym máietnośći swoie: á groby ich
beda domámi ich ná wieki.
Przybytkámi ich beda od narodu do narodu: názy-
wáli imioná swe w ziemiách [c] swoich'.

13 A człowiek gdy we czći był/ nie rozumiał: przyro-
C wnány iest bydletom bezrozumnym/ y ostał sie im
podobny.

14 Tá droga ich iest im ná vpadek: á potym bedacy w
vśćiech swych beda ia sobie podobáli.*

15 Jáko owce/ w piekle sa położeni: śmierć ie tra-
wić bedźie.
A spráwiedliwi beda pánować nád niemi ráno:
á rátunek ich stárzeie sie w piekle/ [d] po sławie ich'.

16 Wßákoż Bog odkupi duße moie z ręki piekielney/
gdy mie przyimie.*

[a] ábo drogi, to iest, rzeczynkow moich.

[b] Abo, ták: A choćby práco-
wał do końcá, izali bedźie żył
áż ná wieki?

[c] H. G.

[d] Ten sposob ży-
cia. Hebráism.
* Selah. H
[e] przedko, ábo w
przyßłym żywo-
ćie.
[f] stráćili sławe
swoie. G.
* Selah. H.

Nie boy sie gdy sie zbogáći człowiek: á gdy sie rozmnoży sławá domu iego. 17 D

[a] nic z soba nie wezmie. Hebr. Abowiem gdy vmrze/ [a] nie weźmie wszystkiego: áni sstapi z nim sławá iego. 18 Iob 27.19

[b] bedzie zázywáłá szczęśćia. Bo duszá iego [b] bedźie zá żywotá iego błogosłáwiona: bedźie ćie chwalił gdy mu dobrze vczynisz. 19

[c] dopiekłá, gdzie sa przodkowie iego, ktorych náśládował. Wnidźie áż [c] do rodzáiu oycow swoich: y áż ná wieki nie vyrzy świátłośći. 20

Człowiek/ gdy we czći był/ nie rozumiał: przyrownan iest bydletom nierozumnym/ y sstał sie im podobny. 21

Synowie człowieczy, y Synowie mężcy. Ták wy z pospolstwá.) Po Zydowsku ták słowo od słowá: Ták synowie człowieczy/ ábo Adámowi; táko y synowie mężcy. Bo אדם Adam po Zydowsku znáczy człowieká podłego/ á iákoby ziemskiego/ á איש Isch lepák mężá ábo człowieká zacnego y záwołánego. Przetosmy tu od własnośći słow Láćińskich/ dla iáśnieyszego rzeczy wyráżenia nieco odstapili. 3 a

W czym práwa madrość zależy. Vstá moie beda mowiły madrość.) W rozmyślániu dniá śmierći y sadu przyszłego prawdziwa madrość y rostropność zależy/ ktorey wszystkich vczyć w tym Psálmie obiecuie. 4 b

Gadká Dawidowá. Czemu sie mam bać.) Táć iest przypowieść ábo gadká ktora obiecował dosyć w sobie trudna. Ktora iedni ták wykłádáia: Czemu sie mam bać czásu przećiwnego/ kiedy mie niepráwość nieprzyiaćioł moich zewszad ogárnie? Drudzy ták/ á lepiey: Czemu sie ia dopuśćić mam/ ábych sie bał w on strászny dzień sadu Bożego? czemu dla zbieránia docześnych máietnośći/ mam sie dopuśćić/ áby niepráwość moiá/ ktora inne ćisne/ miáłá mie ogárnać y potepić dniá onego? Trzeći ták: Czego sie mam bać w dzień sadny/ iedno grzechow á niepráwośći moich ktore zá mna poyda? Jákoby rzekł: Nie mamy sie bać niczego iedno grzechow. 6 c

Márność bogactw. Y chlubia sie w wielkich bogáctwach.) Jákoby rzekł/ Niech tego słucháia. Márne bogáctwá być pokázuie/ iż niemi od śmierći żaden áni sam śiebie áni drugiego nie wykupi. 7 d

Przybytkámi ich beda.) Abo páłace ich trwáia od narodu do narodu. To iest: Buduia kosztowne zamki y páłace/ y názywáia ie imiony swymi. 12 e

A potym bedacy.) To iest/ á przećie ia ich potomkowie chwala/ ábo sie z niey przechwaláia. 14 f

Wszákoż

g 16 *wßákoż Bog odkupi duße moie.*) Z drugiey strony pobożnych ludzi ßczeście opisuie. Ktore słowá Rábuenaki Rábbin Zydowski ták wykłáda: Jákoby rzekł: Nie poyde do piekłá; á iesli tám poyde dla grzechu moiego / on mie iednák wykupi z miłośierdzia swego po niektorym czáśie; bo mie do śiebie przyimie. Bo y Zydzi wierzą że czyśćiec iest/z ktorego duße mogą być wybáwione. Czyśćiec.

PSALM XLIX.

v Zydow L.

Deus Deorum Dominus locutus est.

Ze Pan Christus ná swym ostátnim sądzie zbáwi ludzie / nie te ktorzy mu bydło ofiárowáli / ále te ktorzy spráwiedliwie y pobożnie żyli.

1 Psalm Asáphowi.

A BOg nád Bogi PAN mowił: y przyzwał *obywátelow* źiemie.

2 Od słońcá wschodu áż do zachodu: ? z Syonu *záświeći się* piekność ozdoby iego.

3 BOG iáwnie przyidźie: Bog náß á nie bedźie milczał.

a Ogień przed oblicznośćią iego 'rospali się'; á około niego *wzrußy się* wicher wielki. 'pożrze, popali. H.

b 4 Przyzowie 'niebá z wierzchu: y źiemie' áby sądźił lud swoy. 'to iest, mießczánow niebieskich y ziemskich.

c 5 Zgromadźćie mu *ániołowie* świete iego; ktorzy rozrządzáią testáment iego przy ofiárách.

6 Y będą opowiádáły niebiosá spráwiedliwość iego:

B iż Bog iest sędźią.* * Selah. H.

7 Słuchayże ludu moy/ á *ia* mowić będę: Jsráelu/á *ia* się oświádczáć będę przećiw tobie: BOG Bog twoy ia iestem. Bog to mowi.

8 Nie będę ćię karał z ofiar twoich: bo cáłopalone *ofiáry* twoie są przedemną záwżdy.

9 Nie będę brał z domu twego ćielcow: áni z trzod twoich kozłow.

Abowiem moie są wßystkie źwierzętá leśne/ bydłá 10
po gorách y 'woły'.

Znam *ia* wßystkie ptástwá 'powietrzne': y pię- 11
kność vrodzáiu polnego 'zemną iest.

Jesli będę łáknął/ nie będęć *o to* mowił: bo moy 12
iest okrąg źiemie/ y 'nápełnienie iego.

Jzali będę iadł mięso wołowe? ábo krew kozłową 13
będę pił?

Ofiáruy *ty* Bogu ofiárę chwały: á odday Nawyż- 14
ßemu śluby twoie.

A wzyway mię w dźień vtrapienia: *á ia* ćię wyr- 15
wę/ *á ty* mię 'czćić' będźieß.

Ale grzeßnikowi rzekł Bog: Czemu ty opowiá- 16
daß spráwiedliwośći moie/ y bierzeß przymierze mo-
ie w vstá twoie?

Ano ty maß w nienawiśći kárność: y zárzućiłeś 17
słowá moie ná zad.

Jesliś widźiał złodźieiá/ biegałeś z nim; á z cu- 18
dzołożniki miałeś swoy skład.

Vstá twoie były pełne złośći: á ięzykiem twoim 19
plotłeś zdrády. D

Siedząc mawiałeś przećiw brátu twemu: y da- 20
wałeś wzgorßenie przećiw synowi mátki twoiey 21
? Toś czynił/ á iam milczał.

Mnimałeś niespráwiedliwie/ żem miał być tobie
podobny: będę ćię strofował/ y stáwięć *to* przed oczy
twoie.

Rozumieyćieß to * *wy* ktorzy zápominaćie Bo- 22
gá: 'by' *was* kiedy nie porwał/ á nie będźie ktoby *was*
wydárł.

'Ofiárá chwały vczći mię': y támći iest drogá/ kto- 23
rą mu okażę zbáwienie 'Boże'.

Ogien przed nim pożcráć będzie.) Jesli nie prágnieß widźieć o- 3
blicza Bożego/ tedy się wżdy boy ogniá piekielnego: niech ćię

przestrá-

*ábo, tyśiące. H.
'gorne. H.
'iest w mocy moiey. Hebráism.
'wßystko co w nim y ná nim.
'chwalić. G.
* iuż. H. G.
'bym. H.
'Kto ofiáruie chwałę, ten mię vczći. H.
'moie. G.
Boiazn ogniá piekielnego.

VVyz: 23 1.
Matt: 19. 26.

przestrászą męki / ieśli ćie zapłáty nie ruszáią. Kochasz sie w grzechách twoich / y w roskoszách ćiáłá twego ; to ná sie słomę zgromadzasz ; áleć przyidzie ogień. Ogień przed nim pożeráć będzie / á ogień wieczny y nievgászony. Augustin ná to mieysce.

b 4 *Przyzowie niebá z wierzchu.*) Niebá / to iest wszystkich świętych doskonáłych / ktorzy z nim sądzić będą : przyzowie ich áby vśiedli ná stolicách / y sądzili z nim dwánaśćie pokolenia Jsráelskie. Augustin ná to mieysce. *Swięći z Pánem Christusem sądzić będą.*

Matt : 19. 26.

c 5 *Ktorzy rozrządzáią testáment iego.*) To iest / ktorzy vczynili przymierze z nim około ofiar czynienia : H. ábo ktorzy woleli czynić posłuszeństwo / á niżli ofiáry.

d 14 *Ofiáruy Bogu ofiárę chwały.*) Zydowskie słowo תודה Thoda, nie tylko ofiárę y chwałę / ále y spowiedź známionuie. Przetoż to mieysce Rábbinowie o spowiedzi wykłádáią : Ofiáruy / práwi / Bogu ofiárę spowiedzi : to iest vznay grzechy swe y spowiáday sie ich Bogu / á onći ie odpuśći. Ale nászy rozumieią o ofierze chwały : Chwal Bogá á dziękuy mu. A Chrysostom ś. o ofierze własney nowego testámentu ćiáłá y krwie Páńskiey / ktora ná mieysce wszystkich ofiar stárego testámentu nástąpiłá / to mieysce wykłáda. *Ofiárá spowiedzi y chwały.* *Ofiárá Mszey S.*

e 16 *Ale grzesznikowi rzekł Bog.*) Origenes ná ten wiersz záwárszy kśięgi z kazánia poszedł / płácząc y lámentuiąc / wspomniawszy że w Alexándryey gwałtem prześládowánia przymuszony kilká ziarn kádzidłá Pogáńskim bogom ofiárował : ták iż słuchácze wszyscy vżaliwszy sie go / pospołu z nim płákáli. Epiph: *in hæresi Origenistarũ.* *Pokutá Origenesowá.*

f 23 *Ofiárá chwały vczći mię.*) To Augustin ś. wykłáda o ofierze świętey ołtarzney nowego testámentu / gdy ták pisze : Tey ofiáry ćiáło y krew przed przyszćiem Christusowym przez figury ofiar stárego zakonu obiecowano : w męce Christusowey przez sámę prawdę oddawano : á po w niebo wstąpieniu Christusowym przez Sákráment pámiątki obchodzą. *August : cont : Faust : lib : 20. cap : 21.* ná końcu. *Ofiárá Mszey S.*

PSALM L.

v Zydow LI.

Miserere mei Deus secundum magnam.

Pilnie á pokornie prośi / áby mu zámordowánie Vryaszá y cudzołostwo z żoną iego popełnione Bog odpuśćić / á Duchá swego świętego przywroćić raczył : nie dla ofiar Moyzeszowych ; ále

dla Christusá/ktory miał kośćioł swoy zbudowáć/y ktorego ofiárá Bogu sie podobáć miáłá.

Ná koniec/ Psalm Dawidow/ ° gdy przyszedł do niego prorok Náthán/ kiedy był wszedł do Bethsábeiey. 1 2 2.Krol:

Z Miłuy sie nádemną Boże/ według ^wielkiego' miłośierdźia twego. A

A według mnostwá litośći twoich/zgładź niepráwość moie. 3

Jeszcze wiecey omyi mie od niepráwośći moiey: y od grzechu moiego oczyść mie. 4 a

Abowiem ia znam niepráwość moie: y grzech moy iest záwżdy przedemną. 5 b c

Tobie sámemu * zgrzeszyłem/ y złość przed tobam vczynił: ábyś sie ty vspráwiedliwił w słowiech twoich/á żebyś 'zwyćiężył' gdy ćie posądzáią. 6 Rzym: 4. Iob 14.

Oto bowiem w niepráwośćiách iestem poczęty: á w grzechách poczęłá mie mátká moiá. 7 d e

Oto bowiem vmiłowałeś ^prawdę/niewiádome á skryte rzeczy mądrośći twoiey obiáwiłeś mi. 8 Iob 14. f

Pokropisz mie ^Hyzopem/á będę oczyśćiony: omyiesz mie/á będę nád śnieg wybielony. 9 3.Mo: 4.Mo:

'Słuchowi memu dasz' rádość y wesele: y rozráduią sie kośći 'poniżone'. 10

Odwroć oblicze twoie od grzechow moich: á zgładź wszystkie niepráwośći moie. 11

Serce czyste stworz we mnie Boże: y Duchá 'práwego' odnow we wnętrznośćiách moich. 12 C g

Nie odrzucay mie od oblicza twego: y Duchá świętego twego nie bierz odemnie. 13

Przywroć mi rádość 'zbáwienia twoiego' y Duchem przednieyszym potwirdz mie. 14

Będę náuczał niepráwe ^drog twoich: á niezbożni do ćiebie sie náwrocą. 15

^H.

* tobie. H.

'był' oczyśćion. H.

^prawdziwą spowiedzy pokutę Euthym.

^ omoczonym we krwi Páná Christusowey.

' Dasz mi vsłyszeć. H. G. miásto, Day mi vsłyszeć.

'ktoreś pokruszył. H.

'stałego, státecznego H. Hier

^ Iesusá twoiego. H Hier.

^ przykazánia twego.

16 Wybaw mie ʼze krwi Boże/ Boże zbáwienia mego: á iezyk moy z rádośćią bedźie wysławiał spráwiedliwość twoie.

17 Pánie otworzyß wárgi moie: á vstá moie opowiádáć bedą chwałe twoie.

18 Abowiem gdybyś był chćiał ofiáry / wżdybych ći ią
D był dał: *lecz* w cáłopalonych *ofiárách* nie bedźieß sie kochał.

h 19 Ofiárá Bogu *wdzieczna iest* duch strapiony: sercá skrußonego y vniżonego ʼty Boże nie wzgárdźiß'.

20 Vczyń dobrze ˜Pánie' Syonowi z łáski twoiey: ʼáby sie zbudowáły' mury Jerosolimskie.

i 21 Tedy *wdziecznie* przyimieß ʼofiáre' spráwiedliwośći/ obiáty / y cáłopalone: tedy nákłádą ná ołtarz twoy ćielcow.

ʼod grzechow, zwłaßczá od me żoboystwá y od cudzołostwá ktoregom sie dopuśćił.

ʼBog nie wzgárdzi. G.
˜ H.
ʼá niech sie buduią. G.
ʼofiáry. H.

---

a 4 *Ießcze wiecey omyi mie.*) Stad mamy / że przez grzech nieiákie mákuły y zmázy ná dußy zostáią: á iż nie záraz/przez proste grzeßniká pokutuiacego do Bogá náwrocenie/bywa doskonále grzechow odpußczenie y vleczenie: ále ießcze zostáią po odpußczeniu grzechu/ nieiákie ostátki/ktore czyśćić y leczyć potrzebá.

Mákuły grzechowe y po odpußczeniu.

b 5 *Grzech moy iest záwżdy przedemną.*) Wstąp ná trybunał sercá twego/á tám badź swym sedzią. Niech ćie trapi boiazń/niech wyniknie spowiedz. Rzecz Bogu twemu: Abowiem ia znam nieprawość moie/á grzech moy iest záwżdy przedemną. ktory był zá tobą/niech bedzie przed tobą: á gdy stánie przed tobą / niech bedzie karan od ćiebie; ábyś ty sam potym od Bogá sedziego nie był stáwion przed sobą / á nie nálazłbyś gdziebyś mogł vćiec od śiebie. *August: lib: 50. Homil. homil: 2.*

Sámi sie karzmy, by nas Bog nie karał.

c 6 *Tobie sámemu zgrzeßyłem.*) Kiedy ták pokutuieß / żeć gorzko smákuie ná dußy/coć pierwey słodko było w żywoćie: á coć pierwey lubowáło ná ćiele/ to ćie teraz dręczy ná sercu: tám dopiero dobrze wzdychaß do Bogá/y mowiß: Tobiem sámemu zgrzeßył/ y czyniłem złość przed tobą. ábo / iáko w Zydowskim wyrázniey stoi: przed oczymá twemi. *August: serm: 7. de tempore.*

Práwa pokutá.

d 6 *Abyś sie vspráwiedliwił.*) To iest /omyi mie/oczyść mie/ ábyś sie okazał być wiernym w obietnicách twoich o grzechow odpußczeniu y spráwiedliwym w sądzeniu.

w ßyścy ſie w grzechu pirworodnym rodzą.

Oto bowiem w nieprawościách.) Co to ieſt / że mowi Dawid iż ſie począł w nieprawości? iedno iż nieprawość á grzech pierworodny ciągnie ſie ná wßytkie od Adámá? Bo y ſam obowiązek śmierći zroſt ſie z tąż nieprawością. Żaden ſie nie rodzi iedno ciągnąc winę y karánie / ciągnąc zaſługę męki y karánia. Auguſt: ná to mieyſce. W Żydowſkim texcie ſtoi / W nieprawości y w grzechu / in ſingulari. Lecz dobrze Lxx. przełożyli: Iż grzech pierworodny ácz ieden ieſt / ále ſkutkiem záwiera w ſobie wßyſtkie grzechy y nieprawości. Actu eſt vnum; potentia multa. 7 e

Rzym: 5. 12.

Odpußczenie grzechow niepewne.

Niewiádome á skryte rzeczy obiáwiłeś mi.) Ktore rzeczy skryte? ktore niewiádome? Jedno iż Bog y tákim przepußcza. Nic nie ieſt ták skrytego y ták niepewnego. Ná te niepewność Niniwitowie pokutę czynili. Bo mowili diſputuiąc z ſobą: Kto wie ieſli ſie Bog nie zmiłuie / y nie odmieni ſentencyey ſwoiey? Niepewna to była gdy mowili / kto wie? Auguſtin ná to mieyſce. 8 f

Ion: 3. 9.

Troycá S.

Y Duchá práwego.) W tych trzech wierßách Prorok trzech duchow wſpomina. Duchá przedniejßego / to ieſt Oycá / iż od niego ieſt Syn / á nie on od Synà. Duchá práwe° / to ieſt Synà: że mu wßytek ſąd Oćiec zlećił / y Duchá ś. ktory od Oycá y od Synà pochodzi. Ktorzy ácz imiony y perſonámi rożnią ſą, ále iſtność ieſt wßytkich iedną. Hieron: in cap: 4. ad Galat. 12 g

Ian 5. 22

Ofiárá ſercá skrußone° człowieká oczyścia.

Ofiárá Bogu duch ſtrapiony.) Bywáią ludzie oczyśćieni y ofiárą ſercá ſkrußonego / od tego o ktorym rzeczono: Ofiárá Bogu wdzięczna ieſt duch vtrapiony / ſercá ſkrußonego y vniżonego ty Boże nie wzgárdziß. Auguſt: cont: Creſcent: Gram: lib: 2. cap: 12. 19 h

Ofiárá ſprawiedliwości.

Ofiáre ſprawiedliwości.) Ofiárą ſprawiedliwość ieſt ſámá ſprawiedliwość ábo vczynki dobre / świętе / ſprawiedliwe / ktore pobożni ludzie Bogu ofiárują: ktore pod zakonem nie do końcá były Bogu wdzięczne; ále pod czáſem łáſki / dla Chriſtuſá y przez Chriſtuſá / ſą mu bárzo miłe y przyiemne. Możeß też rozumieć przez ofiáre ſprawiedliwości / ofiáre vſprawiedliwiáiącą / to ieſt ofiáre ołtarzną Mßey ś. 21 i

Ofiárá Mßey S.

Bo ták Żydowie Bogiem ſprawiedliwości zowią Bogá vſprawiedliwiáiącego: ták tymże ſpoſobem ofiárą ſprawiedliwości zowią ofiáre nie tylko w ſobie ſprawiedliwą / ále też nas vſprawiedliwiáiącą y wlewáiącą w nas Duchá ś. ſprawce wßelkiey ſprawiedliwości / ták ieſt Mßa ś.

Pſal: 4. 2.

PSALM LI.

V Zydow LII.

Quid glo-

Quid gloriaris in malicia?

Doegá Idumeyczyká pástuche Saulowego (á pod osoba iego Judaszá zdrayce) gromi: iemu zátrácenie / á sobie wybáwienie obiecuiac.

1 Ná koniec / wyrozumienie Dawidowi / ? kiedy
1.Krol:22. 9. 2 przyszedł Doeg Idumeyczyk / y oznaymił Saulowi / że przyszedł Dawid w dom do Achimelechá.

3 A CO sie przechwalasz ze złośći / ˋty ktoryś iest śilny w niepráwośći?
4 Ná káżdy dźień ˋ? niespráwiedliwość myślił iezyk twoy: iáko brzytwá ostra czyniłeś zdrádę.
5 Vmiłowałeś złość nád dobroć: niepráwość wiecey niż mowić spráwiedliwość.*
6 Vmiłowałeś wszystkie słowá ˊzátrácenia / ˋiezyku ˋ zdrádliwy.
7 B Przetoż ćie Bog zniszczy do końcá / wywroći ćie / y wypędźi ćie z przybytku ˉtwego ˋ: y korzeń twoy z źiemie żywiacych.*
8 Co widzac spráwiedliwi / będa sie bać / y nád nim
9 będa sie śmiać / y mowić: Otożći człowiek / ktory nie kładł Bogá pomocnikiem swoim:
Ale vfał w wielkich bogáctwách swoich: y zmocnił sie w márnośći swoiey.
10 C A ia lepák / iáko oliwá ˋrodzáyna ˋ w domu Bożym / vfałem w miłośierdziu Bożym wiecznie y ná wieki.
11 Będe ćie chwalił ná wieki / żeś to vczynił: y będe ˊoczekawał imieniá twego: bo dobre iest przed oblicznośćia świetych twoich.

Ten Doeg iest też figura hæretykow, oskarżáiacych kápłany niewinne.
ˋo mocarzu? miłośierdzie Boże cáły dzien. H. Hier.
* Selah. H.
ˊktore kápłanō Bożym przyniosły zátrácenie.
ˋiezyk. G.
ˉH.
* Selah. H.
ˋzielona. H.
ˊnádzieie miał w imieniu twoim.

PSALM LII.

v Zydow LIII.

Dixit insipiens in corde suo.

Jż niezbożnych iest co nie miárá; przeto żada przyßćia Christusowego/áby od nich pobożne wybáwił.

Máháleth był instrument muzycki żałobny. áż tego iáśnie słowy nie wyznawa. Aug.

Ná koniec/ná Máelećie wyrozumienia Dawidowi. 1

Rzekł głupi w sercu swoim: Nie máß Bogá. A
Popsowáli sie/y obrzydłemi sie sstáli w nieprawośćiách: nie máß ktoby dobrze czynił. 2
Bog z niebá poyrzał ná syny człowiecze; áby ogladał ieśli iest kto znáiący ábo ßukáiący Bogá. 3
Ano wßyscy od niego odstąpili/pospołu sstáli sie niepożytecznemi: nie máß ktoby dobrze czynił/ nie máß áż do iednego. 4

Rozumiey, wtey gromádzie niezbożnych, że Bog oddáká żdemu wedle zasługi iego. H.

Jzali nie poznáią wßyscy ktorzy czynią niepráwość: ktorzy pożeráią lud moy/ iákoby chleb iedli? 5 B
Bogá nie wyznawáli: tám dżeli od boiáźni/ gdźie nie było strachu. 6
Abowiem Bog rozsypał kości tych ktorzy sie ludźiom podobáią: pohańbieni są/ bo ie Bog wzgárdźił.
Ktoż da z Syonu zbáwienie Jsráelskie? gdy Bog náwroći lud swoy z niewoli/ rozráduie sie Jákob/ y rozweseli sie Jsráel. 7

Páná. G. tego ktory cie obległ. H.

Day Boże. Hebráism. ábo zbáwićielá Jsráelskiego.

PSALM LIII.

w Zydow LIIII.

Deus in nomine tuo saluum me fac.

Bogá wzywa przeciw nieprzyiacielom swoim: obiecuiąc/ że go po swym wybáwieniu wysławić ma. Zgodzi sie y ná Christá Páná/ y ná kośćiol iego.

Ná koniec/ w wierßách wyrozumienia Dawidowi; 1
Kiedy przyßli Zypheiánie/ y rzekli do Saulá: Oto Dawid v nas sie kryie. 2

dla imieniá twego: dla ciebie: ábo przez imie twe, y przez moc twoie.

Bożе/ w imie twoie zbaw mie: á w mocy twoiey sądź mie'. 3 A
Boże wysłuchay modlitwe moie: przyimi w vßy słowá vst moich. 4

vczyn mi spráwiedliwość. H.

Abowiem

5 Abowiem obcy powstáli przećiwko mnie: á mo-
carze ßukáli duße moiey: ⸢á⸣ nie kłádli Bogá przed
oczymá swymi.* ⸢H. *Selah. H.
6 ⸢Bo⸣ oto Bog mie podpomaga: ⸢á⸣ Pan iest o- ⸢H.
B brońcą duße moiey. ⸢H.
7 ⸢Obroć⸣ złe ná nieprzyiaćiele moie: ⸢á⸣ zátráć ie ⸢Obroći. H. G.
według prawdy twoiey. ⸢H.
8 A ia dobrowolnie będę ofiárował tobie: á będę ch-
walił imie twoie PANIE: ábowiem dobre iest:
9 Bo ze wßystkiego fráſunku wyrwałeś mie: á oko ⸢ábo, wzgár-
moie ⸢ogląda pomstę nád nieprzyiaćioły memi⸣. dziło nieprzyia-
ćioły moie.

PSALM LIIII.

przeciw obłu-
dnikom

w Zydow LV.

Exaudi Deus orationem meam.

Prośi Bogá / áby go od fałßywych á obłudnych przyiaćioł wybáwił; y żąda áby ie pokarał. Zgodzi sie y Pánu Christusowi.

1 Ná koniec / w wierßách wyrozumienia
⸢Dawidowi⸣. ⸢Asáphowi. G.
2 WYsłuchay Boże modlitwę moię / á nie wz-
A gardzay prośby moiey: ⸢ weyrzy ná mię / á
3 wysłuchay mię.
4 Zásmućiłem sie w rozmyślániu moim⸣: y zátrwo- ⸢Vskarżałem
żyłem sie / ⸢ dla głosu nieprzyiaćielá / y dla vćiśnienia sie ná modlitwie
grzeßniká. moiey. H.
Abowiem zwaláli ná mię niepráwośći: á w gnie- ⸢przećiwili. H.
wie ⸢przykrzyli⸣ mi sie.
5 Serce moie zátrwożyło sie we mnie: á strách
śmierći przypadł ná mię.
6 Boiaźń y drżenie przyßły ná mię: y okryły mię
ćiemnośći.
2 7 Y rzekłem: ⸢kto mi da skrzydłá⸣ iáko gołębie / á bę- ⸢Obych to miał
B dę latał / y odpoczywał? skrzydłá. Hebr.

	Oto oddaliłem śię vćiekáiąc: y mieszkałem ná pu-	8	
* Selah. H.	styni.*		
ˋBogá. G.	Czekałem *tám* ˋonego' ktory mię wybáwił od lękli-	9	
ˊG.	wośći ˊduchá' y od nawáłnośći.		
* á. G.	Zátráć *ie* Pánie / * rozdźiel ich ięzyki: bomći wi-	10	
ˋrozruch. H.	dźiał niepráwość / y ˋspor' w mieśćie.		
	We dnie y w nocy obtoczy ie po murách iego nie-	11	
	práwość: á obćiążenie *iest* w pośrzod iego / ♀ y nie-	12	
* przewrotnośći w pośrzodku iego. H.	spráwiedliwość.*		
	Y nie vstáłá ná vlicách iego lichwá / y zdrádá.		
ˊH. G.	Abowiem / by mi był złorzeczył nieprzyiaćiel ˊmoy':	13	b
	wżdy bych *mu* był wytrwał.		
	Y by był ten / ktory mię nienawidźiał / przećiwko		
	mnie wielkie rzeczy mowił: snadźbych śię był skrył		
	przed nim.		
Iákoby rzekł: śmiałeś mi to rczynić.	Ale ty człowiecze iednomyślny *ze mną*, wodzu moy /	14	b
	y znáiomy moy:	C	c
ˋZ ktorymem ia wdźięcznie znaszał táiemne rády moie. H.	ˋKtoryś pospołu zemną iadał słodkie pokármy': w	15	d
	domu Bożym chodźiliśmy w zgodźie.		
	Niechay śmierć przyidźie ná nie: á niechay żywo	16	4. Krol: 6. 16.
	sstąpią do piekłá.		
	Bo złośći *pełno* w mieszkániach ich: w pośrzod-		
	ku ich.		
ˋwołáć będę. H.	A ia lepák do BOgá ˋwołałem': á PAN mię	17	
ˋwysłuchał. G.	ˋwybáwi'.		
Czásy do modlitwy.	W wieczor / y ráno / y w południe będę opowiádał	18	Dan: 6. 10.
	y wysławiał *chwały iego*: á *on* wysłucha głos moy.		
	Odkupi w pokoiu duszę moię od tych / ˋktorzy śię po-	19	c
	tykáią ze mną': ábowiem miedzy wielą byli zemną.		d
	Wysłucha *mię* Bog / y vniży ie *ten* ktory iest przed	20	e
* Selah. H.	wieki.*	D	
ˊnic śię nie popráwuią.	Bo ˊnie máß w nich odmiány / y nie bali śię Bogá:	21	f
ˊnie bali śię gniewu twarzy iego	♀ y *przetoż Bog* wyćiągnął rękę swoię / áby im *to* oddał.		
	Pokaláli przymierze iego: ♀ ˊoddźielili śię od gnie-	22	g

wu twa-

wu twarzy iego': y potykáło sie serce ich z *Bogiem.*
Gládße są słowá iego nád oliwe: ále są *ostre iáko* strzały.

Matt: 6. 25. Luk: 12. 22. 23 Wrzuć ná PANA 'stáránie twoie' / á on ćie wychowa: á nie dopuśći ná wieki záchwiać sie spráwiedliwemu. *'ćiężár twoy ábo brzemie twoie. H.*

1. Piot: 5. 7. 24 Ale ty Boże záwiedźieß ie do studnie zátrácenia.
'Mężowie krwáwi' y zdrádliwi nie doydą do połowice wieku swe°: lecz ia będę vfał w tobie 'Pánie'. *'morderze. 'H.*

---

a 7 *A będę latał.*) To sie iáśniey ták przełożyć może. Kto mi da skrzydłá / żebych gdzie vlećiał á odpoczynał? Otobych dáleko gdzie vćiekł / y mießkałbych ná pußczy: Czekałbych ná tego ktory mie dotychmiast wybáwił. Acz miásto tych słow ostátnich teraz w Zydowskim ták máią: Pośpießyłbym sie / ábych vßedł wiátru gwałtownego.

b 13 *Abowiem by mi był.*) Dawid ná Achitophelá / á Pan Christus ná Judaßá tymi sie słowy skárży.

c 19 *Ktorzy sie potykáią zemną.*) Własnie / Ktorzy sie ku mnie przybliżáią. Hebr. To iest ktorzy mie náiezdżáią y z bliżá biją ná mie.

d 19 *Abowiem miedzy wielą byli zemną.*) Abo / wiele ich było zemną: iáko Elizeuß mowił: Wiecey ich iest z námi / niżli z niemi; O ániołách to rozumieiąc / iáko Rábbin Kimhi wykłáda. Inni z Zydowskiego ták przekłádáią: Abowiem wiele ich było przećiwko mnie. Augustin ś. záś czyta: Abowiem w wielu rzeczách byli zemną / y o hæretykách to wykłáda / mowiąc: Nie odmieniamyć w was tego w czym sie zgadzaćie z námi: bo w wielu rzeczách iesteśćie z námi: ále náprawuiemy to w czymeśćie nie z námi: y to chcemy żebyśćie tu wzieli / czego nie maćie tám gdzie iesteśćie. Z námi iesteśćie we krzćie / w skłádzie Apostolskim / y w inßych Páńskich Sákrámenćiech: ále w duchu iednośći / y w związce pokoiu / á náwet w sámym kośćiele Kátholickim / nie iesteśćie z námi. To iesli wezmiećie / tedy nie tedy wam przybędzie / ále tedy wam pomoże do zbáwienia to co maćie z námi. *August: epist. 48. ad Vincentium Rogatianum.* *Aniołowie stroże.* *Hæretycy w wielu rzeczách są z námi.*

4. Krol: 6. 16.

e 20 *Ktory iest przed wieki.*) Tu Zydowie kłádą ono swoie *Selah.* Skąd znáć / że tu dobrze náßy koniec wierßá czynią; á nie dobrze Zydowie dźiśieyßy puł wierßá. Bo *Selah*, ktory iest znák ábo potwierdzenia / ábo głosu odmienienia / ábo iákiegoś zdumienia y *Lepße rozdziały wierßow według Lxx. niżli według Zydow.*

záwołánia/nie kłáda iedno ná końcách wierszá: iáko iest rzecz iásna przez te wszystkie Psálmy. Pátrz Psálmu 3. ✝. 3.

Wyciągnął rękę swoie.) Z Zydowskiego ták dziś przekłádáią. Puścił rękę swą (złośnik) ná spokoyne swoie: Zgwałcił przymierze swe. 21 f

Lxx. przekład lepszy. *Oddzielili się od gniewu twarzy iego.*) To z Zydowskiego teraz przekłádáią: Miękczeysze niż másło (były słowá) vst iego: lecz woyná w sercu iego. Ale Lxx. lepiey: iáko Genebrard: pokázuie. 22 g

PSALM LV.

v Zydow LVI.

Miserere mei Deus, quoniam conculcauit.

Prośi Bogá/ w nádzieię obietnice iego/ áby go przećiw ták wielu nieprzyiaćioł wspomogł; obiecuiąc go potym wysłáwiáć.

Ná koniec/ zá lud/ ktory się sstał od świętych oddalony/ Dawidowi ná napis pámiętny/ kiedy go Philistinowie poimáli w Gethu. 1 a 1. Krol: 21. 12.

Achis, y słudzy iego. Z Miłuy się nádemną Boże/ boć mię podeptał człowiek: przez cáły dźień walcząc vtrapił mię. 2 A

Podeptáli mię nieprzyiaćiele moi ná káżdy dźień: ábowiem wiele *iest* walczących przećiwko mnie. 3

Iesli się kiedy wysokośći dniowych vlęknę: przećię ia w tobie vfáć będę. 4 b

Zá Bożą pomocą. Hebráism. W Bogu wysłáwiáć będę słowá moie/ w Bogum *ia* vfał: nie będę się bał co mi vczyni ćiáło. 5

To iest, słowá ábo obietnice iego do mnie. Cáły dźień słowá moie potwarzáli: przećiwko mnie wszystkie myśli ich *były* ná złe. 6 B

człowiek śmiertelny. Będą pospołu mieszkáć y kryć się *ná mię:* sámi stop moich będą ślákowáć. 7

zbieráć się. *Ták* iáko czekáli ná duszę moię? *izali* ich zá *tę* márność zbáwisz? y *owszem* w gniewie twoim lud *przećiwny* pokruszysz. 8

wygnánie, vćiekánie moie. H. Boże/ ? żywot moy obiáwiłem tobie: położyłeś łzy moie przed oblicznośćią twoią. 9

10 Jákoś *przyrzekł* w obietnicy twoiey: ? tedy podá-
dzą tył nieprzyiaćiele moi:
W ktorykolwiek dźień będę ćię wzywał: to wiem
'żeś *ty* ieſt Bogiem moim'. *'że Bog ieſt zá mną. H.*
11 W Bogu będę chwalił 'rzecz *moię*, w PANV będę
chwalił 'słowá *iego do mnie*: vfałem w Bogu/ nie będę
ſię lękał co mi vczyni człowiek. *'cokolwiek mi ſię ſtánie. 'obietnice.*
c 12 We mnie 'ſą' Boże śluby twoie/ *y* chwały 'ktore'
ia tobie oddam. *' H. G. ' H.*
13 Abowiemeś wyrwał duſzę moię od śmierći/ *á no-
gi moie od vpadku: 'ábych ſię podobał' przed Bo-
giem w świátłośći żywiących. ** oczy moie od łez. G. 'ábych chodził. H.*

a 1 *Zá lud ktory ſię ſtał.*) Ten tituł z Zydowſkiego rozmáićie prze-
kłádáią. Jedni ták: Zwyćiężcy/ o gołębicy niemey/ ábo zá gołębi-
ce niemą/ w dálekich (ſtronách) Dawidow kleynot. Drudzy záś
ináczey. Hieronim ś. ták: Zwyćiężcy zá gołębice niemą/ że dále-
ko odſzedł Dawid pokorny y proſty. A Cháldáyſki tłumácz: Ku
chwaleniu/ zá kośćioł ktory ieſt przyrownan gołębicy milczącey. *wykład Titułu.*
b 3 *Ieſli ſię kiedy wyſokośći dniowych.*) To ieſt/ nawyżſzych á co
dźiennych niebeśpieczeńſtw vlękne. Ten wierſz ináczey dźielą Zy-
dźi y Grækowie. Zydźi ták: Abowiem wiele ieſt walczących prze-
ćiwko mnie/ o Wyſoki/ ábo Nawyżſzy. Dniá ktorego ſię vlękne/
ią w tobie vfáć będę. Grækowie ták: Abowiem wiele ieſt wal-
czących przećiwko mnie z wyſokośći. We dnie ſię nie vlękne/ y o-
wſzem w tobie vfáć będę. Acz też y inne Græckie ták máią/ iáko
náſze Láćińſkie; tu wierſz poczynáiąc: Ab altitudine diei timebo. *Ab altitudine diei timebo.*
c 12 *We mnie ſą Boże śluby twoie.*) To ieſt/ w ſercu moim/ ábo w
pámięći moiey ſą śluby/ ktoremći vczynił.

PSALM LVI.

v Zydow LVII.

Miſerere mei Deus, miſerere mei.

Wſpomożenia prośi ná ták vporne przećiwniki: obiecuiąc/ że
go zá to iáwnie wyſłáwiáć będźie. Przyſtoi też Pánu Chriſtuſowi.

To iest, ná notę pieśni, ktora śię ták poczyna, Nie zátrácay.	Ná koniec / 'nie zátrácay' / Dawidowi zá napis pámiętny / gdy vćiekał przed Saulem do iáskinie.	1	a 2 Krol. 2. 1. y 24. 4
	Zmiłuy śię nádemną Boże / zmiłuy śię nádemną: ábowiem w tobie vfa duszá moiá.	2 A	
	A w ćieniu skrzydeł twoich nádźieię mieć będę: áż niepráwość przeminie.		
	Będę wołał do Bogá nawyższego: Bogá ktory mi dobrze vczynił.	3	b
ánioły, ábo pomoc.	Posłał 'z niebá / y wybáwił mię: dał ná pohańbienie *te* ktorzy mię deptáli. *	4 B	
* Selah. H.	Zesłał Bog miłośierdźie swoie / y prawdę swoię / y wyrwał duszę moię z pośrzodku lwiąt: *kędy* leżałem strwożony.	5	
oszczepy. H.	Synowie ludzcy ktorych zęby są 'oręże' y strzały: á ich ięzyk iest *iáko* miecz ostry.		
	Wywyższe śię Boże nád niebiosá: á po wszystkiey źiemi *niech słynie* chwałá twoiá.	6	
do śidłá, ábo poniżyli.	Zástáwilić śidło ná nogi moie: y 'náchylili duszę moię.	7	
* Selah. H.	Wykopáli doł przedemną: á *sámi* weń wpádli.*	C	
w chwale moiey. G.	Gotowe *iest* serce moie Boże / gotowe serce moie: będę śpiewał y grał 'ná árfie ⁻Pánu'.	8	Niz: 107. 1.
⁻H. G. *duszo moiá.*	Powstań 'chwało moiá / powstań árfo y lutni: *gdy* wstánę ná świtániu.	9	Ian 2. 22.
	Będę ćię chwalił miedzy ludem Pánie: á będę tobie śpiewał miedzy narody:	10 D	
	Abowiem wywyższone iest áż pod niebiosá miłośierdźie twoie / y áż pod obłoki prawdá twoiá.	11	
	Podwyższe śię nád niebiosá Boże: á po wszystkiey źiemi *niech słynie* chwałá twoiá.	12	b
wykład Titułu.	Ná koniec nie zátrácay.) Ten titul Hieronim ták przełożył: Zwyćiężcy / ábyś nie zátrácał Dawidá pokornego y prostego. A	1	a

Cháldáyski tłumácz: Ku chwaleniu/zá przykrość / czásu ktorego rzekł Dawid/ Nie zátrácay/ábo nie kaź. ꝛc.

b 3 Bogá ktory mi dobrze vczynił.) Ktory mie wybáwił od Saulá/ ßukáiacego mie po iámách y iáskiniách gornych. Co iáko Bog vczynił / Cháldáyski przekłádácz ták wyráził: Do Bogá / ktory roskazał páiakowi / áby vczynił śiadke w drzwiách iáskinie / ná obrone moie.

Iáko Bog Dáwidá w iáskini wybáwił.

PSALM LVII.

v Zydow LVIII.

Si verè vtiq; iustitiam loquimini.

Ze niezbożni złe zginą; á dobrzy y pobożni odniosą swey cnoty zapłáte: áby sie okazáłá opátrzność y spráwiedliwość Bozka.

1 Ná koniec / nie zátrácay / Dawidowi ná napis pámietny.

2 A Jesliż po prawdźie spráwiedliwość mowićie: sądźćież spráwiedliwie synowie człowieczy.

3 Ale wy w sercu dźiáłaćie niepráwośći: ná źiemi rece wáße plota niespráwiedliwośći.

a 4 Odłaczyli sie od Bogá grzeßnicy skoro wyßli ná świát: pobładźili skoro z żywotá/mowili kłamstwo.

5 Jad máia iáko iad weżowy; iáko źmije głuchey y zátuláiacey vßy swoie.

6 Ktora nie słucha głosu záklináiacych: y czárowniká záklináiacego madrze.

7 B Bog pokrußy zeby ich w vśćiech ich: PAN połamie lwow zeby trzonowe.

8 W niwecz sie obroca iáko wodá rozlana: 'náćiagnie łuk swoy áż zemdleia.

9 Jáko 'wosk' / ktory sie rozpływa/znißczeia: 'przypadł z wierzchu ogień/ y nie vyrzeli słońcá'.

b 10 Pierwey niżli ćirznie wáße poczuie tarny; ták iáko żywe Bog ie w gniewie pożrze.

11 Bedźie sie weselił spráwiedliwy kiedy vyrzy pomste: rece' swe vmyie we krwi grzeßniká.

Moc pierworodnego grzechu pokázuie sie we złych, ießcze w pieluchách.

'Bog ná nie.

'ślimak. H.

'Abo ták: Iáko martwy płod, nie ogladáia słoncá. H.

'nogi. H.

Y rzecze człowiek; przedsięć iest pożytek spráwiedliwemu: przedsięć iest Bog ktory ⁻ie' sądzi ná ziemi. 12

⁻H.

Kto nie iest w kośćiele, ten muśi fałß mowić.

Pobłądzili skoro z żywotá.) Abo zbłądzili od żywotá. W żywoćie ábo w brzuchu kośćiołá mießka prawdá. Ktokolwiek od tego żywotá kośćielnego iest oddzielony/ ten muśi fałß mowić. Muśi rzekę mowić fałß y kłamstwo/ ten ktory ábo sie w tym żywoćie nie począł/ ábo ktorego poczętego mátká wyrzućiłá. Augustin ná to mieysce Psálmu. 4 a

Priusquam intelligerent spinæ vestræ rhamnum.

Pierwey niżli ćirznie wáße poczuie tarny.) To iest/ według przekłádu Hieronimá ś. y innych z Zydowskiego: Antequam crescant spinæ vestræ in rhamnum. Pierwey niżli ćirznie wáße wyrośćie w tarny/ ábo w drzewo ćirzniowe lub głogowe. Jákoby rzekł: Pierwey niżli złość y przewrotność wáßá swey miáry dorośćie/ zginiećie prędka śmierćia. Drudzy to ták z Zydowskiego przekłádáią: Pierwey niżli gárnce wáße poczuią ćirznie/ to iest/ ćiepło od ogniá ćirzniowego. Iż słowo Zydowskie סיר Sir, znáczy y ćirznie y gárnce. Aleć pierwßy wykład lepßy y pospolitßy iest. 10 b

PSALM LVIII.

v Zydow LIX.

Eripe me de inimicis meis Deus meus.

Wspomożenia prośi przećiw Saulowi y dworzánom iego: obiecuiąc że po ich skaraniu/ ma wysłáwiáć możność y łáskę Bożą: Służy y Pánu Christusowi/ y kośćiołowi náprzećiw niezbożnym.

Ná koniec/ nie zátrácay/ Dawidowi ná napis pámiętny/ kiedy posłał Saul/ áby strzeżono domu iego/ żeby go był zábił. 1 1. Krol: 19 11.

⁻G. ⁻H.

WYrwi mię od nieprzyiaćioł moich BOże ⁻moy': ⁻y' od powstawáiących przećiwko mnie wybaw mię. 2 A

Wyrwi mię od tych ktorzy broią niepráwość: y od mężow krwáwych wybaw mię. 3

krwie rozlewcow.

Boć oto łowili ná' duße moie: rzućili sie ná mię możni. 4

zásádzili sie ná. H.

Nie dla wystepku mego/ áni dla grzechu mego 5

PANIE:

PANIE: *boia* bez niepráwośći biegałem / y pro-
stom postępował.
6 Powstań / á zábież mi drogę / y obácz: á ty PANIE
Boże zastępow / Boże Jsráelski:
B Ocuć się ábyś náwiedźił wszystkie narody: nie
przepuszczay wszystkim ktorzy broią niepráwośći.* *Selah. H.
a 7 Náwrocą się ku wieczorowi: y będą mrzeć głod
iáko psi / y będą chodźić około miástá.
8 Oto będą mowić *przećiwko mnie* vsty swemi / á miecz
iest w vśćiech ich: bo ktoż práwi ʼsłyszał? ʼRozumiey, kędy iest Dawid, ábyśmy go vłápili.
9 Ale ty PANIE náśmieiesz się z nich: y w niwecz
obroćisz wszystkie narody.
10 Moc moię tobie záchowam: ábowiem *ty* BOże
11 iesteś obrońcá moy: ? Bog moy / miłośierdźie iego
vprzedźi mię.
12 Bog mi da oglądáć *pomstę* nád nieprzyiaćioły me-
b C mi: nie zábijayże ich / by snadź nie zápomnieli ʼlu-
dźie moiʼ. ʼzakonu twego. G.
Ale rosproś ie mocą twoią / y zrzuć ie / obrońcá moy
Pánie:
13 *Dla* grzechu vst ich / *y dla* mowy warg ich: á niech
będą poimáni w hárdośći swoiey.
14 Y dla złorzeczeństwá y kłamstwá ʼbędą opowie-
dzeniʼ ? ná strácenie: w gniewie zátrácenia / że ich
nie sstánie. ʼktore mowią. H.
Y doznáią iż Bog pánuie nád ludem Jsráelskim /
y nád kráiámi źiemie.* *Selah. H.
15 Náwrocą się ku wieczorowi / y będą mrzeć głod
iáko psi: y będą chodźić około miástá.
16 Ciż rozbieżą się szukáiąc coby iedli: ʼá iesli się nie
D náiedzą / *tedy* będą szemráćʼ. ʼále poydą spáć nie iedząc. H.
17 Ale ia będę wysławiał moc twoię / y będę z rádo-
śćią wychwalał ráno miłośierdźie twoie.

Boś był obrońcą moim / y vćieczką moią w dźień vtrapienia mego.

Pomocniku moy/tobie będę śpiewał/iżeś ty Boże iest obrońcá moy : Bog moy/miłośierdźie moie.

Náwrocenie Zydow przed dniem sądnym. Czemu Zydzi są rosproszeni.

Náwrocą się ku wieczorowi.) Proroctwo o niewoley/vćisku/ y o náwroceniu Zydow ná ostátku. 7 a Rzym:11. 26.

Nie zábijayże ich.) Proroctwo o Zydziech / iż nie mieli być wytráceni: ále po wszystkim świećie rosproszeni ná pámiątkę spráwiedliwośći Bożey / y ná przestrogę wiernym. 12 Oze: 3.5. b

PSALM LIX.

V Zydow LX.

Deus repulisti nos, & destruxisti nos.

Lud Boży prośi wspomożenia / w wypráwie ná woynę przećiw Idumeyczykom/ y innym okolicznym nieprzyiaćielom. Dawid w osobie Páná Christusowey weseli się / że mu wszystkie narody są poddáne.

Ná koniec/ zá tymi ktorzy będą odmienieni / ná napis pámiętny/ sámemu Dawidowi ná náukę: ? kiedy spalił Mezopotámią Syryiską/y Sobal; y gdy się Joáb wroćiwszy poráźił dwánaśćie tyśięcy Idumeyczykow w dolinie solney. 1 2 a 2.Krol:8. 1.y 10.7. 1. Kron: 18. 1.

BOże/ odrzućiłeś nas *był* y skáźił; rozgniewałeś się *był*, y zmiłowałeś się nád námi. 3 A

Wzruszyłeś źiemię / y zátrwożyłeś ią: vlecz rospádliny iey/boć się záchwiałá. 4

Okazałeś ludowi twemu ćięszkośći: nápoiłeś nas winem żáłośći. 5 B

Dawałeś znák boiącym się ćiebie: áby vćiekáli przed łukiem *nieprzyiaćielskim.** 6

Aby byli wybáwieni miłośnicy twoi: ? wybawże *mię też* práwicą twoią/ á wysłuchay mię. 7

Bog mowił w świątnicy swoiey;że się rozweselę/y będę dźielił Sychimę/y dolinę `namiotow' pomierzę. 8 b Niz: 10. 8.

* Selah. H.

* Succot, to iest, Arábczykow.

9 Moyći iest Gáláád/y moy Mánásses: y Ephráim
iest moc głowy moiey.
c 10 Judá krol moy: ? Moáb bedzie gárncem nádźieie
C moiey.
Nád Jdumeą rośćiągnę bot moy: mnie cudzo-
źiemcy są poddáni.
11 Ktoż mie doprowádźi do miástá obronnego? kto
mie doprowádźi áż do Jdumeiey?
12 Jzali nie ty Boże/ktoryś nas odrzućił/ y ktory nie
wychodźiß Boże z woyski náßemi?
13 Dayże nam rátunek w vtrapieniu: boć omylny
iest rátunek człowieczy.
Zá Bożą pomocą mężnie sie sstáwiemy: á on w-
niwecz obroći trapiące nas.

zakonodawcá. H.
bede ią deptał botem moim, iáko mi poddáną.
Philistinowie. H.

---

a 1 Ná koniec, zá tymi ktorzy bedą odmienieni.) Hieronim ś. ták przełożył: Zwyćiężcy/ zá lilie/świádectwo pokornego y doskonáłego Dawidá ku náuczániu. A Cháldáyski tłumácz: Ku chwáleniu/ zá stáre świádectwo/ wizerunk przez tekę Dawidową ku náuczániu.

wykłády titułu.

b 8 Bog mowił w świątnicy.) To iest/Boże/tyś nam obiecał w domu świętym twoim/żesmy nie tylko kráie náße spokoynie trzymáć mieli/ ále też cudze kráie/ zwłaßczá Arábią y Jdumeą pod moc swoie podbić: Ktore iednák dziś nas ćisną y w niewoli trzymáią.

Obietnice Bożkiey sie vpomina.

c 10 Moáb bedzie gárncem nádzieie moiey.) Abo vmywánia me°. H. To iest/ bedzie niewolnikiem moim/ ktorego sie spodziewam dostáć/y vżywáć go miásto gárncá do kuchni/ do napodleyßych posług. A obácz/ iż iáko miedzy tymi ludzmi ktore tu wspomina Dawidowemu krolestwu poddáne; iedni dobrowolnie Dawidá zá krolá przyieli: iáko naprzod pokolenie Judá/á potym też inne pokolenia Jsráelskie. A drudzy poniewolnie Dawidowi muśieli być poddáni/ służąc mu y hołduiąc: iáko Moábitowie/Philistinowie/y Jdumeyczykowie. Ták też w krolestwie Páná Christusowym/są czworácy ludzie. Jedni Chrześćijánie/ ktorzy Christusá Páná przyieli dobrowolnie zá krolá swoiego; figurowáni przez dwánaśćie pokolenia Jsráelskie. Drudzy hæretycy/przez Moábity przeznáczeni/ktorzy byli z rodu Abráhámowego. Trzeći są Po-

Rozmáići poddáni Dawidowi y Christusowi.

1.
2.
3.

gánie / przez Philistiny wyrażeni: ktorzy żadney krewności z Izraelskim ludem nie mieli: y przeto obcymi są názwáni. Po czwarte są Żydzi/przez Idumeyczyki figurowáni. Ktorzy wszyscy rádzi nie rádzi muszą być poddáni Pánu Christusowi / ktoremu daná iest wszytká moc od Oycá. 4. Mat: 28. 18.

PSALM LX.

przeciw Nieprzyiacielowi v Zydow LXI.

Exaudi Deus deprecationem meam.

Prosi/áby go Bog z wygnánia do oyczyzny przywrocił: á żeby mu dał długi żywot ná krolestwie. Przystoi y P. Christusowi.

Pátrz Tytułu Psálmu. 4.

Ná koniec/ w pieśniách/ Dawidowi. 1

WYsłuchay Boże prośbe moie: przyimi modlitwe moie. 2 A

Od kończyn ziemie wołałem do ćiebie: gdy 3 2
się frásowało serce moie/ ná skále wywyższyłeś mie.

A wprowádziłeś mie *ná nie*: ? boś się stał nádzieia 4
moia: wieża mocna od nieprzyiaćielá.

Będę mieszkał w przybytku twoim ná wieki: zá- 5
szczycon będę pod zasłoną skrzydeł twoich.*

* Selah. H.

Bo ty Boże moy wysłuchałeś modlitwe moie: 6
dałeś dźiedźictwo boiącym się ćimienia twego. B

ćiebie. H. Proroctwo o wieczným krolestwie P. Christusowym

Dni ná dni krolowi przyczyniß: látá iego *będą* do 7
narodu y narodu.

Będźie mieszkał ná wieki przed oblicznością Bo- 8
ża: miłośierdźia y prawdy iego kto będźie szukał?

miłośierdźia y prawdy nágotuy, ktoreby go strzegły. H.

Ták będę Psalm śpiewał imieniowi twemu ná 9
wieki wieku: ábyć oddał śluby moie odedniá do dniá.

Kościoł Christusow nie w iednym kráiu ziemie.

Od kończyn ziemie.) Abyś nie mniemał że kościoł ktory iest ná 3 2
skále/miał być tylko w iedney części ziemie; á nie szerzyć się áż do Matt: 7. 24.
krátow ziemie: słuchay głosu iego z Psálmu wzdychaiącego/mie-
dzy dolegliwościámi pielgrzymowánia swego. Bo ták mowi: Od
kończyn ziemie wołałem do ćiebie/ gdy było vtrapione serce mo-
ie/wywyższyłeś mie ná skále. Aug: cont: lit: Petil: lib: 2. cap: 108.

PSALM LXI.

v Zydow LXII.

Nonne Deo subiecta erit anima mea?

Ze mu pod obrona Boża bedacemu nieprzyiaćiel nic nie vczyni: á iż spráwiedliwi w Bogu zbáwienie máia / ktory wßystkim odda zá ich vczynki.

1 Ná koniec/ 'prze Idithuná/ Psalm Dawidowi. — 'Pátrz titułu Psal: 38.

2 A Izali nie BOgu bedźie poddána dußá moiá? bo od niego iest zbáwienie moie.

3 Bo on iest 'Bog moy'/ y zbáwićiel moy: on iest obrońcá moy/ nie záchwieie sie wiecey. — 'skáłá moiá. H.

4 Dokadże náćieraćie 'ná człowieká? 'zbijaćie go' wy wßyscy/ iáko śćiáne pochylona/ y płot wywrocony? — 'ná mie. 'bedźiećie zábićí. H.

5 Záprawde poczćiwość moie myslili mi odiać: 'biegałem z prágnieniem': vsty swemi błogosłáwili/ á sercem swym złorzeczyli.* — 'vmiłowáli kłamstwo. H. * Selah. H.

6 Wßákże ty dußo moiá Bogu badź poddána: boć od niego iest 'ćierpliwość' moiá. — 'nádźieiá. H.

7 B Bo on iest 'Bog moy' y zbáwićiel moy: on iest pomocnik moy/ y 'nie poyde wiecey ná wygnánie'. — 'skáłá moiá. H. 'nie záchwieie sie. H.

8 W Bogu iest zbáwienie moie/ y chwałá moiá: 'Bog 'pomocy moiey'/ y nádźieiá moiá 'iest' w Bogu. — 'skáłá. H. 'pomocnik moy

9 Vfayćieß w nim wßelkie zgromádzenie ludźi: wylewayćie przed nim sercá wáße: Bog iest pomocnik náß 'ná wieki'. — ' H. G. ' G. Selah. H.

a 10 Záprawde omylni sa synowie człowieczy/ kłamliwi synowie rycerscy: ták iż ná wagách położeni omyláia dla márnośći pospołu wßyscy.

Matt: 16. 27. Rzym: 2. 6. b 1. Kor: 3. 8 Gal: 6. 5.

11 Nie vfayćieß w niepráwośći/ y drapiestwá nie pożadayćie: á iesli wam przybedźie máietnośći/ nie przykłádayćieß sercá.

12 Raz wyrzekł Bog/ 'tem dwie rzeczy słyßał'/ iż 13 moc iest Boża/ ? á iż twoie Pánie miłośierdźie: bo ty oddaß káżdemu według vczynkow iego. — 'dwákroćiem to słyßał. H.

Ludzie lżeyßy niżli sámá márność.

Ták iż ná wagách.) To iest/ z Zydowskiego/ Ták iż gdyby ie pospołu wßytkie ná wage włożono/ tedy będą lżeyßymi niż sámá prozność. Drudzy ták wykłádáią: Ták iż też bliźnie swe zdradzáią ná wagách: á sámi są z márnośći pospołu wßyscy. Ale pierwßy wykład zda sie być własnieyßy. 10 a

Słowo Boże nie odmienne.

Raz wyrzekł Bog.) Rozumiey/ státecznie y nieodmiennie. Jáko nápisano: Raz mowi Bog/ á powtore tego nie powtarza. A rzekł one słowá: Jamći iest Pan Bog twoy/ mocny/ zawistny w miłośći/ karzący nieprawość oycow w syniech do trzećiego y czwartego pokolenia/ tych ktorzy mie nienawidzą: y czyniący miłośierdzie ná tyśiące/ tym ktorzy mie miłuią/ y strzegą przykazánia mego. Ktoremi słowy Pan iáśnie opisuie możność/ y miłośierdzie/ y spráwiedliwość swoie/ że káżdemu odda według zasług y vczynkow iego. 12 b Iob 33.14. 2.Mo:20. 5.

PSALM LXII.

v Zydow LXIII.

Deus Deus meus ad te de luce vigilo.

Ná wygnániu ćießy sie/ chwaląc Bogá y dziękuiąc iemu: spodziewáiąc sie nieprzyiaćioł zátrácenia/ á swego wybáwienia.

*Ná koniec. G. *Psalm Dawidowi/ gdy był ná pußczy 'Idumeyskiey'. 1 1.Krol:22. 5.

*Iudskiey. H.G.

BOże Boże moy/ do ćiebie wstáie ná świtániu. 2

Prágnęłá ćię dußá moiá/ ô iáko rozmáićie żąda ćię ćiáło moie. A

W tey ziemi pustey/ niedrożney/ y bezwodney/ iáko 'w świątnicy' stáwiłem sie przed tobą: ábych widźiał moc twoie/ y chwałę twoie. 3

*'w kośćiele.

Abowiem lepße iest miłośierdźie twoie niżli żywoty: wárgi moie będą ćiebie chwalić. 4

Ták ćię błogosłáwić będę zá żywotá mego: á w imie twoie będę podnośił ręce moie. 5 a

Jáko sádłem y tłustośćią niech będźie 'nápełnioná dußá moiá: á wárgámi wesołymi będą ćię wychwaláć vstá moie. 6

*'łáska twa.

Jeslim ná ćię pámiętał ná łożu moim: tym więcey 7

ná iutrzen-

8 ná iutrzennych czuynośćiách ˋbedę rozmyślał ˋo to-
bie: boś był pomocnikiem moim.
9 Y w zasłonie skrzydeł twoich rozráduię się: ꝰ przyl-
nełá duszá moiá do ćiebie: rátowáłá mię práwicá
twoiá.
10 A oni prozno szukáli dusze moiey: wnidą w nisko-
11 śći ziemie / ꝰ będą zámordowáni mieczem / ˋliszkam
będą stráwą.
12 Ale krol będźie się weselił w Bogu: y chlubić się
b będą *w nim* wszyscy ktorzy nań przyśięgáią: bo zátká-
ne są vstá mowiących niepráwośći.

ˋrozmyślałem. G.
ˋzwierzom.

---

a 5 *A w imię twoie.*) To iest dla imieniá twego / dla ćiebie / dla
sławy / wielkośći y możnośći twoiey. Bo to wszytko znáczy
imię Boże.

Imię Boże.

b 12 *Ktorzy nań przyśięgáią.*) Ktorzy nie przez báłwany pogáńskie/
Ierem: 4. 2. ále przez Bogá przyśięgáią / gdy tego potrzebá. Bo przyśięgá
spráwnie (to iest prawdziwie / spráwiedliwie/ y z dobrym rozmy-
słem/ábo y z poráda) vczyniona; nie tylko grzechem nie iest/ ále
owszem iest cześć y chwałá Boża.

Przyśięgá ktora chwálebna.

PSALM LXIII.

v Zydow LXIIII.

Exaudi Deus orationem meam.

Przećiw zdrádam y potwarzom prośi wspomożenia: vfáiąc/
że ich sprawcy z wielką poćiechą spráwiedliwych będą pokaráni.

1 Ná koniec/ Psalm Dawidowi.
2 A WYsłuchay BOże prośbę moię gdy się mo-
dlę: od stráchu nieprzyiaćielá wybaw ˋdu-
szę moię ˋ.
3 ˋObroniłeś mię ˋ od zebránia złośnikow: od ˋmno-
stwá ˋ dźiáłáiących niepráwość.
4 ˋBo ˋ záostrzyli iáko miecz ięzyki swoie: náćiągnę-
5 li iáko łuk ˋrzecz gorzką ˋ/ ꝰ áby w skrytośćiách po-
strzelili niepokalánego.

ˋżywot moy. H.
ˋObron mię. G.
skriy mię. H.
ˋzbuntowánia. H.
ˋKtorzy. H. G.
ˋábo słowo gorzkie. H.

Z prędká nań strzeláć będą/ á nie będą sie bać: vtwierdźili sobie zmowę złośliwą. 6

Namawiáli sie iákoby zákryć śidłá: mowili; Ktoż ie obaczy?

Szukáli fortelow przewrotnych: áleć vstáli w onych pilnych wynálazkách swoich. 7 B

Przystąpi człowiek do sercá głębokiego: ? ále Bog wywyższon będźie. 8 a

Jáko od dźiećiecych strzałek ostáły sie rány ich: ? y pomdláły przećiwko nim ich iezyki. 9

Strwożyli sie wszytcy ktorzy ie widźieli: ? y bał sie káżdy człowiek. 10

ſądy, złych skaránie. Y opowiádáli ſpráwy Boże: y vczynki iego rozumieli.

Będźie sie weselił spráwiedliwy w PANV, y będźie w nim vfał: y będą sie chlubić wszyscy ktorzy są sercá práwego. 11

Bog chytre rády ludzkie rozprasza. Przystąpi człowiek do sercá głębokiego.) To iest/ do myśli chytrych y głębokich. Będźie wymyślał człowiek chytre á głębokie rády: ále Bog ktory ie rosproszy/ będźie wywyższony y pochwalony. W Grećkim stoi: Przystąpi człowiek y serce głębokie. Mássoretowie ten y wyższy y niższy wierß dźiwnie zátrudnili: iáko Genebrard: pokázuie: Przetoż lepiey ná nászym texćie przestáć. 8 a

PSALM LXIIII.

v Zydow LXV.

Te decet hymnus Deus in Syon.

Że Bog iest godźien chwały/ dla iego ku Syonowi y ku wszystkim ludźiom dobrotliwośći. Jest prorokuiący o przyszłym pogánow náwroceniu.

*H. Ná koniec/ Psalm Dawidowi. Pieśń Jeremiaszá/ y Ezechielá/ ludowi przeprowádzenia/ kiedy poczęli iść w drogę. 1

Tobieć

a 2 TObieć przystoi chwałá ô Boże w Syonie: y
A tobie oddádzą ślub ⌐w Jerusálem⌐.
Wysłuchay modlitwę ⌐moię⌐: do ćiebie ⌐wszelkie ćiáło przyidźie.
3
4 ⌐Słowá niezbożnikow wźięły gorę nád námi: ⌐ále⌐ ty będźiesz miłośćiw niepráwośćiam nászym.
5 Błogosłáwiony *iest ten*, ktoregoś *sobie* obrał á przyiął: będźie mieszkał w pálacách twoich.
Będźiem násyceni dobrámi domu twego: święty
6 iest kośćioł twoy/ ⁊ dźiwny w spráwiedliwośći.
B Wysłuchay nas Boże zbáwićielu nász/ nádźieio wszystkich kráiow źiemie/ y *mieszkáiących* ⌐ná morzu dáleko.
7 Ktory ⌐gotuiesz⌐ gory mocą swoią/ *będąc* przepa-
8 sány możnośćią: ⁊ ktory ⌐záburzasz⌐ głębokość morską/ szum nawálnośći iego.*
9 Zátrwożą się narodowie/ ⁊ y będą się bać mieszkáiący ná kráiách *ziemie* ⌐znákow twoich: kráie zaránne y wieczorne vweselisz.
10 Náwiedźiłeś źiemię y nápoiłeś ią: rozmáitemi sposoby vbogáćiłeś ią.
b C Rzeká Boża pełná iest wody: zgotowałeś żywność ⌐ich: bo ták iest zgotowánie iey.
11 ⌐Brozdy⌐ iey nápoy/ rozmnoż iey vrodzáie: ze dżdżu y rosy iey rozweseli się ⌐rodząca.
12 ⌐Błogosłáwić będźiesz ⌐okrągowi roku z dobrotliwośći twoiey⌐: á polá twoie będą pełne obfitośći.
13 Będą tłuste pástwiská ná puszczy: á págorki okryią się wesołym vrodzáiem.
14 ⌐Przyodźieią się stádá owiec⌐ *dobrą á gęstą wełną*: á doliny okryią się zbożem: á przetoż będą wykrzykáć y śpiewáć.

⌐H.
⌐H.
⌐wszelki człowiek.
⌐Spráwy, groźby, bluźnierstwá
⌐H.
⌐ná wyspách morskich.
⌐ábo vtwierdzasz. H.
⌐vśmierzasz. H.
* kto wytrzyma? G.
⌐cudow.
⌐ludzi.
⌐Zagony. G.H.
⌐ábo to co się z niey rodzi.
⌐Koronuiesz rok dobrámi twemi. H.
⌐vrodzáiowi.
⌐Okryią się polá stádámi. H.
To iest, da Pan Bog odźienia y żywnośći dosyć.

a 2 *w Syonie.*) To iest w kośćiele powszechnym: oprocz ktore° áni Bogá przystoynie chwalą/ áni żaden ślub nie iest Bogu przyiemny.

w sámym kośćiele powsze-

chnym chwałá Bogu przyiemna.	Rzeka Boża pełná iest.) To iest / nápełniłeś rzeki wodámi / ábyś żywność ludziom nágotował: bo tym sposobem czyniß ziemie do rodzáiu sposobna.	10	b

PSALM LXV.

v Zydow LXVI.

Iubilate Deo omnis terra.

Wzywa wßytkich ku chwaleniu Bogá: ktory wßystek świát / ále osobliwie lud swoy obdarza rozlicznemi dobrodzieystwy. Jest Psalm prorokuiacy o wezwániu pogánow / y o meczennikách.

⌐H.	Nákoniec / pieśń Psálmu ⌐Zmartwychwstánia'.	1	a
`Pánu. G.	WYkrzykayćie `Bogu' wßystká ziemio / ? psalm śpiewayćie imieniowi iego: dayćie cześć chwale *świetey* iego.	2 A	
⌐G. H.	Mowćie Bogu: o iáko stráßne są spráwy twoie ⌐Pánie'! dla wielkośći mocy twoiey będą kłámáć przed tobą nieprzyiaćiele twoi.	3	b
* Selah. H.	Wßytká ziemiá niechayći się kłánia / y niechayći śpiewa: niech psalm śpiewa imieniowi twemu.*	4	
	Chodźćie / á oglądayćie dźiełá Boże: *iáko iest* stráßny w rádách nád syny człowieczymi.	5 B	
⌐H. `ábo, támesmy się weselili. H.	⌐Ktory' obroćił morze *czerwone* w suchą ziemię: przez rzekę *Iordan* przeßli suchą nogą: `tám się będźiem weselili' w nim.	6	
* Selah. H.	Ktory pánuie w mocy swey ná wieki / oczy iego ná narody pátrzą: ktorzy *go* gniewáią / niech się sámi w sobie nie wynoßą.*	7	
	Błogosławćie narodowie Bogá náßego: á dayćie słyßeć głos chwały iego.	8	
`náße. H. `náßym. H.	Ktory záchował przy żywoćie duße `moie': y nie dopuśćił się pośliznąć nogam `moim'.	9	
	Abowiemeś doświádczył nas / Boże: wypłáwiłeś nas ogniem / iáko pławią śrebro.	10	
	Przywiodłeś nas w śidło / nákładłeś vćiskow ná	11	

grzbiety

12 grzbiety náße: ⁊ wsádźiłeś ludźie ná głowy náße.
c C Przeßlismy przez ogień y przez wode: y wywiodłeś nas ná ochłode.
13 Wnide do domu twego z cáłopalonemi *ofiárámi*: od-
14 damći śluby moie/ ⁊ ktore obiecáły wárgi moie.
Y ktore wymowiły vstá moie/czásu vćisku mego.
d 15 Cáłopalenia tłuste ofiáruie tobie/ 'z kádzeniem łoiu báránie go': ofiáruieć woły z kozłámi.*
16 Chodźćie/słuchayćie wßytcy ktorzy sie Bogá boićie: á bede powiádał iáko wielkie rzeczy vczynił dußy moiey.
17 Do niegom vsty memi wołał/y wywyżßałem go ięzykiem moim.
e 18 Jeslim pátrzał ná niepráwość w sercu moim/nie wysłucha *mie* Pan.
19 Przetoć wysłuchał Bog / y był pilen głosu modlitwy moiey.
20 Błogosłáwiony Bog / ktory nie odrzućił modlitwy moiey/y miłośierdźia swego odemnie.

Co kto ślubił to winien wypełnić.
'ábo, bárány z kádzenim. G.
** Selah. H.*

---

a 1 *Zmartwychwstánia.*) To słowo/Zmartwychwstánia/ przydáne iest od Lxx. dla táiemnice. Bo ten Psalm iest prorokuiacy o świátá odnowieniu/ o náwroceniu pogan/ y o meczennikách.

Psalm Zmartwychwstánia.

b 3 *Beda kłámáć przed toba.*) To iest/poddádza sie tobie nieprzyiaćiele twoi. *Hebraismus.* Jákoby rzekł: Nieprzyiaćiele twoi / ktorzy fałßywe Bogi chwala / wielkośćia cudow twoich przestráßeni / beda zmyśláć prawdziwe nabożeństwo / beda sie vdáwáć zá chwalce prawdziwego Bogá; beda sie tobie kłániáć y pod moc twoie choć poniewolnie sie poddáwáć. A ták kłámáć ná tym mieyscu / y ná innych podobnych w pismie świetym / znáczy niewolnicze z boiáznia y z stráchem poddáństwo: iż ktorzy tákim sposobem sa poddáni/ wiele zwykli kłámáć z boiázni / przed tymi ktorym służa.

Co to zá Hebráism: Beda kłámáć przed toba nieprzyiaćiele twoi.

Kłámáć.

c Orig: ho: 25. in Num Ambr: in Psal: 36 & serm: 3 in Ps: 118.

12 *Przeßlismy przez ogien y przez wode.*) Origenes y Ambroży ś. przez te wode / krzest: á przez ogień/ czyśćiec rozumieia: Tu práwi / przez wode; á tám przez ogień: przez wode / áby grzechy omyte były: á przez ogień/ áby były spalone.

Czyśćiec.

Czynić miásto ofiárowáć.

Ofiáruieć woły.) Tu w Zydowskim stoi אעשה chese, vczynię/ miásto ofiáruię ; iáko y ná wielu innych mieyscách. 15 d

Nie wysłucha mię Pan.) W Græckim stoi : Niech mię Pan nie wysłucha. Może się y ták rozumieć : Bym się był złym vmysłem/ ábo ze złym sumnieniem modlił : nie wysłuchałby mię Pan. 18 e

PSALM LXVI.

v Zydow LXVII.

Deus misereatur nostri, & benedicat nobis.

Bogá prośi/áby się dał wszemu świátu poznáć. Jest prorokuiący o zebrániu y rozmnożeniu kośćiołá Bożego.

Ná koniec/ w Hymnách/ Psalm pienia Dawidowi. 1

NIech się nád námi Bog zmiłuie / y błogosłáwi nam : niech roświeći oblicze swe nád námi/ ʼá zlituie się nád námi'.* 2 A

* H.

* Selah. H.

Zebysmy poználi ná ziemi drogę twoię : miedzy wszemi narody zbáwienie twoie. 3

ʼábo chwałą.

Niech ćię ʼwyznawáią ludźie / ô Boże : niech ćię wyznawáią wszyscy ludźie. 4

ʼbędzieß sądził. H. G.

Niech się ráduią y weselą narodowie: iż ʼsądźiß ludźie spráwiedliwie/ á narody ná ziemi ʼspráwuieß'.* 5

ʼspráwowáć będzieß. H. G.

Niechże ćię wyznawáią ludźie/ ô Boże : niech ćię wyznawáią wszyscy ludźie: ♀ ziemiá dáłá swoy owoc. 6 7

* Selah. H.

Niechże nam błogosłáwi Bog/ Bog nász / ♀ niech nam błogosłáwi Bog: á niech się go boią wszystkie kráie ziemie. B 8 a

Troycá przenaświętsza.

Niechże nam błogosłáwi Bog.) Oto masz dosyć iásnie wyrázoną przenaświętszą Troycę/ Bogá Oycá/ Bogá Syná/ (ktorego osobliwie zowie Bogiem nászym/ Emánuelem/ iż nam iest dány/ y nam się národził człowiekiem/ y z ludźmi obcował) y Bogá Duchá ś. ktorych przećie táko iest iedno Bostwo/ ták też y iedno błogosłáwieństwo. Podobne temu iest y ono mieysce: Słuchay Jsráelu/ Bog/ Bog nász/ Bog ieden iest. 8 a Isa: 7. 14. Baruch 3. 35. 5. Mo: 6. 4.

PSALM LXVII.

v Zydow LXVIII.

Exurgat Deus & dissipentur inimici eius.

Modlitwá kościołá Bożego przeciwko nieprzyiacielom widomym y niewidomym: w ktorey sie weseli z wniebowstąpienia Pána Chrystusowego/z zesłánia Duchá ś. z kazánia Apostolskiego/z mocy słowá Bożego/ y z náwrocenia świátá. Jest pieśń triumphuiąca/z szczęśliwych postępkow kościołá Bożego.

1 Ná koniec/ Psalm pieśni sámemu Dawidowi.

2 A Niech powstánie Bog/ á niech sie rozproszą nieprzyiaciele iego/ á niech vciekáią przed nim ci ktorzy go nienawidzą.

3 Jáko vstáie dym/ták niechay vstáną: iáko sie wosk rozpływa 'od ogniá'/ ták niechay zniszczeią grzesznicy od oblicza Bożego.

4 Ale spráwiedliwi niechay 'vżywáią'/ y weselą sie przed oczymá Bożymi: y niech roskoszuią w rádości.

5 Spiewayćie Bogu/psalm śpiewayćie imieniowi iego: 'czyńćie drogę temu'/ktory wstąpił ná zachod': Pan iest imie iego.

Ráduyćie sie przed obliczem iego/ 'zátrwożą sie

6 nieprzyiaćiele od oblicza iego'/ ? Oycá sierot/ y sędźiego wdow.

a 7 Bog ná mieyscu swym świętym: ? Bog ktory czyni że mieszkáią ludzie iednych obyczáiow w domu:

b Ktory wywodźi więźnie 'w mocy/ták że y te/co go obrażáią/ktorzy mieszkáią w grobiech'.

c 8 Boże/ gdyś wychodźił przed ludem twym/ gdyś chodźił po puszczy.*

9 Ziemiá sie trzesłá/ niebiosá też 'kropiły od oblicza Bogá Synáiskiego/ od oblicza Bogá Izráelskiego.

10 B Deszcz 'wdzięczny oddźieliś' Boże dźiedźictwu twoiemu: á gdy było zemdláło/tedyś ie posilał.

d 11 Trzodá twoiá będźie mieszkáłá 'w nim: nágotowałeś potrzeby z dobroći twey 'vbogiemu/ ô Boże.

1. Piot: 3. y 4.

2. Mo: 19. y 20.

Mo: 6. 4.

'od oblicza ogniá. H. G. L. ále to Hebrá.

'sie ráduią. G.

'wywyższayćie tego. H.

'ábo, ná nawyższe niebo. H.

'H.

'z okow: ále odporni mieszkáią ná suchey ziemi H.

*Selah. H.

'spuściły rosse y mánne.

'ábo obfity, lub pożądány spuściś.

'w dziedźictwie twoim.

'ludowi twemu

Pan da

	Pan da słowo przepowiádáiącym Ewángelią / mocą wielką.	12	
⌐G. ⌐G.	Krol zastępow vmiłowánego ⌐vmiłowánego⌐: ⌐y⌐ piękności domu rozdźieláć korzyśći.	13	e
	Choćbyśćie spáli miedzy losámi / *będźiećie iáko* piorá gołębice pośrzebrzoney / ktorey skrzydłá żołćią się iáko złoto.	14	f
	Gdy *Pan* niebieski rozdźielił krole w nim / będą wybieleni iáko śnieg ná gorze Selmonie: gorá Boża / *iest* gorá tłusta.	15 16	g
⌐przecz wyskákuiećie gory wysokie? H.	Gorá obfita / gorá tłusta: ⌐? ⌐co się przypátruiećie *innym* goram obfitym⌐? Gorá *tá iest*, ná ktorey się BOgu mieszkáć podobáło: ábowiem PAN będźie *ná niey* mieszkał ná wieki.	17	
⌐Aniołow. H. obfituiących. G.	Obozu Bożego *iest* po wielekroć dźieśięć tyśięcy / tyśiące ⌐weselących się⌐: á Pan miedzy nimi ná *gorze* Synai / w *kośćiele swym* świętym.	18	
	Wstąpiłeś ná wysokość / poimałeś więźnie: nábrałeś dárow dla ludźi.	19 C	h Ephe: 4. 8.
*błogosłáwiony. G.	Też y niewierzące *poimałeś*, áby Pan Bog* w nich mieszkał.		i
⌐obdárzy nas dárámi. H.	Błogosłáwiony Pan ná káżdy dźień: ⌐vczyni nam drogę szczęśliwą⌐ Bog zbáwienia nászego.*	20	
*Selah. H.	Bog nász *iest* Bogiem zbawiáiącym: y PANSKA á Boża *iest* wyrwáć z śmierći.	21	
⌐Záprawdę. H.	⌐Wszákże⌐ Bog potłucze głowy nieprzyiaćioł swoich: ćiemie włośiste *tych* ktorzy chodzą w występkách swoich.	22	
⌐z niewoli Ogá krola Básánskiego.	Rzekł Pan: Wywiodę *lud moy* ⌐z Básanu: wwiodę *nieprzyiaćiele iego* w głębokość morską.	23	
⌐spráwy y zwyćięstwa.	Aby się omoczyłá nogá twoiá we krwi; y ięzyk psow twoich w teyże *krwi* nieprzyiaćioł twoich.	24	
	Widźielić ⌐postępowánia twoie Boże / postępo-	25	

wánia Bo-

wánia Bogá mego: krolá ⁻moiego⁾ / ktory iest ná świętym *mieyscu.* ⁻G.

k 26 Szli wprzod kśiążętá złączeni z *muzykámi* gráiącemi y śpiewáiącemi / w pośrzodku pánien młodych w bębny bijących.

27 W kośćielech błogosławćie Páná Bogá / *wy ktorzyśćie* ⁻z źrzodeł Jsráelskich. ⁻*z narodu Isráelskiego.*

l 28 Tám *był* Beniámin młodźiuchny / w záchwyceniu D ⁻myśli⁾: ⁻G.

m Kśiążętá Judskie *byli* wodzowie ich: Kśiążętá Zábulońskie / *y* kśiążętá Nephtálimskie.

29 Przykaż Boże mocy twoiey / *áby z námi byłá:* vmocni to Boże / coś w nas spráwił.

30 Dla kośćiołá twego *ktory iest* w Jerusálem: tobie krolowie ofiáruią dáry.

n 31 Pogrom̃ źwierze trzćinne / *y te ktorych* zgromádzenie *iest iako* bykow miedzy krowámi narodow: ⁻áby wypchneli ⁻te ktorzy są doświádczeni *iáko* śrebro *w ogniu⁾.* ⁻*áby przed tobą pádáli, y śrebro zá dań ofiárowáli.* H.

o 32 Rosproß narody ktore się w woynách kocháią: ⁻przyidą posłowie z Egiptu: Murzyńska źiemiá prędko poda ręce swoie Bogu. ⁻*A posłoły y męczenniki.*

33 Krolestwá źiemskie / śpiewayćie Bogu / grayćie Pánu.* * *Selah.* H.

34 ⁻Spiewayćie Bogu⁾ / ⁻ktory wstąpił ná niebo nád nieby / ná wschod słońcá. ⁻H. G.

35 Oto da ⁻głosowi swemu głos mocy: ⁻dayćie chwałę Bogu / nád Jsráelem wielmożność iego / á moc iego áż nád obłoki. ⁻*gromowi, ábo słowu swemu.*

p 36 Dźiwny *iest* Bog w świętych swoich / Bog Jsráelski / ten da moc y śiłę ludowi swemu / *niechay będzie* Bog błogosłáwiony.

a 6 *Bog ná mieyscu swym świętym.*) Przez to mieysce święte / Zydzi rozumieią Jerusálem / ábo gorę Syon; Náßy Jerusálem tákże / Kośćioł Boży y tytuły iego.

lecz nie ono ziemskie / ále duchowne/wedle wykłádu Páwłá ś. to iest/kośćioł Boży/ ktoremu w tym Psálmie rozmáite tituły dáie: zowiąc gi świętym mieyscem Bożym/domem/dziedzictwem/gorą tłustą / gorą obfitą / wozem Bożym/ tyśiącmi weselących sie/ świętym/ kośćiołmi/ kośćiołem Bożym w Jerusálem: nákoniec świątynią/ábo świętym przybytkiem Bożym. Do Zyd: 12. 22. Galat: 4. 20.

Zgodá kośćiołá Bożego.

Ze mieszkáią ludzie iednych obyczáiow w domu.) To iest/w domu kośćiołá iego mieszkáią ludzie iedney wiáry y iednych obyczáiow/ μονοτρόποι: ktorych serce iest iedno y iedná duszá. Abowiem Bog nie iest Bogiem sekt ábo rozerwánia / ále Bogiem pokoiu; ktorego hæretycy nie máią. Z Zydowskiego ták dziś przekłádáią: Bog rozmnaża dom Jedynakow. 7 b Dzie: 4. 32. 1. Kor: 14. 33.

Christus z piekłá niektore przedtym niewierne wywiodł.

Ktory wywodzi więznie.) Skutek przyszćia ná świát Páná Christusowego/y zstąpienie do piekłá; z ktorego nie tylko spráwiedliwe / ále też niektore przedtym niewierne / y co go obrażáli / wywiodł. Jáko masz niżey ℣. 19. y v Piotrá ś. Tym ktorzy byli w ćiemnicy/ duchom ábo duszam przepowiádał / ktorzy kiedyś byli niewiernemi. Y ná drugim mieyscu: Przetoć y vmárłym Ewángelią przepowiádano. 7 c 1. Piot: 3. 20. 1. Piot: 4. 6.

Trzodá twoiá.) Wł: zwierzętá twoie;to iest/twoy lud wybrány. 4 d

Rex virtutum dilecti, dilecti.

Krol zastępow.) To iest; Tenże Pan y krol zastępow namilszego ludu ábo Syná swego/da też pięknemu Domowi swemu/to iest / kośćiołowi/ y ludowi swemu domowemu zwyćięstwo / áby dzielił korzyśći nieprzyiaćioł swoich. Z Zydowskiego teraz ták wykłádáią: Krolowie zastępow vćiekli/vćiekli/á mieszkáiąca w domu dzieliłá korzyśći. 13 e

Co iest, spáć ábo leżeć miedzy losámi.

Choćbyśćie spáli miedzy losámi.) To mieysce iedni ták wykłádáią: Byśćie byli w ták wielkim niebespieczeństwie iáko są więźniowie/o ktore ći co ie poimáli/losy puszczáią iesli ie záchowáć czy potráćić máią: tedy przećie wynidźiećie ze czćią y z sławą wászą. Drudzy záś ták: Kiedy zwyćiężywszy nieprzyiaćioły wásze wszystkie/ odpoczyniećie káżdy w dziale swoim/ y w cząstce dziedzictwá swego/ktore nań losem przypádnie: tedy będźiećie ták świetni/iáko skrzydłá gołębice. A inni z Zydowskiego ták przekłádáią: Byśćie też leżeli miedzy gárncámi ábo kotłámi/ták żeby was iuż smáżono ábo pieczono. Abo: Byśćie ták byli czarni iáko ći co miedzy czarnemi gárncy legáią; tedy przećie będźiećie wyzwoleni y wybieleni iáko skrzydłá gołębice/ktore sie świecą iáko śrebro y złoto. Augustin ś. przez te losy/ábo częśći/rozumie dwá testámenty: ábo ráczey dwoie dziedzictwo; żywotá docześnego y żywotá wieczne°. 14 f 1. 2. 3.

g	15	*Gdy Pan niebieski rozdzielił krole w nim.*) Zydowie ten wierß ták wykłádáią: Gdy Pan niebieski osadził y rospłoßył krole pogáńskie w ziemi obiecáney: tedy ći ktorzy w niey zostáli/ byli wybieleni iáko śnieg. Ale náßy lepiey to o Christuśie y kośćiele iego ták rozumieią: Gdy Pan niebieski osádził y postánowił krole y pásterze w dziedzictwie ábo kośćiele swym świetym / coby gi rządzili: tedy ći ktorzy w nim mießkáią/są wybieleni iáko śnieg.	*Christus kośćioł swoy pásterzmi opátrzył.*
Ephe: 4. 11.			
h	19	*W stąpiłeś ná wysokość.*) To mieysce o Bogu Isráelskim nápisáne/Páweł ś. wykłáda o Christuśie. Skąd to idzie/że Pan Christus iest Bog Isráelski.	*Christus iest Bogiem Isráelskim.*
Ephe: 4. 8.			
i	19	*Nábrałeś dárow dla ludzi.*) Zebyś ie ludziom rozdał. Przetoż Páweł ś. ták to wykłáda: Dałeś dáry ludziom. Może sie y ták rozumieć: Nábrałeś dárow z ludzi / ktorzyć sie poddáli y vwierzyli w ćie; ále przez to/żeś im ty pierwey dał dáry łáski swoiey.	*Christus iáko wziął y dał dáry ludziom.*
Ephe: 4. 8.			
k	26	*Szli wprzod kśiążętá.*) To iest/ zeßli sie przednieyßy śpiewacy y muzykowie oboiey płći/ ku wyśpiewániu y wysławiániu zwyćiestw y triumphow twoich.	
l	28	*Beniámin młodziuchny.*) Augustin ś. y inni to rozumieią o Páwle ś. ktory był z pokolenia Beniáminowego / y był záchwycon do trzećiego niebá.	*Páweł S.*
1.Kor:12.2			
m	28	*Kśiążętá Iudskie.*) Apostołowie Jákub y Jan/synowie Zebedeußowi: Jákub/Judás/Symon/y bráćia ich byli z pokolenia Judá: A Piotr / Andrzey / Philip / Thomaß y inni z pokolenia Nephthálinowego.	*Apostołowie z ktorego pokolenia.*
n	31	*Pogrom zwierze trzćinne.*) To iest/Tyranny kośćioł twoy prześláduiące. Z Zydowskiego/poczet kopiynikow.	*Zwierz trzćinny.*
o	31	*Zgromádzenie bykow miedzy krowámi narodow.*) Zgromádzenie bykow / to iest hæretykow pyßnych á vpornych / miedzy krowámi narodow / to iest/ miedzy dußámi zwiedzionemi/ ktore łácno przyzwaláią bykom/ zwodzićielom. *August: in Psal: 106.* A ná drugim mieyscu: Wiele rzeczy / mowi / táiły sie w pismiech: lecz gdy nástáli hæretycy/y porußyli kośćioł Boży; tedy sie otworzyły te rzeczy/ktore sie w piśmiech táiły: y zrozumiána iest wola Boża. Przetoż rzeczono w Psálmie: Zgromádzenie bykow miedzy krowámi narodow/áby wytrąceni byli/to iest áby sie pokazáli ći/ ktorzy są doświádczeni iáko śrebro w ogniu. *August: in Psal: 54.*	*Hæretycy iáko bycy.*
1.Kor: 11. 19.			*Wzbudzáią kátholiki.*
p	36	*W świetych swoich.*) To iest w świątyniách / ábo w świetych przybytkách swoich. iáko sie z Zydowskiego pokázuie: to iest w kośćielech swych świetych. Aczkolwiek y ludzie świeći są też przybytkámi y kośćioły Bożymi.	*Dziwny Bog w świetych swoich.*

PSALM LXVIII.

v Zydow LXIX.

Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt. Ian 2. 15. 18. Dzie: 1. 20 Rzym: 11. 9.

Christus sie vskarża/ że dla rozmnożenia chwały Bożey wiele ćierpi. Przetoż v Oycá prośi wspomożenia / y skaránia Zydow: zá co go chwalić y wysłáwiáć obiecuie.

Ná koniec/ zá te ktorzy będą odmienieni/ Dawidowi. 1

*ʿvćiski. ʿH.

WYbaw mię Boże: boć weszły ʿwody áż do dusze ʿmoiey'. 2 A

Vlgnąłem w błoćie głębokim: w ktorym dná nie máß. 3

Przyszedłem ná głębokość morską: á nawálność mię ponurzyłá.

*ʿod pogladánia do Bogá moiego. H.

Sprácowałem się wołáiąc / ochrápiáło gárdło moie: vstáły oczy moie / ʿgdy mam nádźieię w Bogu moim. 4

Rozmnożyli się nád włosy głowy moiey / ći ktorzy mię máią w nienawiśći bez przyczyny. 5

Zmocnili się ći ktorzy mię niespráwiedliwie prześládowáli/nieprzyiaćiele moi: czegom nie brał/ tedym płáćić muśiał. a

*ʿTy wieß ieslim ia iest głupi, ábo iesli iáki wystepek iest we mnie.

Boże ʿty znaß głupstwo moie: á wystepki moie nie są tobie táyne. 6

Niech nie będą záwstydzeni dla mnie ći ktorzy ćię oczekiwáią Pánie/ PANIE zastępow. 7

Niech nie będą poháńbieni dla mnie/ ći ktorzy ćię szukáią Boże Jsráelski.

Bom dla ćiebie znaßał vrągánie: zelżywość okrywáłá oblicze moie. 8 b

Obcymem się sstał bráćiey moiey / y cudzoźiemcem synom mátki moiey. 9 B Ian 2. 17 Rzym: 15.

*ʿAbo, żal domu twego ziadł mię

Bo mię ʿzawistna miłość domu twego gryzłá': 10

á vrągá-

á vragánia vragáiących tobie / spádły ná mie.
11 Y okryłem postem duße moie: lecz mi sie to sstáło vragánim.
12 Y oblokłem miásto ßáty włośień: álem v nich był [f]przypowieśćia.
13 Mowili przećiwko mnie ći [f]ktorzy śiedźieli w bramie: y śpiewáli o mnie ći ktorzy pili wino.
14 Ale ia modlitwe moie *wylewam* do ćiebie PANIE: czás *iest* zmiłowánia/ Boże.
Prze wielkość miłośierdźia twego wysłuchay mie: przez prawde zbáwienna twoie:
15 Wyrwi mie z błotá / ábych nie vlgnał: wybaw mie od tych ktorzy mie nienawidza / y z głebokośći wod.
16 Niech mie nie zátapia nawálność wody / á niech mie nie pożera głebokość: y [f]niech nie záwiera nádemna studnia wierzchu swego.
17 Wysłuchay mie PANIE, bo dobre iest miłośierdźie twoie: według mnostwá litośći twoich weyrzy ná mie.
18 A nie odwracay oblicza twego od sługi swego: bom iest w vtrapieniu/ predko wysłuchay mie.
19 Przybliż sie ku dußy moiey / á wybaw ia: dla nie-
C przyiaćioł moich wyrwi mie.
20 Ty znaß poháńbienie moie / y zelżywość moie / y wstyd moy.
21 Przed tobać sa wßyscy ktorzy mie trapia: [g]vragánia y nedze czekáło [g]serce moie[g].
Matt: 27. 48. Y czekałem ktoby sie mnie vżalił / á nie było *nikogo*: y nie nálazłem ktoby mie poćießył.
Mar: 15. 36. 22 Y dáli mi żołć miásto pokármu: á w prágnieniu moim nápawáli mie octem.
C Rzym: 11. 9. 23 Niechayże bedźie stoł ich przed nimi śidłem; y ná zapłáte *im*, y ná vpadek.

Post Páná Christusow, y kußenie ná pußczy. Hilarius.
[f]naśmiewiskiem
[f]przednieyßy sedziowie, Arcykápłani y Doktorowie Zydowscy.
[f]Nie zostáwiay duße moiey w piekle.
[g]vragánie stárło serce moie, y byłem żáłośćiw. H.
[g]dußá moiá. G.

'á biodrá ich niech sie záwżdy chwieia. H.

Niech sie záćmia oczy ich / áby nie widźieli: 'á grzbietu ich záwżdy náchylay'. 24

To sie ná Zydziech wßystko wypełniło.

Wyley ná nie gniew twoy: y zapálczywość gniewu twego niech ie popádnie. 25

Spustoßenie miástá Hieroßolimskiego.

Mießkánie ich niechay spustoßeie: á w przybytkách ich niechay nikt nie mießka. 26 Dzie: 1. 20.

Bo ktoregoś ty skarał / prześládowáli: á ná boleści ran moich náddawáli. 27 c

Przydayże niepráwość ku niepráwości ich: á niech nie wchodza do spráwiedliwości twoiey. 28 d

Niechay beda wymázáni z kśiąg żywotá: á niech z spráwiedliwemi nie beda wpisáni. 29 D

'niech mie wßpomoże. G.

Jamći iest vbogi y zbolały: zbáwienie twoie Boże 'wspomogło mie'. 30

Bede chwalił imie Boże pieśnią: y wielbić go bede chwałą. 31

A przyiemniey to bedźie PANV niźli młode ciele / ktoremu rogi y kopytá podrastáia. 32

'żyło serce wáße. H.

Niech to widza vbodzy / á niech sie weselą: ßukayćie Bogá / á bedźie 'żyłá dußá wáßá'. 33

Abowiem PAN wysłuchał vbogich: á więźniámi swemi nie wzgárdził. 34

Niechayże go chwała niebioßá / y źiemiá; morze / y wßystko co sie rußa ná nich. 35

'Kościoł' swoy S. á powßechny.

Abowiem Bog zbáwi gorę Syon: y pobuduie miástá źiemie Judskiey. 36

'twoich. G. 'twoie. G.

A beda tám mießkáć / á posieda ia zá dźiedźictwo. A potomstwo slug 'iego' otrzyma ia: á ktorzy miłuią imie 'iego' / ći beda w niey mießkáć. 37

a

Isa: 53. 5. 1. Piot. 2. 24. y 3. 18. Psal: 21. 2. 2 Kor: 5. 21. Rzy: 8. 3.

Christus niewinny za nas záplácił.

Czegom nie brał.) Christus naniewinnieyßy zá cudze grzechy cierpieć raczył: płácąc Adámowe y náße długi. ktore przeto w Psálmie swemi názywa. Ten ktory grzechu nieznał zá nas karánie zá grzech podiął / ábyśmy my przezeń stáli sie przed Bogiem spráwiedliwemi. Z grzechu grzech potepił. 5

Bom dla

b 8 Bom dla ciebie znaßał vrągánie.) Náyduiemy w pismie ś. iż Pan Christus y dla nas / y dla Bogá cierpiał. Dla nas / względem woley Bogá Oycá / ktory chćiał áby on dla nas y dla náßego zbáwienia cierpiał. A dla Bogá záśie / względem Zydow / ktorzy go przeto mieli w nienawiśći / iż chwale Bożą rozmnażał / á złośći ich karał / y czynił to co mu Oćiec polećił.

Christus iáko dla nas y dla Bogá cierpiał.

c 23 Niechay będzie stołich śidłem.) Stoł pismá ś. y náuki niebieśkiey Zydom y hæretykom iest śidłem / ktorym y sámi siebie y inne ludzie trácą. Hilarius.

Pismo S. hæretykom iest śidłem.

d 28 Przydayże nieprawość ku nieprawości ich.) Bog czásem grzechámi karze grzechy / nie wlewáiąc złośći w sercá ludzkie / ále odeymuiąc im spráwiedliwie łáske y inße ßtrzodki ábo pomocy do spráwiedliwośći / bez ktorych ták śie zli ludzie do Bogá náwrocić / táko ptacy bez skrzydeł wzgore wzlećieć mogą. Jákoby rzekł: Dopuść im dobrowolnie vpáść w niepráwość z niepráwośći / á niechnie będą vcześnikámi vspráwiedliwienia z wiáry / ktorą wzgárdzili / vsiąc spráwiedliwośći swey zakonney.

Iáko Bog grzechámi karze grzechy.

Rzym: 10 3.

PSALM LXIX.

w Zydow LXX.

Deus in adiutorium meum intende.

Sobie y dobrym wspomożenia; á przećiwnikom pohánbienia prośi.

1 Ná koniec / Psalm Dawidowi / ná pámiątkę / że go Bog wybáwił.

2 A Bożę pokwáp śie ku wspomożeniu memu: PANIE pośpieß śie ku rátunku memu.

3 Niechay będą záwstydzeni y pohánbieni ći / ktorzy ßukáią duße moiey.

ktorzy mie chcą zábić.

4 Niech śie obroćą ná wstecz / á niech śie záwstydzą / ći ktorzy mi chcą złego.

Niech śie nátychmiast *ná zad* obroćą ze wstydem / ći ktorzy mi mowią / Ehey / Ehey.

5 A niech śie weselą y ráduią w tobie wßyscy ktorzy ćie ßukáią / á niech záwżdy mowią: Niechay vwielbion będzie Pan: ći ktorzy miłuią zbáwienie twoie.

ábo Iesuśá zbáwićiełá. H.

A iam iest

A iam iest vbogi y żebrak: Boże wspomoż mie.
Tyś iest pomocnikiem moim / y obrońcą moim:
PANIE nie omieszkawayże.

PSALM LXX.

v Zydow LXXI.

In te Domine speraui, non confundar.

W swey stárośći / przećiw niezbożnikom wspomożenia prośi: obiecuiąc zá to wieczne dźiękowánie. Przystoi kośćiołowi stárzáłemu.

[r] H. [r]Psalm Dawidowi / synow Jonádábowych / y pierwszych więźniow'.

PANIE w tobie vfam / niechże nie będę po- 1
háńbion ná wieki: [o] według spráwiedliwo- 2 VVyz: 30. 2.
śći twoiey wybaw mię y wyrwi mię. A
Nákłoń ku mnie vchá twego / á záchoway mię.
[s] mocna skáła. H. Bądź mi [s]Bogiem obrońcą' / y mieyscem obron- 3
nym: ábyś mię záchował.
Abowiem twirdza moiá / y vćieczká moiá iesteś ty.
[r] G. Boże moy wyrwi mię z ręki grzeszniká / [r]y' z ręki 4
przećiw zakonowi czyniącego y niespráwiedliwego.
Abowiem tyś iest oczekiwánie moie PANIE: Pá- 5 a
nie nádźieio moiá od młodośći moiey.
Przez ćiem iest vmocniony skoro z máćice: z ży- 6
[s] tyś mię wyćiągnął. H. wotá mátki moiey tyś iest obrońcą moim'. B
[s] nádźieiá moiá mocna. H. O tobie iest śpiewánie moie záwżdy: iáko dźiwo- 7
wisko stałem się mnogim; áleś ty [s]pomocnik mocny'.
[s] chwałą twoią, ná káżdy dźień sławą twoią. H. Niechay będą nápełnione vstá moie [s]chwałą / á- 8
bych śpiewał sławę twoię / ná káżdy dźień wielmo-
żność twoię'.
Nie odrzucayże mię czásu stárośći: gdy vstánie 9
śiłá moiá / nie opuszczay mię.
Abowiem mowili nieprzyiaciele moi przećiwko 10

mnie: á

mnie: á ći ktorzy ſtrzegli ná duße moie / ráde vczynili ſpotem.

11 Mowiac; Bog go opuśćił: goñćieß go á poimayćie/boć nie máß ktoby go wyrwał.

12 Boże nie oddalay ſie odemnie: Boże moy poyrzy ku pomocy moiey.

13 C Niech beda záwſtydzeni y zniſczeni vwłaczáiacy dußy moiey: niech beda okryći wſtydem y zelżywoścíą ći ktorzy mi ßukáia złego.

14 A ia lepák záwżdy nádźieie mieć bede: y przyczyniáć nád wßytke chwałe twoie.

15 Vſtá moie opowiádáć beda ſpráwiedliwość twoie/ná káżdy dzień zbáwienie twoie.

16 'Bo áczem w piſmie nie biegły': *wßákże* wnide 'w wielmożności Páńſkie': PANIE bede wſpominał ſpráwiedliwość ćiebie sámego.

17 Boże/vczyłeś mie z młodości moiey: y áż do tego dniá bede opowiádał cudá twoie.

18 Náż do ſtárości y ßedźiwości: BOże nie opußczay mie.

Áż opowiem 'rámie twe' wßelkiemu narodowi / ktory ma przyść:

19 D Moc twoie y ſpráwiedliwość twoie Boże / áż do wyſokości *nieba* wielkie rzeczy ktoreś vczynił: Boże/ktoż podobien tobie?

20 b O iáko wielkie vkazałeś mi/vćiſki mnogie y złe: á le 'náwroćiwßy ſie' ożywiłeś mie/y z przepáści ziemſkich 'záſie' wywiodłeś mie.

21 Rozmnożyłeś wielmożność twoie: á náwroćiwßy ſie pocießyłeś mie.

22 A ia też wyſtáwiáć bede tobie ná naczyniu árfy prawde twoie: Boże * bedeć grał ná cytrze / świętY Iſráelſki.

23 Rozráduia ſie wárgi moie / kiedyć bede ſpiewał: y

'Bo niewiem liczby (dobrodzieyſtw twoich.) H.

'w mocy Páńskiey G.

'możność twa.

'to iest, záſie. Hebráiſm. iáko y wnet niżey ℣ 21.

'G.

* moy. H.

wał: y duszá moiá/ ktoraś wykupił.

Nád to y ięzyk moy ná káżdy dźień będźie opowiádał spráwiedliwość twoie: kiedy záwstydzeni y zelżeni będą ći ktorzy mi szukáią złego. 24

Ze יהוה mamy wyrażáć imienim Adonai.

Pánie Pánie.) Tu יהוה Iehouah, ma punkty imieniá Elohim, iáko y niżey ℣. 16. iż złączone iest z imieniem Adonai. Aby nie muśiał rzecz dwá kroć Adonai. O czym w przedmowie szerzey. 4 a

O iáko wielkie.) Proroctwo o męce y o zmartwychwstániu Páná Christusowym. 20 b

PSALM LXXI.

v Zydow LXXII.

Deus iudicium tuum regi da.

Ze krolestwo Páná Christusowe miáło być spráwiedliwe/ spokoyne/ szerokie/ y szczęśliwe. Psalm prorokuiący.

H. Ná Christusá P. ktorego Sálomon figurował.

Psalm ná Sálomoná. 1

BOże day sąd twoy krolowi: á spráwiedliwość twoie krolewicowi: 2 A a

Aby sądźił lud twoy spráwiedliwie/ á vbogie twe z rozsądkiem.

przyniosą. H.

Niechay przyimą gory pokoy ludźiom: á págorki spráwiedliwość. 3 b

krzywdźićielá poki będźie słońce y kśiężyc.

Będźie sądźił vbogie z ludu/ y wybáwi syny vbogich: á vniży potwarcę. 4 c

Y będźie trwał z słońcem/ y przed kśiężycem/ przez wszystkie narody. 5

Znidźie iáko deszcz ná runo: á iáko deszczowe krople ná źiemie kápiące. 6 B d

wyrośćie. H.

Wznidźie zá dni iego spráwiedliwość/ y obfitość pokoiu: poki sstawa mieśiącá. 7

Krolestwo Christusowo po wszem świećie rozszerzone iest kośćioł Kátholicki

Y będźie pánował od morzá áż do morzá: y od rzeki áż do kráiow okręgu źiemie. 8

Przed nim będą pádáć Murzynowie: á nieprzyiaćiele iego źiemie lizáć będą. 9

Isa:60.6. Mat:2.11. 10 Krolowie Társeńscy / y ná wyspách mießkáiacy / przyniosą *mu* dáry: krolowie Arábscy y Sábscy przywiozą vpominki.

e 11 A beda mu sie kłániać wßyscy krolowie 'ziemscy': wßyscy narodowie beda mu służyć:

12 Abowiem wybáwi vbogiego od możnego: y nedznego / ktory nie miał pomocniká.

13 'Przepuści vbogiemu' y niedostátecznemu: á dußе vbogich wybáwi.

14 Z lichwy y niepráwośći wykupi dußе ich: á imie 'ich' bedzie poczćiwe 'v niego'.

f 15 A bedzie żył / y dádzą mu złotá Arábskiego / y beda sie záwße przezeń modlić: ná káżdy dzień beda go błogosłáwić.

g 16 D A bedzie zboże posiláiące ná ziemi ná wierzchu gor: podnieśie sie nád *gore* Liban vrodzay iego: á *mießczánie* roskwitna sie iáko ziołá polne.

17 'Niechay' bedzie imie iego ná wieki błogosłáwione: przed słońcem trwa imie iego.

A beda w nim błogosłáwione wßystkie pokolenia ziemskie: wßytcy narodowie wielbić go beda.

18 Błogosłáwiony PAN Bog Jsráelski / ktory sam 'czyni' dziwy.

19 A błogosłáwione imie máiestatu iego ná wieki: y bedzie nápełnioná máiestatem iego wßystká ziemiá. Amen / Amen.

20 Skończyły sie pieśni Dawidá synà Jessego.

---

a 1 *Boże day sąd twoy krolowi.*) Bo Oiciec nikogo nie sądzi: ále wßystek sąd powzdał Synowi / áby wßytcy czćili Synà ták iáko y Oycá. *Hieron: in cap: 3. Malachiæ.*

Ian 5. 22.

b 3 *Niech przyimą gory pokoy.*) Gory sąc dußе wysokie / á págorki są małe dußе: lecz dla tego gory przyimuią pokoy / áby págorki mogły przyiąć sprawiedliwość. A coż to iest zá sprawiedliwość ktora przyimuią gory / iedno Wiárá? Bo sprawiedliwy z

H. — *Zmiłuie sie nád vbogim.* — *iego. G.* — *v nich. G.* — G. — *vczynił. G.*

Christus sędzia wßytkich. — *Przełożeni biorą od Bogá dáry dla poddánych.*

wiáry żywie. Leczby mnieyße duße nie przyimowáły wiáry/gdyby wietße duße/ktore gorámi sa názwáne/od sámey madrośći nie były oświecone / áby mogły málutkim podáwáć to / co málutcy poiąć mogą. *August : tract : 1. in Ioannem.* Rzym: 1. 17. Psal: 75. 5

Bedzie sadził vbogie z ludu.) To iest / bedzie czynił spráwiedliwość vbogim ludziom. 4 c

Pánienstwo P. Máriey.

Znidzie iáko deßcz ná runo.) Dwoie podobieństwo nienárußonego pánieństwá Pánny Máriey. Sstąpił Pan Christus w żywot Pánieński nie znácznie/ y bez skázy ; iáko deßcz ná welne/ábo ná ziemie zwykł sstepowáć. *Euthym.* 6 d

w czym krolowie służą Christusowi y kośćiołowi iego.

Y beda sie mu kłániáć.) Stad Augustin ś. dowodzi/ że słußnie kośćioł w karániu hæretykow vżywa mocy Cesárzow y krolow / ktora mu Bog y obiecał y dał. Kiedy/práwi/Cesárze prawde trzymáią / tedy zá taż prawda przećiw błedowi dekrety feruią ; ktore ktokolwiek wzgárdzi/sam sobie nábywa potepienia. Bo y miedzy ludzmi kaźń podeymuie / y przed Bogiem wymowki nie bedzie miał/ ktory tego co mu sámá prawdá przez serce krolewskie kazáłá/czynić niechćiał. *August : epist : 161. ad Donatist.* 11 e Rzym: 13. 2.

Per Dominum nostrum Iesum Christum.

Y beda sie záwße przezen modlić.) Wßystkie modlitwy dzieią sie przez Christusá/ y przez imie iego. 15 f

Ofiárá Mßey S. prorokowána.

Bedzie zboże pośiláiace ná ziemi.) To iest (iáko teraz z Zydowskiego przekłádáią) Z gárśći pßenice / choćia y ná wierzchu gor pośianey/ bedzie táki vrodzay / że sie wysokośćią zrowna z Cedrowymi drzewámi/ktore sa ná gorze Libanie. Lecz to mieysce stárzy Rábbinowie Zydowscy o ofierze Chrześćijáńskiey zá czásow Messiaßowych/ ták wykłádáli : Bedzie פסת בר Pisath bar, to iest plácek pßeniczny ná ziemi / ná głowie gor / to iest kápłanow. Targum Jonáthæ ták : Bedzie ofiárá chlebowa ná ziemi/ ná głowie kápłanow. A Rábbin Mose Háddársan przydáie/że to iest ofiárá Melchisedekowá/ktory był kápłanem Bogá nawyżßego. 16 g 1. Moy: 14 18.

Koniec wtorey cześći Psálmow.

Amen, Amen.) Sstań sie/sstań sie. Pátrz wyż : Psál : 40. 14. A tu Zydzi kończa wtore kśięgi Psálmow. h

Skonczyły sie pieśni.) Nie ták rozumiey/żeby inße Psálmy/ktore potym idą / nie były Dawidowe : ále iż ten Psalm był Dawidow ostátni ; y iákoby zá testáment Sálomonowi synowi zostáwiony/ áby mu wiáre y czekánie Messiaßá zálećił. 20 i

PSALM LXXII.

V Zydow LXXIII.

Quàm bonus Israel Deus.

Iż sie złym szczęśći ná tym świećie / stąd sie dobrzy gorszyć nie máią: ále sie owszem ćieszyć / widząc iż káżdy ná koniec weźmie swą zapłáte.

Psalm Asáphowi.

a 1 A Jáko' dobry *iest* Bog Isráelczykom, *tym* ktorzy są prostego sercá! *Záiste. H.

2 Ale moie nogi máło sie nie potknęły: máło nie szwánkowáły kroki moie.

3 Iżem był ruszon zawiśćią przećiw złośnikom: widząc *pokoy grzesznych. *szczęśćie. Hebráism.

b 4 Abowiem nie oglądáią sie ná śmierć: y nie długo trwa ich vtrapienie.

c 5 *W pracy ludzkiey nie są: y z ludźmi nie ćierpią karánia. *Nie prácuią iáko ini ludzie.

6 A przetoż ie pychá ziełá: okryli sie niepráwośćią y niezbożnośćią swoią.

7 *Wystąpiłá iákoby z tłustośći niepráwość ich': puśćili sie zá żądzámi sercá. *wypukły im oczy od tłustośći. H.

8 B Myślili / y mowili złość: niepráwość ku gorze mowili.

9 Podnieśli *w niebo vstá swoie: á ich ięzyk przechodźił po źiemi. *ábo przećiw niebu.

d 10 A przetoż lud moy obraca sie *tu: y dni pełnego *vtrapienia* náyduią sie miedzy nimi. *zá nimi.

11 A mowili: Jákoż *to* wie Bog? á iestli wiádomość *tych rzeczy* ná wysokośći?

12 *Iż* oto ći grzesznicy / á *przećie* obfituiąc ná świećie / otrzymáli bogáctwá.

13 A *rzekłem: Tomći *ia* tedy prozno vspráwiedliwiał serce swe / y omywałem miedzy niewinnemi ręce moie: *pomyśliłem.

14 A *proznom* był biczowan ná káżdy dźień / á karano mie ná *káżdy* poránek.

Ale (rzekłem) ieśli ták mowić będę; tedy krzywdę czynię rodzáiowi synow twoich. 15

Y myśliłem ábych to był poznał: lecz to było bárzo ná mię trudno: 16 C

Ażem wszedł ʻdo świątynie Bożey: y zrozumiałem ich dokończenie. 17

Bo záprawdę ˋdla ich zdrad/ nágotowałeś im złe': zrzućiłeś ie/gdy się podnośili. 18

O iákoż prędko spustoszeli: nátychmiast vstáli/ zginęli dla niepráwośći swoiey. 19

Jáko sen od wstawáiących Pánie: w mieśćie ˉtwym' ʻobraz ich w niwecz obroćiß. 20 e

Bo się zápaliło było serce moie/y odmieniły się nerki moie: ♀ y iam był ˋw niwecz obrocony'/ á niewiedźiałem. 21 22

Jáko bydlę sstałem się v ćiebie: á ia przećię byłem záwsze z tobą. 23 D f

Viałeś mię zá práwą rękę moię: y ˋwedług woley twoiey' prowádźiłeś mię/ y przyiąłeś mię z chwałą. 24 g

Bo coż ia mam nád ćię w niebie/ábo czegom chćiał ná źiemi oprocz ćiebie? 25

Vstáło ćiáło moie y serce moie: Boże sercá mego/ y częśći moiá Boże/ ná wieki. 26

Bo oto ći ktorzy się oddaláią od ćiebie/zginą: ˋzátráćiłeś' wszytkie/ktorzy odstępuią od ćiebie. 27

Ale mnie dobrze iest trwáć przy Bogu: ˋpokłádáć' w Pánu BOGV nádźieię moię: 28

Abych opowiádał wszytkie ʻchwały twoie: ˉw bramách ʻcorki Syońskiey'.

Psalm Asáphowi.) Asáph był osobliwy muzyk zá Dawidá krolá. 1. Kron: 6. y 26. 1 a

Nie oglądáią się ná śmierć.) Abo/ nie myślą o śmierći swey. Hieron. Jnni wykłádáią: Nie ćierpią wielkich boleśći przy śmierći/lekuchno á spokoynie vmieráią. 4 b

do domu Bożego, ábo w táiemnice Boże.

ˋná śliskich mieyscách postáwiłeś ie. H.

ˉH.

ʻpámiątkę ich.

ˋgłupi. H.

ˋw rádźie twoiey. H. G.

ˋzátráćiß. H.

ˋpołożyłem. H.

ʻspráwy.

ˉH.

ʻmiástá Ierusálem. Hebráism. Asáph.

c 4 *Y nie długo trwa ich vtrapienie.*) Abo nie czuią ćieżkośći w chorobie y w vtrapieniu / y przy śámey śmierći. Abo máią gotowa pomoc w swym vtrapieniu.

d 10 *Y dni pełnego vtrapienia.*) Jákoby rzekł: Dla tego sie bárzo feáśuie lud moy / iż sie ták wszytko niezbożnym powodzi. Drudzy ták ten wierś wykłádáią: Przeto sie lud moy obraca zá niezbożnemi / iż sie náyduie długi żywot miedzy nimi: to iest / że widzą / iż niepobożni pospolićie długo żywią ná świećie.

e 20 Isa: 29. 8. *Iáko sen od wstawáiących.*) Tákie iest szcześćie doczesne ludzi złych / iáki iest sen ludzi obudzonych. Bo iáko sie łáknącemu śni żeby iadł / á kiedy ocući głodnym sie náyduie: A iáko sie śni prágnącemu że pije / á gdy sie ocući przećie ieszcze prágnie: Ták też y tym własnie sie przygadza / że ocuciwszy sie po śmierći / nic v śiebie nie náyduią z tego co mniemieli że ná świećie mieli.

Szcześćie doczesne iáko sen.

Psa: 75. 8

f 23 Hypog: cō: Pelag: lib: 3. *Iáko bydle sstałem sie v ciebie.*) Augustin ś. wolność ábo swobode ludzką bydleciu / á łáskę Boża ieździowi ktory ná nim iezdzi przyrownywa: y ták nákoniec zámyka. Iż ánі łáską bez wolności ludzkiey / ánі wolność bez łáski / człowieká do zbáwienia nie przywodzi. A Hieronim ś. ták to wykłáda: że to Christus mowi / iżem sie sstał iáko bydlećiem v ciebie / Boże Oycze / nośąc ná sobie grzechy ludzkie: á iam przećie záwsze iest z toba; Boś ty iest we mnie á ia w tobie.

wolność ludzka społ robi z łáską Bożą.

Ian 10. 38.

g 24 *Vialeś mię zá práwą rękę.*) Trzymał Bog Ociec zá rękę Synà do piekłá sstępuiącego; prowádził według woley swey zmárłwychwstáiącego; przyiął chwálebnie do niebá sie wracáiącego.

Sstąpienie do piekłá, zmartwychwstánie, y wniebowstąpienie Pánskie.

PSALM LXXIII.

v Zydow LXXIIII.

Vt quid Deus repulisti in finem?

Skárży sie ná spustoszenie kośćiołá y ludu Bożego: Páná Bogá prosząc / áby swych wspomogł / ták iáko y przedtym. Iest prorokuiący przećiw Turkom / hæretykom y Antichristowi.

Wyrozumienia Asáphowi.

1 A Przeczżeś *nas* Boże odegnał do końcá: rozgniewáłá sie zapálczywość twoiá ná owce páśiwiskà twego?

2 Wspomni ná zgromádzenie twoie / ktoregoś nábył od początku.

Odkupiłeś

[f] cześć dziedziczná twoie.

Odkupiłeś [f]przez dziedzictwá twego', gorę Syon, ná ktoreyeś mießkał.

[g] ná spustoßenie ich ná wieki. H.

Podnieś rece twoie [g]ná pokaránie pychy ich nákoniec': o iáko wiele złego nábroił nieprzyiaciel w świątnicy!

[h] ryczeli, ábo huczeli. H.

[i] ábo bożnic twoich H.

[k] miáštá y kośćioká.

[l] popalili wßytkie kośćioły Boże. H.

[m] bluźnił. H.

[n] ábo rozdzielił. H.

[o] Pháraonowe, y woyská iego.

[p] zwierzowi ná pußczy mießkáiącemu. H.

[q] świátłość. H. G.

[r] zorze y słońce.

[s] Pámiętay-

[h] Chlubili sie' ći ktorzy cie nienawidzą: w pośrzodku [i]świetá vroczystego twego'.

Wystáwili choragwie swoie [k]ná znáki zwycięstwá: ták iáko ná bránách mieyskich, ták ná wierzchu kośćioká: á nie poználi, przez co sie to działo.

Jáko w leśie drzewá śiekierámi, ták wyrebowáli drzwi [k]iego pospołu wßytcy: toporámi y oskardámi obaláli ie.

Zápalili ogniem świątnice twe: ná ziemi splugáwili przybytek imienia twego.

Mowili w sercu swoim rodzay ich pospołu: [l]vczyńmy że vstáną wßystkie świetá Boże' z ziemie.

Znákow náßych nie widzieliśmy więcey: iuż nie máß proroká: y iuż nas więcey nie pozna.

Dokądże o Boże, nieprzyiaciel vrągáć będźie? iżali będźie [m]drażnił' przeciwnik imie twe do końcá?

Czemuż odwracaß ręke twoie: y práwice twoiey nie wyimuieß z zánádrza do końcá?

Ale Bog krol náß przed wieki: spráwił zbáwienie w pośrzodku ziemie.

Tyś [n]vtwierdził' moca twoia czerwone morze; pokrußyłeś głowy [o]smokow w wodách.

Tyś potárł głowy [o]smokowe: daleś go ná pokarm [p]ludźiom Murzyńskim'.

Tyś otworzył źrzodłá y potoki: tyś wysußył rzeki Ethańskie.

Twoyćci iest dzień, y twoiá iest noc: tyś vdziałał [q]zorze' y słońce.

Tyś vczynił wßystkie gránice ziemie: tyś spráwił láto y wiosnę.

a 4. Krol: 25. 9.

b

a 4. Kro 14. b

c

c Luk: 1. 70

d

d

18 Pámiętayże ná to/ żeć nieprzyiaćiel vrągał PANV:
D á lud bezrozumny 'drażnił' imię twoie.
19 Niepodayże bestyom 'duß chwalących ćiebie': y
duß vbogich twoich nie zápominay do końcá.
20 Weyrzy ná przymierze twoie: ábowiem napo-
dleyßy ludźie ná źiemi/nábráli się domow *náßych* z nie-
spráwiedliwośći.
21 Niech się nie wraca *od ćiebie* nędznik záwstydzony:
vbogi á niedostáteczny będą chwalić imię twoie.
22 Powstańże Boże/ rozsądź spráwę twoię: pomni
ná poháńbienia twoie/ te ktore się dźieią od głupie-
go ná káżdy dźień.
23 Nie zápominay głosow 'nieprzyiaćioł' twoich: *boć*
pychá tych ktorzy ćię nienawidzą/ ku gorze idźie
záwße.

'bluźnił. H.
'duße Sinogárlice twoiey. H.
'sług. G.

---

a 4. Kro: 24 14. 7 *Zápalili ogniem.*) To się sstáło według historiey/kiedy Nábu-
chodonozor zábrał Zydy w niewolą do Bábilonu. Abo kiedy Ti-
tus z Wespázyanem zburzyli do gruntu miásto Jerusálem. *Hieron.*
b 9 *Y iuż nas więcey nie pozna.*) Abo nie zna; rozumiey żaden
prorok/ ábo y sam Bog.
c 12 *Spráwił zbáwienie.*) Pan Christus Bog y krol náß przedwie-
czny ná krzyżu záwießony spráwił nam zbáwienie w pośrzodku
ziemie/ to iest przed wßytkiemi ludźmi/ ábo w Jerusálem/ ktore
iest w pośrzodku ziemie. *August: y Hieron.*
d 13 *Pokrußyłeś głowy smokow.*) To iest/Egiptczykow/ktorzy nas
iáko smokowie chćieli pożrzeć.

Niewola Bábilonska.
Christus iáko nam zbáwienie spráwił.

PSALM LXXIIII.

v Zydow LXXV.

Confitebimur tibi Deus.

Christus w tym Psálmie/ ták w swey/iáko y w kośćiołá swego
osobie/mowi o sobie/y o swey mocy sądowey/zá co y dźiękuie.
1 Ná koniec/'Nie zátrácay'/Psalm pieśni
Asaphowi.

'Ná notę pieśni, ktora się ták po czynáłá, Nie zátrácay.

Bedźiemy cie chwalić o Boże: bedźiemy chwalić/y wzywać imienia twego. 2 A

Bedźiemy opowiádáć dźiwne spráwy twoie: 3 a
ábo sprawiedliwie. Gdy wezme czás/ia spráwiedliwości sądźić bede.

* Selah. H. Rostopiłá sie źiemiá/y wßyscy mießkáiacy ná niey: 4
iamći vmocnił filary iey.*

ßalonym, Nie ßáleyćie. H. Mowiłem niepráwym; Nie czyńćie niepráwości: á występnym; Nie podnośćie rogu: 5 a

Nie podnośćie ku gorze rogu wáßego: nie mowćie przećiw Bogu niepráwości. 9

ßyia twárda. H. Bo áni od wschodu/ áni od zachodu/ áni od pustych gor bedźiećie mieć pomocy: ábowiem Bog iest sędźia. 7 B 8

od południá. Ktory tego poniża/á owego podwyższa: bo w rece PANSKIEY iest kielich winá ßczerego/ peten zmießánia. 8 9

ábo trucizny. H. Y náchylił z tego w ow: wßákże drożdże iego ießcze sie nie wylały: bedą ie pić wßyscy grzeßnicy źiemscy. b

bede sie weselił. G. A ia bede wystawiał ná wieki: bede śpiewał Bogu Jákobowemu. 10

Y wßytkie rogi grzeßnikow połamie: á bedą wywyższone rogi spráwiedliwego. 11

Et inclinauit ex hoc, in hoc.

Mowiłem niepráwym.) Summá kazánia Páná Christusowe. 5 a
Y náchylił z tego w ow.) To iest/ nálał z iednego kubká w drugi: ábo/ podał pić z niego to temu/ to owemu. Hieronim ś. ták to wykłáda: Y náchylił z tego w ow: to iest/ miłośierdźiem rostwarza y moderuie spráwiedliwość/ á spráwiedliwością záś miłośierdźie. Hieron: in cap: 3. Malach. 9 b

PSALM LXXV.

v Zydow LXXVI.

Notus in Iudea Deus.

Wzywa ludźi ku chwaleniu Bogá/zá vstáwiczną łáskę y pomocie/Syonowi/to iest kościołowi/hoynie pokazáną. Iest prorokuiący/o zwycięstwách náprzećiw Turkom/hæretykom y Antichristowi.

Ná koniec/

1 Ná koniec / w Hymnách / Psalm Asaphowi/
Pieśń ⁻ná Assyryiczyki'.

a 2 Znáiomy iest Bog w Judźie: w Jsráelu wiel-
A kie imie iego.
3 Y ⁻sstáło sie w pokoiu mieysce iego': y mießká-
nie iego ná Syonie.
a 4 Tám połamał ⁻mocnośći' łukow/ tarczą/miecz/y
woyne.*
5 Ty nas oświecaß dźiwnie z gor wiekuistych:? ⁻strwo-
6 żyli sie wßyscy ludźie głupiego sercá'.
B Zásneli snem swoim / á nic nie náleźli bogacze w
rękách swoich.
7 Od fukánia twego Boże Jákobow/ posneli ći co
wśiádáli ná konie.
8 Tyś iest stráßliwy / á ktoż sie sprzećiwi tobie?
b ⁻kiedy sie gniew twoy' zápali.
9 Z niebá dałeś słyßeć ⁻sąd: źiemiá zádrżáłá y zámilkłá.
C Gdy powstawał Bog ná sąd / áby wybáwił wßy-
10 tkie ćiche źiemie.*
11 Bo ⁻rozmyślánie człowiecze' będźie ćie chwalić: á
ostátki ⁻rozmyślánia będąć świeto świećić'.
b 12 Sluby czyńćie/á oddawayćie ie PANV Bogu wá-
a ßemu: wy wßytcy ⁻ktorzy około nie° przynaßaćie dáry.
b 13 Stráßliwemu' / ? á temu / ktory odeymuie duchá
kśiążetom: stráßnemu v krolow źiemskich.

---

a 2 Znáiomy iest Bog.) W sámym kośćiele powßechnym/ktory sie
począł z Zydow/ Bogá prawdźiwie znáią y chwalą. W ktorym
też sámym iest pokoy y zgodá.
b 12 Sluby czyńćie, á oddawayćie ie.) Abowiem káżdemu ślubuiące-
mu Bogu/á oddáiącemu to co ślubił/sam też Pan Bog odda zá-
płáte krolestwá niebieskiego/ktorą obiecał. August: de fide ad Pe-
trum cap: 3. A o tych lepák ktorzy ślub vczyniwßy nie wypełnili
go/Páweł ś. mowi; iż potepienie máią / że pierwßą wiáre w ni-
wecz obroćili. A coż to iest pierwßą wiáre w niwecz obroćili?
Slubili/práwi/á nie oddáli/ślubu nie spełnili. August: in hunc lo-

⁻ H.

⁻w Salem (ábo w Ierusálem) iest przybytek iego. H.

⁻ogniste strzały. H.

* Selah. H.

⁻złupieni są (ábo zgłupieli) wßytcy śmiáłego sercá. H.

⁻ábo, od wieku (iest) gniew twoy. H.

⁻pomste.

*Selah. H.

⁻zapálczywość człowiecza. H.

⁻zápálczywośći zawsciągnieß. H

⁻ktorzyśćie około niego, przynaßayćie dáry stráßnemu. H.

Ktory kośćioł prawdźiwy.

Sluby czynić rzecz pożyteczna.

Sluby łamáć rzecz bárzo ßkodliwa.

1. Tim: 5. 12.

cum. A obácz / iż pismo ś. ślubow nie tylko nie zákázuie: ále ie owszem czynić roskázuie.

PSALM LXXVI.

v Zydow LXXVII.

Voce mea ad Dominum clamaui.

Skárży sie/ że iest rozmáićie vćiśniony. Jednák Bogá chwali y wysławia/ z dziwnych spraw iego.

Ná koniec/ [f]prze Jdithuná/ Psalm Asaphowi. 1

[f] Pátrz titułu Psálmu 38.

Głosem moim wołałem do Páná: głosem moim do Bogá; y wysłuchał mie. 2 A Niz: 141. 1.

W dźień vtrapienia mego szukałem Bogá/ rękámi memi w nocy do niego *wyćiągnionemi*: á nie iestem omylon. 3

Niechćiáłá sie dáć poćieszyć duszá moiá: [g] wspomniałem ná Bogá/ y kochałem sie/ [h] y' rozmyślałem/ y vstał duch moy.* 4

[h] G.

* Selah. H.

[f] Nie spáły nic w nocy.

[f] Vprzedzáły straże nocne' oczy moie: frásowałem sie/ á nicem nie mowił. 5

Rozmyślałem *sobie* dni stárádawne: y roki wieczne miałem ná pámięći. 6

[g] wspominałem ná śpiewánie moie. H.

[h] Y [g] rozważałem sobie' w nocy w sercu moim: y rozmyślałem/ y [h] vmiátałem duchá moiego. 7 B

[f] oczyśćiałem.

[h] G.

Jzali *nas* ná wieki [h] Bog' odrzući: czyli nie przyda áby ieszcze był *ná nas* łáskaw? 8

*y vstánie słowo (poćieszenia iego) H.

Czyli do końcá odetnie miłośierdźie swoie/ *od rodzáiu áż do rodzáiu? 9

* Selah. H

Czyli Bog zápámięta zmiłowánia: ábo dla gniewu swego zátrzyma litośći swoie?* 10

Y rzekłem: Terazem począł *rozumieć*: táć iest odmiáná práwice Nawyższego. 11

Wspominałem ná spráwy Páńskie: bo będę pámiętał ná dźiwy twoie od początku. 12 C

13 A bede rozmyślał o wßytkich ſprawách twoich: y bede ſie ćwiczył w [a]wynálazkách twoich.

14 Boże/w świątości [b]drogá twoiá: ktoryż iest Bog

15 ták wielki iáko Bog náß: ? tyś iest Bog ktory cudá czyniß.

16 Oznaymiłeś miedzy narody moc twoie: odkupiłeś rámieniem twoim lud twoy/ ſyny Jákobowe y Joſephowe.*

17 Vyrzały cie [c]wody/Boże/vyrzały cie wody: y vlękły ſie y wzrußyły ſie przepáśći.

18 Wielki był ßum wod morskich: obłoki głos z ſiebie

D wypußczały.

19 Ale y [d]ſtrzały twoie pádały y ? głos gromu twego bił ná kołá/ y wozy nieprzyiácielskie.

Błyſkáwice twoie okrag ziemie oświecáły: wzruſzyłá ſie y zátrzeſłá ziemiá.

20 Ná [e]morzu byłá drogá twoiá; y ścießki twoie ná wodách wielkich: lecz [f]śládu twego znáć nie było.

2.Mo: 14. 19. 21 Prowádziłeś lud twoy iáko owce/ [g]przez reke Moyzeßá y Aaroná.

[a] rádách ábo vczynkách.
[b] ſprawy twoie.
* Selah. H.
[c] ná prześciu morzá czerwonego
[d] gromy, pioruny.
[e] prowádziłeś lud ſwoy przez morze.
[f] Bo ſie morze wnet záſie záwárło.
[g] przez posługę. Hebráiſm.

PSALM LXXVII.

v Zydow LXXVIII.

Attendite populo meus legem meam.

Spráwy Boże nád ludem Zydowſkim okázáne/ od wyßćia z Egiptu áż do ſwoich czásow/ßeroce opiſuie/ nápomináiąc Zydy/ áby vporu przodkow ſwoich nie náśládowáli; dla ktorego Bog odrzućił pokolenie Ephráimowe/ á obrał ſobie pokolenie Judſkie/wyſádziwßy Dawidá ná krolestwo.

1 Wyrozumienia Aſaphowi.

A VVyz: 48. 5. Matt: 13. 35. Słuchay pilnie ludu moy zakonu mego: nákłońćie vchá ſwego ku ſłowom vſt moich.

2 Otworze w podobieńſtwách vſtá moie: bede powiádał [h]gadki od poczatku.

[h] powieści.

	Ktoreſmykolwiek ſłyßeli y poználi: y oycowie náßy powiádáli nam.	3	
'Nie zátáiemy (ich) H.	Te ſię 'nie zátáiły' przed ſyny ich / y w drugim narodźie.	4	
	Powiádáiąc chwały PANSKIE, y mocy iego: y cudá iego ktore czynił.		
Pierwße dobrodzieyſtwo; zakonu podánie	Bo poſtánowił 'świádectwo w Jákobie: á zakon położył w Jſráelu.	5	
'Zakon á świádectwo ſą iedno	Jáko wielkie rzeczy roſkazał oycom náßym / áby ie oznaymili ſynom ſwoim: áby ie wiedźiał rodzay drugi.	6	
	A ſynowie ktorzy ſię národzą y poroſtą / áby ie powiádáli ſynom ſwoim.		
	Zeby pokłádáli w Bogu nádźieię ſwoię / á nie zápomináli ſpraw Bożych: ále áby ſię pytáli o mándaćiech iego.	7	a
II. dobrodzieyſtwo; vpornych skaránie.	Aby nie byli iáko oycowie ich: narod zły y przećiwny.	8	
'zbroyni, y ſtrzeláiący z łuku. H	Narod / ktory nie proſtował ſercá ſwego: y ktorego duch nie był wiernym Bogu.		
III. wyprowádzenie z niewoli Egiptskiey.	Synowie Ephráimowi 'náćiągáiący y ſpußczáiący łuk': podáli tył w dźień woyny.	9 B	
IIII. Morzá przedzielenie.	Iż nie ſtrzegli przymierza Bożego: á niechćieli chodźić w zakonie iego.	10	
'iáko ná kupie. H.	Y zápámiętáli dobrodźieyſtw iego / y cudow iego ktore im vkazał.	11	
V. we dnie obłok przećiw gorącośći: á w nocy ogien vkázuiący drogę.	Przed oycy ich czynił dźiwy w źiemi Egiptſkiey / ná polu Táneyſkim.	12	
	Rozdźielił morze y przeprowádźił ie: y záſtáwił wody 'iáko w ſkorzánym worze'.	13	2. Mo: 14. 21.
VI. wodá z ſkáły.	Y prowádźił ie w obłoku we dnie: á przez cáłą noc w świátłośći ogniá.	14	2. Mo: 17. 6.
'ſkáły. H. Bo to dwákroć było.	Roßczepił 'ſkáłę' ná pußczy / y nápoił ie: iáko w wielkiey głębokośći wody.	15	Pſal: 104. 38.

Y wywiodł

16 Y wywiodł wodę z opoki: y wypuśćił wody iáko z rzeki.

17 A przećie oni znowu grzeßyli przećiw iemu: wzrußáiąc ku gniewu Nawyżßego ná pußczy.

18 Y kuśili Bogá w sercách swoich: proßąc pokármu 'dußam swoim.

4.Mo:20. 11. 19 Y mowili źle o Bogu: rzekąc; Izali Bog może *nam* stoł zgotowáć ná pußczy?

4.Mo: 11. 1. 20 C Bo *oto* vderzył w skáłę / y wypłynęły wody: y strumienie wezbráły.

Izali y chleb będźie mogł dáć / ábo nágotowáć 'stoł' ludowi swemu?

4.Mo: 11. 2. 21 Przetoż *to* vsłyßawßy PAN, 'odrzućił *ie*': y ogień *iego* zápalił się przećiw Jákobowi / á gniew *Boży* powstał przećiw Jsráelowi.

22 Bo nie wierzyli w Bogá / áni vfáli w wybáwieniu iego.

23 A *on* roskazał *był* obłokom z wierzchu / á otworzył forty niebieskie.

2.Mo: 16. 4. 24 Y spuśćił im iáko deßcz mánnę ku iedzeniu: y dał im 'chleb niebieski'.

4.Mo: 11. 7. 25 Chlebá ánielskiego pożywał człowiek: posłał im pokármow dostátkiem.

Ian 6. 31. 1.Kor: 10. 3. 26 *Abowiem* przeniosł wiátr 'z południá' z niebá / y przywiodł mocą swą wiátr z zachodu.

4.Mo: 11. 31. 27 Y spuśćił ná nie mięso iáko proch: á iáko piasek morski ptástwo skrzydláste.

28 Y vpádło w pośrzod ich obozu: około ich namiotow.

29 A *ták* iedli y náiedli się bárzo / y vczynił dosyć chćiwośći ich: ♀ nie byli omyleni w żądzey swoiey.

. Mo: 11. 33. 30 D *Lecz* ießcze pokármy ich były w gębiech ich / ♀ á *oto* gniew Boży sstąpił ná nie. ('spętał'.

31 Y pobił co tłustße z nich: á wybor Jsráelczykow

'sobie, ábo chćiwośćiam swoim.

'mięsá. H.

'rozgniewał się bárzo. H.

VII. dobrodzieystwo; Mánná.

'pßenicę niebieską. H. to iest z powietrza.

'wschodowy. H.

VIII. dobrodzieystwo; przepiorki.

'poráził. H.

W tym

	W tym wßytkim ießcze grzeßyli/á niewierzyli cudom iego.	32	
Bo zá 40. lat ná pußczy poginęli wßyscy.	Y przetoż márnie dni ich vstáły / y látá ich z prędkośćią.	33	
	Gdy ie zábijał / tedy go ßukáli: y náwroćili się / á ránniuczko chodźili do niego.	34	
	Y wspomnieli że Bog iest ich pomocnikiem / á Bog wysoki iest ich odkupićielem.	35	
ˋbłagáli go. H. pochlebowáli mu.	Y ˋmiłowáli go˙ vsty swemi / lecz iezykiem swym kłámáli mu:	36	
*Tu Zydzi kłáda połowicę Psáłterzá. ⌐H.	Serce też ich nie było proste ku niemu: á nie byli mu wiernymi w przymierzu iego.*	37	
	A on przećie był miłośierny/⌐y˙odpußczał im złośći/ y nie zátracał ich.	38	
	Y często odwracał gniew swoy od nich: á nie zápalił wßytkiego gniewu swego.		
	Bo pámiętał że byli ćiáłem: á iáko wiátr idący/ á nie wracáiący się.	39	
	Jáko często drażnili go ná pußczy / á do gniewu pobudzáli go ná mieyscách bezwodnych:	40 E	b
ˋográniczáli, ábo ráczey krzyżowáli. H.	Y znowu kuśili Bogá: y ˋobrażáli˙ świętego Jsráelskiego.	41	
ˊPháráoná.	Nie pámiętáli ná rękę iego / y na on dźień w ktory ie odkupił z ręki ˊtrapiącego.	42	
	Jáko pokázował w Egiptćie znáki swoie / y cudá swe ná polu Táneyskim.	43	
Pierwßa plagá. ˋzrzodłá. H.	Bo przemienił w krew rzeki ich/y˙deßcze˙ ich/ áby nie pili.	44	2. Mo: 7 20.
IIII. II. III.	Puśćił ná nie pśie muchy ktore ie kąsáły / y żáby ktore ie gubiły.	45	2. Mo: 8 6. 24.
VIII.	Y dał ich owoce chrząßczom / y robotę ich ßáráńczey.	46	2. Mo: 30 15. c
VII.	Y potłukł grádem winnice ich/á morwy ich mrozem pokazil.	47	2. Mo: 9 25.

Pobił też

2. Moy: 9. 25.	48	Pobił też grádem bydło ich: á máietnośći ich [f]ogniem *popalił.*	[f]*piorunem.* H.
	49	Puśćił ná nie gniew zapálczywośći swoiey: popędliwość y rozgniewánie/y vtrapienie: y duchy złe ná nie przepuśćił.	IX. *plagá.*
	50 F	Vczynił drogę śćieszce gniewu swego: nie wypuśćił dusz ich od śmierći: y bydło ich w śmierći záwárł.	V. VI. *plagá.*
2. Mo: 12. 29.	51	Y pobił wszytkie pierworodne w źiemi Egiptskiey: pierwastki [h]wszytkie[i] rodu ich w przybytkách [i]Chámowych.	X. *plagá.* [h] H. [i]*to iest Egiptczykow, potomkow Chámowych.*
	52	Y wywiodł lud swoy iáko owce: y prowádźił ie iáko stádo ná puszczy.	
2. Mo: 14. 27.	53	Y prowádźił ie z vfnośćią/że się *nic* nie bali: á nieprzyiaćioły ich okryło morze.	*wylicza inne dobrodzieystwá Boże Isráelczykom rczynione.*
	54	Y przywiodł ie [k]ná gorę świętą swoię/*ná* gorę ktorey dostáłá práwicá iego.	[k]*ná gorzystą źiemię Zydowską, poświęconą sobie.*
Iosu: 13. 8.	55	Y wyrzućił przed nimi pogány: y losem rozdźielił im źiemię według sznuru pomiernego. Y dał mieszkánie w przybytkách ich pokoleniam Isráelskim.	
	56	Lecz oni kuśili y obráźili Bogá wysokiego / y nie strzegli przykazánia iego.	
	57	Y odwroćili się / á nie záchowáli vmowy: iáko y oycowie ich: wywroćili się iáko łuk opáczny.	
	58	Y wzruszyli go ku gniewu ná swych págorkách: á báłwanámi swemi pobudźili go ku zapálczywośći.	
	59	Vsłyszał *to* Bog/ [l]y wzgárdźił *ie*[l], y w niwecz obroćił bárzo lud Isráelski.	[l]*y rozgniewał się.* H.
1. Krol: 4. 2. Ier: 7. 12.	60 G	Y odrzućił przybytek Syloski/przybytek swoy: kędy *pierwey* mieszkał miedzy ludźmi.	
	61	Y podał [m]moc ich do więźienia: y piękność ich w ręce nieprzyiaćielskie.	[m]*Arche, ábo skrzynię Bożą, ktora byłá mocą y ozdobą ich.*
	62	Dał też pod miecz lud swoy / y wzgárdźił dźiedźictwo swoie.	

Młodźieńce ich ogień pożárł; á pánien ich żaden nie opłákał. 63

'Bo y te od żalu pomárły. Kápłani ich od mieczá polegli: á wdowy ich 'nie chodźiły w żáłobie. 64

'wykrzykáiący od winá. H. *Wßakże potym* ocućił śię Pan iáko ze snu: iáko mocarz 'vpiwßy śię winem'. 65

Y záráźił nieprzyiaćioły swe ná *ich* pośládkach: y dał im háńbę wieczną. 66

Y wzgárdźił namiotem Josephowym: y nie obrał pokolenia Ephráimowego: 67

Ale obrał pokolenie Judy/ gorę Syońską ktorą vmiłował. 68 1. Krol: 16. a

'iáko nawyżße páłace. H. Y zbudował 'iáko iednorożcow' kośćioł swoy ná źiemi; ktorą vgruntował ná wieki. 69 5. Mo: 31. 1. Tim: 3. b

Y obrał Dawidá sługę swego/ y wźiął go od trzod owiec/ wezwał go zá skotem chodzącego. 70 a2. Mo: 14 11. 12.

'lud iego. H. Aby páśł Jákobá 'sługę swego'/ y Jsráelá dźiedźictwo iego: 71 b2. Mo: 15. 24.

Y páśł ie w niewinnośći sercá swego: á w rostropnośći rąk swoich prowádźił ie. 72 c2. Mo: 16. 2. d Tamze. ℣. 10.

Summá y cel zakonu. Zeby pokłádáli w Bogu.) Summá y cel zakonu; ábyśmy Bogá poználi/ y chwalili go/ bali śię go/ vfáli mu/ y posłußni byli. 7 e Tamze. ℣ 27.

Dźieśięć kroć śię Zydzi ná pußczy Bogu sprzećiwili. Iáko często drażnili go ná pußczy.) Dźieśięć kroć przynamniey sprzećiwili śię Zydzi Pánu Bogu ná pußczy/ w pierwßych dwu lećiech. Naprzod; a v morzá czerwonego. Powtore/ b dla niedostátku wody w Marze. Potrzećie ná pußczy Syn/ c dla mánny. Poczwarte/ d gdy mánnę chowáli názáiutrz. Po piąte/ gdy ią e zbieráli w Szábát/ nád zákazánie. Po ßoste/ w Ráphidim f v wod przećiwieństwá. Po śiodme/ w Horebie/ g kiedy vlali ćielcá. Po ośme/ w Táberze/ h kędy wątpili ieśliby prawdziwie był Bog. Po dziewiąte/ v grobow pożądliwośći/ i kiedy żądáli mięsá. Ná koniec po dźieśiąte/ dla spráwy ßpiegierzow: że iuż (mowi Pan) k dźieśięć kroć nie słucháli głosu mego. 40 f4. Mo: 20 2. g2. Mo: 31. 1. h2. Mo: 17 i4. Mo: 11. 4. k4. Mo: 14 22. c

Pśie muchy.) κυνόμυιαν. co właśnie pśie muchy znáczy. Lecz słowo Zydowskie ערב Harob, wßelákie muchy známionuie/ co my zowiem owad. Y przetoż Hieronim ś. nie κυνόμυιαν, pśie muchy/ 45 Hiero: ad Sumiam & Fretellam

ále κοινό-

álé κοινόμιαν, to iest pospolite ábo wßelákie muchy / po Greckú czytáć każe.

PSALM LXXVIII.

v Zydow LXXIX.

Deus venerunt gentes in hæreditatem tuam.

Lud opłákuie kośćioł y miásto zgwałcone / y pobićia swoich: prosząc áby to pogánom Bog sowićie oddał / y obiecuiąc go zá to chwalić. Jest prorokuiący przećiw pustoszycielom kośćiołow.

Psalm Asaphowi.

1 A BOże / przyßli pogáni ná dźiedźictwo twoie / splugáwili kośćioł twoy świety: obrocili Jerusálem [a]w budki w ktorych iábłek strzegą.

[a] w gruzy, ábo w gromády kámienia. H.

2 Porzucili trupy sług twoich / ná strawę ptakom powietrznym: ciáłá świetych twoich zwierzętom ziemskim.

3 Rozlali krew ich iáko wodę około Jerusálem: á nie był ktoby ie pogrzebł.

4 B Stáliśmy sie pohánbieniem v sąsiad náßych: śmiechowiskiem y igrzyskiem v tych / ktorzy są w okolicy náßey.

5 Dokądże PANIE gniewáć sie będźieß ná wieki: rospali sie iáko ogień zapálczywość twoiá?

Ier:10.25. 6 Wyley gniew twoy ná pogány / ktorzy cie nie znáią: y ná krolestwá / ktore imienia twego nie wzywáią.

7 Abowiemći pożárli narod Jákobow: y [a]mieysce iego spustoßyli.

[a] mießkánie. H.

Isa:64.9. 8 C Nie wspominay stárych niepráwośći náßych: niech nas rychło vprzedzą litośći twoie: bośmy sie ostáli bárzo vbogimi.

a 9 Wspomożyß nas Boże zbáwićielu náß: á dla sławy imienia twego [a]Pánie wybaw nas: á bądź miłośćiw grzechom náßym dla imienia twego.

[a] H.

10 Aby snadź nie rzekli pogáni: kędyż iest Bog ich?

H. á' niech znáczna będźie nád pogány / przed oczymá náßemi

Pomstá krwie sług twoich / ktora iest wylaná: 11
niech przyidźie przed oblicznośc twoie wzdychánie D
więźniow.

Według możnośći rámieniá twego záchoway sy-
ny 'pomordowánych'.

'ábo nas, ná śmierć skazánych. H.

A odday sąśiádom náßym śiedmioráko do ich ło- 12
ná: zá to vrągánie ich/ktorym vrągáli tobie PANIE.

A my lepák twoy lud y owce pástwiská twego/ bę- 13
dźiemy ćie wysłáwiáć ná wieki:

Od rodzáiu do rodzáiu będźiem opowiádáć chwa-
łę twoie.

wolność ludzka pospołu z łáską Bożą.

wspomożyß nas Boże zbáwićielu náß.) Kiedy wspomożenia pro- 9 a
śi/tedy y wdźięczen łáski/ y nie odeymuie wolnośći ludzkiey. Bo
kto wspomagan bywa/ten też sam przez sie cokolwiek czyni. Au-
gust: ná to mieysce.

PSALM LXXIX.

v Zydow LXXX.

Qui regis Israel intende.

Lud od nieprzyiaćioł vtrapiony wspomożenia prośi/ áby Pan Bog raczył swoich bronić ktore z Egiptu przeniosł: á osobliwie syná práwice swoiey/to iest Christusá y kośćiołá iego.

Ná koniec / dla tych ktorzy będą odmienieni/ 1
świádectwo Asaphowi / Psalm.*

* Zá Assyryiczyká. G.

'páśieß. H. G.

TY ktory 'rządźiß' lud Isráelski / posłuchay: 2
ty ktory prowádźiß iáko owce potomki Jo- A
sephowe.

'ábo, oświeć sie. H.

Ktory śiedźiß ná Cherubinách / 'okaż sie' 'przed 3
Ephráimem/Beniáminem/y Mánássem.

przed ludem twoim.

Wzbudź możność twoie / á przyidź / ábyś nas
wybáwił.

a 4 Boże náwroć nas: á vkaż nam oblicze twoie/ á
będźiemy zbáwieni.
5 PANIE Boże zastępow/ dokądże sie będźieß gnie-
wał ná modlitwę ˋsługi twego'? ˋsług twoich. G
6 Pokiż nas będźieß karmił chlebem płáczu: á ná-
B pawał nas łzámi ˋnád miárę'? ˋpod wielką miárą. H. to iest obfitemi.
7 Wystáwiłeś nas ná przećiwieństwo sąśiádom ná-
ßym: á nieprzyiaćiele náßy náśmiewáli sie z nas.
a 8 Boże zastępow náwroćże nas: y okaż *nam* oblicze
twoie/ á będźiem zbáwieni.
b 9 Przeniozłeś ˊwinnicę z Egiptu: wygnałeś pogá- ˊlud twoy wybrány.
ny/ y násádźiłeś ią.
10 Byłeś przewodnikiem w drodze przed nią: wsá-
dźiłeś korzenie iey/ y nápełniłá źiemię.
11 Cień iey okrył gory: á drzewá iey iáko Cedry Boże.
c 12 Rospuśćiłá látorośli swe áż do morzá: á gáłąski
swe áż do ˊrzeki. ˊEuphráty.
13 Przeczżeś tedy rozwálił płot iey; że ią obieráią
wßyscy ktorzy idą drogą?
14 Roskopał ią dźiki wieprz z lásá: á źwierz polny
spáśł ią.
15 Boże zastępow náwroćże sie: * weyrzy z niebá/ á * proßę. H.
obácz/ y náwiedz tę winnicę.
16 Y nápraw tę ktorą ßczepiłá práwicá twoiá: y *weyrzy* ˊná syná człowieczego/ ktoregoś sobie zmocnił. ˊná lud twoy, ábo ná Christá Páná.
17 Spalonać iest ogniem y ˋroskopána'/ od łáiánia o-
D blicza twego ˊpoginą. ˋwyrabána. H.
d 18 Niech będźie ręká twoiá nád mężem práwice ˊtwoi: ábo ich nieprzyiaćiele.
twoiey: y nád synem człowieczym / ktoregoś so-
bie zmocnił.
19 A *my* nie odstąpiem od ćiebie; ożywiß nas/ á bę-
dźiemy wzywáć imieniá twego.
a 20 PANIE Boże zastępow náwroćże nas: y okaż
nam oblicze twoie/ á będźiem zbáwieni.

wzywánie Troyce S.	*Boże náwroć nas.*) Ten wierß trzy kroć w tym Psálmie powtorzony/ známionuie wzywánie przenaświętßey Troyce; Boże/ Boże zastępow/ Pánie Boże zastępow náwroćże nas. A obácz nadobny postępek: Prośi naprzod/ áby sie náwroćił; potym áby łáskáwą twarz Bożą oglądał; á nákoniec zbáwienie odzierżał.	4 8 20	a
Kośćioł czemu winnicy iest przyrownány.	*Przeniozłeś winnice z Egiptu.*) Często w pismie ś. imieniem winnice názwan iest lud Boży: á bárzo przystoynie. Naprzod iż winnicá ßerzey niż inne drzewá gáłęzie swe rośćiąga. Druga/ iż owoc obfitßy y słodßy przynośi. Trzećia/ iż więtßey prace potrzebuie w wypráwiániu/ iesli oracz chce z niey mieć obfity pożytek: czym sie znáczy wielka pilność y stáránie Boże ktore czyni około ludu swego/ áby owoc dobrych vczynkow/ iemu wdzięcznieyßy niżli żadne wino z śiebie wydawał. Nákoniec/ iż iáko w winnicy są látorośle owoc dáiące/ ktore oracz czyśći/ áby obfitßy owoc przyniosły/ są też niepożyteczne/ ktore odćina: ták miedzy ludem Bożym y w kośćiele iego są dobrzy y źli pospołu.	9	b Isa: 5. 7. Mat: 21. 1 y 21. 33.
Rzeczy náwiętße y nawyżße Boże.	*Iáko Cedry Boże.*) To iest/ iáko nawyżße drzewá Cedrowe. Bo Zydzi rzeczy nawiętße y nawyżße Bożymi zowią.	11	c
Mąż práwice Bożey.	*Nad mężem práwice twoiey.*) To iest nád Isráelem/ ábo nád Christusem ktoregoś záwße bronił práwicą twoią. Cháldáyski tłumácz/ *Augustin*, y *Arnobius*, o Christuśie ten wierß wykłádáią.	18	d

PSALM LXXX.

v Zydow LXXXI.

Exultate Deo adiutori nostro.

Wzywa ludzi ná świat obchodzenie/ że są vstáwione ná dobrodzieystw Bozkich wspominánie. Potym przywodzi Bogá/ obiecuiącego łáskę y wspomożenie/ iesli go będą posłußni.

	Ná koniec/ zá práśy/ Psalm sámemu Asaphowi.	1	
'mocy náßey H	Raduyćie sie Bogu 'pomocnikowi náßemu': wykrzykayćie Bogu Jákobowemu.	2 A	
	Weźmićie Psalm/ á podayćie beben/ wdźięczną árfę z cytrą.	3	
'náßego. H.	Trąbćie ná nowiu w trąbę/ w dźień zacny vroczystego świętá 'wáßego'.	4	
	Abowiem *to* iest roskazánie w Isráelu: y wyrok *ku* czći Bogu Jákobowemu.	5	

1. Mo: 41. 29.

6 Postánowił to ná świádectwo w domu Josephowym/ gdy wychodźił z źiemie Egiptskiey/ kedy słyßał iezyk ktorego nie vmiał.

a 7 Kiedy wybáwił od brzemion rámioná iego: bo rece iego służyły w noßeniu koßow.

2. Mo: 17. 5.

8 Wzywałeś mie w vćisku/ á wybáwiłem ćie: wysłuchałem ćie gdyś sie krył dla gromu/ doświadczałem ćie nád wodámi swáru. *

2. Mo: 20. 2.

9 Słuchay ludu moy á oświádcze sie ná ćie: Jśráelu ieśli mie vsłuchaß/ nie bedźieß miał Bogá nowego/ y nie bedźieß chwalił Bogá cudzego.

10 Bomći ia iest PAN Bog twoy/ ktorym ćie wywiodł z źiemie Egiptskiey: rozßerz vstá twoie/ á ia ie nápełnie.

b 11 Ale nie słuchał lud moy głosu mego: á Jśráel nie dbał ná mie.

12 C Dbał ná mie.

13 A ták puśćiłem ie zá żądzámi serc ich/ y chodźili w wynálazkách swoich.

c Dzie: 14. 16. Bar: 3. 13. 14 Oby był lud moy słuchał mie: by był Jśráel chodźił drogámi moiemi:

15 Wnet y tácnobym był poniżył ich nieprzyiaćioły: á ná trapiące ie obroćiłbym był ręke swoie.

16 D Nieprzyiaćiele PANSCY kłámáćby im byli musieli/ y byłyby czáßy ich ßcześliwe ná wieki.

17 A nákármiłby ie był Bog tłustośćia zboża: y násyćiłby ie był miodem płynącym z opoki.

---

a 7 Kiedy wybáwił od brzemion rámioná iego.) Wspomina dobrodzieystwá wybáwienia z niewoley Egiptskiey.

b 11 Rozßerz vstá twoie.) Arnobius stáry Doktor ták to wykłáda: Słuchayćie Żydowie: Jamći iest Pan Bog wáß ktoregośćie v krzyżowáli/ on Bog ktorym was wywiodł z Egiptu. Wßákże otworzćie vstá swe/ á ia ie nápełnie. Jeśli chcećie vyść śmierći/ ktoraśćie zásłużyli/ tedy piyćie krew ktoraśćie przelali. Arnobius in hunc locum.

*ná pámiątkę.

Bog to mowi.

w Egiptćie.

Meribá. H. á. bo przećiwieństwá.

* Selah. H.

obcego. H.

To iest, ocziedno prośić będzieß, to rozumie. Hebráism.

To iest, podliby śie im b Hebráism. p. Psálmu. 65.

Christus Bog Jśráelski.

Krew Páńska pija w S. Sákrámencie.

A ták pu-

Náwiętsze skaránie, kogo Bog opuśći,

A ták puśćiłem ie.) To iest nawiętsze Bozkie skaránie / o ktorym Páwel ś. Dopuśćiłem áby biegli gdźie sie im podoba: iáko okret bez styru / iáko koniá szalonego bez vzdy: kto iest w plugástwie / niech ieszcze plugáwieie. 13 C Rzym: 1. 26. Obia: 22. 11.

PSALM LXXXI.

v Zydow LXXXII.

Deus stetit in synagoga Deorum.

Niespráwiedliwym sędziom grozi zátráceniem / prosząc przyszćia Christusowego / áby ich pokarał.

Psalm Asaphowi. 1

Sędziow namiestnikow Bożych

BOg stánął w zgromádzeniu *Bogow: á w pośrzodku Bogi sądźi. A

*Selah. H.

Y dokądże będźiećie niespráwiedliwie sądźić: á osoby grzesznikow przyimowáć? * 2

Czyńćie spráwiedliwość vbogiemu y śiroćie: strapionego y vbogiego vspráwiedliwiayćie. 3

Wyrwićie vbogiego: á nędznego z ręki niezbożnego wyzwolćie. 4 Przy: 24. 11.

Sam sobie odpowieda.

Nic nie vmieią / áni rozumieią: chodzą w ćiemnośćiách; *y chwieią sie wszytkie grunty źiemie. 5 B

Bo gdźie sędziowie nie czynią przedu swego, tám sie wszytko mieszá.

Jam rzekł: Jesteśćie Bogowie / y synowie nawyższego wszytcy. 6 Ian 10. 34

Wszákże wy pomrzećie iáko *inni* ludźie: á iáko ieden z kśiążąt vpádniećie. 7

Powstańże Boże / á sądź źiemię: bo ty odźiedźiczysz wszytkie narody. 8

PSALM LXXXII.

v Zydow LXXXIII.

Deus, quis similis erit tibi?

Jsmáelitom / Sátácenom / y ich pomocnikom przećiw kośćiołowi / prośi zátrácenia. Jest Psalm prorokuiący.

Pienie Pśálmu Asaphowi.

1 BOże/ [a]ktoż będźie podobien tobie? nie zámil-
2 A czay/áni zániechaway Boże.
3 Bo oto nieprzyiaćiele twoi okrzyk vczynili:
á ći ktorzy ćie nienawidzą/wynieśli głowę.
4 Przećiw ludowi twemu rádę złośliwą wymyślili:
y spikneli sie przećiw świętym twoim.
5 Mowili; Podźćie á wytráćmy ie z narodu: á niech
nie wspomináia więcey imienia Jśráelskiego.
6 Bo sie spikneli iednym vmysłem/społu przećiw to-
B bie przymierze postánowili/ [b]namioty Idumeyczy-
7 kow y Jśmáelitowie.
8 Moábitowie/y [c]Agárenowie/ [d]Gebálczycy/y A-
monitowie/y Amálecytowie: [e]cudzoźiemcy/ z oby-
wátelmi Tyrskimi.
9 Ale y Assyryiczykowie złączyli sie z nimi: przyßli
ná pomoc [f]synom Lotowym.*
Sedz: 7. 10 Vczyńże im ták iáko Mádyánitom y Sysárze: iá-
22. ko Jábinowi v potoku Cissońskiego.
11 Ktorzy poginęli w Endorze/ sstáli sie iáko gnoy ná
C źiemi.
Sedz: 4. 12 Day hetmáná ich/ iáko Orebá/ y Zebá/y Zebeá/y
15. Sálmaná.
Sed: 7.25. 13 Wßytkie książętá ich/ [g]ktorzy mowili: Posiądź-
Sed: 8. 21. my dźiedźictwem świątnicę Bożą.
14 Boże moy położże ie iáko koło/ á iáko źdźbło przed
wiátrem.
15 Jáko ogień/ktory pali láśy: á iáko płomień ktory
pali gory.
16 Ták ie gonić będźieß nawálnośćią twoią: á zá-
D trwożyß ie w gniewie twoim.
17 Nápełni twarzy ich sromotą: á będą ßukáć imie-
niá twego/ PANIE.

[a] Abo, niech milczenie nie będzie tobie. H.

[b] áby żaden nie został z ich narodu.

[c] Sárácenowie, z ktorych Máchomet poßedł prorok Turecki.

[d] Philistynowie. H.

[e] Moábitom y Ammonitom.

[f] Selah. H.

Niechay sie zawstydza / y strwoża na wieki wieczne: y niech beda pohańbieni / y niech zágina. 18

A niech poznáia że PAN imie tobie: tyś sam Nawyższym ná wszytkiey ziemi. 19 a

יהוה własne imie Boże.

Ze Pan imie tobie.) יהוה iest własne á niewymowne imie Boże: ktore pospolicie Iehouah czytáia: ále Genebrardus Iehoue nie Iehoua czytáć każe. lib: 1. de Trinitate. 19 a

PSALM LXXXIII.

U Zydow LXXXIIII.

Quàm dilecta tabernacula tua Domine.

Bedac ná wygnániu / wzdycha do kościołá / áby w nim mogł páná Bogá chwalić: Błogosławi te / ktorzy mogą w kościelech Pánu Bogu służyć. Zgodzi sie ten Psalm wzdychaiącym do niebá.

Ná koniec / zá práśy / synom Korego / Psalm. 1

JAko są mile przybytki twoie PANIE zastępow! żąda y vstáie dusza moiá do páłacow PANSKICH. 2 A 3

Serce moie y ciáło moie wołáią z weselem do Bogá żywego.

Bo y nedzny wroblik nálazł sobie domek / y synogárlicá gniazdo: gdzieby położyłá ptaszętá swoie. 4

Ołtarze twoie PANIE zastępow: krolu moy / y Boże moy. B

Błogosławieni / ktorzy mieszkáią w domu twoim Pánie: ná wieki wiekow beda cie chwalić.* 5

Błogosławiony człowiek / ktorego rátunek iest od ciebie: ktory rozłożył wstępowánia w sercu swoim: 6 a 7 b

W pádole płáczu / ná mieyscu / ktore sobie zgotował. 8

Abowiem tákowemu da błogosławieństwo zakonudawcá: poyda z mocy do mocy / áż ogląda Bogá nád Bogi w Syonie.

PANIE Boże zastępow wysłuchay modlitwę moie: vsłysz Boże Jákobow.* 9

iáskołká. H.

Abo, przy ołtarzách twoich, przy kościele twoim. H.

*Selah. H.

ktorego ty wspomagasz.

do kościoła twego ná gorze położonego, ábo rácżey do niebá.

Náuczyciel náss Pan Christus.

*Selah. H.

10 Weyrzy o Boże náß obrońco: á weyrzy ná oblicze Christusá twoiego.

11 Abowiem lepßy iest ieden dźień w pálacách two-
D ich: niż *gdzie indzie* tysiące.

Wolę być napodleyßym w domu Bogá moiego: niżli mießkáć w pálacách niezbożnych ludźi.

12 Abowiem * Bog `miłuie miłośierdźie y prawdę': *PAN. H. `iest słoncem y tarczą (náßą.) H.
c PAN da łáskę y chwałę.

Nie odeymie *wßego* dobrá tym/ktorzy w niewinnośći chodzą: o PANIE zastępow/ Błogosłáwiony człowiek ktory w tobie vfa.

---

a 6 *Ktory rozłożył wstępowánia.*) To mieysce z Zydowskiego rozni roznie przekłádáią. Ale dáleko lepiey od Lxx. ná Græckie/ á z nich ná Láćińskie ták iest przełożono / táko w texćie. O czym ßerzey *Genebrardus.*

b 7 *Ktore sobie zgotował.*) Bo grzechem swym ray vtráćił: á tu został w tym pádole płáczu.

c 12 *Pan da łáskę y chwałę.*) Bog miłuie miłośierdźie y prawdę; y przetoż dáie łáskę y chwałę. Łáskę z miłośierdźia/á chwałę z obietnice. ktoraż łáskę/ieno o ktorey Páweł ś. mowi: Z łáski Bożey iestem to co iestem? ktora chwałę/ iedno o ktorey tenże mowi: Zgotowána mi iest koroná spráwiedliwośći? Augustin ś. ná to mieysce. *Iáko Pan dáie łáskę y chwałę.*

1.Kor: 15. 10.
2.Tim: 4. 8.

PSALM LXXXIIII.

v Zydow LXXXV.

Benedixisti Domine terram tuam.

Prośi / áby tym ktore z niewoley Bábilońskiey wybáwił / do końcá raczył być miłośćiw/Christusá im posławßy.

1 Ná koniec/ synom Korego/ Psalm.

2 `Błogosłáwiłeś' PANIE źiemię twoię: przy- *`Vlubiłeś, ábo vraczyłeś. H.G.*
A wroćiłeś z *więzienia* potomstwo Jákobowe.

3 Odpuśćiłeś niepráwość ludu twego: pokryłeś wßytkie grzechy iego.* ** Selah. H.*

Vśmierzyłeś twoy wßytek gniew: odwroćiłeś sie od gniewu popędliwości twoiey. 4

Náwroćże nas Boże zbáwićielu náß: á oddal gniew swoy od nas. 5

Izali ná wieki bedźieß sie ná nas gniewał: ábo rośćiągnieß gniew twoy od rodzáiu do rodzáiu: 6 B

[a] Izali nie. H. [a] záśie. Hebrá.

[a] Boże ty [a] náwroćiwßy sie ożywiß nas: á lud twoy rozweseli sie w tobie. 7

[b] Ieśuśá zbáwićielá náßego. [c] Chriſtus Pan.

Okażże nam PANIE miłośierdźie twoie: á day nam [b] zbáwienie twoie. 8

[c] pokoy ſumnienia y poiednánia z Bogiem.

Niech vſłyßę co we mnie bedźie mowił [c] PAN Bog: bo bedźie mowił [c] pokoy nád ludem swoim. 9

Ná nád świetymi swymi / y nád tymi ktorzy sie do serca náwracáią. C a

Záiśćeć blizko ieſt zbáwienie iego tym ktorzy sie go boią: áby mießkáłá chwałá w ziemi náßey. 10 b

Miłośierdźie y prawdá potkały sie z soba: śprawiedliwość y pokoy pocałowały sie. 11 c

Prawdá wyroßłá z ziemie: á śprawiedliwość z nieba poyrzáłá. 12 D d

[d] Vśprawiedliwieni przez wiárę beda Bogu posłußni: y beda czynić wolá swieta iego.

Abowiem PAN pokaże ßczodrobliwość: á ziemiá náßá wyda swoy owoc. 13

[d] Śprawiedliwość przed nim chodźić bedźie: á położy ná drodze kroki swoie. 14

Ktorzy sie do serca náwracáią.) Ktorzy serce swe ku niemu obracáią. G. Ná nie obroca sie do glupstwá. H. 9 a

Chriſtus chwałá Boża.

Aby mießkáłá chwałá.) To ieſt Chriſtus Pan/ktory ieſt chwała Boża; ábo táśnośćia Bozkiego máiestatu. 10 b Zyd: 1.3

Pożytki wcielenia Páná Chriſtuſowego.

Miłośierdźie y prawdá.) To ieſt/Bog sie zmiłował nád námi/ y zyścił nam to co był obiecał. Wylicza pożytki przyßćia Páná Chriſtuſowego ná świát / przez ktoreśmy otrzymáli od Bogá miłośierdźie y poznánie prawdy: y ktory nas z niesprawiedliwych vczynił sprawiedliwe/y poiednał z Bogiem. Drudzy ták rozumieią: Miłośierdźie Boże / á prawdá / to ieſt ßczyrość ábo dobroć ludzka spolem sie złączyły: tákże sprawiedliwość ludzka á pokoy 11 c

Boży po-

Luk: 1.50. Isa: 31.17. d Augu: in hunc locũ. Iren: lib: 3. cap: 5.

Boży pocáłowáły sie. Bo miłośierdzie Boże záwsze iest z tymi/ ktorzy sie go boią: á pokoy iest owoc spráwiedliwośći.

12 Prawdá wyrosłá z ziemie.) To iest/ Christus sie z Pánny národził/ áby spráwiedliwość wyirzáłá z niebá; to iest áby ludzie byli przezeń vspráwiedliwieni. Augustinus. A Irenæus wykłáda to y o národzeniu z Pánny / y o zmartwychwstániu z grobu Páná Christusowym.

Prawdá wyrosłá z ziemie.

PSALM LXXXV.

v Zydow LXXXVI.

Inclina Domine aurem tuam, & exaudi me.

Christus Oycá prośi/áby go od nieprzyiaćioł bronił: obiecuiac że mu sie beda wszytkie narody kłániáć / á on go wiecznie ma wysłáwiáć.

1 Modlitwá sámemu Dawidowi.

a A NAkłoń PANIE vchá twego / á wysłuchay mie: bomći ia iest nedzny y vbogi.

2 Strzeż dusze moiey/bom świety iest: záchoway sługe twego/Boże moy/vfáiacego w tobie.

3 Zmiłuy sie nádemna PANIE, bo do ćiebie wołam

4 ná káżdy dźień: ? rozwesel dusze sługi twego / bo ku tobie "Pánie" podnosze dusze moie.

b Ioel: 2.13. 5 Abowiemeś ty Pánie "słodki/y ćichy": y wielce miłośierny ku wszytkim ktorzy ćie wzywáia.

6 Wysłuchayże PANIE modlitwe moie: á przypil-

B nuy głosu prośby moiey.

7 W dźień vćisku mego wołałem do ćiebie: bo ty mnie wysłuchywasz.

8 Nie mász tobie podobnego miedzy Bogi Pánie: á żaden nie zrowna z vczynki twymi.

9 Wszytcy narodowie ktoreśkolwiek stworzył/ przyida / á pokłonia sie przed toba Pánie: y beda sławić imie twoie.

10 Abowiemeś ty wielki / y czyniacy cudá: ty iesteś

C Bog sam.

G. "dobry, y rżyty. H.

Náuczże mie Pánie drogi twoiey. H.	'Prowadźże mie PANIE drogą twoią'/á niechay chodzę w prawdźie twoiey: 'niech śię weseli' serce moie áby śię bało imieniá twego.	11	c
'ábo, ziednocz. H.	A ia ćię będę chwalił/Pánie Boże moy/ze wßytkiego sercá mego: á będę wysławiał imię twe ná wieki.	12	
	Bo miłośierdźie twoie wielkie iest nádemną: á wyrwałeś duße moie z niżßego piekłá.	13	d
'pyßni. H.	Boże/ 'niepráwi' powstáli ná mie/ á zgromádzenie mocarzow ßukáło duße moiey: á nie kłádli ćiebie przed oczymá swymi.	14 D	
	Ale ty Pánie iesteś Bog litośćiwy y miłośćiwy/ćirpliwy/ y wielce miłośierny/ y prawdźiwy.	15	e
'moc twoie. H	Weyrzyże ná mie/ á zmiłuy śię nádemną/ day 'pánowánie twoie' słudze twemu: á záchoway syná służebnice twoiey.	16	f
Okaż mi znák dobrotliwośći twoiey. H.	'Vczyń zemną znák ku dobremu'/ áby vyrzeli ći ktorzy mie nienawidzą; á byli záwstydzeni/ iżeś ty PANIE rátował mie/ y poćießyłeś mie.	17	
Przyczyny dla ktorych chce być wysłuchány	Bomći ia iest nędzny.) Prośi/áby był wysłuchan; dla wiela przyczyn. Naprzod/iż od wßytkich ludzi iest opußczony. Druga/iż mu iest przez wiáre poświecony/ábo iż weń wierzy. Trzećia/ iż w nim vfa. Czwarta/iż go wzywa. Piata á ostátnia/dla dobroći y miłośierdźia iego/że mu iest własna zmiłowáć śie á odpußczáć.	1	a ℣. 1. ℣. 2. Tamże ℣. 3. ℣. 5.
w łasności Boże	Abowiemeś ty Pánie słodki.) Trzy tu przednieyße własnośći Boże wspomina. Jedná/ że iest słodki/dobry/dobrotliwy/ku wßytkim ktorzy go wzywáią. Druga/ że iest ćichym/ vżytym/ y łácnym do przepußczenia. Trzećia/ że iest wielce miłośiernym/ ták ná grzechow odpußczenie/ iáko y ná czynienie wßelákich dobrodźieystw.	5	b
	w prawdźie twoiey.) To iest w prawdźiwey religiey y náuce twoiey.	11	c
Piekło wyżße y niżße.	Z niżßego piekłá.) To śie może rozumieć o ostąpieniu do piekłow Páná Christusowym. A obácz/iż iest iedno niżße/ á drugie wyżße piekło. Niżße iest mieysce ludzi potępionych; á wyżße czyśćiec. Jáko y Augustin ś. ná to mieysce pißąc pokázuie.	13	d
Czyśćiec.			
w łasności Boże.	Ale ty Pánie iesteś Bog.) Drugie tytuły ábo własnośći Boże/	15	e

wyięte

wyiete z onego mieyscá. 2. Moy: 34. ℣. 6. gdzie ich iest trzynaś-
ćie/ktore Zydzi Middoth, to iest własnośćiámi zowią.

f 16 Syná służebnice twoiey.) Pánny Máriey. Arnob. Abo kośćio-
łá/ktory iest y sługą y oblubienicą Páńską. Służebnicá Pánska.

PSALM LXXXVI.

v Zydow LXXXVII.

Fundamenta eius in montibus sanctis.

Prorokuie/iż miásto Syon/to iest kośćioł/ták ten boiuiący/iá-
ko y on triumphuiący/miał być bárzo chwálebny: á iż mieszczan
iego szczęśliwych miáłá być liczbá nieprzeliczona.

1 Synom Korego/ Psalm pienia.

A 2 FVndámenty [f]iego ná gorách świętych: [g]mi-
łuie PAN bramy Syońskie náde wszytkie
przybytki Jákobowe. [f]Ierusálem miá-
stá ábo kośćiołá Bożego.

3 Sławne rzeczy powiedźiano o tobie / o miásto
Boże.* * Selah. H.

4 Wspomnię [h]ná Ráhábę/ y ná Bábilonią / miedzy
tymi ktorzy mię znáią. [h]ná Egipt.

a Oto [i]cudzoźiemcy/ y Tyryiczycy / y lud Murzyń-
ski/ ći tám wszytcy byli. [i]Philistynowie. H.

b 5 Jzali Syonowi mowić nie będą: człowiek/y czło-
c wiek národźił się w nim: á sam gi Nawyższy v-
gruntował.

6 PAN ie [k]wypowie/ w popisowániu narodow/ y
kśiążąt/ [l]te ktorzy w nim byli.* [k]policzy. H. [l]ten (lud) się w nim národził. H.

7 Jáko weselących się wszytkich mieszkánie iest w to-
bie/ o miásto Boże. * Selah. H.

a 4 Ci tám wszyscy byli.) Tám / to iest w Syonie / ábo w kośćiele
przez duchowne odrodzenie. Zydowskie ták máią: Ten się tám
národził; Jákoby rzekł: Wszytkie się narody tám zgromádzą/iż
się tám Bog národził.

b 5 Izali Syonowi mowić nie będą.) Po Græcku ták stoi: Mátká Sy-
on mowić będzie. Bo czytáią μήτηρ, miásto μήτι; ále źle/ iáko
Hieronim ś. pokázuie. W Græckim texćie omyłká.

Człowiek y człowiek. Człowiek y człowiek.) Abo / maż y maż / z Żydowskiego ten y ow. Hebraism To iest / wiele zacnych ludzi w nim się narodziło / rozumiey przez odrodzenie z wody y z Ducha ś. Drudzy wykładáią: Człowiek y człowiek / to iest / Żyd y Pogánin; oboy lud / Żydowski y Pogáński / narodził się w nim przez krzest y przez wiárę. Augustin ś. Hieronim / y inni Doktorowie o Pánu Chrystuśie to ták wykládáią: Jzali Syonowi wypowie ktory człowiek? że się w nim ták człowiek narodził / ktory gi sam fundował / Nawyższy: to iest Christus Bog y człowiek prawdziwy.

Christus Nawyższy, fundował Ieruzálem.

5 c

PSALM LXXXVII.

v Żydow LXXXVIII.

y ubrap do tego Pánie Bože zbáwienia mego: we dnie y w nocy wołałem przed tobą.

Chorym Auty

Do nieprzyiaciół vtrapiony / od przyiaciół opuszczony / Bożkiego wspomożenia prosi. Służy Christusowi / chorymi / y vtrapionym / bo się wszytko skárży.

Pienie Psálmu synom Korego / ná koniec / ná Máhelecie / ku odpowiádániu / wyrozumienia Emaná Ezráhity.

1

Wz

*Mahelet był instrument Muzycki żáłobny.

Ezráhity. G.

2 A

Niechay modlitwá moiá przyidźie przed oblicznośc twoie: nákłoń vchá twego ku prośbie moiey:

3

Abowiem dusza moiá pełná iest vciskow: á żywot moy przybliżył się do piekłá.

4

*do śmierci.

Poczytano mie z tymi ktorzy zstępuią do grobu: zostałem się iáko człowiek bez pomocy / ktory iest miedzy vmárłemi wolny.

5 6 a

*bez mocy. H.

*od spraw tego świátá.

Iestem iáko zránieni ktorzy leżą w grobiech / ná ktore wiecey nie pámiętaß: y ktorzy z ręki twey wypádli.

*z opieki twey.

*wrzuciłeś mie. H.

Wrzucili mie w dol gleboki: do ciemnośći / y do cieniá śmierći.

7 B

Zmocnił się gniew twoy nádemną: y przywiodłeś ná mie wßytkie nawálności twoie.*

8

* Selah. H.

Oddaliłeś

9 Oddaliłeś odemnie znáiome moie: vczynili mię obrzydzeniem sobie.

10 Jestem podan *do więzienia*, y nie mogłem wyniść: ° oczy moie zemdláły dla nędze.

Wołałem k tobie PANIE ná káżdy dźień: wyćiągałem do ćiebie ręce moie.

11 Jzali ná vmárłych cudá czynić będźiesz? 'ábo *ie* wskrzeszą lekárze'/ áby ćię chwalili?* — *'ábo vmárli powstáną. H.*

C

12 Jzali kto w grobie będźie opowiádał miłosierdźie twoie/ y prawdę twoię w zginieniu? — ** Selah. H.*

13 Jzali poznáne będą w ćiemnośćiách cudá twoie: á spráwiedliwość twoiá 'w źiemi zápámiętánia? — *'w piekle.*

14 Alem ia PANIE wołał ku tobie: á modlitwá moiá vprzedźi ćię ráno.

15 Przeczże PANIE odrzucasz 'modlitwę moię': odwracasz oblicze twe odemnie? — *'duszę moię. H. G.*

16 Jamći iest vbogi/ y w *vstáwicznych* pracách od młodośći moiey: 'á będąc wywyższony/ iestem poniżony/ y zátrwożony'. — *'znośiłem stráchy twoie, y wątpię ábo trwożę się. H.*

D

17 Ná mię się przeniosły gniewy twoie: á stráchy twoie 'zátrwożyły' mię. — *'zátráciły. H.*

18 Ogarniáły mię ná káżdy dźień iáko wodá: obtaczáły mię społem.

19 Oddaliłeś odemnie przyiaćielá y blizkiego: y 'znáiome moie/ dla nędze *moiey*'. — *'ábo znáiomi moi w ćiemnośći są. H.*

---

a 6 *Miedzy vmárłymi wolny.*) To nawłaśniey przystoi Pánu Christusowi/ ktory sstąpił do piekłá iáko zwyćięzcá/ nie iáko winowáycá; y rozwiązał boleśći piekielne. Przetoż Augustin ś. Euthimius/ y inni/ pospolićie to o Pánu Christuśie wykłádáią; iż on sam był wolny miedzy vmárłymi/ máiąc moc záśię wziąć duszę swoię: ábo iż zwiąskámi piekielnymi zátrzymán być nie mogł. — *Christus sam miedzy vmárłymi wolny.*

Dzie:2.24. Ian 10.18. Psal:15.10

PSALM LXXXVIII.

v Zydow LXXXIX.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Wysławia lud Páńskie miłośierdzia/możność/y obietnice Dawidowi vczynione. Potym sie skárży/ że po ták wielkich obietnicách Christus sie nie zdáwił; ále owszem lud iego/dom/y narod/ pogánom iest wydány. Prosi tedy áby nań pámietał.

'Izráelitskiego. G.

Wyrozumienia Ethaná 'Ezráhitskiego'. 1

'twoie Pánie. G.

MIłośierdzia 'PANSKIE' ná wieki wyśpiewywáć bede. 2 A

Od narodu do narodu prawde twoie vsty memi opowiádáć bede.

Abowiemeś mowił/że miłośierdzie twoie wiecznie 3 a

'áby sie nigdy nie zmieniło.

vtwierdzone bedzie 'ná niebiesiech: prawdá twoiá bedzie w nich zmocniona.

'z Abrahámem, z Izáakiem, y z Iákobem.

Postánowiłem rzekłeś przymierze moie 'z wybránymi memi: przysiągłem Dawidowi słudze memu; 4 2.Kro:: 7 12.

'że áż ná wieki 'zgotuie' potomstwo twoie. 5

'zmocnie, vtwirdze. H.

* Selah. H.

I od rodzáiu do rodzáiu zbuduie stolice twoie.*

Beda wyznáwáć niebiosá cudá twoie PANIE: y 6

'ábo ná niebie. H.

prawde twoie w zgromádzeniu świetych.

Abowiem ktoż 'ná obłokách' PANU przyrownan 7

'PANV. H. G.

być może: kto iest podobny 'BOgu' 'miedzy syny Bożymi:

'miedzy Anioły y świetymi.

Bog/ ktory iest 'wielbion' w zgromádzeniu świetych: wielki y strásliwy náde wszytkie ktorzy sa około niego. 8 B

'strásny. H.

PANIE Boże zastępow ktoż podobien tobie: możny ty iest Pánie/á prawdá twoiá iest około ciebie. 9

Znáki y przykłády wielkiey mocy Bożey.

Ty pánuiesz nád mocą morską: á wzrußenie nawałności iego ty vśmierzasz. 10

'Pháraoná, ábo Szátáná.

Tyś poniżył 'pyßnego/iáko zránionego: mocą rámienia twego rosproßyłeś nieprzyiacioły twoie. 11

Twoiec sa niebiosá/ twoiá też iest ziemiá: tyś vgruntował okrąg ziemie y nápełnienie iey: 12 1.Moy:1 b

'południowa.

ý tyś stworzył pułnocną y 'morską strone. 13

Thabor

14 Thabor y Hermon *gory* w imieniu twym rádowáć
ſie będą: ? twoie rámie ieſt mocne.
Niech ſie zmocni reká twoiá/á niech ſie wynieśie
15 práwicá twoiá: ? ſpráwiedliwość y ſąd ieſt przygo-
towánim' ſtolice twoiey.
16 Miłośierdźie y prawdá vprzedzą oblicze twoie:
? błogosłáwiony lud/ktory vmie śpiewáć *chwały twoie.*
Bo tákowi PANIE będą chodźić w iáſnośći oblicza
17 twego: ? á w imieniu twoim będą ſie weſelić ná ká-
żdy dźień: y w ſpráwiedliwośći twoiey będą pod-
wyżßeni.
18 Boś ty ieſt chwałá mocy ich: á w vpodobániu
twoim wywyżßy ſie ^e^rog náß.
19 Abowiem od PANA ieſt ⌐náßá' obroná: y od świe-
tego Iſráelſkiego krolá náßego.
20 W on czás mowiłeś w widzeniu do ^o^świętych' ſwo-
ich/y rzekłeś: położyłem wſpomożenie w mocnym;
y wywyżßyłem wybránego z ludu ⌐moiego'.
21 Nálazłem Dawidá ſługę mego: pomázałem go
D oleykiem świętym moim.
22 Bo mu reká moiá będźie pomagáłá: y pośili go
rámie moie.
23 Nic nie żyßcze ná nim nieprzyiaćiel: y nie będźie
mu śmiał ßkodźić człowiek złośliwy.
24 Y wyśiekę przed nim nieprzyiaćioły iego: y vczy-
nię że tył podádzą ći ktorzy go máią w nienawiśći.
25 A prawdá moiá/y miłośierdźie moie z nim *będźie*: á
w imię moie ^e^rog iego będźie podwyżßony.
26 Y ^e^poſtáwię nád morzem rękę iego: y nád rzeká-
mi práwicę iego.
27 On mię będźie wzywał/*mowiąc*: Tyś ieſt Oycem mo-
im/Bogiem moim/y obrońcą zbáwienia mego.
28 A ia go vczynię pirworodnym: wyżßym nád kro-
le źiemſkie.

*vtwirdzenim. H. Hier.

^e^moc ábo sławá náßá Hebráiſm ⌐ G.

' ſynow G.

⌐ H.

*moc, zwirzchność, kroleſtwo.

^e^Rośćiągne pánowánie iego od morzá áż do rzek oſtátnich.

c 1.Krol:16 1.12 Dzie: 13. 22.

a Kro:: 7. 12.

Moy:1. b

Záchowam mu ná wieki miłośierdźie moie: y przy- 29
mierze moie wierne iemu *będźie*.

Y vczynię wieczne potomstwo iego: á stolicę iego 30
'iáko dni niebieskie. E

'iáko czásy niebá: poki trwáć będźie niebo.

Ale ieśli synowie iego opuszczą zakon moy: á w są- 31
dźiech moich chodźić nie będą:

Jeśli zgwałcą spráwiedliwośći moie: á nie będą 32
strzedz przykazánia mego:

Tedy náwiedzę przestępstwá ich rozgą: á grzechy 33
ich karánim.

'od nich. G.

A wszákoż miłośierdźia mego nie odeymę 'od nie- 34
go': y nie vszkodzę nic prawdy moiey:

Ani zgwałcę przymierza moiego: á co wychodźi z 35
vst moich tego nie odmienię.

Razem przyśiągł ná świątość moię: że nie skłá- 36
mam Dawidowi; ? 'potomstwo iego będźie trwáć 37
ná wieki.

'to iest, krol Messyasz, iáko sámiż Zydowie wykłádáią.

A stolicá iego *będźie* iáko słońce przedemną: y iáko 38 2. Krol: 7. 16.
pełny kśiężyc *vtwirdźi się* wiecznie: y *iáko* świádek wier- F d
ny ná niebie. *

* Selah. H.

'rozgniewałeś się ná pomázáńcá twego. H.

A przedsię odrzućiłeś y wzgárdźiłeś *mię*: 'oddaliłeś 39
Christusá twoiego'.

Zrzućiłeś przymierze z sługą twoim: zráźiłeś áż ná 40
źiemię 'poświęcenie' iego.

'korone. H.

'połamałeś obrony iego. H.

Popsowałeś wszytkie płoty iego: 'nápełniłeś strá- 41
chu obronę iego'.

Szárpáli go wszyscy idący drogą: sstał się pośmie- 42
wiskiem v sąśiádow swoich.

Wywyższyłeś práwicę tych ktorzy go tłumili: vwe- 43
seliłeś wszytkie nieprzyiaćioły iego.

'Stępiłeś ostrze mieczá iego. H.

'Odiąłeś pomoc mieczowi iego': á nie rátowałeś 44
go ná woynie.

'krolewską ozdobę.

Zepsowałeś 'krolewskie ochędostwo' iego: á stolicę 45
iego vderzyłeś o źiemię.

Vkroćiłeś

46 Vkroćiłeś dni 'czásu żywotá' iego: oblałeś go wstydem.*

47 Dokądże PANIE 'odwracaß sie' do końcá? zápali sie gniew twoy iáko ogień?

48 Wspomni co iest zá 'bytność moiá': bo ázaś prozno
G stworzył wßytkie syny człowiecze?

e 49 Ktoryż człowiek żywie/ktoryby 'nie oglądał śmierći'? y ktoryby wyrwał duße swą 'z ręki piekielney? *

2. Krol: 7. 11. 50 Gdźież są PANIE one stáre miłośierdźia twoie: iákoś przyśiągł Dawidowi w prawdźie twoiey?

51 Wspomni Pánie ná zelżywość sług twoich (ktorą noße 'w zánádrzu moim) od wiela narodow.

52 Ktorą vrągáli nieprzyiaćiele twoi Pánie/ ktorą vrągáli 'odmienienie pomázáńcá twego'.

Błogosłáwiony PAN ná wieki: Amen/Amen.

'ábo młodośći. H.
*Selah. H.
'będzieß sie krył' H.
'wiek moy. H.
trwáłość moiá.
'nie vmárł'. Hebráism.
'z mocy.
* Selah. H.
'w sercu.
'odrzucenie ábo nierychłe przyßćie Christusá twoiego. H.
Tu Zydowie koncza trzećie kśięgi Psálmow.

a 3 Abowiemeś mowił.) Ten wierß Græckie y Zydowskie kśięgi troßke ináczey dziela: á to tym sposobem: Abowiemeś mowił/ że miłośierdźie twoie będzie wiecznie vtwirdzone: ná niebieśiech prawdá twoiá będzie zmocnioná.

b 13 Tyś stworzył pułnocną y morską stronę.) Własnie pułnocy y morze. Bo Zydowie/morze ábo morską stronę zowią stroną południową/ktora iest ná południe; iż morze vmárłe y czerwone máią ná południe. Tymże sposobem Thabor y Hermon gory/ znácza wschod y zachod/ ábo wschodnią y zachodnią stronę: Bo Thabor gorá iest w ziemi świętey ná zachod/ á Hermon ná wschod słońcá.

Morze znáczy południową stronę.

c 21 Pomázałem go oleykiem.) Nie tylko kápłany y proroki/ ále y krole pomázowano oleykiem poświęconym: áby y krolowie ználi/ że są namiestnikámi y sługámi krolá onego ktory własnie iest pomázániec/to iest Christus Messiaß.

Krolowie pomázáncy.

d 38 Y iáko świádek wierny ná niebie.) To iest/iáko tęczá/ktora iest świádkiem wiernym łáski Bożey ná niebie.

1. Mo: 9. 14.

e 49 Ktoryby wyrwał duße swą z ręki piekielney.) To mieysce Rábuenaki Rábbin Zydowski wykłáda o czyśću (Bo y Zydzi wierzą że czyśćiec iest:) Muśi/práwi/człowiek przyść do piekłá/dla oskrobánia y oczyśćienia przestępstwá ktore czynił/ áż będzie oczyśćion/y wstąpi ná mieysce odpoczynienia swego.

Czyśćiec.

PSALM LXXXIX.

v Zydow XC.

Domine refugium factus es nobis.

Ze krotki á ćiekacy iest żywot człowieczy: Bogá prośi/ áby raczył być miłośćiw ludowi swemu/ á ich spráwy ßczęśćić/ y doskonále vczynić: á to przez Chrystusá.

Modlitwá Moyzeßá człowieká Bożego. 1 a

ábo tyś był. *przez wßytkie rodzáie.* PAnie 'tyś sie sstał' vćieczką náßą: 'od rodzáiu do rodzáiu. A

Pierwey niżli stánęły gory / ábo ziemiá y świat był stworzony: od wieku áż do wieku ty iesteś 'Bog'. 2

G. Nie obracay w nędze człowieká: *ty* ktoryś mowił: Náwracayćie sie synowie człowieczy. 3

Abowiem tyśiąc lat przed oczymá twymi / są iáko dźień wczoráyßy/ ktory przeminął: 4

ktora tylko trzy godziny trwa. Y iako 'straż nocna: ? látá ludzkie są iáko rzeczy ktore zá nic nie stoią. 5

Ráno iáko trawá wschodźi/ráno kwitnie/y przechodźi: á w wieczor 'vpádnie/stwárdnieie'/y vschnie. 6 B

bywa pokoßon. H. Bochmy vstáli w gniewie twoim / y iesteśmy strwożeni w zapálczywośći twoiey. 7

Położyłeś niepráwośći náße przed oczymá swemi: 'wiek náß' przed iásnośćią oblicza twego. 8

błędy náße. H. Abowiem wßytkie dni náße vstáły: y *my* vstáliśmy w gniewie twoim. 9

strawiliśmy iáko mowę. H. Látá náße iáko páięczyná 'są poczytáne': dni żywotá náßego są śiedmdźieśiąt lat. 10 Syr: 18. 2.

są strawione. *á nawiętßa część tego. H. G.* A ieśli w mocnieyßych/*tedy* ośmdźieśiąt lat: 'á nád to co więcey/ *iest'* praca y boleść. C

prędko przemiiamy, y wylatamy. H. H ier Abowiem 'gdy łáskáwość *twoiá* nádchodźi: tedy bywamy *stąd* porwáni'.

A ktoż wie możność gniewu twego? ábo kto bę- 11

dźie mogł

12 dźie mogł przed boiáźnią twoią/ gniew twoy ? po-
liczyć ?
Ták vczyń znáioma práwice twoie : á *vczyn nas* v-
czone y mądrego ſercá.
13 Náwroćże ſie PANIE, dokąd *gniewáć ſie będzieſz ?* á
day ſie vprośić ſługom twoim.
14 'Nápełnieniſmy ráno' miłośierdźia twe°: y rozrá- *'Náſyć nas ráno. H.*
D dowáliſmy ſie/ y kocháliſmy ſie po wſzytkie dni náſze.
15 'Weſeliliſmy ſie' zá dni/ w ktoreś nas vniżył : zá *'Niech ſie weſelimy. H.*
látá/ w ktoreſmy vżyli złego:
16 Weyrzyże ná ſługi ſwoie y ná dźiełá ſwoie : á pro-
wadź ich ſyny.
17 A niech będźie iáſność PANA Bogá náſzego nád
námi : á ſpráwy rąk náſzych 'proſtuy' nád námi / y *'vtwirdzay. H.*
dźieło rąk náſzych 'proſtuy'.

a 1 *Moyzeſzá człowieká Bożego.*) Ci ktorzy trzymáią że wſzytkie Pſálmy ſą Dawidowe/ mowią/ że dla te° ten tytuł ma ten Pſalm; iż ſie tákież modlił Moyzeſz ná puſzczy zá lud Iſráelſki.

PSALM XC.

v Zydow XCI.

Qui habitat in adiutorio altiſsimi.

Że od wſzech nieprzyiaćioł y niebeśpieczeńſtw wolni ſą ći / ktorzy ſą pod obroną Bożą.

'Chwałá pienia Dawidowi'.

1 KTo mieſzka w wſpomożeniu Nawyżſzego/ ten
A w obronie Bogá niebieſkie° będźie przebywał.
2 Rzecze PANV': Tyś ieſt obrońcá moy / y
vćieczká moiá : Bog moy/ w ktorym będę vfał.
3 Abowiem on mię 'wyrwał' z śidłá 'łowiących ná
mię, y 'od przykrego słowá'.
4 Okryie ćię rámiony ſwymi : á pod ſkrzydłámi iego
vfáć będźieſz.

'H. *'Kto ma pomocniká Bogá, ten beſpieczen będzie pod obroną iego. Ten może rzecz Pánu.*
'wyrwie. H.G.
'nieprzyiaćioł widomych y niewidomych.
'od powietrza ſzkodliwego. H.

	Iáko tarczą ogárnie ćię prawdá iego: nie vlękniesz się stráchu nocnego.	5	a
áni powietrza záráżáiącego w ćiemnośći: áni zá trácenia szkodzącego w połu dnie. H.	Ani strzały lecącey we dnie/ áni zdrády chodzącey w ćiemnośći: áni naiázdu czártá południowego.	6	
	Pádnie po lewym boku twoim tyśiąc / á dźieśięć tyśięcy po práwym *boku* twoim: á ku tobie się *żaden* nie przybliży.	7	
ktory kuśi w południe.	Záiste oczymá twymi oglądasz: y vyrzysz odpłátę grzesznikow.	8	
	Iżeś *mowił*: Ty P*ANIE iesteś* nádźieiá moiá: postáwiłeś Nawyższego vćieczką twoią.	9 C	
plagá.	Nie przystąpi do ćiebie nic złego: y nie przybliży się bicz do przybytku twego.	10	
roskaże. H. G.	Abowiem ániołom swoim roskazał o tobie: áby ćię strzegli ná wszytkich drogách twoich.	11	Mat:4.6. Luk:4.10.
	Ná ręku będą ćię nośić: ábyś snadź nie obráźił o kámień nogi twoiey.	12	
	Po zmijey/ y po bázyliszku chodźić będźiesz: y podepcesz lwá y smoká.	13 D	
Pan Bog to mowi.	Iż we mnie vfał/ wybáwię go: obronię go/ że poznał imię moie.	14	
	Będźie wołał ku mnie / á ia go wysłucham: z nim iestem w vćisku: wyrwę go/ y vwielbię go.	15	
ná tym świećie; á ná onym okaże mu zbáwienie moie.	Długich dniow násycę go: á okażę mu zbáwienie moie.	16	

Nie vlękniesz się stráchu nocnego.) Iákoby rzekł: Cokolwiek ćię może potkáć złego / lub w nocy/ lub we dnie; lub zdrádą / lub iáwnie, nicći nie zászkodzi. Bo cztery niebespieczeństwá wylicza; dwoie nocne/ á drugie dwoie dźienne. 5 a

PSALM XCI.

v Zydow XCII.

Bonum est confiteri Domino.

Iż Bog iest godzien chwały: ponieważ wielki iest we wszytkich rzeczách swoich: á iż złe tráci/ á dobre zbawia.

1 Psalm pienia/ ná dźień Sobotny.

2 A Dobrze iest chwalić PANA: y śpiewáć imieniowi twemu o Nawyższy.

3 'Aby było opowiádáne' ráno miłośierdźie twoie: y prawdá twoiá 'ná káżdą noc. — 'Opowiedáć. H. 'ná káżdy wieczor.

4 Ná instrumenćie o dźieśiąći stronách/ ná árfie/ z śpiewániem ná cytrze.

5 B Boś mie rozweselił PANIE w stworzeniu twoim: y będę się rádował w vczynkách rąk twoich.

Niż: 110. 2. 6 O iáko wielmożne są PANIE spráwy twoie! názbyt głębokie są myśli twoie.

7 Człowiek bezrozumny nie pozna: á głupi nie zrozumie tego.

8 ze gdy grzesznicy wyrostą iáko trawá: y 'okażą się' wszyscy/ ktorzy niepráwość czynią. — 'roskwitną się. H.

9 Tedy będą wiecznie wytráceni: ? ále ty Nawyższy trwasz ná wieki PANIE.

10 Abowiem oto nieprzyiaćiele twoi PANIE, bo oto nieprzyiaćiele twoi zginą: y będą rosproszeni wszytcy/ ktorzy źle czynią.

11 C A będźie wywyższon rog moy iáko iednorożcow: 'á stárość moiá będźie wywyższona 'obfitym miłośierdźiem' twoim. — 'będę pomázan oliwą zieloną. H. 'tłustą oliwą. G

12 Y 'ogląda oko moie pomstę nad nieprzyiaćioły memi': á o powstáiących ná mię złośnikách nowinę pożądaną vsłyszy vcho moie. — 'Abo, y wzgárdzi oko moie nieprzyiaćioły moie.

13 Spráwiedliwy/ iáko pálmá roskwitnie: iáko drzewo Cedrowe ná Libanie rozmnoży się.

14 Ci ktorzy są wsádzeni w domu PANSKIM, roskwitną się w śieniách 'domu' Bogá nászego. — 'G.

a 15 Wydádzą ieszcze owoc w kwitnącey stárośći: y do-
16 brze zdrowi będą/ ? áby to opowiádáli:

Iż spráwiedliwy iest PAN Bog náß: á nie máß w nim niepráwośći.

Benè patientes. Y dobrze zdrowi będą.) Słowo Græckie εὐπαθόντες, co Láćiński przełożył ad verbum; bene patientes; znáczy po Græcku/dobrze zdrowe/ábo dobrze sie máiące. 15 a

PSALM XCII.

v Zydow XCIII.

Dominus regnauit, decorem indutus est.

Wysławia zakon / y krolestwo Páná Christusowe.

H. Chwałá pienia sámemu Dawidowi / ná Piątek / kiedy źiemiá iest fundowána.

w wielmożność H. PAN otrzymał krolestwo/ oblokł sie w chwałe: oblokł sie PAN mocą/y przepasał sie. 1 A a

Abowiem vmocnił okrąg świátá / że sie nie porußy.

Zgotowána iest stolicá twoiá od onego czásu: ty iesteś od wieku. 2

Podniosły rzeki / PANIE; podniosły rzeki głos swoy. 3 b

ábo więcey niżli ßumy. H. Podniosły rzeki nawálnośći swoie / ? od ßumu wod wielkich. 4 B

Dźiwneć są nawálnośći morskie: ale dźiwnieyßy PAN ná wysokośćiách.

Twoie świádectwá okazáły sie być bárzo wiáry godne: domowi twemu PANIE przystoi świątobliwość ná długie czásy. 5

ná wieki.

Oblec sie w co. Oblokł sie w chwałe.) To iest/wziął obfitą chwałe y moc. Bo w Zydowskim / oblec sie w co / znáczy mieć tego wielki dostátek. Jáko y ono v Páwłá ś. oblec sie w Christusá. 1 a Rzym: 13. 14.

Kośćioł niezwyćiężony. Podniosły rzeki głos swoy.) To iest/wiele tyrannow y narodow bili ná łodke Páná Christusowa; ále nic nie przemogli. Bo mocnieyßy iest ten ktory ią spráwuie. 3 b

PSALM XCIII.

v Zydow XCIIII.

Deus vltionum Dominus.

Prośi / áby pyßne y niezbożne skarał : co też sobie / y ludowi Bożemu pewnie obiecuie.

Psalm sámemu Dawidowi / ná Srzodę. H.

1 A Bog pomśćićiel PAN: Bog pomśćićiel według vpodobánia swego vczynił. Boże pomsty Pánie, Boże pomsty vkaż się. H.

2 Wywyż się *ty* ktory sądźiß źiemię: odday zapłáte pyßnym.

3 Dokądże grzeßnicy PANIE; dokąd grzeßnicy będą się chlubić?

4 *Dokąd* będą świegotáć / y mowić niepráwośći: y hárdźie kázáć wßytcy ktorzy broią niespráwiedliwośći?

5 Lud twoy PANIE potłumili: y dźiedźictwo twoie vtrapili.

6 Wdowę y przychodniá zábili: á śieroty pomordowáli.

7 B Y mowili; Nie vyrzyć Pan: áni się *tego* dowie Bog Jákobow. Przećiw niewierzącym o Bożkiey opátrznośći.

8 Zrozumieyćież *wy* głupi miedzy ludźmi: á bezrozumni mieyćie kiedy rozum.

9 Izali ten ktory wßczepił vcho / nie vsłyßy? á ten ktory vformował oko / izali nie vyrzy? Bog wßytko słyßy, y widzi.

10 Ten ktory strofuie narody / zaż nie będźie karał? ktory vczy człowieká mądrośći?

11 PAN zna myśli człowiecze / że są márne.

12 Błogosłáwiony *to* człowiek / ktorego ty Pánie wyćwiczyß: á náuczyß go zakonu swego.

13 C Abyś mu vlżył we złe dni: áż wykopáią doł grzeßnikowi. pokoy dał. H.

14 Boć nie odrzući PAN ludu swego: á nie opuśći dźiedźictwá swego.

'Aż sie sstánie sąd spráwiedliwy.	'Aż sie spráwiedliwość w sąd obroći': á 'przy niey' poyda wszytcy ktorzy są sercá práwego.	15	
'zá nią. H.	Ktoż powstánie zemną przećiw złośnikom? 'ábo' kto przy mnie stánie przećiw złoczyńcom?	16	
'H.	By mie był PAN nie wspomogł: máłoby byłá duszá moiá nie mieszkáłá w piekle.	17	
	Ale kiedym mowił/ że sie záchwiałá nogá moiá: tedy mie PANIE wspomagáło miłośierdźie twoie.	18 D	
	Według mnostwá boleśći moich w sercu moim: twoie poćiechy vweseliły dusze moie.	19	
	Izali ty masz co społecznego z stolicą niepráwośći: ktory tworzysz pracą w przykazániu?	20	a
'Czyháć, ábo dybáć będą.	'Zásádzą sie ná dusze spráwiedliwego: á krew niewinną potępią.	21	
	Ale mi sie PAN sstał vćieczką: á Bog moy obroną nádźieie moiey.	22	
'według złośći. G.	Rodda im niepráwość ich: á 'we złośći' ich wytráći ie: wytráći ie PAN Bog 'nász'.	23	
'G.			
	Ktory tworzysz pracą w przykazániu.) To iest/ ktory stánowisz trudne práwá: ktory każesz przykazánie twoie chowáć z wielką pracą. Bo to do Bogá mowi. Inni z Zydowskiego ták wykłádáią: Ktora (stolicá) stánowi krzywde miásto práwá?	20	a

PSALM XCIIII.

v Zydow XCV.

Venite exultemus Domino.

Vpomina/ áby Christusá Bogá chwalili/ y posłuszni mu byli: ták dla stárego dobrodźieystwá stworzenia/ iáko y dla wćielenia iego: áby sobie (iáko oycowie ich wyszedszy z Egiptu) nie zágrodźili weszćia do pokoiu. Zyd: 3.4

'H.	'Chwałá pienia/ sámemu Dawidowi'.	1	a
	Podźćie/ ráduymy sie PANV: śpiewaymy Bogu zbáwićielowi nászemu:	A	

2 Vprzedźmy oblicze iego z wychwalániem: á [d]psálmámi go wysławiaymy.

3 Abowiem PAN iest Bog wielki: y krol wielki [e]náde wßemi Bogi.

4 Bo w rece iego są wßytkie kráie źiemie: y gor wysokości iego są.

5 Bo iego iest morze / á on ie vczynił: á [f]suchą ziemię vtworzyły rece iego.

6 Podźćie / pokłońmy się / y vpadaymy / y [g]płáczmy przed PANEM ktory nas stworzył: [h]

7 ábowiem on iest [i]Pánem Bogiem nászym. [k]

B A my ludem pástwiską iego / y owcámi pod ręką iego.

b 8 Dźiś ieśli głos iego vsłyßyćie: [l]

Zyd: 3.7. nie zátwárdzayćież serc wáßych;

9 Jáko czásu onego sprzeciwiánia / y czásu kußenia ná puszczy: kiedy mię kusili oycowie wáßy / doświadczáiąc mię / á [m]też vyrzeli vczynki moie.

3.Mo: 14. 10 Czterdźieści lat gniewałem się ná ten narod: y

a 34. rzekłem; [n]Záwße ći błądzą sercem.

Zyd: 4.5. [o] 11 Bo oni nie poználi drog moich: [p]iákom przysiągł w gniewie moim / że nie wnidą do pokoiu mego.

[d] pieśniámi.

[e] náde wßytką ziemią. G.

[f] klękaymy. H.

[g] G.

[h] H.

[i] ktorymem. H.

a Zyd: 3. y 4. 1.Kor: 10. 4.9. Iud: y. 5. b Zyd: 3. a

1 Podźćie ráduymy się Pánu.) W tym Psálmie / Pan / Bog / zbáwićiel / Bog wielki / krol wielki / ktorego iest ziemiá / morze &c. testeć Pan Christus. Ktory lud Izráelski wywiodł z Egiptu / y ná puszczy kußące / ßemrzące / y niewierzące zátráćił.

Christus Bog wielki. Izráelski.

8 Nie zátwárdzayćież sercá wáßego.) Abyś nie mniemał że ludzie nic nie czynią w swoim náwrocentu / przez swobodę ábo dobrowolność swoie / dla tego w Psálmie mowi: Nie zátwárdzayćie sercá wáßego. Augustin.

Człowiek powinien serce swe przygotowáć.

PSALM XCV.

v Zydow XCVI.

Cantate Domino canticum nouum, cantate.

Pobudza wszytko stworzenie ku wysławiániu Christá Páná / ktory ma wszytkie ludzie spráwiedliwie sądzić.

⁻H.	⁻Pienie sámemu Dawidowi/kiedy budowano dom po náwroceniu z niewoley'.	1	1.Kron:16. 23.
	SPiewayćie PANV pieśń nową: śpiewayćie PANV wszystká źiemio.	A	a
⁻H.G.	Spiewayćie PANV, ⁻á' błogosławćie imię iego: opowiádayćie odedniá do dniá ⁽zbáwienie iego.	2	
⁽ábo wybáwienie, ktore on nam spráwił. ábo Iesusá zbáwićielá. H.	Opowiádayćie miedzy narody chwałę iego / miedzy wszytkimi ludźmi dźiwy iego.	3	
	Iż wielki iest PAN, y bárzo chwálebny: stráßliwy náde wszytkie Bogi.	4	
⁽nic nie są. H.	Abowiem wszytcy bogowie pogáńscy ⁽są czárći⁾: ále PAN niebiosá vczynił.	5	
⁽To iest, wszystkie rzeczy v niego są chwáły y piękności pełne.	⁽Chwałá y piękność przed oblicznośćią iego: ⁽świątobliwość⁾ y wielmożność ná mieyscu świętym iego.	6	
	Przynośćie PANV pokolenia pogáńskie: przynośćie PANV cześć y chwałę: przynośćie PANV chwałę imieniowi iego *powinną*.	7 8 B	b Psal: 28. 1. 2.
⁽moc. H.	Bierzćie ofiáry z *sobą*, á wchodźćie do pálacow iego: kłániaycie się PANV w śieni świętey iego.	9	c
⁽lęka. H.	Niech się ⁽wzruszy⁾ od oblicznośći iego wszystká źiemiá: powiádayćie miedzy narody/ iż PAN krolestwo otrzymał.	10 C	d
⁽przez Christusá Páná: vmocnił vtwierdził. H.	Abowiem ⁽náprawił⁾ okrąg źiemie / ktory się nie poruszy: będźie ludźie sądźił spráwiedliwie.		
	Niech się weselą niebiosá / á niech się ráduie źiemiá/niech się wzruszy morze/y wszystko co w nim iest: rozráduią się polá/y wszystko co iest ná nich.	11 12	
	Tedy skákáć będą wszytkie drzewá leśne / ♀ przed PANEM, że przyszedł: boć przyszedł sądźić źiemię.	13	
	Będźie sądźił świát w spráwiedliwośći: á narody według prawdy swoiey.		
Troycá S.	Spiewayćie Pánu.) Spiewayćie PANV, trzykroć położone/	1	a

Troyce person w iednym bostwie znáczy. Euthym.

b 7 Przynośćie Pánu.) Proroctwo o náwroceniu pogánow. Trzykroć miánuie Páná/ dla táiemnice Troyce przenaświetszey. Troycá S.

c 8 Bierzćie ofiáry.) Abo dáry. Słowo Zydowskie מנחה Mincha, nie znáczy ofiáry z bydłá/ále ofiáry chlebá/winá/oleiu/y rzeczy podobnych. Skad znáć/ że tu Prorok przymierza do Chrześćiáńskiey ofiáry/ktora bywa z chlebá y winá/poświeconego w ćiáło y krew Páńska: ktora sámá w nowym Testámenćie nástąpiłá ná mieysce wszytkich ofiar zakonnych. Ofiárá Chrześćiánska.

d 10 Iż Pan krolestwo otrzymał.) Siedmdziesiat tłumácze ták to mieysce z Zydowskie° byli przełożyli/ iż Pan krolestwo otrzymał z drzewá/ábo ná drzewie. Jáko świádcza stárzy Doktorowie/Iustinus, Lactantius, Tertullianus, Arnobius, Augustinus, Cassiodorus, Theodulphus, Psálterz Rzymski/y inni. Teraz tych słow w nászych kśiegách nie mász: iż ie ábo Zydzi wymázáli/ iáko ś. Justinus męczennik mnima: ábo ktorzy inni/chcąc pokázáć że tego w texćie Zydowskim nie było. Ale to słusznie oni siedmdziesiat/nie iáko prośći tłumácze/ ále iáko prorocy Duchem ś. oświeceni vczynili/że niektore mieyscá obiáśnili y szerzey wyłożyli. Jáko y tu/dáiąc znáć/iż Pan Christus prawdziwy Bog y prawdziwy człowiek miał przez śmierć ná drzewie krzyżowym podieta/krolestwo otrzymáć. Pan krolestwo otrzymał z drzewá krzyżowego.

Iustin: in Dialogo cõtra Triphon.

PSALM XCVI.

v Zydow XCVII.

Dominus regnauit, exultet terra.

Ludzi y ániołow przyzywa ku chwaleniu Christá Páná: ktory ná ostátnim przyszćiu swoim bálwochwálce záwstydzi/ á wierne oświeći.

Zyd: 1. 6.

1 ⌜Sámemu Dawidowi/ kiedy ziemiá iego byłá przywrocona'. ⌜H.

a A PAN kroluie/ niech sie ráduie ziemiá: niech sie wesela wyspy mnogie.

2 Obłok y mgłá około niego: spráwiedliwość y sąd iest gruntem stolice iego.

2. Piot: 3. 2. Thes: 1. 3 Ogień przed nim vprzedzi/ y zápali w około nieprzyiaćioły iego.

4 Oświećiły błyskáwice iego okrąg ziemie: vyrzáłá to, y zádrżáłá ziemiá.

Gory sie iáko woſk roſpłynęły/przed obliczem PANSKIM: przed obliczem Páná wßytká ziemiá. 5

'wßyſtkiey ziemie. H. G.

Oznaymiły 'niebioſá ſprawiedliwość iego/y ogladáli wßyccy ludźie chwałe iego. 6

'ſpuſczáiąc ogniе y grády.

Niech będą záwſtydzeni wßyſcy/ ktorzy ſłużą bałwanom: 'y' ktorzy ſie chlubią w *márnych* bożkách ſwoich. 7 8

'G.

2.Mo: 20. 4. 3.Mo: 26. 1. 5.Mo: 5.8. Zyd: 1. 6.

Kłániayćie ſie mu wßyſcy ániołowie iego: vſłyßáło/y vweſelito ſie miáſto Syońſkie. 8

'miáſtá.

Rozrádowáły ſie 'corki Judſkie/ dla ſądow twoich PANIE: b

Abowiem tyś PAN nawyżßy náde wßytką ziemiá: bárzoś wywyżßony náde wßytkie Bogi. 9

wy ktorzy miłuiećie PANA, mieyćież złość w nienawiści: *bo* ſtrzeże 'Pan' duß świętych ſwoich/ y wyrwie ie z ręki grzeßniká. 10

'H.

Amos 5. 15. Rzym: 12. 9.

Świátłość weßtá ſprawiedliwemu; á weſele ludźiom ßczerego ſercá. 11

Weſelćież ſie ſprawiedliwi w PANV: á wyſławiayćie pámiątkę świątobliwości iego. 12

Christus Iehoua.

Pan kroluie.) Przez PANA Jehoue w tym Psálmie/Christus ſie rozumie. iáko Apoſtoł wykłáda. 1

a

Christus iest Bog Izráelski.

Kłániáyćie ſie mu wßyſcy narodowie.) To mieyſce o Bogu Izráelſkim nápiſáne/ Páwel ś. wykłáda o Christuśie; gdy dowodźi/ iż Pan Christus iest więtßy y zacnieyßy nád ánioły: ponieważ według tego Psálmu ániołom roſkázuia/ áby ſie kłániáli Pánu Christuſowi. Skąd to idźie że Pan Christus iest Bogiem Izráelſkim. to iest/ tymże Bogiem co y Ociec. 8

b

Do Zyd: 1. 6.

PSALM XCVII.

V Zydow XCVIII.

Cantate Domino canticum nouum, quia.

Wzywa wßytkich ku chwaleniu Christá Páná/ ktory ſie wßytkim okazał/y wßytkich ſądźić będźie.

1 Psalm ⌜sámemu Dawidowi⌝.
A Spiewayćie PANV pieśń nową: boć * poczynił dźiwy.
Zbáwiłá go ⌜práwicá iego: y rámię świete iego.
Isa: 52.10. y 63. 8. 2 Obiáwił PAN ⌜zbáwienie swoie: przed oczymá pogánow oznaymił spráwiedliwość swoię.
3 Wspomniał ná miłośierdźie swoie; y ná prawdę swą/obiecaną domowi Jsráelowemu.
Oglądáły wszytkie kráie źiemie ⌜zbáwienie Bogá nászego.
4 Wykrzykayćie ⌝PANV⌝ wszytká źiemio: śpiewayćie/á weselćie się/ y grayćie.
5 Grayćie PANV ná cytrze/ ná cytrze y z głosem
6 Psálmu: ⁊ ná puzanách/y ná kornetách głośnych.
B Wykrzykayćie przed oblicznośćią krolá PANA:
7 ⁊ ⌝niech się od radośći wzruszy⌝ morze/ y wszytko co iest w nim; okrąg źiemie/ y mieszkáiący ná nim.
8 Rzeki niech kláskáią rękomá/ á gory społem niech się weselą przed oblicznośćią PANSKĄ: * bo przyszedł ⌝sądźić⌝ źiemię.
9 Będźie ⌝sądźił⌝ świát ⌜w spráwiedliwośći/ á narody ⌜w práwośći.

⌜H.
* Pan. G.
⌜wszechmocność własna iego, ktora sam śiebie wzbudźił z martwych.
⌜ktore nágotował: ábo Iesusá zbáwićielá. H
⌜ábo Iesusá zbáwićielá.
⌝Bogu. G.
⌝niech zágrzmi. H.
*iż idźie. G.
⌝rządźić. Hebr.
⌝rządźił
⌜spráwiedliwie.
⌜według práwá.

PSALM XCVIII.

v Zydow XCIX.

Dominus regnauit, irascantur populi.

Wysławia Christusá/ iáko Páná: y innych pobudza/ áby go wzywáli y stopy iego cáłowáli/ przykłádem Moyzeszá/ Aaroná/ y Sámuelá.

1 ⌜Psalm sámemu Dawidowi⌝.
A PAN kroluie/ niech się iako chcą gniewáią ⌝narodowie: ten kroluie ktory śiedźi ná Cherubinách: niech się trzęśie źiemiá.

⌜H.
⌝ábo, niechay drżą. H.

PAN wielki iest ná Syonie/ y wywyżßony nád wßytkie narody. 2

Niech wyznawáią wielkie imię twoie: ábowiem 3
stráßne y święte iest: ? á cześć krolewska sąd miłuie. 4

máiestat krolewski. H. to iest twoy.

Tyś postánowił práwá: tyś vczynił sąd y spráwiedliwość w domu Jákobowym.

Wywyżßayćież PANA Bogá náßego: á kłániayćie sie podnożkowi nog iego/boć święty iest. 5 a

Moyzeß y Aaron *byli* miedzy kápłany iego: á Sámuel miedzy tymi/ktorzy wzywáią imieniá iego. 6 B

Wzywáli PANA, á on ich wysłuchywał: ? w słupie obłokowym mawiał do nich. 7

Strzegli mándatow iego/y przykazánia ktore im podał.

PANIE Boże náß tyś ie wysłuchawał: BOże tyś im 'był miłośćiw'/ y mśćiłeś sie wßytkich 'wynalaskow ich. 8

'ábo przepußczał. H.
'potwarzy y ßemránia ich, ábo przećiwko im.

Wywyżßayćież PANA Bogá náßego/ y kłániayćie sie ná gorze świętey iego: ábowiem święty iest PAN Bog náß. 9

Kłániáć sie mamy ćiáłu Páńskiemu w S. Sákrámenćie.

Kłániayćie sie podnożkowi nog iego.) Przez podnożek nog Páńskich/ Cháldáyski tłumácz/ kośćioł/ á Rábbinowie skrzynie przymierza rozumieią: Náßy ćiáło Páńskie w ś. Sákrámenćie. Augustin ś. Podnożek/práwi/nog Páńskich iest ziemiá: á ziemiá ćiáło Páná Christusowe wzięte z ziemie / to iest z ćiáłá Pánny Máriey; ktore ćiáło nam ku pożywániu ná zbáwienie dáć raczył. Lecz żaden ćiáłá iego nie pożywa áż sie mu pierwey pokłoni. Ták tedy nie tylko nie grzeßymy kłániáiąc sie ćiáłu iego; ále owßem grzeßylibyśmy nie kłániáiąc sie mu. Augustin ná to mieysce. Tákże Ambroży ś. *de fide*; y Cyril: *lib*: 3. *in Ioan*. y Hieronim ś. *in Psalm*. 5 a Isa: 66. 1

PSALM XCIX.

v Zydow C.

Iubilate Deo omnis terra.

Ku chwaleniu Bogá/wszytkich nápomina. Jest Psalm proro-
kuiący o náwroceniu pogánow.

1 Psalm ná wychwalánie.

2 A Wykrzykayćie 'Bogu' wszytká źiemio: służ-
ćie PANV z weselem.
Wchodźćie 'przed oblicznosć iego / z
rádośćią.

3 Wiedzćie iż PAN sam iest Bog: * on nas vczynił/
á nie my sámi śiebie.

4 'Ludu iego' y owce pástwiská iego: ♀ wchodźćie
przez brany iego z wysławiániem / ᵉdo śieni iego z
pieśniámi/ á wysławiayćie go.

5 Chwalćie imie iego / ♀ boć 'słodki' iest PAN: ná
wieki *trwa* miłośierdźie iego/á od rodzáiu do rodzáiu
prawdá iego.

'PANV. H.
ᵉdo kośćiołá iego.
* náß. G.
'A mysmy lud iego. G. H.
ᵉTrzy śieni były w kośćiele, kápłanow, męszczyzn y białychgłow.
'dobry. H. G.

PSALM C.

v Zydow CI.

Misericordiam & iudicium cantabo.

Zywotá swego przeszłego spráwe dáie Bogu / wysławiáiąc łáske iego. A według Rábbinow Zydowskich(ktorzy to ná przyszły czás wykłádáią)obiecuie iż ná potym bedźie żył pobożnie. Jest tu wizerunk krolá pobożnego. Zgodzi sie y ná Christá Páná.

1 Psalm sámemu Dawidowi.

A Miłośierdźie y sąd bede śpiewał tobie PANIE.

2 Bede śpiewał/ ♀ á bede sie rostropnie spráwował ná drodze niepokaláney / kiedy przyidiesz do mnie.
Chodźiłem w niewinnośći sercá mego/w pośrzodku domu mego.

3 Nie kładłem przed oczy swe niespráwiedliwey rzeczy: czyniące przewrotnośći miałem w nienawiśći.

a 4 Nie przystáło ku mnie ♀ serce złośliwe: odstepuiącego 'odemnie złośniká niechćiałem znáć.

Zydowie to wykłádáią ná przyszły czás: Bede chodźił, Nie bede kładł przed oczy, y ták wszytko potym.
'od żyćia mego pobożnego.

'zatracał. H.

Ktory czći vwłacza potáiemnie bliźniemu swemu/tegom 'prześládował'. 5 B b

'nádętego. H.

Z człowiekiem pyßnego oká/á 'nienáśyconego' sercá/z tákimem nie iadał.

'Radem widział' wierne. Hebr.

'Oczy moie były ná wierne' ná źiemi/ áby śiadáli zemna: chodzący drogą niepokaláną/ten mi służył. 6

'zdráde. H.

Nie będźie mießkał w domu moim ten ktory czyni 'pychę': ktory mowi 'niepráwośći'/ ten nie miał 7

'kłamstwo. H.

ßcześćia w oczách moich.

'z wielką predkośćią y pilnośćią.

'Ráno trácikem wßytkie grzeßniki w źiemi: ábym wykorzenił z miástá PANSKIEGO wßytkie złoczyńce. 8

Powinność przełożonych.

Odstępuiącego odemnie złośnikà niechćiałem znáć.) Stąd śie pokázuie/że pobożny Pan/táko y Dawid/nie ma mieć społeczności z niezbożnymi/y z hæretykámi: á dáleko mniey ma ie forytować. 4 a

Ktory czći vwłacza.) Pochlebce y obmowce dworowe/ czći prágnące y nienáśycone ludźie opisuie: tákich ná dworze swym Dawid znośić niechćiał. 5 b

PSALM CI.

v Zydow CII.

Domine exaudi orationem meam.

Prośi Chrystá Páná/ áby po ták wielu vćiskow y vpadkow/ ktore śeroce opisuie/dał obiecáne wybáwienie.

'vtrapionego. H.

Modlitwá 'vbogiego'/ kiedy iest w vćisku/ á wylewa przed Pánem prośbę swoie. 1

PANIE wysłuchay modlitwę moie: á wołánie moie niech do ćiebie przyidźie. 2 A

'Nie zákryway. H.

'Nie odwracay' oblicza twego odemnie: ktoregokolwiek dniá iestem vćiśniony/ nákłoń ku mnie vchá twego. 3

Ktoregokolwiek dniá wzywáć ćie będę/ prędko wysłuchay mie.

'iáko ognisko wygorzały. H

Abowiemći vstáły iáko dym dni moie: á kośći moie 'iáko trzaski wyschły'. 4

5 Zwiadłem iáko śiáno/y wyschło serce moie: ʼiżem zápomniał pożywáć chlebá mego. ʼáżem.
6 Dla głosu wzdychánia moiego/przyschły kośći moie do ćiáłá mego.
a 7 Sstałem sie podobnym Pelikanowi ná pußczy
B mießkáiącemu: y sstałem sie iáko ʼkruk nocny w pustkách. ʼábo puhacz.
8 Nie spałem/ y sstałem sie iáko ʼwrobl ktory sam zostawa ná dáchu. ʼptaßek. H.
9 Przez cáły dźień vragáli mi nieprzyiaćiele moi: á ći ʼktorzy mie chwalili/ przećiwko mnie sie sprzyśiegáli. ʼobłudni przyiaćiele.
10 Bom popioł iáko chleb iadał: á pićie moie mießałem z płáczem.
11 Dla gniewu y popedliwośći twoiey: ábowiem podniozßy zrzućiłeś mie.
12 Dni moie zeßły iáko ćień: á iam vsechł iáko śiáno.
13 Ale ty PANIE trwaß ná wieki: á pámiatká twoiá od rodzáiu do rodzáiu.
14 Ty powstawßy zmiłuieß sie nád Syonem: boć iuż
C czás zmiłowánia nád nim/iuż przyßedł czás.
15 Abowiem vpodobáło sie sługom twoim kámienie iego: á vżala sie źiemie iego.
16 A beda sie narody bały ʼimieniá twego PANIE': y wßytcy krolowie źiemscy wielmożnośći twoiey. ʼimieniá Pánskiego. G.
17 Abowiem PAN ʼpobudował' Syon: y okaże sie w chwale swoiey. ʼpobuduie. G.
18 Weyrzał ná modlitwe poniżonych: y nie wzgárdźił ich prośba.
19 Niech to nápißa ʼrodzáiowi potomnemu: á lud ktory bedźie stworzony/ bedźie Páná chwalił. ʼábo dla rodzáiu potomnego.
20 Abowiem weyrzał z wysokiey świątnice swoiey: PAN z niebá ná źiemie poyrzał.
21 Aby wysłuchał wzdychánia więźniow: á rozwiązał syny pomordowánych.

Aby wystawiano imie PANSKIE ná Syonie: y chwałe iego w Jerusálem. 22 D

Gdy sie narodowie zbiorą 'wiedno: 'y krolowie' áby służyli PANU. 23 b

'Odpowiedźiał mu w drodze mocy swoiey: krotkość dni moich' ? 'obiaw mi'. 24

Nie bierz mie z tego świátá w połowicy dni moich: látá twoie trwáią od wieku do wieku. 25

Tyś 'Pánie' ná początku ziemie vgruntował/ y niebiosá są dźiełá rąk twoich. 26 c Heb:1,14.

Oneć pogina/ ále ty zostáieß: y wßytkie iáko ßátá zwietßeią. 27

Y iáko odźienie odmieniß ie/ y odmienią sie: ále ty záwżdyś iednákim/ y látá twoie nie vstáną. 28

Synowie sług twoich mießkáć będą: á potomstwo ich 'ná wieki będźie ßcześliwie prowádzone'. 29

do iednego kośćioła Christusowego.

'y krolestwá. H.

'Vtrapił w drodze śłe moie, y vkroćił dni moich. H. Ale lepiey w texćie.

'Rzeke. H.

'H.

Trwałość kośćioła Páná Christusowego.

'przed toba będzie vtwierdzone. H.

Pelikan.

Stałem sie podobnym Pelikanowi.) Pelikan iest ptak w Egipćie mießkáiący w pußczách nád rzeką Nylem; ktory swe dźieći od wężow pobite/ zrániwßy sobie boki/ krwią swoią ożywia. Hieron: ad Præsidium. 7 a

Krolowie Chrześćiáńscy słußnie hæretyki karzą.

Y krolowie áby służyli Pánu.) Auguśtin ś. do hæretykow mowi tymi słowy. Tego was serce boli/ y ná to sie skárżyćie/ że y Cesárzowie przećiw hæretykom czynią constitucye? Ale obáczćie/ iż sie w tym pełni to co nápisano: Y krolowie ábo krolestwá áby służyły Pánu. To Auguśtin ś. 23 b

Christus stworzyćiel świátá.

Tyś Pánie ná początku.) Te słowá o Pánu Christuśie przywodzi Páwel ś. pokázuiąc Bostwo/ wieczność/ y wßechmocność iego. Skąd máć że Pan Christus iest stworzyćielem świátá: bo wßystko przezeń iest vczynione. 26 c Do Zyd:1. 14. Ian 1.3.10

PSALM CII.

w Zydow CIII.

Benedic anima mea Domino, & omnia.

Sámego śiebie/ ánioły/ y wßytkie rzeczy pobudza/ ku wysławiániu dobrodźieystw Bozkich niezliczonych.

Błogosław

1 Sámemu Dawidowi.

A Błogosław duszo moiá PANA: y wszytko co
wemnie iest/imie świete iego.

2 Błogosław duszo moiá PANA: á nie zápá-
mietyway wszytkich dobrodźieystw iego.

a 3 Ktory miłośćiwie odpuszcza wszytkie niepráwośći
twoie: ktory vzdrawia wszytkie choroby twoie.

4 Ktory odkupuie żywot twoy od zátrácenia: kto-
ry ćie 'koronuie miłośierdźiem y litośćiámi.

5 Ktory nápełnia dobrámi 'żądzą twoię': odnowi
sie iáko orłowá młodość twoiá.

6 PAN czyni miłośierdźie: y 'sąd' wszytkim krzyw-
de ćierpiącym.

7 Oznaymił 'drogi swe Moyzeszowi: y 'wolą swoię'
b B synom Jsráelskim.

Moy: 14 18. 8 PAN iest miłośćiwy y litośćiwy: długo czekáiący
á wielce miłośierny.

9 Nie ná wieki sie 'gniewáć' bedźie: áni wiecznie
groźić bedźie.

10 Nie vczynił nam według grzechow nászych: y nie
oddał nam według niepráwośći nászych.

11 Abowiem iáko wysoko iest niebo od źiemie; ták on
vtwirdźił miłosierdźie swoie nád tymi ktorzy sie go
boią.

12 Jáko dáleko iest wschod od zachodu; ták dáleko
oddalił od nas niepráwośći násze.

13 Jáko lituie oćiec synow swoich; ták sie PAN zli-
14 tował nád tymi ktorzy sie go boią: boć on zna 'v-
tworzenie násze'.

c 15 Wspomniał iżechmy proch: ? człowiek/iáko tra-
wá dni iego: iáko kwiát polny/ ták on okwitnie.

16 Abowiem 'gdy nań wiátr powienie/ tedy sie nie
ostoi': y wiecey nie pozna mieyscá swego.

17 Ale miłośierdźie PANSKIE trwa od wieku y áż

wyliczánie dobrodzieystw Pánskich.

'zewsząd obtacza.

'vstá twoie. H.

'spráwiedliwość

'słowo swe, przykazánie swoie.

'spráwy swe. H.

'swárzyć. H.

'ábo vlepienie násze, to iest krewkość nátury nászey.

Abo, Gdy duszá wynidźie z niego, tedy wnet vstánie

do wieku/

do wieku/ nád tymi ktorzy sie go boią.

Vspráwiedliwienie z wiáry y z vczynkow.

Y spráwiedliwość iego ná syny synow / ꝯ tych ktorzy chowáią przymierze iego: 18

Y pámiętáią ná przykazánia iego/áby ie pełnili. D

vtwirdził. H. pánuie. G.

PAN ná niebie przygotował stolice swoie: á krolestwo iego nád wszemi pánowáć będźie. 19

Błogosławćie Páná trzykroć położone, táiemnice Troyce S. znáczy.

Błogosławćie PANA wszytcy ániołowie iego: możni w śile/ktorzy czynićie roskazánie iego/słucháiąc głosu słow iego. 20

Błogosławćie PANA wszytkie woyská iego: słudzy iego/ktorzy czynićie wolą iego. 21

Błogosławćie PANA wszytkie vczynki iego: ná káżdym mieyscu pánowánia iego błogosław duszo moiá PANA. 22

Dobrodzieystwá Pánskie.

Ktory miłośćiwie odpuszcza.) Wylicza rozmáite Bozkie dobrodzieystwá. Naprzod grzechow odpuszczenie. II. Zdrowie duszne y ćielesne. III. Wybáwienie z niebeśpiecznośći. IIII. Wysłuchánie. V. Czerstwość w stárośći. Ktory miłośćiwie odpuszcza wszytkie niepráwośći twoie: to sie ná krzćie dzieie. Potym wnet przydáie: Ktory vzdrawia wszelkie choroby twoie. co sie dzieie codziennymi postepkámi / gdy sie ten obraz odnawia przez pokutę. O czym Apostoł powiedział: Choćia sie nász zwierzchny człowiek psuie; ále sie wnetrzny odnawia dzień ode dniá. *August: de Trinit: lib: 14. cap: 17.* 3 a 2. Kor: 4. 16.

Własnośći Boże.

Pan iest miłośćiwy y litośćiwy.) Teć są własnośći ábo nazwiská Boże/ktore Moyzeszowi ná gorze Synai były obiáwione. Z ktorych poznáć áffekt ábo serce Boże ku nam nedznym ludziom. 8 b 2. Moy: 34. 6.

Człowiek iáko trawá dni iego.) To iest / człowiecze dni są iáko trawá. *Hebraism.* 15 c

---

PSALM CIII.

v Zydow CIIII.

Benedic anima mea Domino, Domine.

Páná Bogá chwali/z strony stworzenia y opátrznośći iego.

*H. Sámemu Dawidowi. 1

A Błogoſław duſſo moiá PANA: PANIE Boże moy tocieś ſie bárzo wielmożnym okazał!
2 [f]Oblokieś ſie w chwałę y ozdobę: ? odźiałeś ſie świátłoſćią iáko ſátą.
3 Ktory roſćiągaß niebo iáko [k]ſkorę: ? ktory okrywaß wodámi wierzch iego.
Ktory kłádźieß obłoki [k]wſtępem twoim: ktory chodźiß ná ſkrzydłách wiátrowych.
Zyd: 1. 7. 4 Ktory czyniß [k]ánioły twoie/duchy: y ſługi twoie [k]płomień ogniſty.
5 Ktoryś vgruntował źiemię [k]ná iey ſtałoſći: że ſie nie poruſzy ná wieki wieczne.
a 6 Głębokoſć iáko ſátą odźienie iey/nád gorámi ſtáną wody.
7 Ale ná fukánie twoie wody vćieką: vlękną ſie głoſu gromu twego.
8 Podnoßą ſie gory/ y znižáią polá ná mieyſce/ ktoreś im záłożył.
9 Zámierzyłeś im kres/ ktorego nie przeſtąpią: áni ſie wroca znowu okryć źiemię.
B 10 Ktory wypuſczaß źrzodłá po dolinách: ták iż miedzy gorámi płyną wody.
11 Z ktorych pią wßytkie źwierzętá polne: y oſłowie dźicy [k]czekáią ná nie w prágnieniu ſwoim.
12 Nád nimi mießkáią ptaßkowie powietrzni: á [k]miedzy ſkałámi głos ſwoy podawáią.
13 Ktory pokrapiaß gory z wyſokoſći ſwoich: z owocu ſpraw twoich náſyca ſie źiemiá.
14 Ktory czyniß że ſiáno roſćie dla bydłá/ á źiołá ná poſługę człowiecza.
15 Abyś wywiodł chleb z źiemie: ? y wino/ żeby rozweſeliło ſerce człowiecze.
b Abyś vweſelił oblicze oliwą: á chleb żeby ſerce człowiecze potwirdźił.

[f]To ieſt, pełneś chwały y ozdoby. Hebráiſm: o ktorym wyżſzey Pſál: 92. 1.
[k]opone, ábo namiot. H.
[k]miáſto woźá ſwego. H.
[k]poſłámi ſwemi wiátry: á ſługámi ſwemi ogień páłáiący. H.
[k]ná podſtáwku icy. H.
[f]iáko było w potopie zá Noego.
[f]wodam.
[k]vgaßáią (imi) prágnienie ſwoie. H.
[k]miedzy gáłáſkámi. H.

*dżdżámi śię polewáią y obczerstwiáią.	'Násycáią śię 'drzewá polne' y Cedry Libáńskie ktorych *Bog* násádźił: ? ná ktorych śię 'wroble' gnieżdżą.	16 17
*drzewá PANSKIE, H. to iest, wysokie.	'Bocianie gniazdo iest wodzem ich': ? gory wysokie 'ieleniom'/ opoki legowiská 'ieżom'.	18
*ptacy. H.	Vczynił *Bog* kśiężyc dla czásow: słonce 'wie zachod swoy.	19 C
*Bocianowi domem iedliná. H.	Przywodźiß ćiemność / y bywa noc: á w nie śię przechodzą wßytkie źwierzętá leśne.	20 c
*dzikim kozam. H.	Y lwiętá ryczące ná łup: y ßukáiące od Bogá pokármu swego.	21
*krolikom ábo záiącom. G.	*Lecz skoro* wznidźie słońce / 'zgromadzáią śię: y leżą w iámách swoich.	22
*niechybi wschodu y zachodu swego.	*Tedy* wychodźi człowiek ná robotę swoię: y ná spráwy swoie áż do wieczorá.	23
*Zwierzowie we dnie ludziom vstępuią, y kryią śię.	O iáko wielmożne są PANIE vczynki twoie! wßytkoś mądrze vczynił: pełna iest źiemiá ośiádłośći twoiey.	24
*G.	To *zaś* morze wielkie/ y ßerokie 'odnogámi': w ktorym ryb ták wiele że im nie máß liczby.	25
	Tám są źwierzętá máłe y wielkie: ? po nim okręty pływáią.	26
*wieloryb. Leuiathan. H.	*Tám iest* on 'smok *morski* ktoregoś ty stworzył áby w nim igrał:	
	Wßytkie te *zwierzętá* ná ćię czekáią/ ábyś im dał pokarm czásu swego.	27 D
*G.	Gdy im ty dawaß / zbieráią: gdy otworzaß rękę 'twoię' wßytkie śię dobrem násycáią.	28
*gdy ie opuśćiß.	Ale 'gdy ty odwroćiß oblicze twoie'/ trwożą śię: á gdy odeymieß duchá ich/ tedy vstawáią/ y w proch śię swoy obracáią.	29
	A gdy zá śię wypuśćiß duchá twego/ tedy będą stworzone; y odnowiß oblicze źiemie.	30
	Niechayże chwałá PANSKA trwa ná wieki: będźie śię PAN weselił w vczynkách swoich.	31

32 Ktory gdy weyrzy ná ziemie/tedy oná zádrży: á gdy ʼdotknie gor/tedy sie zákurza. ʼgromem, ábo trzęśienim ziemie.

Niz: 145. 2. 33 Bede śpiewał PANV pokim żyw: bede grał Bogu memu poki mie sstawa.

34 Niech mu bedźie wdźieczna wymowá moiá: á ia sie ʼroskocham' w PANV. ʼbede weselił. H

35 ʼNiechay zginą ʼgrzeßnicy z źiemie/á złośnicy niech wiecey nie bedą: á ty dußo moiá błogosław PANA. ʼZginą. H.

---

a 6 Głębokość iáko ßátá iest odźienie iey.) Drudzy to o pierwßym stworzeniu ziemie y wody ták wykłádáią: Okryłeś był ziemie głebokośćią wod iáko ßátą / á wody stały nád gorámi: Ale ná fukánie twoie wody vćiekły/vlekły sie głosu twego. Tedy wystąpiły gory/á sstąpiły polá/ná mieysce ktoreś im záłożył. Ziemiá ná początku byłá woda okryta.

b 15 A chleb żeby serce człowiecze potwirdził.) Nic ták duße pożywáiącego nie pośiła y vmacnia/iáko chleb żywotá: o ktorym nápisano: A chleb potwirdza serce człowiecze. Hier: in cap: 4. Ezechiel. Skutek náświętßego Sákrámentu.

Ian 6. 58.

c 20 Y bywa noc.) Żaden choćia od pierwßych grzechow vspráwiedliwiony/niechay sie nie chlubi iákoby zupełnie był vbespieczony/poki iest w tym żywoćie. Niech sie nie pyßni ziemiá y popioł/poki tá noc nie przeminie/w ktorey sie przechodzą wßystkie zwierzetá leśne/y lwietá ná łup ryczące. August: lib: 50. homil: hom: 50. cap: 5. Przećiw hæretyckiey bespiecznośći.

PSALM CIIII.

v Zydow CV.

Confitemini Dño, & inuocate nomen eius.

Wzywa ludzi ku chwaleniu Bogá/ktory Jsráelczyki záchował/y wielkimi dobrámi obdárzył/y do ziemie obiecáney przywiodł.

ʼAlleluia.

1. Kor: 16. 8. Isa: 12. 4. 1 A WYsławiayćie PANA, y wzywayćie imieniá iego: opowiádayćie miedzy pogány spráwy iego. ʼHállelu-iah. H. To iest, Chwalćie Bogá z weselem y z śpiewánim.

2 Spiewayćie mu/ y grayćie mu: oznaymiayćie wßystkie dźiwy iego.

3 Chlubćie sie w imieniu świetym iego: niech sie weseli serce ßukáiących PANA.

*y mocy iego. H.	Szukayćie PANA, á bądźćie vmocnieni: ßukayćie oblicza iego záwße.	4	
*łáski, ábo obecnośći, ábo y Christusá.	Pámiętayćie ná dźiwy iego/ktore vczynił: ná cudá iego/y sądy vst iego.	5	
*przykazánia ábo kaznie.	Wy potomstwo Abráhámowe/ słudzy iego: synowie Jákobowi/wybráni iego.	6	
*znáki wßechmocnośći, mądrośći y dobroći iego.	Onći iest PAN Bog náß: po wßytkiey źiemi sądy iego.	7	
	Pámiętał wiecznie ná przymierze swoie: ná słowo/ktore przyrzekł ná tyśiąc narodow.	8	
	Ktore postánowił z Abráhámem: y ná przyśięgę swą vczynioną Jzáákowi:	9	1. Mo: 22. 16.
*zá vstáwę. H.	Y postánowił ią Jákobowi zá przykazánie: á Jsráelowi zá przymierze wieczne.	10	
	Mowiąc; Tobie dam źiemię Chánáneyską/ zá cześć wáßę dźiedźiczną.	11	
	Gdy ich ießcze byłá liczbá bárzo máła/ y przychodniámi byli w oney źiemi.	12 B	
*Chánáneyskiey *z iedney źiemie do drugiey.	Y przechodźili od narodu do narodu/ y z iednego krolestwá do innego ludu.	13	
	Nie dopuśćił im krzywdy czynić żadnemu człowiekowi: y pokarał dla nich krole.	14	
	Nie tykayćie práwi pomázáńcow moich: á nie czyńćie nic złego prorokom moim.	15	1. Kron: 16. 22.
*wßystkę żywność odiął. Heb.	Y potym przepuśćił głod ná źiemię: y skrußył wßytko pośilenie chlebá.	16	2. Krol: 1. 14.
	Y posłał przed nimi mężá: Josephá/ ktory był zá niewolniká przedan.	17	1. Mo: 37. 36.
	Ktorego nogi vćisnęli pętámi: żelázo vtrapiło dußę iego/ ? áż przyßło słowo iego.	18 19	1. Mo: 39. 20. a
*Dał mu Bog duchá wykłádánia snow.	Powieść PANSKA zápaliłá go: ? posłał krol/ y rozwiązał go: pan ludu onego wypuśćił go.	20	1. Mo: 41. 14.
	Y postánowił go pánem domu swego: y kśiążęćiem wßytkiey máiętnośći swoiey.	21	

	22	Aby ˋćwiczył ˋkśiążetá iego ˋiáko śiebie sámego ˋ: á stárce iego *áby* mądrośći náuczył.	ˋwiązał. H. ˋpo swey woli. H.
1.Mo:46. 6.	23 C	Y przyszedł ˊIsráel do Egiptu: y Jákob był obywátelem w źiemi ˊChámowey.	ˊIákob z syny swymi.
2.Mo:1.7. Dzie:7.17	24	Y rozmnożył lud swoy bárzo: y zmocnił gi nád nieprzyiaćioły iego.	ˊZiemiá Chámowá iest źiemiá Egiptska, iż tám mieszkáli Chámowi potomkowie.
	25	Odmienił serce ich áby nienawidźieli ludu iego: y czynili zdrády nád sługámi iego.	
2.Moy:3. 10.y 4.29	26	*Tedy* posłał Moyzeszá sługę swego: *y* Aaroná/ ktorego obrał.	
2.Moy:7. 10.	27	Tym dał moc czynienia cudow swoich: y známion w źiemi Chámowey.	
2.Mo:10. 21.	28	Nápuśćił ćiemnośći/ y záćmił *ie*: ˋy nie odmienił słowá swego ˋ.	IX. plagá. ˋiż sie sprzećiwili słowom iego. G.
2.Moy:7. 20.	29	Obroćił wody ich w krew: á ryby ich pomorzył.	
2.Moy:8. 6.	30	Zrodźiłá źiemiá ich żáby/ *też y* w pokoiách krolewskich.	I. plagá. II. plagá.
2.Moy:8. 24.y 9.23.	31	Roskazał/ y ˋprzyszły psie muchy ˋ: y ˊmszyce we wszytkich gránicách ich.	III. y IIII plagá.
	32	Obroćił dżdże ich w grády: y ogień pałáiący *spuśćił* ná ich źiemie. (ich gránicách.	ˋprzyszedł owad. H. ˊábo komory: ábo wszy. H.
	33	Y potłukł winnice y figi ich: y pokruszył drzewá w	
2.Mo:10. 12.	34	ˊRzekł/ á *wnet* przyszłá száráńcza/ y chrząszcze ktorym nie było liczby.	VII. plagá. VIII. plagá.
	35 D	Y poiádły wszytkę trawę w ich źiemi: y poiádły wszystek owoc źiemie ich.	ˊRoskazał Pan.
2.Mo:12. 29.35.	36	A *potym* pobił wszystkie pierworodne w źiemi ich: początek wszytkiego rodu ich.	X. plagá.
2.Mo:13. 21.	37	Y wyprowádźił ie ze śrebrem y złotem: á nie był miedzy ich pokoleniem *żaden* chory.	
	38	Rádowáłá sie Egiptska źiemiá z wyszćia ich: bo był przyszedł ná nie strách ich.	
Psal:77. 14.	39	Rośćiągnął obłok ˊná okryćie ich: á ogień/ áby im świećił w nocy.	ˊmiásto namiotu.

Má ich żadánie przyleciały przepiorki: y chlebem niebieskim násycił ie. 40 1. Kor: 10. 11.

Roßczepił opoke/ y wypłynęły wody: płynęły rzeki ná ſußy. 41 2. Mo: 16. 13.

[a] ná obietnice ktora vczynił Abráhámowi. Aborwiem pomniał [a] ná ſłowo świete ſwoie/ ktore miał do Abráhámá ſługi ſwego. 42 3. Mo: 20. 11. 1. Mo: 17. 7. Iosu: 3. 17. Niz: 110. 6.

R wywiodł lud ſwoy z weſelem/ á wybráne ſwe z radośćią. 43

R dał im źiemie pogánow: á roboty narodow pośiedli. 44

[a] vſtaw. H. Aby przyſtrzegáli [a] ſprawiedliwośći iego/ [a] y o zá- [b] á zakon iego zá chowywáli. H. konie iego pilno ſie bádáli. 45

Aż przyſłło słowo iego.) To iest/ dekret Boży o wybáwieniu tego: ábo áż przyßedł czás ktorego ſie ſpełniło ſłowo Joſephowe do bráćiey o ſwym wywyższeniu. 19 a

PSALM CV.

v Zydow CVI.

Confitemini Domino quoniam bonus.

Lud Boży bedący w niewoli/ grzechy ſwe y przodkow ſwoich wyznawa: á odpuſczenia y wybáwienia proſi.

[a] Hallelu-i ab: H. wyż: Pſal: 104. [a] Alleluia.

WYſławiayćie PANA boć dobry iest: bo ná wieki trwa miłośierdźie iego. 1 A

Ktoż wyſłowi możne ſprawy PANSKIE: kto da w poſłuch wßytkie chwały iego? 2

[a] cnotliwie żywia. Błogoſławieni ktorzy [a] ſtrzegą ſądu: á czynią ſprawiedliwość ná każdy czás. 3

Modlitwá niewolnikow. [a] przez Chriſtuſá zbáwićielá. Wſpomnij ná nas PANIE, podług życzliwośći twoiey ku ludowi ſwemu: náwiedź nas przez [a] wybáwienie twoie. 4 a

Abyśmy oglądáli dobrá wybránych twoich/ á rozweſelili ſie weſelem ludu twego: ábyś był pochwalon z dźiedźictwem twoim. 5

Ż grzeßy-

Iudit 7. 19. 6 Zgrzeßyliſmyć z oycy náßemi: źleſmy czynili / nieprawość popełnili.

7 Oycowie náßy w Egiptćie nie vważáli dźiwow twoich: nie pámiętáli ná wielkość miłośierdźia twego.

B Ależ odpornemi byli `gdy wſtępowáli w morze'/ w morze czerwone. *Pierwßy grzech*

8 Wßákże ie Bog wybáwił 'dla imienia ſwego: áby okazał możność ſwoie. *`ná brzegu morzá. H.* *'ſam dla ſiebie.*

2.Mo: 14. 22. 9 I zfukał morze czerwone że wyſchnęło: y przewiodł ie przez głębokości iáko przez puſzczą.

10 I wybáwił ie z ręki 'tych ktorzy ich nienawidźieli: á wykupił ie z ręki nieprzyiacielſkiey. *'Egipcyánow, y krolá ich Pháráoná.*

2.Mo: 14. 27. 11 I okrytá wodá te ktorzy ich ciążyli: ieden z nich nie zoſtał.

12 Tedy vwierzyli ſłowom iego: y wyſławiáli chwałę iego.

13 *Lecz* prędko `odpráwili *chwałę iego*': *bo* zápomnieli vczynkow iego/ á nie czekáli rády iego. *`vſtáli.*

2.Mo: 17. 2. b 14 I byli zięci chćiwośćią *mieſá* ná puſzczy: y kuśili Bogá ná mieyſcu bezwodnym. II. *grzech.*

3. Mo: 11. 31. 15 I dał im to o co prośili: y przepuśćił ná nie ſuchoty.

16 A *potym* rozdrażnili Moyżeßá w obożie: y Aaroná 'świętego PANSKIEGO. III. *grzech.* *'kápłaná.*

3.Mo: 16. 32. 17 Tedy ſię otworzyłá ziemiá/ y pożárłá Dáthánа: y okrytá zgromádzenie Abironowe.

18 I zápalił ſię ogień w ich zborze: płomień popalił grzeßniki.

2.Mo: 32. 4. 19 I vczynili *ſobie* cielcá przy *gorze* Horeb: y kłániáli ſię bálwanowi 'rytemu. IIII. *grzech.* *'ábolitemu.*

20 I przemienili 'chwałę ſwą w podobieńſtwo cielcá iedzącego trawę. *'Bogá, ſwą ozdobę.*

21 Zápomnieli Bogá / ktory ie wybáwił: ktory czy-

nił wiel-

	nił wielkie rzeczy w Egiptćie/ ꝯ dźiwy w źiemi Chá-	22	
	mowey; stráßne rzeczy ná czerwonym morzu.		
	Y rzekł że ie miał wytráćić: by był Moyzeß wy-	23	2. Mo: 32.
	brány iego nie zástáwił sie przed nim w *onym* prze-	D	10.
	łomieniu.		c
V. grzech.	Aby był odwroćił gniew iego / żeby ich nie wytrá-	24	
ᵉobiecáney.	ćił: ꝯ y zá nic sobie nie mieli źiemie ᵉpożądliwey.		
	Nie wierzyli słowu iego / ꝯ y ßemráli w namio-	25	
	tách swoich: nie słucháli głosu PANSKIEGO.		
	A *ták* podniosł rękę swoie ná nie: áby ie pobił ná	26	3. Mo: 14.
	pußczy.		32.
	A żeby porzućił potomstwo ich miedzy narody: á	27	
	rosproßył ie po źiemiách.		
VI. grzech.	Y oddáli sie *iáko Bogu* Beel Pherogowi *báłwanowi*:	28	
ᵉnie Bogu żywe-	y iedli ofiáry ᵉvmárłym *Bogom* spráwowáne.		
mu, ále báłwa-	Y wzrußyli ᵉgo ku gniewu wynálazkámi swemi: y	29	
nom nie żywym	ᵉsstał sie w nich wietßy vpadek'.	E	
ᵉBogá.	Lecz stánął Phinees / y vbłagał *gniew Boży* / y prze-	30	3. Mo: 25.
ᵉstáłá sie w nich	stáłá porażká.		7.
wietßa plagá.	Y poczytano mu *to* ku spráwiedliwośći / od naro-	31	d
H.	du do narodu áż ná wieki.		
VII. grzech.	Wzrußyli go też ku gniewu v wod ᵉsprzećiwień-	32	3. Mo: 20.
ᵉábo swaru. Me	stwá': y vtrapiony był Moyzeß dla nich; ꝯ że roz-	33	10.
rybá. H.	drażnili duchá iego.		
ᵉmowił niebá-	Iż ᵉbył rozdwoiony w vstách swoich': ꝯ *nád to* nie	34	
cznie vsty swe-	wygłádźili pogánow / ktore był PAN roskazał.	35	
mi.	Ale sie pomießáli z pogány / y náuczyli sie vczyn-	36	
IX. grzech.	kow ich: y służyli rytym báłwanom ich / co im było		
	ná vpad.		
X. grzech.	Y ofiárowáli syny swoie / y corki swoie czártom.	37	
	Y wylewáli krew niewinną / krew synow swoich / y	F	
	corek swoich: ktore ofiárowáli báłwanom Chána-	38	
	neyskim.		
	Y splugáwiona byłá źiemiá krwiámi / ꝯ y zeßpeco-	39	

ná ich

ná ich vczynkámi: y ᶜcudzołożyli w wynálazkách swoich.

40 Y zápalił sie PAN gniewem przećiw ludowi swemu: á obrzydźił sobie dźiedźictwo swoie.

41 Y podał ie w ręce pogánom: á pánowáli nád nimi ći ktorzy ie mieli w nienawiśći.

42 Y ćiążyli ie nieprzyiaćiele ich / y byli vniżeni pod
43 rękámi ich: ᵍ często ie wybawiał:

Ale oni do gniewu go przywodźili rádámi swemi: przetoż poniżeni byli dla niepráwośći swoich.

44 A wßákże weyrzał ná nie w vćisku ich: y wysłuchał ich modlitwę.

5. Moy: 39 1. 45 Y wspomniał ná przymierze swoie: y vżalił sie ich według wielkośći miłośierdźia swego.

46 Y wzrußył przećiwko im litość wßytkich ktorzy ie miewáli w więźieniu v śiebie.

47 Wybawże nas PANIE Boże náß: á zgromadź nas ᵇz narodow'.

Abysmy chwalili imię święte twoie: á chlubili sie w chwale twoiey.

48 Błogosłáwiony PAN Bog Jsráelski od wieku áż ná wieki: á niechay rzecze wßystek lud/Amen/ᶜAm̃'.

ᶜodstąpiwßy od Bogá, á przystawßy do báłwanow.

ᵇz pogánow. H. G.

ᶜH. Tu Zydzi kończą czwarte księgi Psálmow.

a 4 *Wspomniż ná nas.*) W Zydowskim stoi/in singulari. Wspomniż ná mie/Náwiedz mie/Abych oglądał/A rozweselił sie. Ale iż to iest modlitwá wiela więzniow / przeto dobrze Lxx. przełożyli / in plurali, iákoby ich wiele/á nie ieden to mowił.

b 15 *Y przepuśćił ná nie suchoty.*) Abo mor/iáko Rábbinowe Zydowscy wykłádáią. Lxx. przełożyli τλησμονὴν saturitatem, siue nauseam, to iest sytość / ábo ráczey niestráwność / ábo przyiádłość/ człowieká sußącą. A in animas eorum, przekłádamy/ Ná nie. Bo sie ták ten Hebráism rozumie.

Saturitas. Suchoty, ábo mor.

c 23 *W onym przełomieniu.*) Podobieństwo od dobywánia zamkom. Jákoby rzekł: Już był Bog iáko mur przełomił/y iuż miał wniść ná ich zátrácenie; by był Moyżeß w oneyże dźiurze nie stánał/by sie był mocno nie zástáwił/ná pohámowánie gniewu Bo

In confractione.

żego. Augustin ś. wykłáda: In contractione, qua erant illi feriendi, w pladze ktora oni mieli być vderzeni. Bo po Grecku stoi ἐν τῇ θραύσει in quassatione & vulneratione, w porażce / y w ránieniu / ktore iuż miáło przyść ná nie.

Vsprawiedliwienie vczynkom przypisane.

Y poczytano mu to ku sprawiedliwości.) Jáko o wierze Abrahámowey rzeczono / Iż vwierzył Abrahám Bogu y poczytano mu to ku sprawiedliwości: Ták tu o vczynku y cnocie Phineesowey / że sie pomścił krzywdy Bożey nád wßeteczniкámi; nápisano / że mu to poczytano ku sprawiedliwości. Skąd znáć / że nie sámá wiárá / ále y vczynki sa pomocne y pożyteczne do vsprawiedliwienia. 31 d Rzym: 4. 3.

PSALM CVI.

V Zydow CVII.

Confitemini Domino, quoniam bonus.

Bogá chwalić każe / ktory z obladzenia w drodze / z więzienia / z chorob / z niebespieczeństw morskich / y ze wßytkich trudności wybawia wzywáiacych śiebie / y wßelákim ie dobrem obdarza.

'Hallelu-iah. H. 'Alleluia'. Iudit 15. 20.

CHwalćie PANA, bo dobry iest: bo ná wieki trwa miłosierdźie iego. 1 A

Niech to mowią ći ktorzy sa od PANA odkupieni: ktore wykupił z ręki nieprzyiacielskiey: y ktore z rożnych kráiow zgromádził. 2

'Z południá. Hebráism, wyższey Psal: 33. 12. Pirwsze dobrodzieystwo, błędnym pokazáne.

Że wschodu słońcá / y z zachodu; z pułnocy / y 'od morzá'. 3

Ktorzy błądzili po puszczy gdźie wody nie było: 'y nie náydowáli drogi do miástá w ktorymby mieszkáli'. 4

'Áni drogi, áni miástá żadnego. H.

Byli głodnymi á prágnącymi: tak iż dusza ich w nich vstawáłá. 5

Y wołáli do PANA w vćisku swoim / á wyrwał ie z ich vtrapienia. 6

Y náwiodł ie ná prostą drogę: áby szli do miástá w ktorymby mieszkáli. 7

Niechayże wysławiáią PANA z miłosierdźia iego: y z cudow iego synom ludzkim okazánych. 8

Bo násy-

9 Bo náſycił duſze głodną: á duſze łáknącą dobrámi
nápełnił.
II. dobrodźieyſtwo więźniom pokázáne.
10 Tych co śiedźieli w ćiemnośćiách / y w ćieniu
śmierći: á byli więźniámi w niedoſtátku / y w żeleźie.
11 Bo ſie ſprzećiwiáli ſłowom Bożym: y gárdźili rá-
dá Nawyżſzego.
12 A przetoż ſerce ich w nędzy było vnižone: ták iż v-
pádli / á nie był ktoby ich rátował.
13 B Y wołáli do PANA w vćiſku ſwoim: á wybáwił
ie z ich vtrapienia.
14 Y wywiodł ie z ćiemnośći / y z ćieniá śmierći: á
okowy ich połámał.
15 Niechayże wyſławiáią PANA z miłośierdźia ie-
go: y z cudow iego ſynom ludzkim *okazánych.*
b 16 Przeto że ſkruſzył drzwi miedźiáne: y połámał zá-
wory żeláźne.
17 Wybáwił ie z drogi ich niepráwośći: bo dla' nie-
ſprawiedliwośći ſwoich byli vtrapieni.
Głupi dla drogi ich niepráwośći, y dla. H.
18 Wßeláłkim pokármem brzydźiłá ſie duſzá ich: y
przybliżyli ſie áż do bram śmierći.
III. dobrodźiey: chorych vzdrowienie.
19 Y wołáli do PANA w vćiſku ſwoim / á wybáwił
ie z ich vtrapienia.
Matt: 8. 13. Luk: 7. 10. 20 Teſtał ſłowo ſwoie / y vzdrowił ie: y wyrwał ie od
ich zginienia.
21 Niechże wyſławiáią PANA z miłośierdźia iego:
y z cudow iego ſynom ludzkim *okazánych.*
22 A niech ofiáruią ofiáre chwały: y niech opowiá-
dáią vczynki iego z weſelem.
IIII. dobrodz. żeglarzom vczynione.
23 Ci ktorzy ſtępuią ná morze w okrećiech / y máią
ſprawy po wodách wielkich.
24 Oni ć widáią dźiełá PANSKIE, y dźiwy iego ná
głębinie.
25 Bo ſkoro on rzecze / tedy wnet powſtáie wiátr
gwałtowny: y podnoßą ſie nawáłności iego.
morskie.

Wstępuią áż do niebá / y záśie śstępuią áż do przepáśći: á dußá ich schnie w niebeśpieczeńśtwie. 26

[f] że im rozumu nie ſtáie. Trwożą z soba / y zátaczáią sie iáko pijáni: á [f] wßytká ich mądrość pożárta iest. 27

Y wołáli do PANA w vćisku swym: á wywiodł ie z ich vtrapienia. 28

Bo obroćił burze iego w ćißa: y vspokoiły sie nawálności iego. 29

Y vrádowáli sie że vćichły: y przyprowádźił ie do portu pożądánego. 30

Niechże wyſławiáią PANA z miłośierdźia iego: y z cudow iego synom ludzkim *okazánych.* 31

A niech go wywyżßáią w zgromádzeniu ludźi: á w zásiadániu stárcow niech go chwalą. 32

V.

[f] w ziemie ſucha *obraca* Ktory obraca rzeki [f] w pußczą / á potoki wod 33 c

[s] w niepłodną. Ziemie rodzáyną *obracá* [s] w słone polá: dla złośći tych ktorzy w niey mießkáią. 34 D

Ktory obraca pustynią w ieźiorá wodne: á źiemie bezwodną w strumienie wodne. 35

Y osádza tám łáknące: że sobie zákłádáią miáśto ku mießkániu. 36

Y śieią tám polá / y sádzą winnice: y czynią im vrodzay obfity. 37

Y błogośławi im / á bárzo sie rozmnażáią: y nie vmnieyßa bydłá ich. 38

[d] dla grzechow ich. *Ale záśie kiedy chce,* [d] vmnieyßa sie ich / y zniżeni bywáią od vtrapienia złego / y od bolesći. 39

Wylewa wzgárdę ná przełożone *ich*: y dopußcza ná nie że błądzą po pußczy / kędy nie máß drogi. 40 d

A záśie wspomaga vbogiego z niedoſtátku: y rozmnaża dom iego iáko owce. 41

Co widząc spráwiedliwi / weśela sie: á wßelka niepráwość zátka vstá swoie. 42 Iob 22.19.

Ktoż ieſt

43 Ktoż iest mądry ktoryby strzegł tego? á wyrozumiał miłośierdźia PANSKIE?

a 6 Y wołáli do Páná w vćisku swoim.) Ten szosty wierß powtarza Prorok niżey ná trzech mieyscách ỷ. 13. 19. y 28. A to prze to / iż we wßelákich niebeśpieczeństwách / iedenże iest sposob wyßćia z nich/to iest/wołánie do Páná: rozumiey/pokutá y żal zá grzechy z goraca modlitwa. Tákże też wierß osmy powtarza niżey ná drugich trzech mieyscách / to iest / ỷ. 15. 21. y 31. iż tákież iedná iest w káżdym wybáwieniu przyczyná chwały y dźiek czynienia/ to iest/ łáská y miłośierdźie Boże. *wierßow powtarzánie, á czemu.*

Hilar: in Psal: 135. Amb: de mysterio Paschæ. 16 Skrußył drzwi miedziáne.) To mieysce stárzy Doktorowie/á ná imie Hilárius/y Ambroży ś. rozumieia o sstąpieniu Páńskim do piekłá/y wybáwieniu stámtad oycow onych świetych. A to czynia wykłádem duchownym: Bo wedle litery/mowi Prorok o wybáwieniu Zydow z niewoli Egiptskiey. *Christus do piekłá sstąpił.*

c 33 Ktory obraca rzeki w pußczą.) Inne dobrodźieystwá y sądy Páńskie/że dáie dostátek y vbostwo: vrodzay y nieurodzay: sławe y niesławe.

d 40 Wylewa wzgárde.) W Láćińskim czytáć mamy / Effusa est contemptio, wzgárdá/ nie contentio, spor. Bo po Græcku iest ἐξουδένωσις, á po Zydowsku בוז Buz, co wzgárde ábo despekt znáczy. Wylewa tedy Pan Bog wzgárde ná przełożone; áby ći ktorzy Bogá wzgárdzili/sámi też wzgárdzeni byli. Hieronym. *Bog dáie ná wzgárde przełożone.*

PSALM CVII.

v Zydow CVIII.

Paratum cor meum Deus.

Kośćioł prośi Bogá/áby mu dał ßcześćie przećiw Moábitom/ Philistinom/y Idumeyczykom/to iest/Máhometanom. Psalm iest prorokuiacy.

Wyz: 56. 8. 1 Pienie Psálmu sámemu Dawidowi.

2 A Gotowe iest serce moie Boże/ [r]gotowe serce moie': będeć śpiewał/ y grał [s]w chwale moiey. [r] H. [s] z duße moiey, ábo w ßcześćiu moim.

3 [r]Powstań [s]chwało moiá'/ powstań árfo y cytro/ kiedy wstáne ná świtániu. [r] H. [s] duße moiá.

Będę ćię chwalił miedzy ludem PANIE: á będę 4
tobie śpiewał miedzy narody.
Abowiem wielkie iest nád niebiosá miłośierdźie 5
twoie: y áż pod obłoki prawdá twoiá.
Wywyżże sie nád niebiosá Boże / á po wszytkiey 6 a
źiemi *niech będzie* chwałá twoiá: ° áby byli wybáwieni 7
vmiłowáni twoi. B
Wybawże mie práwicą twoią / á wysłuchay mie: 8
° Bog ' mowił w świątnicy swoiey:
Ze sie rozwesele / y będę dźielił Sychimę / y dolinę
'Namiotow' pomierzę.
Moyći iest Gáláád / y moy Mánásses: y Ephráim 9
iest moc głowy moiey.
Judá 'krol' moy: Moáb *będzie* gárncem 'nádźieie 10 b
moiey'.
Ná Idumeą 'rośćiągnę bot moy: mnie 'cudzo-
źiemcy' będą przyiaćioły.
Ktoż mię doprowádźi do miástá obronnego? ktoż 11
mię doprowádźi áż do Idumeiey?
Izali nie ty Boże / ktoryś nas odrzućił: y *ktory iuż* 12
nie wychodźiß Boże z woyski náßemi?
Dayże nam rátunek w vtrapieniu: boć omylny *iest* 13
rátunek człowieczy.
Zá Bożą pomocą mężnie sie stáwimy: á on w ni- 14
wecz obroći trapiące nas.

° ábo obiecał przez świątość swoię.
' Succoth. H.
' Zakonodawcá H.
' vmywánia mego. H.
° będę ią deptał botem moim, iáko mi poddána.
' Philistinowie. H.

Wywyżże sie Boże.) Proßę obáczćie iákie ßaleństwo ćierpią hæretycy. Oni odćięći od społeczności kośćiołá Christusowego / y cześć trzymáiący / á wßytko vtracáiący / niechcą mieć społeczności ze wßytkim świátem / po ktorym sie rozlałá chwałá Christusowá. Lecz my Kátholicy / iesteśmy ná wßytkiey ziemi / iż ze wßytką ziemią społeczność mamy / gdziekolwiek sie rozlałá chwałá Christusowá. Bo widzimy iż sie iuż ono proroctwo spełniło; Wywyżßył sie nád niebiosá Pan Bog náß / á po wßytkiey ziemi iest chwałá iego. O hæretyckie ßaleństwo / wierzyß zemną to czego nie widziß / á przyß tego co widziß? Wierzyß iż Pan Christus iest nád niebio- 6 a Augustin.

Hæretycy wierząc to czeº nie widzieli, prza tego co widzą.

[illegible] ßony/czegosmy nie widzieli: á przyß tego że chwałá iego [illegible] wßytkim świećie rozßerzona co widzimy? Aug: in Psal: 56.

b 10 Iudá krol moy.) Abo / Z pokolenia Judá iest krol moy Pan Christus.

PSALM CVIII.

v Zydow CIX.

Qui vos tangit me tangit et pupillam oculi mei.

Deus laudem meam ne tacueris.

Christus sobie wybáwienia / á Judaßowi zdraycy y innym złośnikom godnego skaránia prośi. Jest prorokuiący / przećiwko tym ktorzy Christusá / ábo dobrá iego kośćielne wydawáią / y niespráwiedliwie pośiadáią.

1 Ná koniec / Psalm Dawidowi.

2 A BOże 'chwały moiey' nie zámilczay: boć vstá grzeßniká y zdrayce przećiwko mnie sie otworzyły. — 'abo chwało moiá. H.

3 Mowili przećiwko mnie iezykiem 'zdrádliwym' / y ogárneli mie mowámi nienawistnemi: y walczyli ná mie bez przyczyny. — 'kłamliwym. H.

4 Miásto tego co mie miłowáć mieli / czći mi vwłaczáli: á iam sie 'modlił. — Modlitwá lekárstwo na nienawiśći y potwarze ludzkie.

5 Y oddawáli mi złym zá dobre: á nienawiśćią zá miłość moie.

a 6 Postawże zá to nad nimi 'grzeßniká: á diabeł niech stoi po práwicy iego. — 'zá nie, ábo, do ćiebie. 'okrutniká, ktoryby go trapił.

7 Gdy go sedźić będą / niech wynidźie potępiony: á modlitwá iego niech sie w grzech obroći.

Iob 17.12. Dzie: 1.20 8 Dni żywotá iego niechay będą krotkie: á 'biskupstwo iego' niechay weźmie inny. — 'przełożenstwo. H.

9 B Synowie iego niech będą śirotámi: á żoná iego wdową.

10 Niech sie tułáiący przenoßą z mieyscá ná mieysce synowie iego / á niech żebrzą: y niech będą wyrzuceni z mießkánia swego.

Niech ßperuie lichwiarz wßytkę máiętność iego: 11
á niech roschwycą obcy pracą iego.
Niechay nie ma pomocniká: á niech nie będźie 12
ktoby sie zlitował nád śirotámi iego.
Dźieći iego niech będą znißczone: w iednym ro- 13
dźie niech zginie imię iego.
Niech przyidźie ná pámięć v PANA niepráwość 14
oycow iego: á grzech mátki iego niechay nie będźie
zgłádzony.
Niechay będą przed PANEM *ich grzechy* záwżdy: 15
á niech wyginie z źiemie ich pámiątká: ⁊ przeto że 16
nie pámiętał czynić miłośierdźia.
Ale prześládował człowieká strapionego y vbogie- 17
go: á skrußonego ná sercu/áby go zámordował. C
Y vmiłował przeklęctwo/y przyidźie nań: y niech- 18
ćiał błogosłáwieństwá/ á będźie oddalone od niego.
Y obloki sie w przeklęctwo iáko w ßátę: y weßło
iáko wodá we wnętrznośći iego/ á iáko oliwá áż w
kośći iego.
Niechże mu będźie *przeklęctwo* zá odźienie/ ktorym 19
sie okrywa: y zá pás/ktorym sie záwżdy opásuie.
Tá zapłátá *niech będźie* tych/ ktorzy mi v PANA v- 20
właczáią; y ktorzy źle mowią ᶠprzećiw dußy moiey.
A ty PANIE, Pánie/ vczyń zemną *łáskę* dla 21
imieniá twego: ábowiem ᶠsłodkie iest miłośierdźie
twoie.
Wyzwol mię/ ⁊ bom ia iest vbogi y nędzny: y serce 22
me we mnie iest ᵗvtrapione'.
Przeminąłem iáko ćień/ kiedy schodźi: y ᶠiestem 23
strząśniony' iáko ßáráńcza.
Koláná moie zemdláły od postu: á ćiáło moie 24 b
ᵗodmieniło sie od oleiu'.
A ia sstałem sie v nich naśmiewiskiem: pátrząc 25
ná mię kiwáli głowámi swemi. D

ᶠ *przećiwko mnie.* Hebr.

ᶠ *dobre, dobrotliwe.* H.

ᵗ *zránione.* H.

ᶠ *opadłem.*

ᵗ *wyschło z tłustośći.* H.

26 Wspomożże mie PANIE Boże moy: zbaw mię według miłosierdźia swego.

27 A niech poznáia/że to zbáwienie spráwiłá reká twoiá: á żeś ty PANIE to vczynił.

28 Oni mi beda złorzeczyć/á ty błogosłáwić: ktorzy powstáia przeciwko mnie niech beda záwstydzeni/ á sługá twoy bedźie sie weselił.

29 Niechay beda ći ktorzy mi vwłoczą sromotą obleczeni: á niech sie przyodźieią iáko dwoistym płaszczem zelżywośćia swoią.

30 Bede iáwnie wysławiał PANA vsty memi: á w pośrzod wiela ludźi chwalić go bede.

31 Iż on stánął [a] po práwey stronie vbogiego: áby wybáwił od przesládowcow duße moie. [a] ná pomoc. Hebráism.

a 6 A Diabeł.) To iest potwarcá; po Zydowsku ßátan/ to iest sprzećiwnik ktoryby nam skárzył. Acz to było proroctwo o Judaßu/ ktorego ßátan opetał y osiadł. Diabeł y ßátan co znáczy.

b 24 Odmieniło sie od oleiu.) To iest/od vżywánia potraw z oleiem. Bo y Zydzi nie iadáli mieśá w posty/ y w pokućie. Dan: 10. 3. Heretycy gorßy niżli Zydzi.

PSALM CIX.

U Zydow CX.

Dixit Dominus Domino meo.

Prorokuie/ że Christus ná práwicy Oycowskiey vśieść/ krolestwo swe z Ieruśálem záczać/ kápłáństwo Melchisedechowe wiecznie spráwowáć/ y iáko zwyćięzcá po wßytkim świećie miał pánowáć.

Psalm Dawidowi.

a Matt: 22. 42. I. Kor: 15. 25. Zyd: 1. 13. y 10. 13. b

1 A Rzekł PAN Pánu memu: śiedź po práwicy moiey:

Aż położe nieprzyiaćioły twoie/ podnożkiem nog twoich.

2 Laskę mocy twoiey wypuści PAN z Syonu: pánuy w pośrzod nieprzyiaćioł twoich.

w dzien zmartwychwstánia y wniebowstąpienia twego.	Przy tobie *będzie* przodkowánie *w dźień możnośći twoiey w iásnośćiách świątośći: z żywotá przed iutrzenką zrodźiłem ćie.	3	c d
	Przyśiągł P*AN*, á nie będźie mu *tego* żal: *żeś* ty iest kápłanem ná wieki / według porządku Melchisedechowego.	4	e Zyd: 5. 6. y 7. 17.
iest twoy pomocnik. Hebráism.	Pan *po práwicy twoiey/ poráźił w dźień gniewu swego krole.	5 B	Ian 12. 34
rozmnoży vpáśći: ábo nápełni wszytko trupámi. H.	Będźie sądźił narody / *nápełni vpáśći: potłucze głowy wielu ná źiemi.	6	
To iest, wiele vćierpi w tym żywoćie. Phil: 2 Zyd: 2.	*Z strumieniá ná drodze pić będźie: á dla tego wywyższy głowę.	7	
Siedźieć ná práwicy.	Rzekł Pan Pánu memu.) Pan / Bog Oćiec/ rzekł Pánu memu/ Pánu Christusowi. A śiedźieć ná práwicy Oycowskiey / iest być rownym Bogu Oycu. Co śie właśnie rozumie o człowieczeństwie Páná Christusowym / ták od Bogá vczczonym y wynieśionym/ nie w sámym sobie/ále w osobie Syná Bożego.	1	a
Sceptrum Christusowe.	Laskę mocy twoiey.) To iest / sceptrum twoie mocne / władzą twą krolewską: Rozumiey/zakon nowy Ewángeliey ś. *August: de ciuit: Dei lib: 17. cap: 17.*	2	b
	Przy tobie będźie przodkowánie.) W Zydowskim teraz czytáią: Lud twoy przyidźie tobie z dobrey woley. Ale Lxx lepiey przełożyli.	3	c
Národzenie przed wieki P. Christusowe.	Z żywotá przed iutrzenką zrodźiłem ćie.) Siedmdźieśiąt tłumáczow ták to mieysce wiernie á duchem prorockim przełożyli/ku obiáśnieniu táiemnice Bostwá Christusowego / y przedwiecznego národzenia iego. Bo ácz śie w Zydowskim zdádzą być insze słowá: ále przećie tenże sens ábo rozumienie podáią: Z żywotá od zorze tobie (iest) rosá młodośći twoiey. To iest z żywotá moiego á z istnośći moiey; od zorze/to iest/od onego czásu gdy iutrzenká ktora iest gwiazdá zorze/iest stworzona; ty masz rosę ábo kwiát młodośći twoiey: To iest/tyś iuż był w kwiećie ábo w pięknośći młodośći/tyś mie iuż roskoszował. Gdym ia zorze ábo iutrzenkę tworzył / tyś iuż grał przedemną czásu káżdego/ iużeś śie był národził z moią roskoszą wielką. Lecz iesli Pan Christus iuż był w kwiáćie młodośći / kiedy gwiazdy były stworzone: tedyć śie iuż był národził. Przetoż iedno śie rozumieć ma przez to/ co w Zydowskim czytamy: Z żywotá od zorze tobie rosá (to iest kwiát) młodośći	3	d Przyp: 8. 30.

twoiey; iáko y przez to co śiedmdźieśiat iáśniey przełożyli: Z żywotá przed iutrzenka zrodziłem ćie. Czym śie wyraża ono proroctwo Micheaszowe: A wyszćie iego odedni wiecznośći. O czym szerzey Epiphanius contra hæresim 65. pag: 295. A ták Pan Christus przed iutrzenka/ to iest przed stworzeniem/ od wieku vrodzon iest z żywotá Oycowskiego/ to iest istnośći własney iego/ y przetoż iest spolwieczny y spolistny z Oycem. Augustin, Hieronim y Arnobius in hunc Psalmum.

Mich: 5. 2.

4 *Według porządku Melchisedechowego.*) Ten porządek w tym należy (iáko Hieronim ś. dowodzi/ z świádectwá/ y z wykłádow onych nastárszych oycow/ Irenæuszá/ Hyppolitá/ Eusebiuszá/ ták Cesárieńskiego iáko y Emeseńskiego/ Apollináriuszá y Eustátiuszá) iż Melchisedech nie ofiárował krwáwych ofiar/ ále prostá á czystá chlebá y winá ofiárá Páná Christusow Sákráment figurował. Co też Cyprian ś. męczennik wyznawa tymi słowy: Według porządku Melchisedechowego. Ktory porządek ten iest/ z ofiáry oney pochodzący y stąd sstępuiący/ że Melchisedech był kápłanem Bogá nawyższego/ że chleb y wino ofiárował/ że Abráhámowi błogosłáwił. Bo ktoryż więcey iest kápłanem Bogá nawyższego/ iáko Pan nász Jesus Christus? ktory ofiáre Bogu Oycu ofiárował/ y ofiárował też istá/ ktorą Melchisedech przed tym ofiárował: to iest chleb y wino/ zwłaszczá ćiáło y krew swoie. Arnobius tákże: Christus przez Sákráment chlebá y winá/ sstał śie kápłanem ná wieki/ według obrzędu Melchisedechowego: ktory chleb y wino sam z kápłanow ofiárował/ kiedy śie Abráhám zwyćiężcá z woyny wracał.

Hier: in epist: ad Euagrium.

Cyp: lib: 2 Epist: 5. ad Cęcilium.

Arnob: in hunc Psalmum.

1. Moy: 14 18.

Porządek Melchisedekow w czym záleży.

Ofiárá Melchisedekowá, chleb y wino.

Christus pod osobą chlebá y winá ofiárował, według porządku Melchisedekowego.

PSALM CX.

v Zydow CXI.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo.

Páná Bogá chwali/ że ták wiele dobrego vczynił kośćiołowi.

Alleluia.

Tego też Psálmu początki wierszow, porządkiem obiecádłá Zydowskiego są spisáne.

1 A BEdę ćie wysławiał PANIE wszytkim sercem moim: ב' w rádźie spráwiedliwych/ y w zgromádzeniu'.

'ták w táiemney rádźie spráwiedliwych, iáko y w zgromádzeniu pospolstwá.

ג 2 Wielkieć są spráwy PANSKIE: ד doświádczone we wszytkim vpodobániu iego.

ה Chwały y wielmożnośći *pełne iest* dźieło iego: ו á spráwiedliwość iego trwa ná wieki wiekow. 3

ז Vczynił pámiątkę dźiwow swoich/ ח miłośierny á litośćiwy PAN: ט ᵖ dał ʼpokarm tym ktorzy śię go boią. 4 5

ʼZydom Mánnę, á Chrześćiánom Sákráment ołtarzny. ʼoznaymił. H. G.

י Pámiętáć będźie wiecznie ná przymierze swoie: ᵖ כ moc vczynkow swoich ʼoznaymiʼ ludowi swemu. 6

ל Aby im dał dźiedźictwo pogánow: מ vczynki rąk iego są *ßczera* prawdá y sąd. 7 B

VVyz:104 44.

נ Pewne są wßytkie przykazánia iego: ס vtwierdzone ná wieki wieczne/ ע vczynione w prawdźie y w práwośći. 8

ʼZydom z Egiptu, á nam od grzechu, śmierći y piekłá. ʼTo iest, w boiáźniey Pánskiey, y w záchowániu przykazánia iego. ʼchwałá Pánska.

פ Posłał ʼodkupienie ludowi swemu: צ postánowił ná wieki przymierze swoie. 9

ק Swięte y stráßne *iest* imię iego: ר Początek mądrośći *iest* boiaźń PANSKA. 10

Przyp: 1. 7. y 9.17. Syr: 1. 16. Iob 25.28.

ש Rozum dobry *iest* tym wßytkim ktorzy śię ʼw niey ćwiczą: ת chwałá ʼiego trwa áż ná wieki.

Vczynki rąk iego są prawdá y sąd.) To iest/ vczynki iego są naprawdźiwße y naspráwiedliwße: ábo miłośierdźia y spráwiedliwośći pełne. Chrysost. 7

PSALM CXI.

v Zydow CXII.

Beatus vir qui timet Dominum.

Ze ludźie pobożni á miłośierni/ są błogosłáwieni: á złośnicy będą pohańbieni.

Y ten Psalm porządkiem liter obiecádłá Zydowskiego iest nápisány. ʼH.

Alleluia/ ʼw náwroceniu Aggeußá y Záchariaßá ʼ. 1 a

א Błogosłáwiony *to* mąż/ ktory śię boi PANA: ב á kocha śię wielce w przykazániu iego. A

ג Możne ná źiemi będźie potomstwo iego: ד ʼnarodʼ práwych będźie błogosłáwiony. 2 b

ʼábo wiek. H. G.

ה Sławá y bogáctwá *będą* w domu iego: ו á spráwiedliwość iego trwa ná wiek wiekow. 3

4 ז Weßłá w ćiemnośćiách świátłość práwych: ח miłośćiwy/miłośierny/y spráwiedliwy *Bog.*

c 5 ט 'Roskoßny' *to* człowiek ktory sie zlituie y pożycza/ B 'będźie miárkował mowy swe z rozsądkiem': כ bo ná 6 wieki nie będźie poruszon.

7 ל W wieczney pámiątce będźie spráwiedliwy: מ nie będźie sie bał posłuchu złego.

8 נ Gotowe serce iego vfáć w PANV: ף ס vmocnione iest serce iego: 'nie poruszy sie'/ y áż vyrzy *pomstę* nád nieprzyiaćioły swemi.

9 פ 'Rosproßył/ *y* dał' vbogim/ צ spráwiedliwość iego trwa ná wieki: ק 'rog iego wywyżßy sie w chwale.

10 ר Co widząc grzeßnik/ będźie sie gniewał/ ש będźie zgrzytał zębomá swemi/á będźie schnął: ת żądza niezbożnych záginie.

'Dobry, vćießny błogosłáwiony. 'miárkuie. Abo rzeczy swe rozdawa z baczenim. H.

'nie vlęknie sie. H. G.

'Rozśiewa y dáie. 'sławá.

---

a 1 *Błogosłáwiony człowiek.*) Człowiek Bogoboyny wßelákiemi/ práwi/ dobrámi będźie obdárzony/ dußnemi/ ćielesnemi/ zwierzchnemi/ docześnemi/ y wiecznymi: Bo y tu ma łáskę Bożą w tym żywoćie/ y będźie miał chwałę wieczną w niebie. A toć iest co Pan obiecuie: Szukayćie wprzod krolestwá Bożego y spráwiedliwośći iego/ á te wßytkie rzeczy będą wam przydáne.

Matt: 6. 33.

Przywileie człowieká bogoboynego.

b 2 *Możne ná ziemi będźie.*) Opisuie pożytki boiáźni Bożey. Pierwßy/ Że możne ná ziemi będźie potomstwo iego. II. Iż narod práwych będźie błogosłáwiony. III. Że sławá y bogáctwá będą w domu iego. IIII. Że spráwiedliwość iego trwa ná wieki. V. Że w ćiemnośći wschodzi świátłość práwych.

Pożytki boiáźni Bożey.

c 5 *Roskoßny to człowiek.*) Pożytki miłośierdźia y iáłmużn. Pierwßy/ że ná wieki nie będźie poruszon. Wtory/ że będźie wieczna pámiątká iego. Trzeći/ nie będźie sie bał posłuchu złego. Czwarty/ iż serce iego vfa w Pánu/ y iest w nim vmocnione. Piąty/ iż spráwiedliwość iego trwa ná wieki.

Pożytki miłośierdźia y iáłmużn.

PSALM CXII.

v Zydow CXIII.

Laudate pueri Dominum.

Raże chwalić Páná Bogá / ktory choć iest wysoki / iednák pieczą y stárániem ma o tych nizkich rzeczách.

Alleluia. 1

/ábo dzieci. CHwalćie sługy PANA: chwalćie imie PANSKIE. A

Niechay bedźie imie PANSKIE błogosłáwione / od tego czásu / y áż ná wieki. 2

Od wschodu słońcá y áż do zachodu / chwálebne 3 Mat: 1.11.
iest imie PANSKIE.

*H. G. Wysoki iest PAN nád wßytkie narody: *á' nád niebiosá iest chwałá iego. 4

Ktoż táki iest iáko PAN Bog náß / ktory mießka ná wysokośći / 5
á przećie ná nizkie rzeczy pátrzy ná niebie y ná ziemi? 6

*z prochu. Podnosi *z ziemie nedznego: á z gnoiu wywyższa vbogiego. 7 B

Aby go posádźił z książęty / z książęty ludu swego. 8

Ktory czyni iż niepłodna mießka w domu: czyniąc 9 a
mátke przez syny wesołą.

Ktory czyni iż niepłodna mießka w domu.) To iest / ktory niepłodna żonę / płodną czyni / dom iey dziatkámi rozmnaża / y płodem ią vwesela. Hebraism. Jáko Anne mátke Sámuelowę / Rachele / Rebekę / Elżbiętę / y inne. 9 a

PSALM CXIII.

v Zydow CXIIII.

In exitu Isráél de Ægypto.

Wspomina cudá Páńskie w wyprowádzeniu Zydow z Egiptu pokazáne. Potym prośi Bogá / áby chwały swoiey bronił: gdyż wßytcy Bogowie Pogáńscy sa márne bálwany / á on wßelką wiernych obrona. Ten Psalm Zydowie ná dwá Psálmy dzielą.

Alleluia. I

BY wychodźił lud Isráelski z Egiptu: dom Jákobow z ludu Pogáńskiego. A 2. Mo: 13. 3.

Tedy sie

2 Tedy sie sstał lud Judski[a] poświeceniem Páńskim: lud Jsráelski páństwem iego. [a] ludem świętym dzierżáwa święta.

3 Morze widząc to vćiekáło: Jordan wroćił sie ná zad.

4 Gory skakáły iáko báráni: á págorki iáko iágnietá.

5 Cożći sie sstáło morze żeś vćiekło/ y tobie Jordanie żeś sie ná zad wroćił?

6 Czemu gory skaczećie iáko báráni? á págorki iáko iágnietá?

7 Od oblicza Páńskiego zádrżáłá źiemiá/ od oblicza Bogá Jákobowego.

8 Ktory obroćił opokę w wodne ieźioro: á skáłę w źrzodłá wodne.

Psalm CXV. *według zydow.*

a 1 Nie nam PANIE, nie nam: ále imieniowi twe-
B mu day chwałę.

2 Dla miłośierdźia twego/ y dla prawdy twoiey: áby snadź nie rzekli pogáni; Gdźież * iest Bog ich? * teraz. H.

3 Ano Bog nász ná niebie: á wszytko co chćiał vczynił.

Niz: 134. 15. 4 Báłwany zaś pogáńskie są śrebro y złoto/ robotá rąk człowieczych.

Mad: 15. 15. 5 Vstá máią/ á nie mowią: oczy máią/ á nie widzą.

6 Vszy máią/ á nie słyszą: nozdrze máią/ á nie powoniáią.

7 Rece máią/ á nie mácáią: nogi máią/ á nie cho-
C dzą: áni [b] wołáią' gárdłem swoim. [b] mowią. H. G.

8 Niech im podobni będą ći ktorzy ie czynią: y wszytcy ktorzy w nich vfáią.

b 9 [b] Lecz dom Jsráelski vfał' w PANV: bo on iest pomocnikiem ich y obrońcą. [b] Isráelu vfay. H.

10 Dom Aaronow [b] vfał' w PANV: bo on iest pomocnikiem ich y obrońcą. [b] niechay vfa. H.

11 Ktorzy sie boią PANA [b] ći vfáią' w PANV: bo on iest pomocnikiem ich y obrońcą. [b] niech vfáią. H.

PAN pá-

	PAN pámiętał ná nas; y błogosłáwił nam.	12	
*świeckim y duchownym.	Błogosłáwił domowi Jsráelskiemu: błogosłáwił domowi Aaronowemu.		
*tym. G.	Błogosłáwił *wszytkim* ktorzy się boią PANA, máłym iteż wielkim.	13	
	Niech przyczyni PAN *błogosłáwieństwá* ná was: ná was/y ná syny wásze.	14	
*Pánu. H. G.	Błogosłáwieni *bądźcie* wy *od PANA,* ktory stworzył niebo y źiemię.	15 D	
	Niebo nád niebiosy PANV; á źiemię dał synom człowieczym.	16	
	Nie vmárli będą ćię chwalić Pánie: áni wszytcy ktorzy sstępuią do piekłá.	17	Bar: 2.17.
*H. *będziemy błogosłáwić. H.G.	Ale my/ *ktorzysmy żywi*/ *błogosłáwimy* Pánu/ od tego czásu áż y ná wieki.	18	
	Psalm 115. według Zydow.) Tu pospolićie Zydzi nowy Psalm záczynáią/wszákże nie wszytcy. Bo Rabbi D. Kimhi/ czyni go iednym táko y my/y powiáda że lepsze kśięgi ták ie złączáią.	7	a
Báłwochwálstwo w czym zależy.	Ktorzy w nich vfáią.) Pokázuie w czym włásnie zależy grzech báłwochwálstwá: to iest/ nie w czynieniu báłwanow/ábo obrázow/ áni w pátrzeniu ná nie: ále w wierzeniu w nie/ w ofiar im czynieniu/ y we wzywániu ich. Co y w Moyzeszowych kśięgách iásnie wyrázono. Bo co indzie nápisano: Nie czyń sobie obrázu áni żadnego podobieństwá/ nie kłániay się mu/ áni chwały dáway: to ták ná drugim mieyscu wyłożono: Nie czyń (ná to) ábyś się im kłániał. Bo y sam Bog kazał vczynić wężá miedziánego/y Cherubiny; ále nie ná to/ áby ie zá Bogi chwalono. Tertullian: lib: 2. cont: Marcion. To przećiw Nowowiernikom dziśieyszym/ ktorzy miedzy báłwany/ á obrázy świętymi/ rożnośći nie wiedzą/ ábo wiedzieć niechcą.	8	b 3. Mo: 26. 1. 2. Mo: 20. 4. 2. Mo: 25. 18. 4. Mo: 21. 8.
Obrázy nie zákazáne.			

PSALM CXIIII.

v Zydow CXVI.

Dilexi, quoniam exaudiet Dominus.

Modli się záraz/ y dziękuie/ że z wielkich niebeśpiecznośći był wyrwány. Przystoi Pánu Christusowi.

Alleluia.

1 A Rozmiłowałem sie PANA, iż wysłuchawa głos modlitwy moiey.

2 Abowiem nákłonił vchá swego ku mnie: á ták po wszytkie dni moie bede go wzywał.

3 Ogárnęły mie były boleśći śmiertelne: á vćiski piekielne potkáły mie były.

4 Nálazłem był vćisk y boleść: ? álem wzywał imieniá PANSKIEGO, mowiąc.

5 O PANIE, wybaw dusze moie: ? miłośćiwy iest B PAN, y spráwiedliwy/á Bog nász iest litośćiwy.

6 PAN strzeże [a]málutkich: [b]vniżyłem sie[b]/ á wybáwił mie.

7 Náwroćże sie duszo moiá do odpoczynienia twego: ábowiemći PAN dobrze vczynił.

8 Bo wyrwał dusze moie od śmierći/ oczy moie od płáczu/á nogi moie od vpadku.

9 [c]Bede sie podobał PANV, w kráinie żywiących[c].

Modlitwá nalepsze lekárstwo w smutku y w vćisku.

[a]prostaczkow. [b]byłem vćiśniony. H.

[c]Bede chodził przed Pánem ná ziemi żywiących H.

PSALM CXV.

Credidi, propter quod locutus sum.

Jeszcze dziekuie Bogu / ktory go wybáwił. Bo ten Psalm v Zydow/iest druga cześć przeszłego.

Alleluia.

2. Kor: 4. 13. Rzym: 3. 4. 10 A Wierzyłem Bogu, prze to żem też mowił: álem przećie był bárzo vtrapiony.

11 Jam rzekł [d]w záchwyceniu moim[d]: káżdy człowiek iest kłamcá.

12 Coż mam oddáć PANV, zá wszytkie iego dobrodźieystwá przećiwko mnie?

a 13 Kielich zbáwienny [e]wezmę[e]: á imieniá PANSKIEGO wzywáć bede.

14 Sluby moie PANV oddam przedewszytkiem lu-

Sercem wierzyć trzebá, á vsty wyznáwáć. Rzym: 10.

[d]w boiázni, w vćiekániu. H.

[e]ábo podniosę. H.

dem iego: ⁊ droga iest przed oblicznośćią PANSKA śmierć świętych iego.

Proße Pánie, iam. H. G.

O PANIE, bom ia' sługá twoy: iam sługá twoy/ y syn służebnice twoiey. 16 B

Potárgałeś okowy moie: ⁊ tobie ofiáruię ofiárę chwały/ á imieniá PANSKIEGO wzywáć będę. 17

przededrzwiámi przybytku, przed ktorym były śienie.

Sluby moie PANV oddam przedewßytkiem ludem iego: ⁊ w śieniách domu PANSKIEGO, w pośrzodku ćiebie o Hierusálem. 18 19

Kielich zbáwienny, krwie Páńskiey.

Kielich zbáwienny wezmę.) Przez ten kielich / Zydzi rozumieią kubek winá / ktory przy ofiárách y kolácyách swoich / pierwey ofiárowáli Bogu/ á potym wypijáli/ dziękuiąc zá dobrodzieystwá wzięte od niego. Náßy rozumieią kielich krwie Páńskiey ktory bywa bran ku ofiárowániu ná Mßey ś. nie tylko ná pámiątkę náßego przez mękę Páńską zbáwienia / y ná dziękowánie zá nie; ále też dla vczestnictwá y dostąpienia tegoż zbáwienia. Przetoż nie ták własnie drudzy rozumieią kielich męczeństwá y vtrapienia. Jákoby rzekł: Chętliwie á ochotnie przyimę / cokolwiek ná mię Pan Bog przepuśći. 13 a

PSALM CXVI.

v Zydow XCVII.

Laudate Dominum omnes gentes.

Wzywa wßytkich narodow / ku chwaleniu Bogá / że im dał Christusá. Rzym: 15.

Alleluia.

Chwalćie PANA wßyscy pogáni: Chwalćie go wßyscy narodowie. 1 A Rzym: 15. 11.

*rozmnożyło. H.

Bo się vmocniło nád námi miłośierdźie iego: á prawdá PANSKA trwa' ná wieki. 2 Ian 12. 34.

*H.

PSALM CXVII.

v Zydow CXVIII.

Confitemini Domino quoniam bonus.

Matt: 21. y 22. Dzie: 21. 1. Piot: 2.

Dziekuie kośćioł Bogu / że po wielkich trudnośćiách doczekał sie zbáwienia / y Christusá Páná.

Alleluia.

1 A Chwalćie PANA, bo dobry iest: bo ná wieki trwa miłośierdźie iego.

2 Niechay teraz mowi Jsráel / ⌜że dobry iest⌝: bo ná wieki miłośierdźie iego. ⌜H.

3 Niechay teraz mowi dom Aaronow; * że ná wieki trwa miłośierdźie iego. *że dobry (iest) G.

4 Niechay teraz mowią ktorzy sie boią PANA: że ná wieki miłośierdźie iego.

5 Bedac w vćisku wzywałem Páná: y wysłuchał mie ⌜Pan⌝ ná przestrzeństwie. ⌜G.

Zyd: 13. 6 6 PAN iest ⌜pomocnikiem⌝ moim: nie bede sie bał żeby mi co vczynił człowiek. ⌜H.

7 PAN pomocnikiem moim: á ia ⌝vyrze pomstę z nieprzyiaćioł moich. ⌝ábo wzgárdzę nieprzyiaćioły moie.

8 Lepiey iest vfáć w PANV, niżli vfáć w człowieku.

B 9 Lepiey iest mieć nádźieie w PANV, niżli mieć nádźieie w kśiążetách.

10 Wszyscy narodowie obtoczyli mie byli: ále w imie PANSKIE pomśćiłem sie nád nimi.

a 11 Obstąpiwszy ogárneli mie byli: ále ⌜w imie PANSKIE pomśćiłem sie nád nimi. ⌜zá pomocą Pánską.

12 Obstąpili mie byli iáko pszczoły / y ⌝rospalili sie⌝ iáko ogień w ćierzniu: ále w imie PANSKIE pomśćiłem sie nád nimi. ⌝zgáśli. H.

13 Byłem potrącony y pochylony / ábym vpadł: ále mie PAN wspomogł.

2. Mo: 15. 2. 14 PAN iest mocą moią / y ⌝chwałą⌝ moią: y sstał mi sie zbáwieniem. ⌝pieśnią. H.

15 C Głos wesela y ⌜zbáwienia iest w przybytkách ludźi spráwiedliwych. ⌜dźiek czynienia zá zbáwienie.

b 16 Práwicá PANSKA dokazáłá męstwá: práwicá

*wyſoka. H.	PANSKA wywyższyłá mie; práwicá PANSKA dokazałá meſtwá.		
	Nie vmre/ále bede żył: y bede opowiádał ſpráwy Páńſkie.	17	
*znácznym karánim.	*Karzac karał mie Pan: ále mie nie zdał ná śmierć.	18	
	Otworzćie mi brany ſpráwiedliwośći/ przez ktore wſzedſzy bede Páná chwalił: ? táć iest brana PANSKA, ſpráwiedliwi przez nie beda chodźić.	19 20	
	Bede ćie chwalił/ żeś mie wyſłuchał: y ſtałeś ſie zbáwieniem moim.	21	
Głos ludu.	Kámień/ ktory odrzućili buduiácy; ten ſie ſtał głową węgłá.	22	c
	Od PANA ć ſie to ſtáło: á ieſt dźiwno w oczách náſzych.	23	D
	Tenći ieſt dźień/ ktory vczynił PAN: ráduymyż ſie y weſelmy ſie weń.	24	
*H. G.	O PANIE zbaw *mie' proſze: o PANIE zdarz proſze:	25	
	? błogoſłáwiony ktory przychodźi w imie PANSKIE.	26	
Głos kápłáński	Błogoſłáwimy wam z domu PANSKIEGO: ? PAN Bog oświećił nas.	27	d
	Obchodźćie świeto z geſtym máiem/ áż do rogu ołtarzá.		e f
Głos krolewski	Bog moiéś ty/ y chwalić ćie bede: Bog moiéś ty: á przeto ćie wywyższáć bede.	28	
*H.	*Bede ćie chwalił iżeś mie wyſłuchał: y ſtałeś mi ſie zbáwićielem*.		
	Chwalćie PANA bo dobry ieſt: bo ná wieki ieſt miłośierdźie iego.		

	Ale w imie Pánskie.) Trzykroć te ſłowá powtarza/ iż ſpráwy Troyce náświetſzey ſą nierozdzielne/ y pośpolu ſazáwſze.	11	a
Troycá. S.	Práwicá twoiá.) A te ſłowá trzykroć powtorzone/ wyrażáią táiemnice Troyce przenáświetſzey. Jákoby rzekł: Moc Bogá Oycá/ moc Bogá Synáy moc Duchá S.	16	b
Proroctwo o P. Chriſtuśie.	Kámień ktory odrzućili.) Proroctwo o Chriſtuśie vmęczonym/	22	c

y głową

y głowa kośćiołá po zmartwychwstániu vczynionym.

d 25 Zbaw mie.) Tego słowá/Mie/áni w Zydowskim/áni w Græckim Psálterzu nie máß.

e 25 O Pánie zbaw proße.) הושיעה נא Hosianna, á contracté Hosanna. Toć iest witánie ludu w Ewángeliey / y prośbá zá zdrowie krolá Messiaßá. Hosanna Synowi Dawidowemu/to iest: Zbaw proße Syná Dawidowego / Błogosłáwiony ktory przychodzi w imie Páńskie/Hosanna ná wysokośći: To iest/Zbaw go proße Pánie/ty ktoryś iest ná wysokośći/ktoryś iest w niebieśiech.

Matt: 21. 9.

Hosánná.

f 27 Obchodźćie świeto z gęstym máiem.) To iest/z zielonymi roßczkámi iáko w świeto Namiotow/przystroyćie miásto y kośćioł. Co sie wypełniło w przyiáchániu Páná Christusowym ná oślicy do miástá Hierusálem/kiedy noßac roßczki oliwne y pálmowe śpiewáli też słowá: Hosanna, Błogosłáwiony ktory przychodzi w imie Pánskie. Teraz z Zydowskiego ták to wykłádáia: Vwiażćie swieto(to iest ofiáre ná świeto)powrozámi/áż do rogow ołtarzá.

Matt: 21. 8.

Swietá z máiem ábo z roßczkámi.

PSALM CXVIII.

v Zydow CXIX.

Beati immaculati in via.

Wysławia zakon / słowo / y przykazánie Páńskie (ktore w káżdym wierßu rozmáićie názywa/ zakonem/ świádectwy/mándatámi/vstáwámi/ábo státutámi/ spráwiedliwośćia/ vspráwiedliwieniem/sądámi/ droga/ śćießka/ wyrokámi/wymowámi/ mowa/ słowem/ y prawda) pokázuiac/ że sie w nich dziwnie kocha: przetoż prośi/ áby zá łáska iego tenże zakon dobrze mogł zrozumieć y záchowáć/ á zátym być vspráwiedliwiony y zbáwiony. Ten Psalm według obiecádłá Zydowskiego ná dwádzieśćiá y ná dwie cząstce iest rozdzielony / z ktorych káżdá ma w sobie ośm wierßow/od iedney litery poczynáiacych.

1 Alleluia.

ℵ ʼAleph.

a A Błogosłáwieni są ʼniepokaláni w drodze': ktorzy chodza w zakonie PANSKIM.

2 Błogosłáwieni / ktorzy ʼsie pilno pytáia o świádectwách' iego: á ßukáia go ze wßytkie° sercá.

3 ʼBo ktorzy źle czynia/ći nie chodza drogámi iego'.

ʼTo iest, Náuká ʼdoskonáli w ni nieyßym żywoćie.

ʼstrzega świádectw. H.

ʼBo nie czynia źle, ći ktorzy chodza drogámi iego. H.

Tyś roskazał / áby przykazánia twego strzeżono z pilnośćią. 4

Day Boże áby sie ták spráwiły drogi moie / ábych strzegł vspráwiedliwienia twoich. 5 b

Tedy sie nie záwstydze / gdy sie bede oglądał ná wszytkie roskazánia twoie. 6

Bede ćie wysławiał w prostośći sercá: przeto żem sie náuczył sądow 'spráwiedliwośći twoiey'. 7

Bede strzegł 'spráwiedliwośći' twoich: nie opuszczayże mie do końcá. 8

'spráwiedliwych twoich. Hebr.
'vstaw. H. y ták potym wszedy.
'To iest, Dom.

ב 'Beth.

Czymże popráwi młody człowiek 'drogi swoiey? iedno gdy záchowa słowá twoie. 9 B

Ze wszystkiego sercá mego szukałem ćiebie: 'nie odpadzayże mie' od mándatow twoich. 10

W sercu moim skryłem słowá twoie: ábych nie grzeszył przećiw tobie. 11

Błogosłáwionyś ty iest PANIE: náucz mie spráwiedliwośći twoich. 12

Wárgámi moimi opowiádałem wszytkie sądy vst twoich. 13

Kochałem sie w drodze świádectw twoich / iáko we wszytkich bogáctwách. 14

Bede sie ćwiczył w roskazániach twoich: y przypátrze sie drogam twoim. 15

'Bede rozmyślał w spráwiedliwośćiách twoich': á nie zápomnie słow twoich. 16

'obyczáiow swoich.
'nie day mi zábłądzić. H.
'Bede sie kochał w vstáwách twoich. H.

ג 'Gimel.

Vczyń dobrze słudze twemu / 'ożyw mie': á bede strzegł słow twoich. 17 C

Odsłoń oczy moie: á przypátrze sie dźiwom zakonu twego. 18 c

Jestem ia gośćiem ná ziemi: nie kryi przedemną mándatow twoich. 19

'To iest, Zupełność.
'ábych żył. H.

20 Prágnełá duszá moiá / żądáiąc 'spráwiedliwośći' twoich / ná káżdy czás. — 'sądow. G.

21 Zgromiłeś pyszne: przeklęći są ktorzy odstępuią od mándatow twoich.

22 Oddal odemnie pohańbienie y wzgárdę: bom 'się bádał o świádectwách twoich'. — 'strzegł świádectw twoich. H.

23 Też y kśiążętá śiadáły / y przećiwko mnie mowiły: ále sługá twoy ćwiczył się w spráwiedliwośćiách twoich.

24 Bo y świádectwá twoie są 'rozmyślánie' moie: y 'spráwiedliwośći twoie są' rádą moią. — 'roskoszy, ábo kochánie. H. ' H.

ד 'Daleth. — 'To iest, Tablic.

25 D Przylnełá 'do ziemie' duszá moiá: ożyw mię według słowá twego. — 'do prochu. H.

26 Drogi moie rospowiádałemći / á wysłuchałeś mię: náucz mię spráwiedliwośći twoich.

27 Náucz mię drogi 'spráwiedliwośći' twoich: á 'będę się ćwiczył' w cudách twoich. — 'mándatow. H. 'będę rozmyślał. H.

28 'Drzymáłá' duszá moiá od tesknice: pośil mię 'w słowiech twoich'. — 'Rospłynełá się. H.

29 Drogę niepráwośći oddal odemnie: 'á w zakonie twoim zmiłuy się nádemną'. — 'według słowá twego. H.

30 Obrałem drogę prawdy: nie zápomniałem sądow twoich. — 'á zakon twoy dáruy mi. H.

31 Przystałem do sądow twoich PANIE: nie záwstydzayże mię.

32 'Bieżałem' drogą mándatow twoich / 'gdyś rozszerzył' serce moie. — 'Pobieżę. H. 'gdy rozszerzysz. H.

ה 'He. — 'To iest, Tá.

33 E Náucz mię PANIE drogi spráwiedliwośći twoich: á będę iey 'szukał' záwsze. — 'strzegł. H.

34 Day mi zrozumienie / á będę się bádał zakonu twego: y będę go strzegł ze wszytkiego sercá mego.

Prowadź mie ścieżką mándatow twoich: bom ią vlubił sobie. 35

Náktoń serce moie ku świádectwom twoim: á nie ku łákomstwu. 36

Odwroć oczy moie áby nie pátrzały ná próżność: ożyw mię w drodze twoiey. 37

'ábych się bał' ciebie. H. Potwirdź słudze twemu wyrok twoy/ 'w boiáźni twoiey'. 38

'dobre. H. Oddal pohańbienie moie/ktoregom się obawiał: ábowiem sądy twoie 'vćieszne'. 39

Otom pożądał mándatow twoich: ożywże mię w spráwiedliwości twoiey. 40

'To iest, y. ¶ 'Vau.

NIech ná mię przyidzie/ PANIE, miłośierdzie twoie: á zbáwienie twoie według wyroku twe°. 41 F

I odpowiem tym ktorzy mi vragáią słowo: iżem vfał w słowiech twoich. 42

'w obietnicách. A nie odeymuy nigdy z vst moich słowá prawdy: gdyżem ia bárzo vfał 'w sądźiech' twoich. 43

I bede strzegł zakonu twego záwżdy: wiecznie y ná wieki. 44

'ábo, bede chodźił. H. I 'chodźiłem' ná przestrzeństwie: iżem pilnie ßukał przykazánia twego. 45

bede mowił: á nie záwstydze się H. I 'mowiłem' o świádectwách twoich przed krolmi: 'á nie wstydźiłem się'. 46

bede się kochał. *bárzo. G. I 'rozmyślałem' w przykazániách twoich/ktorem *vmiłował. 47

bede ściągał. H I 'ściągałem' ręce swe ku mándatom twoim/ktorem vmiłował: y 'ćwiczyłem się' w spráwiedliwościách twoich. 48

bede się ćwiczył H. ¶ 'Zain.

'To iest, Tá. 'ná obietnice, Abo spełni słowo swoie. PAmiętay 'ná słowo twoie' słudze twemu/ w ktorym mię mi nádźieię vczynił. 49

50 [a]Toć mie cieszyło w vtrapieniu moim: bo wyrok twoy ożywił mie.

51 Pyszni bárzo [b]niesprawiedliwie czynili *przeciwko mnie*: wszákżem ia nie odstąpił od zakonu twego.

52 Pámietałem PANIE ná sądy twoie *ktore są* od wieku: y vcieszyłem sie.

53 [c]Mdłość mie zeymowálá / dla grzeszników opuszczáiących zakon twoy.

54 [d]Pieśniámi były mi vstáwy twoie / ná mieyscu pielgrzymowánia mego.

55 Pámietałem w nocy ná imie twoie PANIE: y strzegłem zakonu twego.

56 To mi sie *dla tego* stáło: iżem pilnie szukał [e]sprawiedliwości twoich.

ת Heth.

57 H PANIE tyś iest [f]dział moy / obiecałem strzedz zakonu twego.

58 Modlilem sie tobie ze wszytkiego sercá mego: zmiłuy sie nádemną według obietnice twoiey.

59 Rozmyślałem drogi [g]moie: á obracałem nogi moie ku świádectwom twoim.

60 [h]Jestem gotow / á nie frásuie sie: ábych strzegł mándatow twoich.

61 [i]Powrozy grzeszników vplotły mie: wszákżem nie przepomniał zakonu twego.

62 Wstawałem o pułnocy / ábych cie wysławiał z sądow [k]sprawiedliwości twoiey.

63 [l]Vczestnikiem ia iestem wszytkich ktorzy sie boią ciebie; y strzegą przykazánia twego.

64 Miłosierdzia twego Pánie pełná iest ziemiá: náucz że mie sprawiedliwości twoich.

ט [m]Teth.

65 I Vczyniłeś łáskę z sługą twoim PANIE: według

[a] To słowo, tá obietnicá.
[b] sie śmiali ze mnie. H.
[c] Omdlewałem nád grzeszniká-mi.
[d] Spiewałem sobie.
[e] przykazánia twego. H.
[f] To iest, Zywot
[g] część dziedziczna moiá.
[h] twoie. G.
[i] Spieszyłem sie, á nie omieszkałem strzedz. H. Hier.
[k] Abo, Hufce złośnikow złupiły mie. H.
[l] sprawiedliwych twoich Hebr.
[m] ábo, Towárzyszem. H.
[n] To iest, Dobre.

słowá twoiego.

G. Náucz mię dobroći/ y kárnośći/ y vmieietnośći: bom vwierzył mándatom twoim. 66

ále teráz. H. Pierwey niżlim był vniżon/ wykroczyłem był: dla tego strzegłem wyroku twego. 67

y dobrotliwy. H. Dobryżeś ty: á według dobrotliwośći twey náucz mię spráwiedliwośći twoiey. 68

Nápletli przećiwko mnie kłamstwá pyßni. H. Rozmnożyłá się nádemną niepráwość pyßnych: wßákże ia ze wßytkiego sercá będę się bádał mándatow twoich. 69

będę strzegł. H. Otyło iáko łoiem. H. Zśiádło się iáko mleko serce ich: álem ia rozmyślał w zakonie twoim. 70

kochał się. H. Dobrze to ná mię/ iżeś mię vniżył: ábych się náuczył spráwiedliwośći twoich. 71

iżem. był vtrapiony. H. Lepßy mi iest zakon vst twoich/ niżli tyśiące złotá y śrebrá. 72

To iest, Początek. Iod.

ábo vlepiły. Duße stworzyły, á ćiáło vlepiły iáko glinę. Ręce twoie vczyniły mię/ y stworzyły mię: day mi rozum/ á náuczę się mándatow twoich. 73 K

w obietnicách twoich. Ktorzy się ćiebie boią vyrzą mię/ á rozweselą się: iżem ia bárzo vfał w słowie twoim. 74

Poznałem PANIE że są spráwiedliwe sądy twoie: áżeś mię słußnie vniżył. 75

obietnice twoiey. Niechay będźie zemną miłośierdźie twoie áby mię ćießyło: według wyroku twego słudze twemu. 76

kochánie. H. Niechay ná mię przyidą litośći twoie/ á będę żył: bo zakon twoy iest rozmyślánie moie. 77

Niechay będą záwstydzeni hárdźi/ bo mi niesłußnie złość wyrządzáli: á ia lepák będę się ćwiczył w mándatách twoich. 78

Niech się obrocą do mnie ktorzy się boią ćiebie: y ktorzy znáią świádectwá twoie. 79

doskonáłe w vstáwách. H. Niech będźie serce moie niepokaláne w spráwiedliwośćiách twoich: ábyś się nie záwstydźił. 80

כ 'Caph.

81 L Y Stáłá duszá moiá prágnąc zbáwienia twego: y vfałem bárzo 'w słowie twoim.

82 Vstáły oczy moie czekáiąc obietnice twoiey: y mowiąc; Kiedyż mię poćieszysz?

83 Bom się sstał iáko 'łagiew skorzána 'ná mroźie': nie zápomniałem spráwiedliwośći twoich.

84 'Wieleż ieszcze iest dni sługi twego'? kiedyż mi vczyniß spráwiedliwość z przećiwniki memi?

85 'Powiádálić mi złośnicy báśni: ále nie iáko twoy zakon'.

86 Wszytkie przykazánia twoie szczera prawdá: prześládowáli mię niespráwiedliwie/rátuyże mię.

87 Bez máłá mię nie dokończyli ná źiemi: wszákżem ia nie opuszczał mándatow twoich.

88 Według miłośierdźia twego ożyw mię: á będę strzegł świádectw vst twoich.

ל 'Lamed.

89 M Ná wieki PANIE, słowo twoie trwa ná niebie.

90 Przez wszytkie rodzáie prawdá twoiá: vgruntowałeś źiemię/ták że stoi.

91 Zrządzeniem twoim dni trwáią: ábowiem tobie wszystko służy.

92 By zakon twoy nie był 'rozmyślániem' moim: tedybych był zginął w vniżeniu swoim.

93 Ná wieki nie przepomnię 'spráwiedliwośći twoich: boś mię przez nie ożywił.

94 Twoyćiem ia/zbawże mię: boćiem szukał spráwiedliwośći twoich.

95 Ná mię czekáli złośnicy áby mię zátráćili: á iam vważał świádetwá twoie.

96 Káżdey rzeczy by nadoskonálszey widźiałem koniec: ále bárzo szerokie iest przykazánie twoie.

'To iest, Dłoń.

'w obietnicy twoiey.

'ktora się stępuie y kurczy od mrozu.

'ábo w dymie. H

'Długoß ieszcze w tey nędzy będę?

'Pokopáli mi hárdzi doły, nie według zakonu twego. H.

'To iest, Náuká

'kochánim. H.

'przykazánia twego. H.

*To iest, Z nich H.	**Ṁ** *Mem.*	
	O Jákom śię rozmiłował zakonu twego *Pánie*! ná káżdy dźień iest rozmyślániem moim.	97 N
*ábo, zemną.	Nád nieprzyiaćioły moie mędrszymeś mię vczynił w przykazániu twoim: bo wiecznie iest *przedemną.	98
	Nád wszytkie vczyćiele moie zrozumiałem: bo świádectwá twoie są rozmyślánie moie.	99
	Nád stárce byłem rozumnieyszy: iżem śię dowiádował mándatow twoich.	100
	Od wszelákiey złey drogi hámowałem nogi moie: ábych strzegł słow twoich.	101
*náuczył. H.	Nie odstępowałem od sądow twoich: boś ty mnie *zakon vstáwił*.	102
	O iáko wdźięczne vstam moim słowá twoie! słodsze nád miod są vstam moim.	103
	Z przykazánia twego zrozumiałem: przetożem miał w nienawiśći wszelką drogę niepráwośći.	104
*To iest, wieczne. *zakon twoy. G.	**Ỉ** *Nun.*	
	POchodnia nogam moim *iest* *słowo twoie*/ y świátłość śćieszkam moim.	105 O
	Przyśiągłem/ y postánowiłem strzedz sądow spráwiedliwośći twoiey.	106
	Jestem zewszad vniżony PANIE: ożywże mię według słowá twego.	107
*ábo y ofiáry.	Dobrowolne *śluby* vst moich przyimi wdźięcznie PANIE: á náucz mię sądow twoich.	108
*To iest, w niebespieczenstwie. Hebr. w Græckim iest, w rękách twoich: ále źle. Hier.	Duszá moiá iest záwżdy *w rękách moich*: á iam przećię nie zápomniał zakonu twego.	109
	Zástáwiáli grzesznicy śidło ná mię: á iam przećię nie zábłądźił od mándatow twoich.	110
	Wźiąłem zá dźiedźictwo świádectwá twoie ná wieki: bo są rádośćią sercá mego.	111

112 Nákłoniłem sercá swego / ábych czynił spráwiedliwośći twoie ná wieki dla odpłáty.

g

ס 'Samech.

113 P Złośniki miałem w nienawiśći: á rozmiłowałem sie zakonu twego.

114 Tyś iest pomocnik y obrońcá moy: á iam bárzo vfał w słowie twoim.

115 Odstąpćie odemnie złośnicy: á 'bede sie wywiádował' mándatow Bogá mego.

116 'Przyimi mie według wyroku twego' / 'á niechay żywie': á nie záwstydzay mie 'w oczekiwániu moim'.

117 Wspomoż mie á zbáwion bede: y 'bede rozmyślał w spráwiedliwośćiách' twoich záwżdy.

118 'Wzgárdźiłeś' wszytkie odstepuiace 'od sadow' twoich: 'bo niepráwa iest myśl ich'.

119 'Poczytałem zá przestepce' wszytkie grzeszniki źiemie: przetożem vmiłował świádectwá twoie.

120 'Przebiy iáko gozdźmi boiáźnia twoia' ćiáło moie: bom sie bał sadow twoich.

y 'Ain.

121 Q Czyniłem sad y spráwiedliwość: nie day mie potwarcom moim.

122 'Przyimi sługe twego' ku dobremu: niech mie nie potwarzáia hárdźi.

123 Oczy moie vstáły prágnac zbáwienia twego: y wyrokow spráwiedliwośći twoiey.

124 Vczyń z sługa twym według miłośierdźia twego: á náucz mie spráwiedliwośći twoich.

125 Sługáćiem ia twoy: day mi rozumienie/ábych vmiał świádectwá twoie.

126 Czásći' czynić 'PANIE': rozmiotálić zakon twoy.

127 Przetożem vmiłował mándaty twoie/nád złoto y nád drogie kámienie.

'To iest, w spomożenie.
'bede strzegł. H.
'Potwirdz mie według słowá twego. H.
'á ożyw mie. G.
'w nádzieiey moiey. H.
'bede sie kochał w vstáwách. H.
'Podeptałeś. H.
'od vstaw. H.
'bo kłamliwa iest chytrośćich. H.
'Iáko zużel odrzućiłeś. H.
'Drżáło od boiáźni twey. H.
'To iest, zrzodło ábo oko.
'Słodkim sie sstan słudze twemu. H.
'złe pokáráć.
'Pánu. H. G.

wszystkie mándaty twe miałem zá práwe. H.	Dla tegoż *według wszytkich mándatow twoich spráwowałem się: á wszelką drogę niepráwą miałem w nienawiśći.	128
To iest, Vstá.	פ Phe.	
strzegłá ich. H.	Dziwne są świádectwá twoie: przetoż *się ich wywiádowáłá dusza moiá.	129 R
prostaczkom pokornym.	Wykład słow twoich oświeca: y dáie wyrozumienie *málutkim.	130
	Otworzyłem vstá moie/y wzdychałem: iżem prágnął przykazánia twego.	131
	Weyrzyß ná mię/ á zmiłuy się nádemną: według zwyczáiu *twego przećiwko tym* ktorzy miłuią imię twoie.	132
	Postępki moie prostuy według słowá twe°: á niech nádemną żadna niespráwiedliwość nie pánuie.	133
	Wykup mię od potwarzy człowieczey: á będę strzegł mándatow twoich.	134
	Oblicze twe rozświeć nád sługą twoim: á náucz mię spráwiedliwośći twoich.	135
iżem nie strzegł G.	Strumienie łez wypuśćiły oczy moie: *iż nie strzegły zakonu twego.	136
To iest, Spráwiedliwość.	צ Tsade.	
	Spráwiedliwyś ty iest PANIE: y sąd twoy *iest* práwy.	137 S
H. G.	Przykazałeś *strzedz* spráwiedliwośći świádectw twoich/y prawdy *twoiey bárzo pilnie.	138
ábo żal moy. wysechłem od żalu.	Wysuszyłá mię *zapálczywość moiá: iż zápomnieli słow twoich nieprzyiaćiele moi.	139
Ogniem wyczyśćione.	*Ogniste iest bárzo słowo twoie: á sługá twoy rozmiłował się go.	140
przykazań. H.	Málutkim ia iest/y wzgárdzony: wszákżem nie zápomniał spráwiedliwośći twoich.	141
	Spráwiedliwość twoiá/ *iest* spráwiedliwość wieczna: á zakon twoy prawdá.	142

143 Vciſk y vtrapienie ogárnely mie: ále mándaty twoie ſą 'rozmyſlánim' moim. 'kochanim. H.

144 Spráwiedliwe ſą świádectwá twoie ná wieki: day mi rozum á żyć bede.

ק 'Koph.

'To ieſt, wezwánie.

145 T Wołałem ze wßytkiego ſercá mego / wyſłuchay mie PANIE: 'bede ſie dowiádował ſpráwiedliwośći twoich'. 'bede ſtrzegł vſtaw twoich. H.

146 Wołałem k tobie / zbaw mie: ábych ſtrzegł mándatow twoich.

147 Vprzedzałem 'bárzo ráno' y wołałem: iżem bárzo vfał 'w ſłowiech twoich. 'świtánie. H. 'w obietnicách. H. G.

148 Vprzedzáły oczy moie 'do ciebie' 'przed świtánim': ábych rozmyślał ſłowá twoie. 'ſtraże. H.

149 Vſłyß głos moy PANIE, według miłośierdźia twego: 'á' według ſądu twego ożywiay mie. 'H. G.

150 Przybliżyli ſie prześládownicy moi ku mespráwośći: á oddalili ſie od zakonu twego.

151 Bliſkoś ty ieſt PANIE: á wßytkie 'drogi twoie práwdá. 'przykazánia. H.

152 Z dawnám poznał świádectwá twoie: że ná wieki vgruntowałeś ie.

ר 'Reſz.

'To ieſt, Głowá. 'vtrápienie. H.

153 V Obácz 'vniżenie' moie / á wyrwi mie: bociem nie zápomniał zakonu twego.

154 Oſądź 'ſąd moy' / á odkup mie: dla ſłowá twego ożyw mie. 'ſpráwe moie. H. Broń práwá mego.

155 Dáleko ieſt od grzeßników zbáwienie: bo ſpráwiedliwośći twoich nie ßukáli.

156 Litośći twoie ſą mnogie PANIE: ożyważe mie według ſądu twego.

157 Wieleć ieſt tych ktorzy mie prześláduią / y frásuią: á ia przecie nie vchyliłem ſie od świádectw twoich.

Widźia-

od żalu.	Widźiałem przestępce á *schnąłem: że nie strzegli wyrokow twoich.	158
	Obácz żem vmiłował mándaty twoie PANIE: á ożyw mię według miłośierdźia twego.	159
ábo summá.	*Początek* słow twoich *iest* prawdá: wiekuiste są wszytkie sądy spráwiedliwośći twoiey.	160
To iest, Zab.	ש *Szin.	
	KSiążętá prześládowáły mię niewinnie: ále słow twoich bało się serce moie.	161 X
	Ták się ia będę weselił w wyrokách twoich: iáko ten ktory nálazł korzyśći wielkie.	162
kłamstwá. H.	Nienawidźiałem *niepráwośći* / y brzydźiłem się ią: áłem zakon twoy vmiłował.	163
spráwiedliwych twoich. Hebr.	Siedmkroć przez dźień chwałem tobie dawał/dla sądow *spráwiedliwośći twoiey*.	164
	Pokoy wielki *iest* tym ktorzy zakon twoy miłuią: á nie máią *żadnego* obráżenia.	165
	Oczekawałem zbáwienia twego PANIE: á mándatym twoie vmiłował.	166
	Strzegłá duszá moiá świádectw twoich: á miłowáłá ie bárzo.	167
są tobie iáwne. Hebráism.	Chowałem mándaty twoie/y świádectwá twoie: bo wszytkie drogi moie *są przed tobą*.	168
To iest, Znák.	ת *Thau.	
wołánie moie. H.	NIechay przyidźie / PANIE, przed ćię *prośbá moiá*: według słowá twego day mi zrozumienie.	169 Y
	Niechay modlitwá moiá wnidźie przed oblicznośc twoie: wyrwi mię według obietnice twoiey.	170
	Będą wysłáwiáć vstá moie chwałę: gdy mię náuczysz spráwiedliwośći twoich.	171
	Będźie opowiádał iezyk moy wyroki twoie: bo wszytkie mándaty twoie *szczera* práwość.	172

Niech be-

173 Niech bedźie reká twoiá ku zbáwieniu memu: bom ia obrał mándaty twoie.

174 Prágnąłem zbáwienia twego PANIE: á zakon twoy ieſt 'rozmyſlánie' moie. 'kochánie. H.

175 Bedźie żyć duſzá moiá/y bedźie cie chwalić: á ſądy twe pomágáć mi beda.

176 Błądziłem iáko owcá ſtrácona: 'ſzukay ſługi' twego/bom nie zápomniał przykázánia twego. 'znaydzi ſługę.

a 1 Błogoſławieni ſą niepokaláni.) Te pierwſze oſm wierſzow poczynáia ſie od litery Aleph: y tákże drugie od drugich liter porządkiem Zydowſkiego obiecádłá: ktore Hieronim ś. ták wykłáda: I. Aleph, Beth, Gimel, Daleth, Náuká domu/zupełność tablic. Iż náuká koſćiołá/ ktory ieſt dom Boży/náyduie ſie w bożkich kśiąg zupełności. II. He, Vau, Zain, Heth. Iſta & hæc vita. Ten á ten żywot. Bo ktoryż inßy może być żywot/ bez vmieiętności piſmá ś przez ktore y ſam Chriſtus bywa poznan/ktory ieſt żywot wierzących. III. Teth, Iod, Dobry początek. Bo choćbyſmy teraz vmieli wßytko co nápiſano; wßákże po cześći znamy/ y po cześći prorokuiemy/y teraz przez zwierćiádło y pod zaſłoną widzimy. Lecz gdy záſłużymy być z Chriſtuſem/y bedźiemy ániołom podobni/tedy kśiąg náuká vſtánie: á tedy vyrzymy twarzą w twarz. Dobry początek táki ieſt. IIII. Caph, Lamed. Reká náuki/ábo ſercá. Rece obieráią ſie w vczynku/á ſerce y náuká/w rozumieniu. Bo nic czynić nie możemy/áż ſie pierwey co czynić mamy/náuczymy. V. Mem, Nun, Samech, Z nich wieczna pomoc. To ieſt z piſmá ś. wieczney pomocy doſtáiemy. VI. Ain, Phe, Zade, Źrzodło ábo oko ieſt ſprawiedliwości. Wedle tego coſmy w czwartey liczbie wyłożyli. VII. Coph, Res, Szin, Thau. Wezwánie głowy/zebow znáki. Przez zeby głos znákomity bywa wypuszczány: á w tych znákách do głowy wßech rzeczy/ktora ieſt Pan Chriſtus przychodzimy/przez ktorego y wiecznego krolestwá doſtępuiemy. *wykład obiecádłá Zydowſkiego z Hieronymá S.*

Hieron: epiſt: ad Paulum Vrbicá.

b 5 Vſprawiedliwienia twoich.) Przykázánia Páńſkie ſprawiedliwośći ábo vſprawiedliwieniámi/ τὰ δικαιώματα, zowie: iż vſprawiedliwiáią te ktorzy ie chowáią. Acz w Zydowſkim miáſto tego ſłowá/wßedy ſłoi חקים Hukkim, ábo חקות Hukkoth, co znáczy ſtátuty ábo vſtáwy. Przykázánia Páńſkie vſprawiedliwiáią.

Iak: 2. 24.

c 18 Odsłon oczy moie.) Obácz/iż do zrozumienia táiemnic piſmá ś. trzebá łáſki y pomocy Bożey. 2. Piotr: 1. 19. y 3. 16

Záwße.) Abo do końcá / ábo dla odpłáty / iáko wykłáda Aben Ezrá. Bo toż tu iest słowo עקב hekeb, ktore niżey ỳ. 112. propter retributionem: dla odpłáty. 33 d

Pismo S. bez pomocy Pánskiey zrozumiáne być nie może.

Day mi zrozumienie.) Z tego mieyscá mamy / że pismo ś. iest trudne / á iż ie nie łádá kto zrozumieć y wykłádać może. Bo ieśli ták wielki Prorok wyznawa / że go bez pomocy Páńskiey / y bez Duchá ś. oświecenia / wyrozumieć nie mogł: iákaż pychá iest dzisieyszych hæretykow / ktorzy sobie rozumienie pismá ś. hárdzie przywłaszczáć śmieią; gdyż ánі wiáry prawdziwey / ánі Duchá Bożego nie máią? Hieron: in epist: ad Paulinum. 34 e

Słowo Pánskie iest iákoświecá, lubo pochodnia.

Pochodnia nogom moim.) Acz to właśnie Prorok o przykazániach Páńskich mowi / ktore człowieká dziwnie oświecáia / vkázuiąc mu prosta droge do niebá: wszákże y o wszytkim słowie Bożym y o pismie ś. rzec się może / iż są pochodnia y świátłością; nie żeby łácne y nie trudne były; ále iż kiedy ie kto zrozumie / tedy rozum iego oświecáia. 105 f

Dla zapłáty wieczney możem do brze czynić.

Ná wieki, dla odpłáty.) Abo dla wieczney odpłáty / iáko Hieronim ś. przełożył / y Rábbinowie niektorzy Zydowscy wykłádáią: dáleko lepiey niż ći nowi: Ná wieki áż do końcá. Bo rzekłby ná wieki / prozno się przydawa áż do końcá. Y słowo Zydowskie עקב Hekeb, ácz właśnie znáczy koniec; ále też znáczy zapłátę / iż zapłátá iest końcem roboty: Jáko ná tym mieyscu / y ná onym: W strzeżeniu przykazánia twe° iest zapłátá wielká. עקב רב Hekeb rab. 112 g Psal: 18. 12.

Siedm czásow do modlitwy ná znáczonych.

Siedmkroć przez dzień chwałem tobie dawał.) Jáko w stárym zakonie / ták y w nowym od czásow Apostolskich / pewne czásy do modlitwy są náznáczone: á osobliwie siedm czásow ábo godzin: Jutrznia / Primá / Tercia / Sextá / Noná / Nieszpor y Kompletá. Ták y Dawid siedmkroć się ná dzień modlił. Wstawał ná modlitwę o pulnocy / y o świtániu / modlił się ráno / w wieczor y w południe. Ták Hieronim ś. o klásztorách pánieńskich pisząc / ktore Paulá ś. bylá fundowálá / świádczy; że w nich pánny zakonne poránu / godziny szostey / dziewiątey / w wieczor / y o pulnocy porządnie Psálterz śpiewały. 164 h Psa: 118. 62. Psa: 54. 18. Epi: 27. cap: 10.

PSALM CXIX.

V Zydow CXX.

Ad Dominum cùm tribularer clamaui.

Prosi kościoł Boży / áby od złorzeczących / y od Cedárenow (to iest od Máhometanow / ktorzy pośli od Cedárá syná Jsmáelowe-

go) mie-

go) miedzy ktoremi mieszka/ był wybáwiony. Jest pieśń prorokuiaca / iáko y te drugie czternaście zá nia idace / ktore zowia Stopniow ábo Wschodow/ ábo ráczey Wstepowánia: Iż sa modlitwy y pociechy o wstepowániu do Jerusálem/ to iest/ o wybáwieniu z niewoley y z wiezienia.

a 1 Pieśń stopniow/ ábo wstepowánia.

A WOłałem do PANA, gdym był vtrapiony: y wysłuchał mie.

2 PANIE wyzwol dusze moie od vst 'nieprawych': y od iezyká zdrádliwego. 'kłamliwych. H.

3 Coż masz zá pożytek / ábo coć przybedźie z iezyká zdrádliwego?

b 4 Strzały mocárzowe ostre/ z weglem pustoszacym.

5 Achći mnie / że sie wywołánie moie przedłużyło:

B mieszkałem 'z obywátelmi Cedárskimi': ⁊ długo tam 'w namieciech z Cedáreny. H.G.

6 przebywáłá duszá moiá.

7 Z tymi ktorzy nienawidza pokoiu / ⁊ pokoiem záchowáł: á gdym mowił z nimi / prześládowáli mie 'bez przyczyny'. ⁊ H.

---

a 1 *Pieśń stopniow ábo wstepowánia.*) Przecz ten Psalm y inne pietnaście zá nim idace ten tytuł máia/ nie mász nic pewnego. Jedni mowia/ iż ták sa názwáne/ od wstepowánia y podnoszenia głosu/ iż bárzo wysoko miáły być śpiewáne. Drudzy prze to/ iż były śpiewáne ná pietnaście stopniách kościelnych. Trzeći nieco grzeczniey / od wstepowánia y wracánia sie z niewoley y wygnánia. Bo te wszytkie Psálmy sa modlitwy y pociechy o wstepowániu ábo y o wybáwieniu z niewoley ludu Zydowskiego. Nászy dla tego powiádáia być názwáne pieśni stopniow ábo wstepowánia/ iż sa iáko stopnie ktorymi do Bogá wstepuiemy. Z ktorych pierwszy iest vtrapienie. Wtory/ Wzgladánie do Bogá. III. Wesele z społecznośći. IIII. Wzywánie. V. Dziek czynienie. VI. Vfność. VII. Cirpliwość/ y oczekiwánie Bozkiego wybáwienia. VIII. Láská Boża. IX. Boiazń Páńska. X. Meczennictwo. XI. Grzechow wyrzeczenie. XII. Pokorá. XIII. Prágnienie przyszćia Christusowego. XIIII. Zgodá y miłość. XV. Vstáwiczne błogosłáwienie Bogá. *Pieśni stopniow ábo wstepowánia przecz ták názwáne.* *Stopnie do niebá.*

b 4 *Strzały mocarzowe.*) Dwoiáko to mieysce rozumieia. Abo/ Ktory iezyk iest iáko strzały ostry. Abo/ zapłátá twoiá beda strzały ostre *Carbones desolatorij*

ły ostre y węgle ogniste: ábo iáko w Żydowskim stoi/ Węgle iáłowcowe: ktore powiádáią że iest nagorecsze. Jáko y náss text rozumieć sie może/ cum carbonibus desolatorijs, ἐρημικοῖς, z węglem drzew ná pustyni sie rodzących.

PSALM CXX.

v Zydow CXXI.

Leuaui oculos meos in montes.

Że kościoł wszędy iest bespieczny: iż go sam Pan strzeże.

Pieśń wstępowánia. 1

A Podnośiłem oczy moie ná gory: skądby mi przyszłá pomoc. A a 2.Kro:20 17.

Pomoc moiá od PANA, ktory stworzył niebo y ziemie. 2

Sam to do siebie mowi, cieszac sie. Nie da sie záchwiać nogom twoim: áni sie zdrzymie ten ktory cie strzeże. 3

Oto sie nie zdrzymie/ áni záśnie/ ten ktory strzeże Jsráelá. 4

ábo zasłoná. H. PAN cie strzeże/ PAN iest obroná twoiá: po práwey rece twoiey. 5 B

Nie vpali cie słońce we dnie: áni miesiąc vziebi cie w nocy. 6

H. wszystkich spraw, ábo obcowánia twego. Hebr. PAN cie strzeże ode wszego złego: Pan niech strzeże duszę twoiey. 7

PAN niech strzeże weścia y wyścia twego: od tad áż y ná wieki. 8

---

wzywánie świętych. Podnośiłem oczy moie ná gory.) Gory są ludzie y ániołowie święci/ iáko wykłáda Augustin ś. ná ten Psalm/ y szerzey tract: 1. in Ioan. & lib: 1. de Pastoribus cap: 8. A ták vczy nas Prorok ś. swym przykłádem/ podnosić oczy násze ku goram/ to iest ku świętym/ y od nich czekáć wspomożenia: ále żebysmy wiedzieli/ iż od nich mamy wspomożenia czekáć nie iáko od Bogá/ ále iáko od przyczyńcow; przeto wnet przydano: Pomoc moiá iest od Páná/ ktory stworzył niebo y ziemie. 1 a

PSALM CXXI.

v Zydow CXXII.

Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi.

Chwali kośćioł / od zgody / pobożnośći / y spráwiedliwośći; y modli sie zá nim.

1 Pieśń wstępowánia.

A WEseliłem sie 'z tego co mi powiedźiano': poydźiemy do domu PANSKIEGO.

2 Stawáły nogi náße 'w śieniách' twoich / o Jerusálem.

a 3 Jerusálem ktore sie buduie iáko *práwe* miásto: ktorego 'vczestnictwo iest 'społeczne.

4 Bo tám wstępowáły pokolenia / pokolenia Páńskie: 'do świádectwá' Jsráelskiego / ku chwaleniu imieniá PANSKIEGO.

5 Bo tám postáwione są stolice sądowe: stolice *mowie* 'w domu Dawidowym'.

6 Prośćie o to co iest ku pokoiowi *miastá* Jerusálem: á niech dostátek wßego máią ći ktorzy ćie 'miłuią.

7 Niechay będźie pokoy 'w mocy twoiey': á dostátek w báßtách twoich.

8 Dla bráćiey moiey y dla bliźnich moich / modliłem sie o twoy pokoy.

9 Dla domu PANA Bogá náßego: ßukałem dobrá twego.

'z tymi ktorzy mi mowili. H.

'w branách. H.

'ábo mießkánie 'iednostáyne, zgodne, wßytkim rowne.

'do kośćiołá.

'domu Dawidowego. H.

'o Ierusálem.

'w woyßcze, ábo w obronie twoiey.

---

a 3 *Ierusálem ktore sie buduie.*) Przyczyny dla ktorych sie weselił z nowiny náwrocenia do Jerusálem: y chwały miástá Bożego; od zgody y iednośći / od pobożnośći y nabożeństwá / y od trybunałow ná rozwiązánie quæstiy o religiey / y ná czynienie káżdemu spráwiedliwośći.

Chwały, kośćiołá Bożego.

ỳ. 3. 4. 5.

PSALM CXXII.

v Zydow CXXIII.

Ad te leuaui oculos meos, qui habitas.

Kośćiol sie do Bogá vćieka/ będąc od niezbożnych potwarzony.

Pieśń wstępowánia. 1

KV tobie podnosiłem oczy moie: ktory mieszkasz w niebieśiech. A

Oto iáko oczy sług pilnuią ręki pánow swoich: 2

Iáko oczy służebnice pilnuią ręki pániey swoiey: ták oczy násze pátrzą do PANA Bogá nászego/ áż sie zmiłuie nád námi.

Zmiłuy sie nád námi PANIE, zmiłuy sie nád námi: bosmyć bárzo nápełnieni wzgárdy. 3

Bo iest bárzo násycona duszá nászá pośmiewiskiem bogátych/ y wzgárdą pysznych. 4

*Iáko słudzy wszytkiego pátrzą z ręki Pánow swoich: ták też my od ćiebie.

PSALM CXXIII.

v Zydow CXXIIII.

Nisi quia Dominus erat in nobis.

Dziękuie kośćiol Boży/ że z wielkiego niebeśpieczeństwá iest wybáwiony.

Pieśń wstępowánia.* 1

BY był PAN nie był z námi/ niech teraz powie Isráel: by był PAN nie był z námi: A 2

Gdy ná nas ludźie powstawáli/ ? 'snadźby' nas byli żywo pożárli. 3

Gdy sie zápalił gniew ich przećiwko nam/ ? 'snadźby' nas byłá wodá zátopiłá. 4

Strumień bystry przeszłáby duszá nászá/ ? snadźby' byłá przeszłá duszá nászá wode nieprzebytą. 5 B

Błogosłáwiony PAN, ktory nas nie dał w záchwycenie zebom ich. 6

Duszá nászá iáko 'wrobl'/ wyrwána iest z śidłá ptasznikow. 7

* Dawidowá. H.

'tedyby. H.

'tedyby. H.

'tedyby. H.

'ptaszek. H.

Sidło sie rozerwáło/á mysiny wybáwieni.

8 Wspomożenie náße `w imieniu PANSKIM', ktory stworzył niebo y źiemie. `od Páná.

a 5 *Strumien bystry.*) Przez bystry strumień y wode nieprzebyta/ rozumie wielkie niebespieczeństwá.

PSALM CXXIIII.

U Zydow CXXV.

Qui confidunt in Domino, sicut mons Syon.

Że kośćioł y mieszkánie iego sa nabespieczniejszy/ á niezbożni zágina.

Pieśń wstępowánia.

1 A 2 Którzy vfáią w PANV, *beda* iáko gorá Syon: nie poruszy sie ná wieki *ten* ktory mieszka w Jerusálem.

Gory około `niego: á PAN około ludu swego/ od tad y áż ná wieki. `miástá Ieruszálem.

3 Bo `nie zostáwi Pan laski grzeszników nád dźiedźictwem spráwiedliwych: áby spráwiedliwi nie ściągneli ręki swey ku niespráwiedliwośći. `nie dopuści, áby niezbożni dłúgo pánowáli nád pobożnymi

4 Czyń dobrze PANIE dobrym/y tym ktorzy sa práwego serca.

5 Ale te ktorzy vstępuią zá przewrotnośćiámi/ * `powiedźie PAN z dźiałáiącymi niepráwość: pokoy niech bedzie nád Jsráelem. * swemi. G. `ná zátrácenie.

PSALM CXXV.

U Zydow CXXVI.

In conuertendo Dominus captiuitatē Syon.

Prosi Kośćioł/ áby z niewoley był wybáwion/ á to przez Chrystusá. Przyszłoć Męczennikom

1 Pieśń wstępowánia.

'iáko ći ktorym śię śni. H.

Gdy PAN náwroćił z niewoley więźnie Syońskie/ sstáliśmy śię 'iáko poćieszeni': A
Tedy śię nápełniły weselem vstá násze/ á ięzyk nász rádośćią. 2
Tedy mowiono miedzy narody: Wielmożne rzeczy vczynił PAN z nimi.
Wielmożne rzeczy PAN vczynił z námi: byliśmy weseli. 3

'Co nam ták wdzięczno będzie, iáko wdzięczne są strumienie suchey ziemi w południe.

Náwroćże PANIE drugie więźnie násze/ 'iáko strumienie w ziemi ná południe. 4
Ci ktorzy śieią ze łzámi/ będą żąć z rádośćią. 5
Idąc szli y płákáli/ rozśiewáiąc naśienia swoie. 6
Ale wracáiąc śię przyidą z weselem/ niosąc snopy swoie.

PSALM CXXVI.

v Zydow CXXVII.

Nisi Dominus ædificauerit domum.

Ze áni domu / áni miástá vstrzedz / áni dziatek mieć żaden nie może/ oprocz łáski y pomocy Bożey,

Pieśń wstępowánia ⌐Sálomonowá'. 1

⌐G.
⌐G.
⌐G.

'z wielką pracą nábytego.

JEśli PAN nie zbuduie domu/ prozno prácuią ći ktorzy ⌐gi' buduią. A a
Jeśli PAN nie będźie strzegł miástá/ prozno czuie ten ktory ⌐go' strzeże.

'Bo to Pan przydawa wiernym swym Mat: 6. 33

'rozmnożenie bydłá.

Prozno maćie przededniem wstáwáć / y vśiadszy záśię wnet powstáwáć/ wy ktorzy pożywaćie chlebá 'boleśći. 2 b

'będą stáremu oycu kupomocy

'ktory dom swoy ma pełen synow dobrze wychowánych

Ale gdy da Bog miłym swym spánie/ ⁹'oto dźiedźictwo PANSKIE, synowie/ y zysk/ y 'owoc żywotá. 3
Jáko strzały w ręku mocarzá/ ták są 'synowie pobożnych vtrapionych. 4
Błogosłáwiony człowiek 'ktory nápełnił żądzą 5

swoie z

swoie z nich: 'nie záwstydzi sie kiedy bedźie miał spráwe' z nieprzyiaćiołmi swymi 'w bránie.

'nie záwstydzą sie gdy będą mieć spráwę. H. G.

a 1 Prozno prácuią.) Zydowie y hæretycy buduiąc y czuią/ále prozno; iż Pan nie buduie áni czuie z nimi. Lecz wy Kátholicy bespiecznie buduyćie. Bo Pan z wámi buduie. ꝛc. Arnob: in hunc Psal.

'ná trybunale, ná iáwnym sądzie.

b 2 Y rśiadszy, zásie wnet powstáwáć.) Abo choćbyśćie vśiadszy ábo vkładszy sie zásie wnet powstáli; choćbyśćie nigdy nie odpoczynęli. Z Euthymiuszá Græczyná znáć/że Lxx. byli przełożyli ἐγείρεσθε surgere, powstáć/á nie ἐγείρεσθε surgite, wstańćie: iáko teraz czytamy. Bo y w Zydowskim nie stoi קומו kumu surgite, ále קום kum, surgere. Wszákże iesli sie chcemy textu nászego trzymáć / tedy ták rozumieć muśimy/że to iest Ironia, że to mowi iáko ná szyderstwo; Surgite postquam sederitis, wstańćie skoro vśiedziećie; ábo ráczey skoro sie vkłádziećie. Jákoby rzekł: Wszák vyrze iesli wam to co pomoże/bez pomocy Páńskiey. A z drugiey strony dobrzy y pobożni ludzie iákoby spiąc y bez práce/będą mieć wszytko dobre.

Hæretycy prozno prácuią. Surgite, postquam sederitis.

PSALM CXXVII.

v Zydow CXXVIII.

Beati omnes qui timent Dominum.

Że y ná tym świećie Pan błogosłáwi tym/ktorzy sie go boią.

1 Pieśń wstępowánia.

A Błogosłáwieni wszyscy/ktorzy sie boią PANA: ktorzy chodzą drogámi iego.

2 Abowiem prace 'rąk' twoich pożywáć będźiesz: szczęśliwyś iest/y dobrze sie mieć będźiesz.

'owocow. G.

3 Zoná twoiá / iáko winne drzewo / płodna będzie w kąćiech domu twego.

Synowie twoi iáko látorosłki oliwne / około stołu twego.

4 Oto ták vbłogosłáwion będźie człowiek/ktory sie boi PANA.

5 Niechżeć błogosłáwi PAN z Syonu: ábyś widźiał dobrá Jerosolimskie po wszytkie dni żywotá twego.

Abyś oglądał syny synow twoich / y pokoy nád Jsráelem. 6

PSALM CXXVIII.

v Zydow CXXIX.

Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea.

Dziękuie kośćioł / że pod obroną Bożą záwsze iest bespieczny: prosząc áby nieprzyiaćiele iego byli pokaráni.

Pieśń wstępowánia. 1

Czesto walczyli ná mię od młodośći moiey: niech teraz powie Jsráel: A

Czesto walczyli ná mię od młodośći moiey: wszákże mię nie przemogli. 2

'Ná grzbiećie moim oráli oracze, przedłużyli zagony swoie. H.

'Ná grzbiećie moim budowáli ćięszkośći grzesznicy: przedłużáli niepráwość swoię'. 3

'powrozy. H.

PAN spráwiedliwy vćiął 'szyie' grzesznikow: ♀ niech będą záwstydzeni y názad obroceni wszyscy / ktorzy Syon máią w nienawiśći. 4 5

Niech będą iáko trawá ná dáchu: ktora pierwey vschnie / niżeli ią wyrwą. 6 B

Ktorą nie nápełnia ręki swoiey żeńcá: áni łoná swego ten ktory snopy wiąże. 7

Y nie rzeką ći ktorzy mimo idą: Błogosłáwieństwo PANSKIE niech będźie nád wámi: błogosłáwimy wam w imię PANSKIE. 8 a

Y nie rzeką ći.) Jáko innym żeńcom pospolićie mowią. Abo / nie tylko ći niech będą przeklęći ktorzy máią w nienawiśći Syon / ále y ći ktorzy mu nie błogosłáwią. 8 a

PSALM CXXIX.

v Zydow CXXX.

De profundis clamaui ad te Domine.

Grzechow odpuszczenia z wielką żądzą prośi; obiecuiąc odkupienie przez Christusá Páná.

1 Pieśń wstępowánia.

A Z Głębokośći wołałem k tobie PANIE: ? Pánie
2 wysłuchay głos moy.
Niech będą vszy twoie nákłonione ná głos modlitwy moiey.
3 Jesli będźiesz [f] pilnie obaczał niepráwośći Pánie: Pánie á ktoż sie zostoi?
a 4 Abowiem v ćiebie iest zlitowánie: y dla zakonu twego czekałem ćie PANIE.
5 Czekáłá ćierpliwie duszá moiá [f] ná słowo iego: vfáłá duszá moiá w Pánu.
6 Od strażey poránney/ áż do nocy/ niechay vfa Jsráel w PANV.
7 Bo v PANA iest miłośierdźie: y obfite v niego odkupienie. (śći iego.
8 A onći odkupi Jsráelá ze wszytkich niepráwo-

[f] pilnie rozbierał, y rostrząsał iáko sędzia.

[f] obietnice iego.

a 4 Y dla zakonu twego.) Z Zydowskiego teraz przekłádáią / y dla boiáźni twoiey: to iest áby sie ćiebie bano. Ale Lxx. lepiey czytáli תורא Thora, dla zakonu twego; Jáko też podobno było w Græckim νόμου. Lecz teraz obłednie w Græckim stoi ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος, miásto τοῦ νόμου, to iest dla imieniá twego/ miásto/ dla zakonu twego.

PSALM CXXX.

v Zydow CXXXI.

Domine non est exaltatum cor meum.

Pokore y skromność swą Bogu przekłáda/ y zá nawdzięczniey-szą ofiáre ofiáruie.

1 Pieśń wstępowánia [g] Dawidowá.

A PANIE, nie wynośiło sie serce moie: áni sie wywyższáły oczy moie.
Anim sie obierał w rzeczách wietszych y

[g] G.

dźiwnieyßych nád mie.

'Ieslim nie był ták pokorny, iáko dźiećie od pierśi odsádzone ku mátce swoiey.

'Jeslim nie pokornie rozumiał o sobie (álem wywyżßał duße moie.) 2

Jáko dźiećiątko ostáwione v mátki swoiey: ták odpłátá niech będzie ná dußy moiey.

Niechayże Jsráel vfa w PANV, od tąd áż ná wieki. 3

PSALM CXXXI.

V Zydow CXXXII.

Memento Domine Dauid.

Wierni Bogá proßą/áby pámiętáiąc ná Dawidá y ná ślub iego/mießkał w Syonie/y zesłał Christusá ktorego obiecał.

Pieśń wstępowánia. 1

'ná wßystko vtrapienie. H.

POmni PANIE ná Dawidá/ y 'ná wßytkę ćichość' iego. A a 2. Krol: 7. 12.

'ktory. H.

'Jáko' przyśiągł PANV, ślubował ślub Bogu Jákobowemu/mowiąc: 2

Jż nie wnidę ná mießkánie do domu mego/y niewstąpię ná posłánie łożá mego: 3

'H.

'kośćiołowi Pánskiemu.

'podnożkowi nog iego. H.

'mocy twoiey. H.

Y nie przypußczę snu ná oczy moie/ y drzymánia ná powieki moie. 4

'Y nie dam odpoczynku skroniom moim': áż naydę mieysce 'PANV, mießkánie Bogu Jákobowemu. 5 B

'Lewitowie, tobie poświęceni.

'niech śpiewáią y gráią ná rożnych instrumenćiech.

Otosmy o nim słyßeli w Ephráćie: náleźlismy ie ná polách leśnych. 6

Wnidźiemy do przybytku iego: kłániáć się będźiemy 'ná mieyscu/gdźie stały nogi iego'. 7

Powstań PANIE do pokoiu twego/ ty y skrzyniá 'poświęcenia twego'. 8 2. Kron: 41.

'nie záwstydzay

'pomázáncá, Sálomoná, ábo ráczey Christá Páná.

Kápłani twoi niech się obloką w spráwiedliwość: á 'święći twoi 'niechay się weselą. 9

Dla Dawidá sługi twego/ 'nie odwracay oblicza 'Christusá twoiego. 10 C

2.Krol:7. 12. Luk:1.55. Dzie: 2. 30.

11 Przyśiągł PAN Dawidowi prawdę/ á nie odmieni iey:[a] z owocu żywotá twe° posádzę ná stolicy twoiey.

12 Jesli synowie twoi strzedz będą przymierza mego: y tych vstaw ktorych ich náuczę.

Tedy synowie ich áż ná wieki będą śiedźieć ná stolicy twoiey.

13 Abowiem PAN obrał sobie Syon: obrał gi ná mie-
D ßkánie sobie/ *mowiąc:*

14 To odpoczynienie moie *będzie* ná wieki wiekow: tu mießkáć będę/ bom ie sobie obrał.

b 15 [b]Wdowę iego[b] błogosłáwiąc vbłogosłáwię: vbogie iego násycę chlebem.

16 Kápłany iego przyoblokę zbáwieniem: á święći iego weselem weselić się będą.

c Luk:1.69 Mat:3.1. 17 Tám wyniosę[c] rog Dawidowi/ zgotowałem pochodnią Christusowi memu.

18 Nieprzyiaćioły iego przyoblokę wstydem: á nád nim się roskwitnie[d] poświęcenie moie[d].

[a] potomká twego Christusá.

[b] Zywność iego. H. G.

[c] moc, máiestat krolewski.

[d] koroná iego. H.

---

a ✝. 10. 1 *W spomni Pánie ná Dawidá.*) Słowá to są Sálomoná/ Bogá proßącego przez zasługi Dawidá oycá swego/ iuż vmárłego (iáko y niżey: Dla Dawidá sługi twego nie odwracay oblicza pomázáńcá twego.) Co się pokázuie z 2.Kron: 6. Przeto też w 3.Krol:15. nápisano: Iż dla Dawidá dał mu Pan Bog iego syná w Jerusálem; przeto iż Dawid dobrze się spráwował przed oczymá Páńskiemi. Przetoż y my tákże słußnie Páná Bogá prośimy/ przez przyczyny y zasługi świętych.

Przez zasługi świętych Páná Bogá dobrze prośimy.

b 15 *W dowę iego błogosłáwiąc.*) Græckie kśięgi niektore máią χήραν, to iest wdowę: ále dziśieyße lepiey czytáią θήραν, to iest/ myślistwo/ ábo żywność; iáko y Zydowskie צידה Tsedah: Zywność iego błogosłáwiąc będę błogosłáwił. Láćinski náß pierwße słowo czytał/ y ták przełożył viduam, miásto victum. Jáko y Augustin ś. y inni stárzy Doktorowie czytáli.

Viduam, pro Victum.

c 17 *Zgotowałem pochodnią Christusowi.*) Abo świátłość y chwałę P. Christusowi. Abo Dawidowi potomká Christá Páná/ ktory iest świátłość práwa. Chrisostom y Cyrillus przez tę pochodnią Janá S. Chrzćićielá rozumieią.

Pochodnia.

PSALM CXXXII.

v Zydow CXXXIII.

Ecce quàm bonum, & quàm iucundum.

Ze zgodá kośćielna iest bárzo wdzieczna / y od Bogá obfićie błogosłáwiona.

⌐G.	Pieśń wstępowánia ⌐Dawidowá'.	1	
	OTo iáko dobra / á iáko wdźieczna rzecz iest / mieszkáć bráćiey społem!		a
*nalepszy. H.	Jáko oleiek *ná głowie / spływáiacy ná brodę / brodę *mowie* Aaronowe.	2	b
'ábo ná bramy.	Ktory spływa 'ná kráie odźienia iego: ° iáko rosá *gory* Hermoná / ktora sstępuie ná gorę Syon.	3	
'ná mieyscu zgody, miłośći, y iedności.	Abowiem 'tám przykazał PAN błogosłáwieństwo / y żywot áż ná wieki.		
Zywot zakonniczy zálecony.	Oto iáko dobra.) Te słowá Psálmu / tá wdzieczna melodia / ták w śpiewániu / iáko y w rozumieniu / klasztorow národziłá. Tym głosem wzbudzili sie bráćia / ktorzy społem mieszkáć pożądáli. Ten wierß był ich trąba / zábrzmiał po świećie / á ktorzy byli pierwey rozdzieleni / zgromádzili sie społu. Augustin ná ten Psalm.	1	a
Przywiley zakonniczy.	Iáko oleiek.) Ten oleiek iest osobliwa łáská / ktora biora ći / ktorzy przykłádem Apostolskim przedawáia wßytki máietnośći swe / y rozdáia vbogim. *Aug: contra lit: Petiliani lib: 2. cap: 104.*	2	b Matt: 19 27.

PSALM CXXXIII.

v Zydow CXXXIIII.

Ecce nunc benedicite Dominum.

Kośćioł / sług Bożych ku chwaleniu Bogá nápomina.

	Pieśń wstępowánia.	1	
⌐H.	OToż ⌐teraz' błogosławćie PANA, wßyscy słudzy PANSCY.		
⌐H.	Ktorzy stoićie w domu PANSKIM, ⌐w śieniách domu Bogá náßego'.		
'ku niebu, ábo ku mieyscu w kośćiele náświetßemu.	W nocy podnośćie rece wáße 'ku świątnicy / á błogosławćie PANA.	2	

Niechay ći błogosławi PAN z Syonu/ktory stworzył niebo y ziemię.

PSALM CXXXIV.

V Zydow CXXXV.

Laudate nomen Domini.

Wzywa ludźi ku chwaleniu Bogá/że lud Jsráélski wielkimi dobrodzieystwy obdárzył/á iż bálwány są nikczemne.

1 Alleluia.

A CHwalćie imię PANSKIE, chwalćie słudzy PANA.

2 Ktorzy stoićie w domu PANSKIM, w śieniách domu Bogá nászego.

3 Chwalćie Páná/bo dobry PAN: śpiewayćie imieniowi iego/ᵇbo iest wdzięczne.

4 Abowiem Jákobá obrał sobie Pan; Jsráelá zá osiádłość swoię.

5 Bomći ia doznał iż wielki iest PAN/á ᵇBog náß náde wßemi bogi.

6 B Wßytko co iedno chćiał PAN, to vczynił ná niebie y ná ziemi/ná morzu/y we wßytkich przepáściach.

a Ier: 10. 13. y 51. 16. Ian 3 5. 2. Mo: 12. 29.

7 Ktory podnosi obłoki z końcżyn ziemie: łyskáwice ná deßcz czyni.

8 Ktory wywodźi wiátry ᵃz skárbow swoich: ? ktory pobił pierworodne Egiptskie od człowieká áż do bydlećiá.

9 A posłał známioná y cudá w pośrzod ćiebie Egiptćie: ná Pháráoná/y ná wßytkie sługi iego.

Iosu: 12. 1. 7.

10 Ktory poráził wiele narodow: y pozábijał krole mocne.

2. Mo: 21. 24. 33. Iosu: 13. 7.

11 Sehoná krolá Amoreyskiego/y Ogá krolá Bázáńskiego/y wßytkie krolestwá Chánáneyskie.

12 C A dał ziemię ich w dźiedźictwo/w dźiedźictwo ludowi swemu Jsráelskiemu.

ᵃAbo, bo to iest rzecz wdzięczna. H.

ᵇpotomstwo Iákobowe.

ᵇPan. G.

ᵃ z mieysc y z początkow táiemnych.

PANIE,

PANIE, imie twoie trwá ná wieki: PANIE/ pámiątká twoiá przez wßystkie narody. 13

Bo PAN bedźie sądźił lud swoy: á da sie vprosić sługom swoim. 14

Bálwany pogáńskie są śrebro y złoto/robotá rąk ludzkich. 15

Vstá máią á nie mowią: oczy máią á nie widzą. 16

Vßy máią/á nie słyßą: bo nie máß tchnienia w vściech ich. 17

Niech im podobni beda ći ktorzy ie czynią: y wßyscy ktorzy w nich vfáią. 18

Domie Jsráelski błogosław PANA: Domie Aaronow błogosław PANA. 19

Domie Lewitow błogosław PANA: ktorzy sie boićie PANA, błogosławćie PANA, mowiąc: 20

Błogosławiony PAN z Syonu/ ktory mießka w Jerusálem. 21

G.

vczyni spráwiedliwość ludowi swemu: y zmiłuie sie nád sługámi swemi.

Pátrz wyßszey Psálmu 113.

VVyz: 113 4.

Mad: 15. 15.

Lyskáwice ze dźdźem, cud nie máły.

Lyskáwice ná deßcz czyni.) To iest/ná znák deßczu. Bozá błyskániem pospolićie deßcz nádchodzi. Abo/błyskáwice miedzy dźdźem/lub pospołu ze dźdźem czyni; To iest dziw niemáły/że z obłokow dźdźowych wyskákuie ogień; Abo wiec/ błyskáwice w deßcz obracą. 7 a

PSALM CXXXV.

VZydow CXXXVI.

Confitemini Domino quoniam bonus.

Pobudza ludźi ku wysławiániu Bogá/ dla tego opátrznośći/ y dobrodzieystw/ácz ku wßytkim/ále osobliwie ku ludowi swemu.

Alleluia. 1

*Te słowá w kádym wierßu w drugim chorze odpowiádał y powtarzał lud pospolity, ábo Lewitowie; iáko y nas w Litániách powtarzáią one, Modl sie zá námi.

WYsławiayćie PANA, bo dobry iest: bo ná wieki miłosierdźie iego. A

Wysławiayćie Bogá nád bogi: bo ná wieki miłosierdźie iego. 2

3 Wysławiayćie Páná nád pány: bo ná wieki miłośierdźie iego.
4 Ktory sam czyni wielkie dźiwy: bo ná wieki miłośierdźie iego.
1.Mo: 1 1. 5 Ktory [a]vczynił niebioſá bárzo mądrze: bo ná wieki miłośierdźie iego.
6 Ktory vtwierdźił źiemie nád wodámi: bo ná wieki miłośierdźie iego.
7 Ktory vczynił świátłá wielkie: bo ná wieki miłośierdźie iego.
8 Słońce/áby pánowáło we dnie: bo ná wieki miłośierdźie iego.
B
9 Mieśiąc y gwiazdy/áby pánowáły w nocy: bo ná wieki miłośierdźie iego.
2.Mo: 12. 29. 10 Ktory pobił Egipt z ich pierworodnymi: bo ná wieki miłośierdźie iego.
2.Mo: 13. 17. 11 Ktory wywiodł Iſráelá z pośrzodku ich: bo ná wieki miłośierdźie iego.
12 Ręką mocną/ y rámieniem wyſokim: bo ná wieki miłośierdźie iego.
13 Ktory rozdźielił morze czerwone [b]ná rozdźiały: bo ná wieki miłośierdźie iego.
14 Y przeprowádźił lud Iſráelſki przez pośrzodek iego: bo ná wieki miłośierdźie iego.
2.Mo: 14. 28. 15 Y zrzucił Pháráoná y z woyſkiem iego w morze czerwone: bo ná wieki miłośierdźie iego.
C
16 Ktory przeprowádźił lud ſwoy przez puſzczą: bo ná wieki miłośierdźie iego.
17 Ktory poráził krole wielkie: bo ná wieki miłośierdźie iego.
4.Mo: 21. 24. 18 Y pobił krole możne: bo ná wieki miłośierdźie ie[go].
19 Sehoná krolá Amorheyſkiego: bo ná wieki miłośierdźie iego.
4.Mo: 21. 33. 20 Y Ogá krolá Bázáńſkiego: bo ná wieki miłośier-(dźie iego.

[a] rościągnął. H.

[b] Ná dwánáśćie części, áby kożde pokolenie miáło ſwą oſobną drogę, dla przedſzego przeſzćia. Ták Zydowie máią w ſwoich trádicyách, y Epipháníus hæreſi 64. contra Origenem.

	Y dał źiemie ich w dźiedźictwo: bo ná wieki miłośierdźie iego.	21	Ioi: 13. 7.
	W dźiedźictwo Jsráelowi słudze swemu: bo ná wieki miłośierdźie iego.	22 D	
'w vtrapieniu. H.	Abowiem 'w vniżeniu' nászym pámiętał ná nas: bo ná wieki miłośierdźie iego.	23	
	Y odkupił nas od nieprzyiaćioł nászych: bo ná wieki miłośierdźie iego.	24	
	Ktory dáie pokarm wszelkiemu ćiáłu: bo ná wieki miłośierdźie iego.	25	
	Chwalćie Bogá niebieskiego: bo ná wieki miłośierdźie iego.	26	
⁻H. G.	⁻Chwalćie Páná nád pány': bo ná wieki iest miłośierdźie iego.		a

Chwalćie Páná nád pány.) Abo Páná pánow. Ten wiersz ácz go w Zydowskim áni w Græckim texćie nie mász / wszákże dobrze iest z wierszá trzećiego powtorzony: ábysmy obaczyli / iż te wszytkie dobrodźieystwá stąd pochodzą / że Bog iest Pánem wszech rzeczy ktory ie stworzył / y ktory ie mocą swoią trzyma y záchowuie. 26 a

PSALM CXXXVI.

v Zydow CXXXVII.

Super flumina Babylonis, illic sedimus.

Wieznie płáczący sobie wybáwienia / á nieprzyiaćiołom swym Idumeyczykom y Bábilończykom skaránia żądáią. Przystoi kośćiołowi / miedzy Máchometany vćiśnionemu / ábo do niebá wzdycháiącemu.

⁻H. ⁻Psalm Dawidowi / 'Jeremiaszá'.

'przez ábo dla Ieremiaszá. G.	NAd rzekámi Bábilońskiey źiemie / támesmy śiedźieli y płákáli: gdysmy wspomináli ná *miásto* Syon.	1 A	
'źiemie Bábilonskiey.	Ná wierzbách w pośrzod 'iey / powieszálismy 'muzyckie naczynia' násze.	2	
'árfy. H.	Bo nas tám pytáli ći ktorzy nas w niewolą zágnáli / o pieśniách *nászych*.	3	

A ktorzy

A ktorzy nas poimáli/ *ták mowili do nas:* Spiewayćie nam *ktora* pieśń z pieśni Syońskich.

4 Jákoż mamy śpiewáć pieśń PANSKĄ, w cudzey źiemi?

5 O Hierusálem/ iesli ćie zápomnie/ 'niech zápomniána bedźie práwicá moiá.

6 Niechay 'przyschnie iezyk moy do podniebienia

B mego/ ieslibym ná ćie nie pomniał:

Jeslibym nie pokłádał miástá Hierusálem/ ná poczatku wesela mego.

7 Pomni PANIE ná syny Edomowe/ w dźień *zburzenia miástá* Hierusálem:

Ktorzy mowili; spustoßćie/ spustoßćie *ie* áż do gruntu iego.

8 O corko Bábilońska 'nedznico': błogosłáwiony ktory tobie odda nagrodę twoie/ ktoraś nam zádźiáłáłá.

Isa: 13. 16. 9 Błogosłáwiony/ ktory pochwyći/ á rostraći dźieći twe o kámień.

'niechay práwicá moiá zápomni gráć ná árfie.

'ábych nie mogł śpiewáć.

'zburzona. H. to iest, ktora maß być zburzona przez Dáriußá Medskiego, y Cyrusá Perskiego krolá.

PSALM CXXXVII.

v Zydow CXXXVIII.

Confitebor tibi Domine, in toto corde meo.

Obiecuie/ że ma Páná Bogá zá łáskę iego wyznáwáć y chwalić: żądáiąc áby y inni krolowie toż zá to czynili.

1 Sámemu Dawidowi*.

A BEdę ćie PANIE chwalił ze wßytkiego sercá mego: 'żeś wysłuchał *słow vst moich'.

a Przed oblicznośćią ániołow bedeć śpiewał:

2 'bedę sie kłániał 'ku kośćiołowi twemu świętemu'/ y bedę wysławiał imie twoie.

Dla miłosierdźia twego y dla prawdy twoiey: boś vwielbił náde wßytko świete imie twoie.*

3 W ktorykolwiek dźień wzywáć ćie bedę/ wysłu-

*Aggeußá y Zácháryaßá. G. 'H.

*wßystkich. G.

'w kośćiele twoim świętym. H.

*y wyroki twoie. H.

chay mie: ták rozmnożyß moc w dußy moiey.

Niech ćie wyznawáią PANIE wßyścy krolowie ziemscy: bo słyßeli wßytkie słowá vst twoich. 4

Y niech śpiewáią ná drogách PANSKICH: iż wielka iest chwałá PANSKA. 5 B

Abowiem ácz wysoki iest PAN: wßákże ná niskie pátrzy: á wysokie z dáleká poznawa. 6

Jeslibym chodźił w pośrzodku vtrapienia / ożywiß mie: á ná gniew nieprzyiaćioł moich wyćiągnieß rękę twoię: y zbáwi mie práwicá twoiá. 7

PAN odda zá mie: PANIE miłośierdźie twoie ná wieki: dźiełá rąk twoich nie wzgardzay. 8

mie nádußy moiey moca twoia. G.

ábo wysławiáia. H.

To iest, drogi y rády dziwne Pánskie.

pomśći sie krzywdy moiey.

nie opußczay. H.

Przed oblicznośćia ániołow.) Abo przed ánioły / po Zydowsku אלהים Elohim, to iest Bogow. Ale ná tym mieyscu / iáko y w Psálmie 8. to słowo ánioły znáczy: iáko y Alben Ezrá Rabbin Zydowski vczy. Przetoż nie dobrze Kimhi drugi Rabbin / wykłáda Bogi / to iest sędźie y vrzędniki. Bo y Apostoł vczy / że y ániołowie bywáią przy modlitwách náßych: Ma / práwi / niewiástá / gdy sie modli / mieć nákrytą głowę / dla wstydu / y dla ániołow; to iest / áby ániołow obecnych nie obráźiłá. Bo ániołowie są świádkowie y przystáwowie spraw náßych / zwłaßczá w kośćiele y w godźiny modlitw. 2 a 1. Kor: 11. 10. Eccl: 5. 5.

PSALM CXXXVIII.

v Zydow CXXXIX.

Domine probasti me & cognouisti me.

Opisuie dźiwną opátrzność Bozką przećiw ludźiom / z żywotá mátek ich; ále osobliwie przećiw wiernym iego. Bo niezbożni zágina / ktorzy o Bozkiey opátrznośći nie do końcá wierzą. Może sie y o Christuśie rozumieć.

Ná koniec Psalm Dawidowi.* 1

PANIE doświádczyłeś mie y doznałeś mie: 2 ó tyś doznał śiedzenia mego / y wstawánia mego.

*Záchariaßow w rosproßeniu. G. H.

a 3 Wyrozumiałeś myśli moie z dáleká: wyśládowałeś ßćießkę moie y legowisko moie.

4 Y przewiedźiałeś wßytkie drogi moie: bo nie máß 'mowy' w iezyku moim/ *ktoreybyś ty nie przewiedział.*

5 Oto PANIE tyś poznał wßytkie rzeczy/ napośledniey ße y nastárße: tyś mie vtworzył/ y położyłeś ná mnie rękę swoię.

6 Dźiwna sie stáłá 'znáiomość twoiá z strony mnie: zmocniłá sie/ że iey dośiądz nie mogę.

b 7 Dokąd poydę od duchá twego? á kędy vćiekę od oblicza twego?

Amos 9. 2. 8 Jesli wstąpię do niebá/ támeś ty iest: iesli sstąpię do piekłá/ y támeś iest.

9 Jesli wezmę 'skrzydłá moie ráno'/ á będę mießkał ná końcu morzá.

10 Tedy mię y tám doprowádźi ręká twoiá: y poima mię práwicá twoiá.

c 11 Y rzekłem: Owa podobno ćiemnośći zákryią mię: *ále prożno, bo* y noc *stánie się* oświeceniem moim/ y roskoßy moich.

12 Abowiem ćiemność nie záćimia tobie/ á noc iáko dźień będźie oświeconá: ták v ćiebie ćiemność/ iáko y świátłość.

13 Abowiem 'ty maß w mocy swey nerki moie': 'przyiąłeś mię z żywotá mátki moiey.

14 Wyznawam tobie/ 'iżeś sie dźiwnie vwielbił': dźiwne spráwy twoie/ á dußá moiá zna *ie* bárzo.

15 Nie zátáiłá sie żadna kość moiá przed tobą 'ktoraś vczynił w skrytośći: y zupełność ćiáłá mego/ *ktoraś vformował* 'iáko w niskośćiách źiemie.

d e 16 Niedoskonáłość moię widźiáły oczy twoie: y w kśięgách twoich wßytkie *członki moie* były nápisáne: *gdy ießcze przez wiele* dni były kßtałtowáne: á żaden z nich nie był *doskonáły.*

'zdrády. G. δόλος, miásto λόγος.

'To iest, oná mądrość, ktoraś ty mnie stworzył, dźiwnieyßa iest niżbym ią mogł poiąć.

'skrzydłá zorze. H.

'Abo, tyieś świádom wnętrznośći moich.

'okryłeś mię w żywoćie. H.

'żeś mię dźiwnie stworzył. H.

'gdym był vczynion. H.

'to iest, w żywoćie mátki moiey iáko w iákiey ćiemney iámie ziemskiey.

[b] drogie są myśli twoie Boże. H. Ale lepiey w textcie.

A v mnie [b] w wielkiey vczciwości są Boże przyiaciele twoi: bárzo sie zmocniło ich pánowánie. 17

Bedęli ie liczył / tedy sie rozmnożą nád piasek: powstałem / á ieszczem iest z tobą. 18

Jesli Boże pobijesz grzesniki: tedy wy krwie rozlewcy odstąpcie ode mnie. 19

[c] Bo mowicie w myśli swey: że [c] prożno pobożni wezmą miásta twoie. 20

Jzalim nie miał w nienawiści tych / ktorzy cie nienawidzą PANIE? y nie schnąłem nád nieprzyiacioły twymi? 21

Doskonałą nienawiścią nienawidziałem ich: y ostáli mi sie nieprzyiacioły. 22

[d] myśli moie. [e] droga przykazánia twego, ktora wiedzie do żywotá wiecznego.

Doświádcz mie Boże / á doznay sercá mego: proboy mie / á poznay [d] ścieżki moie. 23

A obácz / iesli droga przewrotna we mnie iest: á prowadz mie [e] droga wiekuista. 24

Y legowisko moie.) Tákesmy przełożyli według Żydowskiego. Bo gdzie my mamy Et funiculum meum, tám w Żydowskim iest ויבלי veribhi, & accubationem vel accubitum meum, y legowisko ábo leżenie moie. Bo chcąc pokázáć Prorok / że Pan Bog zna zwierzchnie wszytkie spráwy nászе / tedy wylicza cztery stany ciálá / w ktorych sie wszytkie spráwy zámykáią / to iest / śiedzenie / stánie / chodzenie / y leżenie. Po Grecku iest σχοῖνον, co dwie rzeczy znáczy / táko Suidas vczy / funiculum, powrozek ábo sznur pomierny; á zátym dział ábo dziedzictwo: y rogoża ábo łożko z powrozkow ábo rogożey vczynione. Według pierwszego rozumieć mamy / leżenie ábo odpoczywánie w dziedzictwie moim: Ale według wtorego / toż własnie iest co y w Żydowskim / łożko ábo legowisko moie. 3 a

Et funiculum meum inuest.

Dokąd poyde od duchá twego.) Pokázuie / iż Pan Bog nietylko iest w niebie / ále wszędy / obecnością / możnością / y istnością swoią. Obecnością / iż wszytko wszędy táśnie widzi. Możnością / iż wszytko wszędy opátruie / rządzi / y spráwuie. A istnością lepák / iż istność ábo bytność iego iest niezmierzona y nápełniáiąca wszytko / ták iż on iest tákoby duszą wszego świátá: y ták táko dusza iest 7 b

Pan Bog iáko iest wszędy.

wszytká

wßytká we wßytkim ćiele/ y wßytká w káżdym członku ćiáłá.

c 11 Y noc sstánie sie oświeceniem moim.) Ale y noc mie wyda / y oświeći tobie/y vczyni iáwne wßytkie spráwy y roskoßy moie/ ktorem w iey ćiemnośćiách zákryć chćiał y zátáić. Jákoby rzekł: Y nocne roskoßy moie beda tobie iáwne. Bogu wßystko iáwno.

d 16 Niedoskonáłość moie.) To iest/gdym ießcze był płodem záczetym á niedoskonáłym w żywoćie máćierzyńskim.

e 16 Y w kśiegách twoich.) Możemy y ták wyłożyć y rozumieć to mieysce: Acz w kśiegách znáiomośći twoiey wßyscy ludzie beda popisáni / y ći ktorzy ießcze ná káżdy dzień beda formowáni y kßtałtowáni w żywotách máćierzyńskich: á żaden z nich nie bedzie/ktoryby w kśiegách twoich nie miał być wpisány; to iest ktoryby tobie nie był znáiomy: Wßákże przyiaćiele twoi osobliwie ta wiádomośćia y pámiatka twoia vczczeni bywáia. Jákoby rzekł: Acz wßytkie ludzie znaß / ále nie wßytkich iednáko miłuieß y czestuieß.

PSALM CXXXIX.

v Zydow CXL.

Eripe me Domine ab homine malo.

Bogá prośi / áby go od złośćiwych á złorzeczacych ludzi wybáwił/ á one pokarał. Zgodzi sie y ná Christusá Páná.

1 Ná koniec/ Psalm Dawidowi.

2 A Wyrwi mie PANIE od człowieká złego: od meżá złośćiwego wyrwi mie.

3 Ktorzy myślili niepráwośći w sercu: á co dzień stáwiáli bitwy.

VVyz: 5. 11. y 13. 3. Rzym: 3. 13. 4 Záostrzyli iezyki swe iáko weżowe/ iad żmijow iest pod ich wárgámi. * *Selah. H.

5 Záchoway mie PANIE od reki grzeßniká: ⌐á' od ludzi niespráwiedliwych wyrwi mie. ⌐G. H.

6 Ktorzy myślili ᵖwywroćić kroki moie: ᵖ zákryli pyßni śidłá ná mie. ᵖpowálić mie.

a Y powrozy rośćiagneli ná śidło: *zástáwili mi przy ßćießce sámołowke. *nogam moim. G.

7 Rzekłem PANV/ tyś iest Bog moy: wysłuchay PANIE głos prośby moiey.

PANIE,

PANIE/ Pánie/ mocy zbáwienia mego: zasłoniteś głowe moie czásu woyny: 8 B

Nie podayże mie PANIE, nád wolą moie/ grzeßnikowi: myślilić przećiwko mnie/ nie opußczayże mie/ żeby sie nie podnieśli.* 9

Głowá obleżenia ich/ y praca warg ich okryie ie. 10 b

Beda ná nie pádáć węgle/ wrzućiß ie w ogień: w nedzách nie wytrwáia. 11

Człowiek ięzyczny nie będźie poßcześćion ná źiemi: człowieká złośćiwego złości iego vłowia ná zátrácenie. 12

Poznałem że PAN vczyni spráwiedliwość vtrapionemu: y pomści sie krzywdy vbogiego. 13

Ale spráwiedliwi beda chwalić imie twoie: á pobożni beda mießkáć z obliczem twoim. 14

zásłaniaß. H.

ábo ná wolą grzeßnikowe, H.

*Selah. H.

z nedzy nie powstáná.

kłamcá, potwarcá, złomowcá.

vtwierdzon. H.

beda záwße pátrzáć ná oblicze twoie.

Hæretycy przy drodze śidłá zástáwiáia.

Zástáwili mi przy ßćießce sámcłowke.) Przetoć y hæretycy pod imieniem Páná Chriſtuſowym/ przy ßćießce śidłá zástáwiáia: áby ten kto mniema że ſtapa po drodze/ktora ieſt Chriſtus/ ſtapał też po śidłách ich/ ktorzy ßaleństwo w domu Bożym wymyślili. Hieron: in cap: 9. Oſeæ. 6 a

Głowá obleżenia ich.) To ieſt/ naprzednieyßze ich zdrády/ kłamſtwá/ y potwarze; praca wymyślone/ zátráca ie. Z Żydowſkiego ták przekłádáia: Głowe oblegáiacych mie/ vtrapienie vſt tego niechay go okryie. 10 b

PSALM CXL.

v Zydow CXLI.

Domine clamaui ad te, exaudi me.

Prośi/ áby w vtrapieniu był ćierpliwy/ y od przećiwnikow obroniony. Przyſtoi Pánu Chriſtuſowi.

Psalm Dawidowi.

PANIE, wołałem do ćiebie/ wyſłuchay mie: posłuchay głosu me°/ gdy wołáć będe k tobie. 1 A

Niech wſtępuie modlitwá moiá/ iáko ká- 2

dzenie/

dzenie / przed oblicznośc twoie: á podnoßenie rąk moich / iáko ofiárá wieczorna.

3 PANIE postaw straż vstam moim: á drzwi osádzone 'wárgom moim'. — 'około wárgmo ich. G.

a 4 Nie náchylay sercá mego ku 'słowom' złośćiwym / ábych miał vżywáć wymowek w grzechách. — 'ábo rzeczam. H.

'Z ludźmi broiącymi niepráwość: á niech nie będę vczestnikiem roskoßy ich. — 'Iáko czynią ludźie broiący nie práwość.

5 Niechay mię bije spráwiedliwy miłośiernie / á niech mię strofuie: lecz oleiek złośniká niechay nie námázuie głowy moiey.

6 Bo ießcze y modlitwá moiá iest przećiwko złośćiam ich / w ktorych się kochaią: ? zginęli / o kámienie rostrąceni / sędźiowie ich.

7 Vsłyßą iż słowá moie 'były potężne' y Boga: ? 'iáko skibá roley plugiem bywa wyrwána ná źiemię'. — 'słodkie są. H. G.

8 Tak są rozsypáne kośći 'náße' podle piekłá: ? bo ku tobie PANIE, Pánie są oczy moie: w tobiem vfał / nie odeymuy duße moiey. — 'iáko gdy oracz kráie źiemię; H. Hier. 'ich. G.

9 Strzeż mię od śidłá ktore ná mię zástáwili: y od sámołowek tych ktorzy broią złośći.

10 Niech wpádną w śieć iego 'złośnicy: á ia osobno będę / áż ie przeminę'. — 'złośnicy pospołu, áż ia przeminę. H.

a 4 Wymowek w grzechách.) Iáko Iádam ná Iewę / á Iewá ná węża winę swą skłádáłá. Euthym. Ale ráczey ábych grzech swoy vznał / y spowiádał się go / iáko Dawid. — Wymowki w grzechách.

2 Krol: 12.

PSALM CXLI.

v Zydow CXLII.

Voce mea ad Dominum clamaui.

Od ludzi opußczony / przećiw nieprzyiaćiołom wspomożenia prośi. Przystoi Pánu Christusowi / y kośćiołowi iego.

modlac sie. G.	Wyrozumienia Dawidowi/gdy był w iáskini/ 'modlitwá'.	1	1. Krol: 24
	GLosem moim wołałem do PANA: głosem moim modliłem sie PANV.	2 A	Wyz: 76. 1.
'Abo wylewałem, y opowiádałem.	'Wylewam przed oblicznośćia iego prośbe moie: á vtrapienie moie przed nim opowiádam.	3	
	Gdy we mnie duch moy vstawał/ tedyś ty znał ßćießki moie.	4	
	Ná tey drodze ktorąm chodźił/zákryli śidło ná mie.		
'ná pomoc.	Oglądałem sie 'ná práwą strone: á baczyłem że nie był ktoby mie poznał.	5	
'o zdrowie moie.	Zginełá mi vćieczká moiá: á nie był ktoby sie stárał 'o duße moie.		
	Wołałem k tobie PANIE, rzekłem: Tyś iest nádźieiá moiá; cząstká moiá w źiemi żywiących.	6	
'vtrapiony. H.	Wysłuchay prośbe moie: bomći 'vniżony' bárzo.	7	
	Wybaw mie od prześládowcow moich: boć sie zmocnili nádemną.		
	Wywiedź z ćiemnice duße moie/ áby chwaliłá imie twoie: ná mieć czekáią spráwiedliwi/ áż mi	8	
'vczyniß dobrze	'nágrodźiß.		

PSALM CXLII.

v Zydow CXLIII.

Domine exaudi orationem meam, auribus.

Prośi/áby Pan Bog nie pátrzył ná spráwiedliwość swoie/ ále ná vćisk y ná nedze iego/ áby go z niey wybáwił/ á pokarał przećiwniki iego. Przystoi kośćiołowi.

'H.	Psalm Dawidowi/ 'gdy go prześládował Absalon syn iego'.	1	2. Krol: 17
	PANIE, vsłyß modlitwe moie: przyimi w vßy prośbe moie: w prawdźie twey; wysłuchay mie w spráwiedliwośći twoiey.	A	

a A nie wchodź do sądu z sługą twoim: ábowiem
2 nie vspráwiedliwi sie przed tobą żaden żywy *człowiek.*
3 Abowiem prześládował nieprzyiaćiel duszę moie:
'poniżył ná źiemi' żywot moy. 'vderzył' o źiemie. H.
4 Posádźił mie w ćiemnych mieyscách / iáko z dawná pomárłe: ♀ y zfrásował sie o mie duch moy: serce moie we mnie sie strwożyło.
5 Pámiętałem ná dni stáre / rozmyślałem o wszytkich spráwách twoich: y vczynki rąk twoich rozbierałem *sobie.*
B
6 Wyćiągałem ku tobie ręce swoie: duszá moiá iáko źiemiá bez wody *pragnie* ku tobie.* *Selah. H.
7 Wysłuchayże mie prędko PANIE: *boć iuż* duch moy vstał.
Nie odwracay oblicza twego odemnie: boć będę podobnym sstępuiącym 'do dołu. 'do grobu, ábo do piekłá.
8 Day mi vsłyszeć 'ráno miłośierdźie twoie: bom *ia* w tobie vfał. 'prędko, conarychley.
C
Vkaż mi drogę ktorąbych miał chodźić: bom ku tobie podnośił duszę moie.
9 Wyrwi mie od nieprzyiaćioł moich PANIE, do
10 ćiebiem sie vćiekł: ♀ 'náucz mie czynić 'wolą' twoie: ábowiem tyś iest Bogiem moim. 'Bog iest náuczyćielem, á Duch S. przewodnikiem ludzi pobożnych.
11 Duch twoy dobry niech mie prowádźi po źiemi rowney: ♀ dla imieniá twego PANIE, ożywisz mie dla spráwiedliwośći twoiey. 'prawdę. H.
12 Wywiedźiesz z vtrapienia duszę moie: ♀ á z miłośierdźia twego wytráćisz nieprzyiaćioły moie.
Y zágubisz wszytkie ktorzy dręczą duszę moie: boćiem ia sługá twoy.

a 2 *Nie vspráwiedliwi sie przed tobą żaden.*) Aczkolwiek ludźie spráwiedliwi/ są przed Bogiem prawdźiwie vspráwiedliwieni; iáko inne pismá iásnie świádczą; wszákże y to prawdá / co tu Prorok mowi/ iż przed Bogiem nie vspráwiedliwi sie żaden człowiek; á *Człowiek iáko iest, y nie iest spráwiedliwy.*

to przeto/iż żaden nie iest ktoryby nie miał grzechow powszednich (iáko Hieronim y Grzegorz ś. wykłádáią) z ktorymi przećie może być człowiek spráwiedliwym. K temu żaden nie może być vspráwiedliwiony przed Bogiem/to iest/iesli będzie Bogu przyrownány. Bo ták wysoka iest spráwiedliwość Bozka/że iey względem/ wszytká spráwiedliwość ludzka y ánielska zda sie być niespráwiedliwośćią. iáko świeczká ná słońcu zápalona/ nie zda sie świećić/ ále ráczey záćimiáć. Ták Arnobius, Hieronim: Hilarius y Euthym.

Hier: epi ad Ctesi fontem. Greg: in hunc Psalmum. Iob 25.

PSALM CXLIII.

v Zydow CXLIIII.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet.

Dziekuie/że krolestwo ma vspokoione. Potym prośi/ áby go od obcych y szcześćiem docześnym nádetych nieprzyiaćioł bronił. Zgodzi sie krolom/przećiw Turkom y innym niewiernikom.

Psalm Dawidowi/ ⌜przećiw Goliatowi⌝. 1

⌜H.

BLogosłáwiony PAN Bog moy/ktory vczy ręce moie ná bitwę: á pálce moie ná woynę. A

Miłośierdźie moie y vćieczká moiá: wspomożyćiel moy/y wybáwićiel moy. 2

Obrońcá moy/ w ktorym vfam: ktory poddawa lud moy pod mie.

⌜że go znasz. H.

PANIE, coż iest człowiek/ ⌝żeś mu sie oznaymił⌝? ábo syn człowieczy/że go sobie ważysz? 3 B

a

Człowiek podobny iest márnośći: dni iego iáko ćień ⌝przemijáią⌝. 4

Iob 8. 9. y 14. 2.

⌝przemijáiacy. H.

PANIE, nákłoń niebios ⌜twoich⌝/ á sstąp: dotkni gor/á zákurzą sie. 5

⌜G.

⌝rosproß. H.

Zábłyśni błyskáwicą/ á ⌝rosproßysz⌝ ie: wypuść strzały twoie/á ⌝zátrwożysz⌝ ie. 6

⌝rospadz ie. H.

Spuść rękę twoie z wysokośći: wyrwi mie/ á wybaw mie z wod wielkich; y z ręki synow obcych. 7

Ktorych vstá mowią nikczemnośći: á práwicá ich iest práwicá ⌝niepráwośći⌝. 8 C

⌝omylna. H.

Boże pieśń nową záśpiewam tobie: ná árfie 9

o dźieśiaći

*o dziesiáci stronách grać tobie bede. *y ná instrumencie. H.

10 Ktory dáiesz zbáwienie krolom: ktorys odkupił
11 Dawidá sługe twego: ? od mieczá złego wyrwi mie.
Á wybaw mie z ręki synow obcych: ktorych vstá
mowiły nikczemności: á práwicá ich iest práwicá
'niepráwości'. 'omylna. H.

b 12 Ktorych synowie iáko nowe szczepki/*kwitną* w mło-
dości swoiey.

c Corki ich przystroione: y zewszad ozdobione ná
kształt kościołá. (dáiące.

13 Spiżárnie ich pełne / iedno po drugim z *śiebie* wy-
D Owce ich płodne / wielkimi trzodámi wychodzą-
14 ce: y woły ich tłuste.
Nie máss dźiury *w murzech áni* w płociech / áni prze-
stępu do nich: áni wołánia po ich vlicách.

15 Błogosławionym názwáli lud ktory to ma: *lecz* bło-
gosławiony lud/ ktorego Bogiem *iest* P*AN*.

---

a 3 *Cześ mu się oznaymił.*) Sam przez się/przez ánioły/ przez proro- Iáko się Bog lu-
Do Zyd: ki/ przez Syná/ przez Apostoły/ przez pisná/przez widzenia/poká- dziom oznáymu-
1. 1. zowánia/ y nátchnienia. ie.

b 12 *Ktorych synowie.*) Lxx. to wszytko ták przełożyli / iákoby to Lxx. przekład
ziemskie szczęście ludzi niezbożnych było; co wiecey przystoi no- lepszy.
wemu zakonowi. Lecz w Zydowskim to co się tu o szczęściu ziem-
skim mowi/przypisuie się ludowi Bożemu. Przeto y Hieronim ś.
ták przełożył; Vt sint filij nostri sicut nouellæ plantationes; Aby byli
synowie nászy/iáko młode szczepki; Corki nász/spiżárnie nász y o-
wce nász &c. Co dobrze przystoi stáremu zakonowi/w ktorym tákie
dobrá pobożnym obiecowano. Acz *Genebrardus* pokázuie/że to sá
słowá niezbożnych ludzi (o ktorych w przeszłym wierszu 11.) mowią
cych nikczemności y chlubiących się z doczesnych máietności: Sy-
nowie/práwi/nászy iáko nowe szczepki/ corki nász. &c. Co Lxx.
dobrze zrozumiawszy/słusznie ták przełożyli/ iáko w nászym texcie.

c 12 *Ná kształt kościołá.*) Rozumiey drogimi kleynoty/y wielkim mi-
sterstwem ochędożonego. Z Zydowskiego teraz ten wiersz przekłá-
dáią: Corki nász iáko węgły wyrzynáne/ obyczáiem kościołá/
ábo pálacu.

PSALM CXLIIII.

v Zydow CXLV.

Exaltabo te Deus meus Rex.

Y tego Psálmu pierwsze litery wierszow porządkiem obiecádłá Zydowskiego są spisáne.

Wysławia Bogá / iáko krolá / iáko dobrego / miłośiernego / wszytko rządzącego / y záchowuiącego / y ludziom wiele dobrodzieystwá czyniącego.

Chwałá sámemu Dawidowi. 1

Wyżyszáć ćie będę Boże: krolu moy: y będę błogosłáwił imię twoie wiecznie y ná wieki. A א

Ná káżdy dźień będę ćie błogosłáwił: y będę chwalił imię twe wiecznie y ná wieki. 2 ב

Wielki *iest* PAN, y bárzo chwálebny: á wielkośći iego nie máß końcá. 3 ג

Káżdy narod będźie chwalił vczynki twoie: y moc twoie będą oznáymowáć. 4 ד

Wielmożną chwałę świątobliwośći twey opowiádáć będą: á dźiwne spráwy twe wysłáwiáć będą. 5 ה

Y moc stráßnych spraw twoich ogłaßáć będą: á wielkość twoie będą opowiádáć. 6 B ו

dobroći. H. G. Pámiątkę obfitey 'słodkośći' twoiey wylewáć będą: á z spráwiedliwośći twoiey będą się weselić. 7 ז

Miłośćiwy y lutośćiwy *iest* PAN: ćirpliwy / á wielce miłośierny. 8 ח

Dobry. H. G. 'Słodki' *iest* PAN wßytkim: á litośći iego są nád wßytkie vczynki iego. 9 ט

Niechże ćie PANIE, chwalą wßytkie spráwy twoie: á świeći twoi niech ćie błogosłáwią. 10 י

Sławę krolestwá twego będą opowiádáć: á o możnośći twoiey mowić będą: 11 כ

Aby oznaymili synom człowieczym możność twoie: y chwałę 'wielmożnośći krolestwá twego. 12 C ל

wielmożnego krolestwá. Heb. Krolestwo twe *iest* krolestwo wßytkich wiekow: 14 מ

á panowánie twoie *trwa* przez wßytkie rodzáie.

a ג "Wierny iest PAN we wßytkich słowiech swoich: á świety we wßech spráwách swoich".

ד 14 Podpiera PAN wßytkich ktorzy vpadáia: á podnosi wßytkie powálone.

ע 15 Oczy wßytkich vfáia w tobie Pánie: á ty dáieß pokarm ich czásu słußnego.

פ 16 Otwarzaß ty reke swoie: á nápełniaß wßelkie zwierze 'błogosławieństwem'.

ע 17 Spráwiedliwy iest PAN we wßytkich drogách D swoich: á 'świety' we wßech spráwách swoich.

b פ 18 Blizko iest PAN wßytkim ktorzy go wzywáia: wßytkim ktorzy go wzywáia w prawdźie.

ר 19 Vczyni wola tych ktorzy sie go boia: y prośbe ich wysłucha/ y zbáwi ie.

ש 20 Strzeże PAN wßytkich ktorzy go miłuia: á wßytkie grzeßniki wytráci.

ת 21 Chwałe PANSKA wysławiáć beda vstá moie: á wßelkie ciáło bedźie wysławiáć imie świete iego ná wieki/ y ná wieki wiekow.

---

a 13 *Wierny iest Pan.*) Tego wierßá w Zydowskim texćie nie máß/ ále gi LXX. przydáli/ iż nie dostawało wierßá/ ktoryby sie poczynał od litery ג Nun. A ták vczynili gi podobny wierßowi osmnastemu/ odmieniwßy נאמן tsadik, iustus, w נאמן Neéman, fidelis wierny/ á vńs, in verbis; áby Psalm był zupełny/ táko też wyżßey vczynili/ w Psálmie 36. ℣. 31. Bo ták Hieronim ś. pißе: Septuaginta addiderunt aliqua, vel ob decoris gratiam, vel ob Spiritus sancti authoritatem. LXX. tłumáczow przydáli nieco/ ábo dla wierßey ozdoby/ ábo dla mocy Duchá ś. ktorego mieli.

LXX. cáły wirß przydáli.

b 18 *Ktorzy go wzywáia w prawdzie.*) Nie wzywáia Páná w prawdzie. Naprzod ci/ ktorzy go nie sercem wzywáia/ ále tylko vsty. Powtore ci/ ktorzy wiáry dobrey nie máia/ ták Zydzi/ pogánie/ hæretycy. Potrzećie/ ktorzy złym sumnieniem/ y z vmyßlem trwáia przećie w grzechu/ Bogá wzywáia; bo tych serce nie iest ku Bogu proßte. Poczwarte/ ktorzy bez vfnośći/ y wątpliwym vmy-

Ktorzy Páná nie wzywáia w prawdzie.

1. 2. 3. 4.

ßlem Bo-

ſtem Bogá wzywáia: Bo y ći o mocy y dobroći Bozkiey nie dobrze trzymáia. Nákoniec ktorzy bárziey prágną docześnych á niżli duchownych rzeczy. O ktorych Jákub ś. Prośićie / práwi / á nie vpraßaćie/przeto iż źle prośićie/ábyśćie to trawili ná pożądliwośćiách wáßych. Bo y tych ſerce nie ieſt ku Bogu proſte/ y dla tegoż nie wzywáia w prawdźie. 5. Iak: 4. 3

PSALM CXLV.

v Zydow CXLVI.

Lauda anima mea Dominum.

Ze nie w ludźiách/áni w kśiążetách/ále w Bogu vfáć potrzebá: á iż w Bogu vfáiący/ſą błogoſłáwieni.

H. Alleluia/ Aggeußá y Záchariaßá. 1

Chwal dußo moiá PANA: będę chwalił PANA pokim żyw: będę śpiewał Bogu memu poki mię ſtawa. 2 A

w Synu człowieczym, w ktorym. H. Nie vfayćie w kśiążetách / ? w ſynách człowieczych: w ktorych nie máß zbáwienia. 3

Wynidźie duch iego/á ćiało obroći ſię w źiemię ſwoię: á ná ten czás zginą wßytkie myśli iego. 4 a

Błogoſłáwiony *ieſt ten*, ktorego Bog Jákobow ieſt pomocnikiem: nádźieiá iego ieſt w PANV Bogu iego: ? ktory ſtworzył niebo y źiemię/morze y wßytko co w nich ieſt. 5 6 Dzie: 14 15. Obia: 14 7.

Ktory ſtrzeże prawdy ná wieki: czyni ſpráwiedliwość vkrzywdzonym; á dáie pokarm łáknącym. 7 B

PAN rozwiezuie więźnie: ? PAN oświeca ślepe. 8

PAN wzwodźi vpádłe: PAN miłuie ſpráwiedliwe.

PAN ſtrzeże przychodniow / śirot y wdow wſpomaga: á drogi grzeßnikow zágubi. 9

Będźie PAN krolował ná wieki: Bog twoy Syonie/przez wßytkie rodzáie. 10

Dußá nieśmiertelna. *Wynidźie duch iego.*) Duch wychodźi z ćiáłá / bo dußá nie vmiera/będąc nieśmiertelna. A po śmierći vſtáną wßytkie myśli 4 a

ludzkie;

ludzkie; to ieſt wßytkie przemyſły o tych świeckich á docześnych rzeczách. Nie żeby ludzie po śmierći nic więcey nie myślili/nie żyli/ábo nic o nas y o ſobie niewiedzieli/ták ſektarze bluźnią. Gdyż Bog nie ieſt Bogiem vmárłych ále żywych.

Matt: 22. 32.

PSALM CXLVI.

v Zydow CXLVII.

Laudate Dominum, quoniam bonus eſt.

Chwalić Páná każe/ dla tego ku ludowi opátrznośći/ y dla inßych ſpraw iego. Jeſt prorokuiący/ o zgromádzeniu kośćiołá Bożego.

1 **Alleluia.**

A Chwalćie Páná/ 'bo dobry ieſt pſalm: Bogu náßemu niech będźie wdzięczna y ozdobna chwałá'.

'bo dobrze ieſt śpiewáć Bogu náßemu, iż wdzięczna (ieſt) ozdobna chwałá. H.

2 PAN buduiący Jeruſálem/roſproßone Iſráelczyki zgromádźi.

3 Ktory vzdrawia ſkrußone ná ſercu: y záwiązuie ich rány.

4 Ktory liczy gwiazd liczbę nieźliczoną: á káżdey z nich własne imie dáie.

4.Eſd:16. 57.

5 Wielki ieſt Pan náß/y wielka moc iego: á mądrośći iego nie máß liczby.

6 Podnośi PAN ćiche: á grzeßniki poniża áż ná źiemie.

7 Záczynayćieß PANV z wyſławiániem: grayćie Bogu náßemu ná cytrze.

B 8 Ktory okrywa niebo obłokámi: y źiemi deßcz gotuie.

a Ktory czyni że rośćie trawá po gorách/ 'y źiołá 'dla poſługi ludzkiey'.

Iob 39. 3.

'H. 'áby miáło żywność bydło, ludźiom służące.

9 Ktory dáie bydłu żywność iego/ y kruczętom kiedy go wzywáią.

10 Nie kocha ſie w śile końſkiey: áni w goleniách męſkich ma vpodobánie.

Ale sie PAN kocha w tych ktorzy sie go boią: ktorzy vfáią w miłosierdziu iego. 11

Kruczetá iáko Pan Bog karmi.

Kruczetom kiedy go wzywáią.) Kruczetá ſą białe ſa kiedy ſie národzą / przeto ie rodzicy zgołá opuſczáią. Ták tedy opuſczonym / y wrzeſczącym od głodu / Bog muchy poſyła / ktore im w gębe wlatáią / y tymi ſie żywią. Ták Rabbinowie z Jobá Rozd: 38. Y Chryſoſtom ś. tegoż im poświadcza / tylko to przydawſzy / że ktucy z wrodzonego ſwego okrucieńſtwá dziatki opuſczáią. 9 a

PSALM CXLVII.

Lauda Ieruſalem Dominum.

Jeſzcze nápomina kośćioł / ku chwaleniu Bogá / przeto że gi doſtátecznie opátrzył wſzytkimi / ták doczeſnymi iáko y duchownymi dobrámi. Zydzi ten Pſalm z przeſłym w ieden złączáią.

Alleluia.

CHwal o Jeruſálem PAN A: chwal Syonie Bogá twego. 12 A

Abowiem vmocnił zawory bram twoich: błogoſłáwił ſynom twym w poſrzod ciebie. 13

[a] ktory cie ográniczył pokoiem

[a] Ktory dáie pokoy ná grániców twoich: á náſyca cie nawybornieyſzym zbożem. 14

[b] roskazánie.

[b] Ktory puſcza ſłowo ſwe ná ziemie: bárzo prędko bieży ſłowo iego. 15

[c] śrzon. H.

Ktory dawa śnieg biały iáko welne: á [c] mgłę roſſypuie iáko popioł. 16 B

grad lodowy iako kryſtał.

Spuſcza [d] lod ſwoy iáko brzegi: ktoż ſie oſtoi przed zimnem iego? 17

[e] Roskaże.

[e] Poſle ſłowo ſwoie / á roſtopi ie: wienie wiátr iego / á pocieką wody. 18

[f] vſtáwy. H.

Ktory oznáymuie ſłowo ſwe Jákobowi: [f] ſprawiedliwości y ſądy ſwoie Iſráelowi. 19

Nie vczynił ták żadnemu narodowi: y nie obiáwił im ſądow ſwoich. Alleluia. 20

PSALM CXLVIII.

Laudate Dominum de cœlis.

Anioły/wszelákie ludzie/y wszytko ták niebieskie iáko y ziemskie stworzenie ku chwaleniu Bogá pobudza. Psalm iest prorokuiacy.

1 *Alleluia. *Aggeuszá y Zácháriaszá. G.

A Chwalćie PANA wy ktorzyśćie ná niebieśiech: chwalćie go wy ktorzyśćie ná wysokośći.

Dan: 3. 58 2 Chwalćie go wszytcy ániołowie iego: chwalćie go wszytkie woyská iego.

3 Chwalćie go słońce y mieśiacu: chwalćie go 'wszytkie gwiazdy y świátłośći'. 'wszytkie gwiazdy iásne. H.

a Dan: 3. 59 4 Chwalćie go niebiosá nád niebiosy: y wody ktore sa ná niebie/ ? niech imie PANSKIE chwala.

5 'Abowiem on rzekł y vczynione sa': on roskazał y stworzone sa. 'H.

6 Postánowił ie ná wieki wieczne: vstáwe dał ktora nie przeminie.

B

7 Chwalćie PANA wy ktorzyśćie ná źiemi: 'smokowie y wszytkie 'przepáśći. 'wielorybowie. 'głębokośći morskie.

8 Ogniu/grádźie/śniegu/ 'lodźie'/ y wietrze gwałtowny: ktore czynićie roskazánie iego: 'páro. H.

9 Gory y wszytkie págorki: drzewá owoc dáiace/ y wszytkie 'Cedry. 'drzewá do budowánia wysokie.

b 10 Zwierzetá/ y wszytko bydło: rzeczy płazáiace/ y ptástwo skrzydláste.

11 Krolowie źiemscy/ y wszytcy narodowie: kśiażetá/ y wszyscy sedźiowie źiemscy.

12 Młodźieńcy y pánienki/stárzy y młodźi niech imie

13 PANSKIE chwala: ? bo wywyższyło sie imie iego sámego.

14 Chwałá iego ná niebie y ná źiemi: ? bo 'wywyższył' rog ludu swego. 'wywyższy. G. 'moc.

Chwałá *Boża należy* wßytkim świetym iego: ſynom Iſráelſkim/ ludowi bliſkiemu iego. [r]Alleluia.

[r] G.

w ody ná niebie

wody ktore ſą ná niebie.) To teſt/ nád obłokí/ ktore piſmo niebem pospolicie zowie. Acz to niektorzy rozumieią o niebie wodnym / ábo kryßtałowym / ktore mowią że teſt pod nawyżßym niebem.

4 a

Rzeczy płażáiące.) *Serpentes*, rozumieią ſie ták ryby pływáiące w wodzie/ iáko y gádziny czołgáiące ſie po ziemi.

10 b

PSALM CXLIX.

Cantate Domino canticum nouum.

Krolowi Chriſtuſowi śpiewáć każe/ iż on ſwoie zbáwi/ y da im moc ſkaránia pogánow. Jeſt prorokuiący / o zwyćieſtwie kośćiołá Bożego.

Alleluia. 1

Śpiewayćie PAN V pieśń nową: chwałá iego *niech bedzie* w zgromádzeniu świetych. A

Niech ſie weſeli Iſráel w ſtworzyćielu ſwoim: á ſynowie Syońſcy niech ſie ráduią w krolu ſwoim. 2 a

[s]ábo, ná piſczałce. Niechay imie iego chwałą [s] w śpiewániu społecznym: ná bebnie/ y ná árfie niechay mu gráią. 3 b

Bo ſie kocha PAN w ludu ſwoim: á podwyżßy ćichę [t] ku zbáwieniu. 4

[t] w zbáwieniu. G. Rozweſela ſie świeći w chwale: rozráduią ſie w łożnicách ſwoich. 5

[v] ábo w wywyżßánia. [v] Wyſłáwiánia Bogá *beda* w gárdlech ich: á miecze z obu ſtron oſtre w rękách ich. 6 B

Aby czynili pomſtę nád pogány; á ſkaránie miedzy narody. 7 a

Aby powiązáli krole ich petámi; á ßlachtę ich łáncuchy żeláznymi. 8

Aby vczy-

9 Aby vczynili o nich práwo nápisáne: Táć ˋiest' chwałá wßytkim świętym iego. ⌜Alleluia'. ˋbędzie. G. ⌜G.

a 2 *w stworzyćielu swoim.*) W Zydowskim tu iest znácznie wyrážona táiemnicá Troyce przenaświętßey. Bo ták to mieysce w Zydowskim czytamy: *w stworzyćielách swoich.* Jáko y v Jobá w 32. Kedy Bog stworzyćiele moi. Y v Isáia: 54. 5. Iż będzie pánował nád tobą stworzyćiele twoi / Pan zastępow. Y záśie 44. 1. To mowi Pan / Stworzyćiele twoi. y 14. Pan Stworzyćiele twoi. Czym znáć Pismo ś. dáie / iż w Bostwie iest więcey osob niżli iedná. Troycá S.

PSALM CL.

Laudate Dominum in Sanctis eius.

Wßelákiego duchá ku chwaleniu Bogá / wßeláką muzyką nápomina.

1 Alleluia.

a A Chwalćie ˋPáná' w świętych *przybytkach* iego: chwalćie go ˊná ßerokim niebie' mocy iego. ˋBogá. G.H. ˊná rospostrzeniu.

2 Chwalćie go w możnośćiách iego: chwalćie go według mnostwá wielkośći iego.

b 3 B Chwalćie go głosem trąby: chwalćie go ná árfie y ná cytrze.

4 Chwalćie go ná bębnie y ná pißczałce: chwalćie go ná strunách y ná orgániech.

5 6 Chwalćie go ná cymbalech głośnych: chwalćie go ná cymbalech krzykliwych: ♀ ˊ wßelki duch niechay Páná chwali. ⌜Alleluia'. ˊábo cokolwiek tchnie. ⌜G.

a 1 *w świętych iego.*) Hieronim ś. z Zydowskiego wykłáda / w świętym iego. Drudzy / w świątnicy iego. A Fælix y inni / w świątobliwośći iego. Grækowie o ludziách świętych zgodnie wykłádáią. Co nie iest Zydowskiemu przekłádowi przećiwno. Bo y w ludziách świętych pokázuie się świątobliwość Boża / y *w iákich świętych Bogá chwalić mamy.*

świeci sa osobliwie świątnicámi ábo przybytkámi Bożymi / ktory w nich mießka. y może sie Żydowskie ták rozumieć: Chwalćie Páná we wßytkich tych rzeczách ktore duchem iego sa poświecone. miedzy ktoremi pewna iest że ludzie świeci przodek trzymáia.

Orgány y muzyki w kościele zálecone.

Chwalćie go ná árfie y ná cytrze.) Stad widzimy / że sie godzi organ / y rozmáitych instrumentow muzyckich w kościele ku chwale BOżey / y ku wzbudzeniu serc ludzkich do nabożeństwá y do wesela duchownego / vżywáć. 3 b

KONIEC PSALTERZA.

WIERSZE, KTORYMI KOSCIOL WSZYTKIE PSALMY KONCZY.

Chwałá Oycu / y Synowi / y Duchowi świętemu.
Jáko byłá ná początku / y teraz / y záwße; y ná wieki wiekow. Amen.

PIESNI KTORE MIEDZY PSALMAMI W KOSCIELE SPIEWAIA.

Z STAREGO TESTAMENTV.

Pieśń trzech młodzieńcow.

Benedicite omnia opera Domini Domino.

Dan:3. 52

Trzey młodzieńcy od Nábuchodonozorá krolá w ogniſty piec wrzuceni y dziwnie wybáwieni / wſzego ſtworzenia zwoływáia / áby im pomogły Páná Bogá chwalić. Ták iáko y Dawid w Psálmie 148.

1 BLogoſławćie wſzytkie ſpráwy Páńſkie Páná: chwalćie y wywyżßayćie go ná wieki.

2 Błogoſławćie ániołowie Páńſcy Páná: błogoſławćie niebioſá Páná.

3 Błogoſławćie wody wſzytkie / ktore ſą ná niebie / Páná: błogoſławćie wſzytkie mocy Páńſkie Páná.

4 Błogoſławćie ſłońce y mieśiącu Páná: błogoſławćie gwiazdy niebieſkie Páná.

5 Błogoſławćie dżdżu y roſo Páná: błogoſławćie wſzytkie wiátry Boże Páná.

6 Błogoſławćie ogniu y ćieplá Páná: błogoſławćie źimo y láto Páná.

7 Błogoſławćie roſy y śrzony Páná: błogoſławćie mrozy y źimná Páná.

8 Błogoſławćie lody y śniegi Páná: błogoſławćie dni y nocy Páná.

9 Błogoſławćie świátłośći y ćiemnośći Páná: błogoſławćie błyſkáwice y burze Páná.

10 Błogoſław źiemio Páná: chwal y wywyżßay go ná wieki.

11 Błogoſławćie gory y págorki Páná: błogoſławćie wſzy-

ćie wßytkie vrodzáie ná źiemi Páná.

Błogosławćie źrzodłá Páná: błogosławćie mo- 12
rzá y rzeki Páná.

Błogosławćie wielorybowie/y wßytkie rzeczy ru- 13
cháiące sie w wodách Páná: błogosławćie wßyscy
ptacy powietrzni Páná.

Błogosławćie wßytkie źwierzętá y bydlętá Páná: 14
błogosławćie synowie ludzcy Páná.

Błogosław Jsráelu Páná: chwal go y wywyżßay 15
ná wieki.

Błogosławćie kápłani Páńscy Páná: błogosław- 16
ćie słudzy Páńscy Páná.

Błogosławćie duchowie y duße spráwiedliwych 17
Páná: błogosławćie świeći á pokornego sercá Páná.

Błogosławćie Anániaßu/Azáriaßu/Misáelu/Pá- 18
ná: chwalćie go y wywyżßayćie ná wieki.

Błogosławmy Oycá/y Syná/z Duchem świętym: 19
chwalmy y wywyżßaymy go ná wieki.

Błogosłáwionyś iest Pánie ná rospostrzeniu nie- 20
bieskim: y chwálebny / y sławny / y wywyżßony
ná wieki.

Pieśń Jsáiaßá Proroká.

Isa: 12.

Confitebor tibi Domine.

Prorok / w osobie kośćiołá / Bogu dziękuie zá zbáwienie przez Páná Christusá spráwione / y zá gniew Boży od narodu ludzkiego oddalony.

Dziękuie tobie PANIE, że *acześ* sie był rozgnie- 1
wał ná mie: *ale* sie odwroćił gniew twoy/ á A
poćießyłeś mie.

śmiele. Oto Bog zbáwićiel moy: *z vfnośćią czynić będę/ 2 2. Mo: 1 2.
á nie będę sie bał: Psal: 11 14.

Bo PAN iest moc moiá y chwałá moiá/y sstał mi
sie zbáwieniem.

3 Bedźiećie czerpáć wody z rádośćia z zdroiow zbá-
B wićielowych: ? y rzeczećie w on dźień; Wysławiay-
4 ćie PANA y wzywayćie imieniá iego:
Oznáymuyćie miedzy narody [f]wynálazki iego:
przypominayćie że wysokie iest imie iego.
5 Spiewayćie PANV bo wielkie rzeczy vczynił: o-
powiádayćie to po wszytkiey źiemi.
6 Ráduy sie [g]y chwal' obywátelu Syoński: bo wiel-
ki iest w pośrzod ćiebie świety Jsráelski.

Głos Proroká, ktorym obfitość łáski y mądrośći pod nowym zakonem obiecuie.
[f]spráwy y rády iego.
[g]y wykrzykay.

Pieśń Ezechiaszá Krolá.

Ego dixi in dimidio dierum meorum.

Pokázuie naprzod / w iákim frásunku był / kiedy od Jsáiaszá vsłyszał iż vmrzeć miał / y ćieszkość choroby swey opisuie. Potym dźiekuie Bogu / że mu ieszcze żywotá przedłużył.

Isa: 38. 1 [f]Pismo Ezechiaszá krolá Judskiego / gdy był zácho-
A rzał / y ozdrowiał z niemocy swey.
a 2 JAm rzekł: W połowicy dni moich poyde [f]do
bran piekielnych.
3 [f]Szukałem' ostátká lat moich: ? rzekłem;
iuż wiecey nie vyrze [f]Páná Bogá ná źiemi żywiacych.
b 4 Nie ogladam wiecey człowieká y mieszkáiacego
'w pokoiu'.
5 Wiek moy przeminał: y przenieśion iest odemnie /
iáko budká pásterska.
6 Vrznion iest / iáko nić od tkaczá / żywot moy: gdym
B ieszcze rosnać miał / przerznał mie / od zaránia áż do
wieczorá dokonasz mie.
7 Miałem nádźieie áż do zaránia: ále on iáko lew ták
połamał wszytkie kośći moie.
8 Od zaránia áż do wieczorá dokonasz mie: iáko
młode iáskołcze tákem szczebiotał / á stekałem iáko
gołebicá.

[f]Dziekowánie ná pismie zostáwione.
[f]do grobu, to iest, vmre.
[f]pozbyłem.
[f]skrzynie Bożey w kośćiele iego. ábo, ná świećie. H.

Isa: 12.
2. Mo: 1 2.
Psal: 11 14.

Zemdláły oczy moie/pogladáiac ku gorze. 9

recz zá mie. H. PANIE gwałt ćierpie/ odpowiedz zá mie: coż 10
rzekę/ábo co mi odpowie/gdyż to on sam vczynił?

H. Bede rozmyślał przed tobą wszytkie látá moie/ 11
w gorzkośći dusze moiey. C

skarałeś mie, y ożywiłeś mie. H. Pánie/iesli ták żywią/ y iesli táki iest żywot duchá 12
mego: pokarzesz mie/ y zásie ożywisz mie: oto w po- c
koiu gorzkość moiá nagorzczeysza.

Dziekuie zá żywotá przedłużenie. Aleś ty wyrwał dusze moie áby nie zginełá: zárzu- 13
ćiłeś názad wszytkie grzechy moie.

nie beda vfáć prawdzie twoiey. Abowiem nie piekło bedźie ćie wyznáwáć/ áni 14
śmierć bedźie ćie chwalić: nie beda czekáć ći kto- D
rzy w doł wstepuią prawdy twoiey.

Ale żywy/ żywy ten ćie chwalić bedźie/ iáko y ia 15
dźisia: oćiec synom bedźie opowiádał prawde twoie.

pieśni. PANIE záchoway mie: á my Psálmy násze śpie- 16
wáć bedźiemy w domu PANSKIM, po wszytkie dni
żywotá nászego.

---

w połowicy dni moich.) To iest/ wieku mego. Bo mu ná ten 2 a
czás nie było iedno trzydźieśći y dźiewieć lat.

Y mieszkáiacego w pokoiu.) To iest/ludu Bożego/po odpedze- 4 b
niu y poráżeniu Senácherybá nieprzyiaćielá/vspokoionego.

Oto w pokoiu gorzkość moiá.) Jákoby rzekł: Spráwiwszy nam 12 c
pokoy po odpedzeniu Assyryiczykow/iam ćieszko záchorzał.

Pieśń Anny mátki Sámuelowey. 1. Krol:

Exultauit cor meum in Domino.

Anná mátká Sámuelowá vprośiwszy syná v Páná Bogá/ y zbywszy sromoty pierwszey niepłodnośći/ Pánu Bogu z weselem dźiekuie. A tá pieśń iest pieśni błogosłáwioney Pánny Máriey bárzo podobna. Luk: 1

chwałá ábo sławá moiá. Rozrádowáło sie serce moie w PANV: y 1
podniosł sie rog moy w Bogu moim. A
w PANV. H. Rozszerzyły sie vstá moie nád nieprzyiaćio-

ły memi:

ły memi: bom sie rozweselił w zbáwieniu twoim.

2 Nie máß ták świetego / iáko iest PAN: Bo nie máß inßego oprocz ćiebie: y nie máß ták mocnego / iáko Bog náß.

3 Nie mowćieß *ná potym* wiele hárdych rzeczy / chlubiąc sie.

Niech odstąpia od vst wáßych stáre *mowy*: ábowiem PAN iest Bogiem *wßelkiey* wiádomośći: á iemu myśli sa znáiome.

4 Łuk mocarzow zwyćiężon iest: á niemocni sa moca [a] przepasáni. [a] obdárzeni.

5 Náśyceni pierwey / zá chleb sie náymowáli: á głodni sa náśyceni.

Aż y niepłodna porodźiłá wielu: á máiąca wiele synow zemdlałá.

6 B PAN vmarza y ożywia: dowodźi [b] do piekłá / y wywodźi z *niego*. [b] ná śmierć.

7 PAN zuboża / y zbogácza: poniża / y podwyższa.

8 Wzwodźi z prochu nędznego: á z gnoiu podnosi vbogiego.

Aby śiedźiał z książęty / á stolice chwały otrzymał.

Abowiem PANSKIE sa [c] zawiásy ziemie / á ná nich świát założył. [c] łupy. H. to iest, przednieysze części, iáko wschodnia, zachodnia, południowa, y północna stroná.

9 Nogi świętych swych záchowa: á niezbożnicy vmilkną w ćiemnośćiách: bo nie śiłą swoią zmacnia sie człowiek.

10 C Będą sie bać PANA przećiwnicy iego: á on ná nie zágrzmi z niebá.

PAN będźie sądźił gránice ziemie / y da pánowánie krolowi swemu: y wywyższy [d] rog Chrystusá swoiego. [d] chwałę ábokrolestwo.

Pieśń Moyżeßowá.

Cantemus Domino, glorioſè enim.

1. Krol: 2

Luk: 1

1. Mo: 7. 5.

Po przeprowádzeniu ludu Iſráelſkiego przez morze czerwone/ á po vtopieniu Pháráoná y z woyſkiem iego w tymże morzu; Moyzeß z ſynmi Iſráelſkimi/ á oſobnie Mária śioſtrá iego z białymi glowámi/ tą pieśnią dziękuią Pánu Bogu. Służy kośćiołowi/ przez krew Chriſtuſową z mocy czártowſkiey wybáwionemu.

SPiewaymy PANV: ábowiem wielmożnie 1
ſię wſławił/ koniá y ieźdzcá wrzućił w morze. A
PAN moc moiá y chwałá moiá: y ſtał mi 2
ſię zbáwieniem.
Tenći ieſt Bog moy/ ktorego wielbić będę: on
Bog oycá mego/ ktorego wywyżßáć będę.
*PAN. H. G. PAN iáko mąż waleczny/ *wßechmocny* imię ie- 3
go: ? wozy Pháráonowe y woyſko iego wrzućił w 4
morze.
Czelnieyße kśiążętá iego potonęły w czerwonym
morzu: ? głębokośći zákryły ie/ poßli ná głębią iáko 5
kámień.
Práwicá twoiá PANIE wielmożną ſię okazáłá 6
w mocy: práwicá twoiá PANIE, zbiłá nieprzyia-
ćielá: ? á w wielkośći chwały twoiey poráźiłeś ſprze- 7
ćiwniki twoie.
Spuśćiłeś gniew twoy/ ktory ie pożárł iáko ſło- 8
mę: ? á tchnieniem zapálczywośći twoiey zgromá- B
dźiły ſię wody.
*iáko mur. G. Stánęłá wodá płynąca: *ſkupiły ſię głębokośći 9
wod w pośrzod morzá.
Rzekł nieprzyiaćiel: Pogonię y poimam; rozdźie-
lę korzyśći/ náſyći ſię dußá moiá.
Dobędę mieczá mego/ y pobiję ie ręká moiá.
Ale wionął wiátr twoy/ y okryło ie morze: poto- 10
nęli iáko ołow w wodách gwałtownych.
*Bogámi. H. Ktoż podobny tobie miedzy *mocarzámi* PANIE? 11
kto podobny tobie? ták wielmożny w świątośći/
ſtráßny/ y chwálebny/ y czyniący dźiwy?

Sćiągną-

12 Sciągnąłeś rękę twoię/ y pożárłá ie ziemiá: ¶ by-
13 łeś wodzem z miłośierdzia twego ludowi ktoryś odkupił.

A doniozłeś go mocą twoią do mieszkánia twego świętego.

14 Powstáli narodowie/ y rozgniewáli się: boleśći ogárneli obywátele Philistyńskie.

15 Tedy się strwożyły kśiążętá Edomskie/ stráchu się nábráli mocarze Moábscy/ zdrętwieli wszyscy obywátele Chánáneyscy.

16 Niech pádnie ná nie strách y boiaźń/ od możnośći rámieniá twego.

C 'Niechay się nie ruszą' iáko kámień/ áż przeydźie lud twoy PANIE: áż przeydźie lud twoy ten/ ktoryś otrzymał. *'Niech się stána nie ruchomi.*

17 Wprowádźisz gi/ y wsádźisz ná gorę dźiedźictwá twego/ w namocnieyszym mieszkániu twoim/ ktoreś ty PANIE nágotował:

18 Ná mieyscu twym świętym ktore vmocniły ręce twoie: PAN będźie krolował ná wieki y dáley.

19 Abowiem wiáchał 'iezdny Pháráo'/ z wozmi y z iezdnymi swymi w morze: y wroćił ná nie PAN wody morskie. *'koń Pháráonow. H.*

A synowie Jsráelscy chodźili po suszy/ przez pośrzodek iego.

Pieśń Hábákukowá.

Hab: 3. Domine audiui auditionem tuam.

W tym pieniu Prorok prośi/ naprzod áby Pan Bog lud swoy pokarawszy/ záśie w láske przyiął: Jáko przed tym dla wybáwienia tegoż ludu dziwne cudá czynił ná czerwonym morzu/ ná gorze Synái/ w ziemi obiecáney/ zá Moyzeszá/ Jozuego y innych sędziow. Potym opowiedziawszy ziemi Zydowskiey przyszłe spustoszenie/ o przywroceniu záśie Jsráelczykow do swey ziemie proroku

ie. Ale duchownie rozumieiąc (iáko to Hieronim ś. y inni wykłádáią) opowiáda Prorok wßytko to co Bog Oćiec przez Syná swego dla ludzi odkupienia y zgromádzenia kośćiołá spráwowáć miał.

Modlitwá Hábákuká Proroká zá niewiádomośći. 1

PANIE, słyßałem powieść twoie: y vlękłem sie. 2

PANIE ᶠspráwe twoie / ᶠw pośrzodku lat ożyw ią. A a

W pośrzodku lat oznaymi ią: gdy sie rozgniewaß / wspomniß ná miłośierdźie.

Pan ᵒod południá ᵒ przyidźie: á świety z gory Pháráná.* 3 b c

Okryłá niebiosá wielmożność iego: y pełná iest źiemiá chwały iego. d

Bláſk iego bedźie iáko świátłość: á rogi w ręku ie°. 4

Tám iest zákryta moc iego: ♀ przed obliczem iego poydźie śmierć. 5 e

Y wynidźie diabeł przed nogámi iego. ♀ ᶠstánał y rozmierzył źiemie. 6 i

Poyrzał y rozwiązał narody: y skrußone są gory (wieczne. f

Zniżyły sie págorki świátá / ᶠ przed drogámi wiecznośći iego. k

Dla niepráwośći widźiałem namioty ᵒMurzyńskie ᵒ: zádrżą namioty źiemie Mádiáńskiey. 7 g

Izali ná rzeki rozgniewałeś sie PANIE? áza ná rzeki gniew twoy? áza ná morze rozgniewánie twoie? 8 h

Ktory wśiadaß ná konie twoie / á wozy twoie są zbáwienie. l

Wzbudzáiąc wzbudźiß łuk twoy / według przyśięgi pokoleniam ktoraś vczynił.* 9

Rozdźieliłeś ᵒrzeki y źiemie ᵒ: ♀ widźiáły ćie y rozniemogły sie gory / potop wodny przeminał. 10

Wydáłá otchłań głos swoy / gdy wysokość twoiá podniosłá ręce swoie. a

ᶠwćielenia Syná Bożego. Euseb. August.

ᶠgdy przyidźie wypełnienie czásu. Gal: 4.

ᵒod Themaná. H.

*Selah. H.

ᶠpowstawßy z martwych zbudował kośćioł swoy powßechny.

ᶠiż ten ktory iest wieczny, raczył do ludzi przyść, áby ie odkupił. Hieron.

ᵒChusánskie. H.

* Selah. H.

ᵒrzekámi źiemie. H. Przez rzeki, miástá; á przez gory, krole rozumiey.

11 ᶠSłońce y mieśiąc stánęły w mieszkániu swoim: chodźiły po świátłu strzał twoich / po bláſku błyſkáwice drzewcá twego.

12 W zágniewániu podeptałeś ziemię: á w zapálczywośći vczyniłeś zdumiáłe narody.

13 Wyszedłeś ná zbáwienie ludu twego / ná zbáwienie ᶠz Christusem twoim.

Zbiłeś ᶠgłowę z domu niezbożnego: obnáżyłeś grunt iego áż do szyie.*

14 Przeklałeś ᶠberłá iego / głowę żołnierzow iego / przychodzących iáko wicher áby mię rosproszyli.

Rádość ich *była* iáko tego ktory pożera vbogiego w skrytośći.

15 Vczyniłeś w morzu drogę koniom twoim / ná błoćie wod wielkich.

16 Vsłyszałem á zádrżał żywot moy / od głosu *tego* trzęsły się wárgi moie.

Niech wnidźie zgniłość w kośći moie: á podemną niech gmerze *robactwo*.

Bych iedno odpoczął ᶠw dźień vtrapienia / ábych wstąpił do ludu nászego ᶠprzepasánego.

17 Abowiem figá nie zákwitnie / á nie będźie owocu w winnicách:

Omyli robotá oliwy / y polá nie dádzą żywnośći:

Wyzdycháią owce z owczárniey: y nie będźie bydłá w oborách.

18 A ia będę się w PANV rádował / y będę się weselił w Bogu ᶠJesuśie moim.

19 PAN Bog iest mocą moią / y vczyni iáko ielenie nogi moie.

A po wysokośćiách moich poprowádźi mię: ᵗzwyćiężcá ᵗpsálmy śpiewáiącego.

---

2 *w pośrzodku lat ożywia.*) Tu Lxx. Duchem prorockim przydá-

ᶠChristus y kośćioł iego.

ᶠz pomázáncem.
ᶠAntychristá.
* Selah. H.

ᶠkrolowánie iego.

ᶠw dzień sądny.
ᶠmężnego, ktory się mocno sprzećiwił Diabłu y Antychristowi.

ᶠzbáwićielu.

ᵗzwyćiężcy. H.

Národzenie Pánskie.

li te słowá: W pośrzodku dwu zwierząt poznan będzieß. Czym iáśniey wyráźili národzenie Páńskie w stáyni y we żłobie/ miedzy dwoygiem zwierząt/ kędy poznány był od pásterzow.

Christus od południá przyßedł.

Pan od południá przyidzie.) To iest/ z łoná Oycá swego/ gdzie záwße iest południe. Hieronim ś. świádczy że słyßał/ gdy ieden Zyd te słowá ták wykłádał: Od południá/ to iest z Betlehem/ ktore leży ná południe/ ktorego wykłádu *Euthymius* y *Theodoretus* náśláduią. 3 b

Z gory Pháráná.

A święty z gory Pháráná) Lxx. to przełożyli: A święty z gory ćienistey y gęstey. To iest (iáko *Theodoret.* y *Theophilact.* wykłádáią) z Jerusálem ktore wßytkimi łáskámi opływáło/ y pod ćieniem Bożym było. Abo iáko *Euthymius* y *Theophilact.* rozumieią/ z błogosłáwioney Pánny Máriey/ ktora y wyżßa iest nád wßelkie stworzenie/ y łáską Bożą záćmioná. A on Zyd/ o ktorym ś. Hieronim ták: Ten ktory powstánie z Betlehem/ iest on ktory dał zakon ná gorze Synái. Bo gorá Phárán blizka iest gorze Synái. Skąd znáć/ że te pieśń stárzy Doktorowie záwße o Pánu Christuśie rozumieli/ y wykłádáli; á nie o dobrodzieystwách dánych synom Jsráelskim ná pußczy. 3 c

Proroctwo o męce Pánskiey.

Wielmożność iego okryłá.) Bo skoro sie národził/ śpiewáli ániołowie chwałe ná wysokośći. Blásk iego w przemienieniu: á w vmęczeniu/ rogi krzyżowe w rękách iego. A tám w krzyżu byłá zákryta moc iego/ kędy śmierć y czártá zwyćiężył. 3 d

Przed obliczem iego poydzie śmierć.) Skutek męki Páńskiey/ śmierći śmierćią zwyćiężenie/ y diabłá wygnánie. 5 e

Kazánie Apostolskie.

Poyrzał y rozwiązał narody.) Abo ráczey/ y rozstąpiły sie narody/ náwrocone przez kazánie Apostolskie. A gory wieczne/ są krolowie wielcy/ págorki záś/ mnieyße kśiążętá. 6 f

Sąd Pánski.

Dla niepráwośći.) Tu poczyna mowić o sądzie/ ktorym Bog pokarze te wßytkie/ ktorzy Christusowi niebyli posłußni/ ábo wierne iego prześládowáli. 7 g

Izali ná rzeki.) Jákoby rzekł: Okazałeś Pánie przed tym gniew twoy ná wodách morzá czerwonego; izali tákże vczyniß przy dokończeniu świátá/ kiedy wśiedzieß ná konie twe/ ábyś walczył zá swymi? 8 h

Niech wnidzie zgniłość.) Jákoby rzekł: Tu mie śiecz/ tu mie pálymiły Pánie/ bych iedno był zbáwion. 16 i

Abowiem figá nie zákwitnie.) Abowiem ná on czás dla wielkośći prześládowánia/ będzie wielki nievrodzay w cnotách; Będzie obfitowáłá niepráwość/ á oziębnie miłość. *Matth*: 24. 17 k

l 18 *w Bogu Iesuśie moim.*) W Zydowskim iáko teraz punktá są/ nie położono naświetszego imieniá IESVS, ále ‚yw‚ Iszhi, to iest/ zbáwieniu moim. Lecz podobieństwo iż Prorok nápisał sámo imie Jesus/ktore Zydzi skracáć zwykli/ y pisáć tymi trzemá literámi yw‚/ iáko ná tytule Krzyżá ś. w Rzymie świádczy że widział Ribera. Y przetoż Hieronim ś. nie przełożył w Bogu zbáwićielu moim; ále w Bogu Jesuśie moim. A Lxx. w Bogu zbáwićielu moim. Cháldáyski záś tłumácz; W Bogu sprawcy zbáwienia mego. *Imie Iesus.*

5. Mo: 32.

Pieśń Moyzeszowá.

Moyzesz/przed sáma śmierćia/widząc z Bozkiego obiáwienia/ iż lud Jsráelski Bogá swego odstąpić/y od niego miał być srodze karan: z Bozkiego roskazánia te pieśń złożył/y náuczył iey synow Jsráelskich/ áby im ná potomne czásy byłá zá świádectwo/ y złośći ich/y spráwiedliwośći Bozkiey. Oświádczywszy sie tedy przed niebem y ziemia/á Páná Bogá im zálećiwszy/srodze gromi y strofuie on lud przewrotny / przypomináiąc im osobliwe á rozliczne Bozkie dobrodzieystwá: po ktorych przećie Bogá opuśćiwszy zá báłwany sie vdáwáli/prze co ie też spráwiedliwie karał. Wszákże im obiecuie Bozkie miłośierdzie / y zwyćiestwo nád nieprzyiaćioły/iesli sie do niego prawdziwie náwroca.

1 SLuchayćie niebiosá co *ia* mowie/ słuchay źiemio rzeczy vst moich.

2 Niech popłynie iáko deszcz náuká moiá: niechay páda iáko rosá wymowá moiá.

3 Jáko deszcz ná źiołá/ á iáko krople ná źielona trawe: ⁊ bo bede wzywał imieniá PANSKIEGO.

4 Dayćie wielmożność Bogu nászemu/ ⁊ spráwy Boże są doskonáłe/á wszytkie drogi ie° spráwiedliwe.

Bog iest prawdźiwy á nie mász w nim niepráwo-
5 śći: spráwiedliwy y práwy: ⁊ grzeszyli przećiw iemu
'nie synowie iego smrody *bałwanskiemi.*

6 Narodźie zły y przewrotny/ ⁊ izali to oddawasz PANV, ludu głupi á szalony?

Aza nie on iest Oycem twoim / ktory ćie nábył/ y ktory ćie vczynił y stworzył?

' ktorzy nie są godni áby nápotym byli zwáni synámi iego.

Wspomni ná dawne czásy: rozmyśl sobie one przeßłe wieki. 7

Spytay oycá twego / á onći oznaymi: stárßych twoich / á onić powiedzą.

Gdy Nawyższy dzielił narody: gdy podzielał syny Adámowe. 8

Zátożył gránice ludźiom / według liczby synow Jsráelskich.

Bo dział PANSKI iest lud iego: Jákob iest ßnur pomiáry dźiedźictwá iego. 9

'opátrzył go do státkiem. 'Nálazł go' w źiemi pustey / ná mieyscu stráßnym / y ná głębokiey pustyni. 10

Wodźił go w koło / y vczył go / y strzegł go iáko źrzenice oká swego.

Jáko orzeł wywabia ku latániu orletá swe / y lata nád nimi. 11

Tak on rozßerzył skrzydłá swoie / ? y wźiął go ná sie / y nośił go ná rámionách swoich.

Sam PAN był wodzem iego: á nie był z nim Bog obcy. 12

Posádźił go ná wysokiey źiemi: áby pożywał owocow polnych. 13

Á żeby ssał miod z opoki / á oliwę z nátwárdßey (skáły.

Żeby iadł másło z krow / á mleko z owiec / z tłustośćia iágniąt y báránow: ná gorze 'Básáńskiey 14

'Ná tey gorze były páśtwiská bárzo dobre. 'krew iágody winney. Hebr.

wychowanych.

Z kozły / z nawybornieyßym chlebem pßenicznym: á żeby pił co nalepße 'wino'.

Á ták roztył on lud vmiłowány / y począł wierzgáć: 15

roztył / ztłuśćiał y rozerkał sie.

Opuśćił Bogá stworzyćielá swego / á odstąpił od Bogá zbáwićielá swego.

'Zydowie, bálwany obrzydłośćia zowią. Rozdrażnili go przez cudze Bogi: á przez 'obrzydłośći swe ku gniewu wzrußyli. 16

Ofiárową-

17 Ofiárowáli czártom á nie Bogu / Bogom ktorych nie ználi.
Nowotni á świeży *Bogowie* náśtáli / ktorych nie chwalili oycowie ich.
18 Bogá ktory cie vrodził opuścileś: y zápomniałeś Páná stworzyćielá twego.
19 Co widząc PAN rozgniewał sie / iż go obráżili synowie iego y corki.
20 Y rzekł: Skryie od nich oblicze swoie: á obaczę táki ich koniec będźie.
Abowiem to iest narod przewrotny / y synowie niewierni.
21 Oni mie rozrzewnili służąc temu co nie iest Bogiem: y rozdráżnili mie mikczemnościámi swemi.
A ia ie też rozrzewnie przez te ktorzy nie są ludem: y przez narod głupi rozdráżnie ie.
22 *Bo* sie ogień zápalił w zapálczywości moiey: y będźie gorzał áż do spodku piekłá.
Y wyżrze źiemie z iey vrodzáiem / y grunty gor wypali.
23 Zgromádzę ná nie *wßytko* złe / y strzały moie wystrzelam w nie.
24 Wyzdychaią głodem / y zieda ie ptacy klwániem iádowitym.
25 Żeby źwierzęce wysłe ná nie / z iádem *gadzin* czołgáiących sie po źiemi y wężow.
Z nadworza pobije ie miecz / á w zawárćiu strách / ták młodźieńce iáko y pánny / ták ssące *dzieći*, iáko y stáre ludźie. (tkę.
26 Y rzekłem: Kedyż sa wygłádzę z ludźi ich pámia-
27 Alem to odłożył / dla gniewu nieprzyiaćioł moich: áby sie stad nie pyßnili ich nieprzyiaćiele.
Y nie rzekli; Reká náßá wysoka / á nie PAN, to wßytko spráwiłá.

Tákim teraz Bogiem Nowochrzęczency czynią Christá Páná, ktoryby przed Máriá nie był.

Bogámi nikczemnymi y fałßywymi, bálwanámi. G.

Bo to ieſt narod bezrozumny/á bez baczenia: ? day 28
Boże áby mądrzy byli/y rozumieli/y opátrowáli rze- 29
czy oſtáteczne.
Jáko *przed tym* ieden vganiał tyśiąc/á dwá śćigáli 30
dźieśięć tyśięcy.
Jzali nie przeto / iż PAN ich záprzedał ie: á Pan
záwárł ie *w rękach nieprzyiaćielskich?*
Bo nie ieſt Bog náß iáko Bogowie ich: y nie- 31
przyiaćiele náßy ſą ſędźiowie.
zeznáć to muſzą.
Z winnice Sodomſkiey winnicá ich: y z przedmie- 32
śćia Gomoreyſkiego.
Winna iágodá ich / iágodá żołći: á groná bárzo
gorzkie. (vleczony.
Wino ich ieſt żołć ſmokowá: á iad żmijowy nie- 33
Jzali te rzeczy nie ſą ſkryte v mnie / y zápieczęto- 34
wáne w ſkárbiech moich?
Moiáć ieſt pomſtá / á ia im oddam czáſu ſwego: 35
áby ſię ich nogá powáliłá.
Blizko ieſt dźień zginienia ich: y czáſy ſię prędko
przybliżáią.
Będźie PAN ſądźił lud ſwoy: á zmiłuie ſię nád 36
ſługámi ſwemi.
Gdy vyrzy/iż vſtáłá ręká *ich*, y więźnie też pomár-
li: á oſtátek ich znißczał.
Y rzecze: Gdźież ſą Bogowie ich/ w ktorych ná- 37
dźieię mieli?
Y ktorych ofiar tłuſtość iadáli / á wino ich mo- 38
krych ofiar pili.
Niechay wſtáną á rátuią was: á niech was w po-
trzebie obronią.
Obáczćieß żem ia ieſt ſam: á nie máß inßego Bo- 39
gá oprocz mnie.
Ja zábiję y ia ożywię: ia zránię y zlecze: á żaden
nie będźie mogł wydrzeć z ręki moiey.

Podnio-

40 Podniosę ku niebu rękę moię/y rzekę: żywię ia ná wieki.

41 Jesli záostrzę miecz moy iáko błyskáwicę/ á iesli wezmę sąd w rękę moię.

Tedy się pomszczę nád nieprzyiaćioły memi/ y odwetuię tym ktorzy mię nienawidźieli.

42 Strzały moie krwią ich nápoię: á miecz moy náie się mięsá.

Ze krwie pobitych y ʼz poimánia odkrytey nieprzyiaćielskiey głowy.

43 Chwalćie narodowie lud iego: bo się będźie mśćił krwie sług swoich.

Y vczyni pomstę nád nieprzyiaćioły ich: á będźie miłośćiw źiemi ludu swego.

ʼz więzniow poimánych, ktorzy iáko niewolnicy będą bez czapki chodźić.

PIESNI Z NOWEGO TESTAMENTV.

Luk: 1.

Pieśń Zácháriaszowá.

Benedictus Dominus Deus Israel.

1 BLogosłáwiony Pan Bog Jsráelski: iż náwiedźił y vczynił odkupienie ludu swoiego.

2 Y podniozł rog zbáwienia nam/ w domu Dawidá służebniká swego.

3 Jáko opowiádał przez vstá świętych/ ktorzy od wieku byli/prorokow swoich.

4 Wybáwienie od nieprzyiaćioł nászych/ y z ręki wszytkich ktorzy nas nienawidzą.

5 Aby vżył miłośierdźia z oycy nászymi: y wspámiętał ná testáment swoy święty.

6 Ná przyśięgę ktorą przyśiągł Abráhámowi oycu nászemu/że nam to dáć miał;

Iżbysmy/wybáwieni *bedac* z ręki nieprzyiaciół náßych/bez boiáźni mu służyli/ 7
W świętobliwości y sprawiedliwości/przed nim/ po wßytki dni żywotá náßego. 8
A ty dźieciątko prorokiem Nawyższego będźieß názwáne: Bo poydźieß w przod przed oblicznością Páńską/ábyś gotował drogi iego. 9
A iżbyś dał náukę zbáwienia ludowi iego/ ná odpuszczenie grzechow ich. 10
Dla wnętrzności miłośierdźia BOgá náßego/ przez ktore náwiedźił nas Wschod z wysokości: 11
Aby záświecił siedzącym w ciemności y w cieniu śmierći: ku wyprostowániu nog náßych ná drogę pokoiu. 12

Pieśń Pánny Máriey Bogá rodźice.

Magnificat anima mea Dominum.

WIelbi dußá moiá Páná: 1
A rozrádował sie duch moy/w Bogu zbáwicielu moim. 2
Iż weyrzał ná niskość służebnice swoiey. Abowiem oto od tąd błogosławioną mie zwáć będą wßytkie narody. 3
Abowiem vczynił mi wielkie *rzeczy* on ktory możny ieśt/ y świętę imię iego. 4
A miłośierdźie iego od narodu do narodow/boiącym sie iego. 5
Wykonał moc rámieniem swoim/rosprosßył pyßne myśla sercá ich. 6
Złożył mocarze z stolice/ á podwyższył niżkie. 7
Łáknące nápełnił dobrámi: á bogacze z niczym odpráwił. 8

9 Przyiął Izráelá sługę swego / wspomniawszy
miłosierdźie swoie.
10 Jáko mowił do oycow nászych / do Abráhámá / y
potomstwá iego ná wieki.

Pieśń Symeonowá.

Nunc dimittis seruum tuum Domine.

1 TEraz Pánie opuszczasz sługę twego w poko-
iu / według słowá twego.
2 Gdyż oczy moie ogladáły zbáwienie twoie:
3 Któreś zgotował przed obliczność wszytkich
ludźi:
4 Swiátłość ná obiáwienie pogánow / y chwałę lu-
du twego Izráelskiego.

Pieśń Ambrożego y Augustiná S.

Te Deum laudamus.

CIebie BOże chwalimy: ciebie Pánem wy-
znawamy.
Tobie Oycu wiecznemu / wszystek ziemski o-
krąg cześć oddawa.
Tobie wszyscy ániołowie / tobie niebiosá y wszytkie
mocárstwá.
Tobie Cherubinowie y Seráphinowie nieprzestáią-
cym głosem śpiewáią.
Swiety / Swiety / Swiety Pan Bog zastępow.
Pełne są niebiosá y ziemiá máiestatu chwały
twoiey.
Ciebie przesławny chor Apostolski;
Ciebie chwálebny poczet Prorocki;

Ciebie świetne woysko wielebnych Męczennikow wyznawa.

Oycá niezmiernego máiestatu:

Chwálebnego też y prawdźiwego á iedynego Syná twego:

Y Duchá świetego poćieszyćielá.

Tyś iest krol chwały/ o Pánie Christe.

Tyś iest Syn Bogá Oycá wiekuisty.

Ty máiąc przyiąć człowieczeństwo násze/ dla wybáwienia nászego/nie brzydźiłeś sie w Pánieńskim żywoćie mieszkániem.

Ty skruszywszy żądło śmierći/ otworzyłeś wierzącym krolestwo niebieskie.

Ty ná práwicy Bożey śiedźisz/ w chwale Oycá twego.

Skąd wierzymy że nas przyidźiesz sądźić.

Przetoż ćie prośimy/ rácz wspomoc sługi twoie/ drogą krwią twoią odkupione.

Y rácz nas z twemi świętymi chwały wieczney obdárzeniem opátrzyć.

Zbawże lud twoy/Pánie/y błogosław dźiedźictwu swoiemu.

A rządź ie y podwyższay ie áż ná wieki.

Ná káżdy dźień błogosłáwimy ćiebie.

Y chwalimy imię twoie ná czás wieczny/ y ná wieki wiekow.

Ráczże tego dniá/ Pánie/ grzechu nas káżdego vchowáć.

Zmiłuy sie nád námi/Pánie/zmiłuy sie nád námi.

Niechay będźie miłośierdźie twoie/ Pánie/ nád námi: gdyż w tobie nádźieię pokłádamy.

W tobiem/ Pánie/ nádźieię położył: niechże nie będę poháńbion ná wieki.

Wyznánie wiáry/ ábo Skład Athánázyuſzá świetego.

Quicunq; vult ſaluus eſſe, ante omnia.

KTokolwiek chce być zbáwiony/potrzebá nápzod/ áby w wierze powſzechney był vmocniony.

Ktorey kto nie záchowa zupełney á nienáruſzoney; bez żadney wątpliwośći ná wieki będźie zátrácony.

A wiárá powſzechna ná tym należy; ábychmy iednemu Bogu w Troycy/ á Troycy w iedności pokłon czynili.

Ani person mieſzáiąc/áni iſtności nierozdźieláiąc.

Abowiem inſza ieſt perſoná Oycá/ inſza Synà/ inſza Duchá świętego.

Ale Oycá/ y Synà/ y Duchá świętego iedno ieſt Boſtwo/rowna chwałá/ſpołwieczny máieſtat.

Jáki Oćiec/táki Syn/ táki Duch świety.

Nieſtworzony Oćiec/ nieſtworzony Syn/ nieſtworzony Duch świety.

Niezmierny Oćiec/niezmierny Syn/niezmierny Duch świety.

Wiekuiſty Oćiec/wiekuiſty Syn/wiekuiſty Duch świety.

A wſząkoż nie trzey ſą wiekuiśći; ále ieden wiekuiſty.

Jáko też nie trzey nieſtworzeni/ y nie trzey niezmierni: ále ieden nieſtworzony/y ieden niezmierny.

Ták też wſzechmocny Oćiec/ wſzechmocny Syn/ wſzechmocny Duch świety.

A przedſie nie trzey wſzechmocni; ále ieden wſzechmocny.

Tákże Oćiec Bogiem/Syn Bogiem/Duch świety Bogiem.

Wßákże nie trzey Bogowie; ále ieden iest Bog.

Tymże sposobem Oćiec Pánem / Syn Pánem / Duch świety Pánem.

A przedśię nie trzey Pánowie; ále ieden iest Pan.

Bo iáko káżdą z osobná persone / Bogiem y Pánem / z obiáwioney Chrześćijánom prawdy / wyznáwáć muśimy; ták od trzech Bogow ábo Pánow miánowánia / powßechną wiárą bywamy odwiedźieni.

Oćiec od żadnego nie iest vczyniony / áni stworzony / áni vrodzony.

Syn od Oycá sámego iest / nie vczyniony / áni stworzony / ále vrodzony.

Duch świety od Oycá y od Syná / nie vczyniony / áni stworzony / áni vrodzony / ále pochodzący.

Jeden tedy Oćiec / nie trzey Oycowie: ieden Syn / nie trzey Synowie: ieden Duch świety / nie trzey świeći Duchowie.

A w tey Troycy nie máß nic pierwßego / áni poślednieyßego; nie máß nic wietßego / áni mnieyße°: ále wßytkie trzy persony społwieczne są y społrowne.

Ták iż we wßytkim / iáko wyżßey powiedźiano / y iedność w Troycy / y Troycá w iedności ma być chwaloná.

Kto tedy chce zbáwienia dostąpić / ták ma o Troycy świetey wierzyć.

Ale y tego do wiecznego zbáwienia potrzebá / áby wćielenie Páná náßego Jesusá Christusá prawdźiwie wierzył.

Jest tedy to wiárá prawdźiwa / ábyśmy wierzyli y wyznawáli / iż Pan náß Jesus Christus Syn Boży / Bogiem iest y człowiekiem.

Bogiem iest z istnośći Oycowskiey przed wieki vrodzonym / człowiekiem iest z istnośći máćierzyńskiey w czáśiech národzonym.

Doskonálym Bogiem/y doskonálym człowiekiem: z duße rozumney y ciáłá ludzkiego spráwionym.

Rownym iest Oycu według Bostwá: mnieyßym niżli Oćiec/według człowieczeństwá.

Ktory áczkolwiek iest Bogiem y człowiekiem: wßákoż nie dwá są Christusowie/ále ieden Christus.

A ieden nie przemienieniem Bostwá w człowieczeństwo; ále przyięciem człowieczeństwá w persone Bożką.

Zgołá ieden nie pomießániem istności/ále iednośći persony.

Abowiem iáko dußá rozumna y ciáło/ieden iest człowiek; ták Bog y człowiek/ieden iest Christus.

Ktory vmeczony iest dla zbáwienia náßego/stąpił do piekłow/trzećiego dniá zmartwych wstał.

Wstąpił ná niebiosá/śiedźi ná práwicy Bogá Oycá wßechmogącego: ztąd też przyidźie sądźić żywe y vmárłe.

Ná ktorego przyßćie wßytcy ludźie zmartwych wstáną w ciáłách swoich: á oddádzą liczbę z vczynkow swych własnych.

A ći ktorzy dobrze czynili/ poydą do żywotá wiecznego: á ktorzy źle żyli/do ogniá wiekuistego.

Táć iest wiárá Kátholicka: ktorey kto wiernie y státecznie trzymáć nie będźie/żadną miárą zbáwion być nie może.

PIESNI DOKONCZENIE.

Chwałá niech będzie Bogu w Troycy iedynemu; Oycu/y Synowi/y Duchowi świętemu. Amń.

REGESTR PSALMOW LACINSKICH, RZEDEM OBIECADLA.

	Psal:
AD Dominum cùm tribularer.	119.
Ad te Domine clamabo	27.
Ad te Domine leuaui animam	24.
Ad te leuaui oculos meos	122.
Afferte Domino filij Dei	28.
Attendite populo meus	77.
Audite hæc omnes gentes	48.
BEati immaculati in via	118.
Beati omnes qui timent	127.
Beati quorum remissæ sunt	31.
Beatus vir qui non abijt	1.
Beatus qui intelligit super	40.
Beatus vir qui timet Dominum	111.
Benedic anima mea Dominum	102.
Benedic anima mea Dominum	103
Benedixisti Domine terram	84.
Benedictus Dominus qui docet	143.
Benedicam Dominum	33.
Bonum est confiteri Domino	91.
CAntate Domino	95.
Cantate Domino	97.
Cantate Domino	149.
Cœli enarrant gloriam Dei	18.
Confitebimur tibi	74.
Confitebor tibi Domine	9.
Confitebor tibi Domine	110.
Confitebor tibi Domine	137.
Confitemini Domino, & inuocate	104.
Confitemini Domino, quoniam	105.
Confitemini Domino, quoniam	106.
Confitemini Domino, quoniam	117.
Confitemini Domino, quoniam	135.
Conserua me Domine	15.
Credidi propter quod locutus	115.
Cùm inuocarem exaudiuit me	4.
DE profundis clamaui	129.
Deus auribus nostris audiuimus	43.
Deus Deorum Dominus	49.
Deus Deus meus respice	21.
Deus Deus meus ad te de luce	62.
Deus in nomine tuo saluum me	52.
Deus in adiutorium meum	69.
Deus iudicium tuum regi da	71.
Deus laudem meam ne tacueris	108.
Deus misereatur nostri	66.
Deus noster refugium	45.
Deus, quis similis erit tibi	82.
Deus repulisti nos & destruxisti	59.
Deus stetit in synagoga Deorum	81.
Deus venerunt gentes	78.
Deus vltionum Dominus	93.
Dilexi quoniam exaudiet	114.
Diligam te Domine	17.
Dixi custodiam vias meas	38.
Dixit Dominus Domino meo	109.
Dixit iniustus, vt delinquat	35.
Dixit insipiens in corde suo	13.
Dixit insipiens in corde suo	52.
Domine clamaui ad te	140.
Domine Deus meus in te speraui	7.
Domine Deus salutis meæ	87.
Domine Dominus noster	8.
Domine exaudi orationem	101.
Domine exaudi orationem	142.
Domine in virtute tua	20.
Domine ne in furore tuo	6.
Domine ne in furore tuo	37.
Domine non est exaltatum	130.
Domine probasti me	138.
Domine quid multiplicati	3.
Domine quis habitabit	14.
Domine refugium factus es	89
Domini est terra	23.
Dominus illuminatio mea	26.
Dominus regit me	22.
Dominus regnauit decorem	92.
Dominus regnauit, exultet	96.
Dominus regnauit, iratcantur	98.
ECce nunc benedicite	133.
Ecce quàm bonum	132.
Eripe me de inimicis	58.

Eripe me Domine 139.
Eructauit cor meum 44.
Exaltabo te Domine 29.
Exaltabo te Deus meus 144.
Exaudiat te Dominus 19.
Exaudi Deus deprecationem 60.
Exaudi Deus orationem 54.
Exaudi Deus orationem 63.
Exaudi Domine iustitiam 16.
Expectans expectaui Dominum 39.
Exultate Deo adiutori nostro 80.
Exultate iusti in Domino 32.
Exurgat Deus & dissipentur 67.

FVndamenta eius in montibus sanctis: diligit 86.

IN conuertendo Dominus 125.
Inclina Domine aurem tuam 85.
In Domino confido 10.
In exitu Isrāél de Aegypto 113
In te Domine speraui 30.
In te Domine speraui 70.
Iubilate Deo omnis terra 65.
Iubilate Deo omnis terra 99.
Iudica Domine nocentes 34.
Iudica me Deus & discerne 42.
Iudica me Domine 25.

LAuda anima mea Dominum 145
Lauda Ierusalem Dominum 147.
Laudate Dominum de cœlis 148.
Laudate Dominum in sanctis 150.
Laudate Dominum omnes gentes 116.
Laudate Dominum quoniam 146.
Laudate nomen Domini 134.
Laudate pueri Dominum 112.
Lætatus sum in his 121
Leuaui oculos meos 120.

MAgnus Dominus & laudabilis 47.
Memento Domine Dauid 131.
Misericordiam & iudicium 100.
Misericordias Domini 88.
Miserere mei Deus secundum 50.
Miserere mei Deus quoniam 55.
Miserere mei Deus miserere 56.

NIsi Dominus ædificauerit 126.
Nisi quia Dominus erat 123.
Noli æmulari in malignantibus 36.
Nonne Deo subiecta erit 61.
Notus in Iudæa Deus 75.

OMnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo 46.

PAratum cor meum Deus, paratum cor meum 107.

QVare fremuerunt gentes 2.
Quàm bonus Isrāél Deus 72.
Quam dilecta tabernacula 83.
Quemadmodum desiderat ceruus 41.
Qui confidunt in Domino 124.
Quid gloriaris in malitia 51.
Qui habitat in adiutorio 90.
Qui regis Isrāél intende 79

SAluum me fac Deus 11.
Saluum me fac Deus 68.
Sæpe expugnauerunt me 128.
Si verè vtique iustitiam loquimini 59.
Super flumina Babylonis 137.

TE decet hymnus Deus in Syon: & tibi reddetur 64.

VEnite exultemus Domino 94.
Verba mea auribus percipe 5.
Voce mea ad Dominum 76.
Voce mea ad Dominum 141.
Vsquequo Domine obliuiscēris 12.
Vt quid Deus repulisti. 73.

REGESTR PSALMOW POLSKICH, PORZADKIEM OBIECADLA.

B.

Bede błogosławił Páná ná káżdy czás. 33
Bede cie chwalił Pánie ze wszytkiego serca 9.
Bede cie Pánie chwalił 137.
Bede cie miłował Pánie mocy moiá 17.
Bede cie wyſławiał Pánie 110.
Bedźiemy cie chwalić o Boże 74.
Błogosławiony to maż ktory nie chodził 1.
Błogosławieni ktorym odpuszczone ſa. 31
Błogosławiony ktory ma baczenie 40.
Błogoſław duszo moiá Páná 102.
Błogoſław duszo moiá Páná 103.
Błogosławiony to maż ktory ſie boi 111.
Błogosławieni ſa niepokalani w drodze 118.
Błogosławieni wszytcy ktorzy ſie boią Páná 127.
Błogosławiony P. Bog moy/ktory 143
Bog nád bogi Pan mowił 49.
Bog náß ieſt ucieczka y moca náßa 45.
Bog ſtánął w zgromádzeniu Bogow 81.
Bog pomśćićiel Pan/Bog pomśćić. 93.
Boże Boże moy weyrzy ná mie 21.
Boże vßymá náßemi ſtyßeliſmy 43.
Boże w imie twoie zbaw mie 53.
Boże odrzućiłeś nas był y ſkáził 59.
Boże Boże moy do ćiebie wſtáie 62.
Boże pokwáp ſie ku wſpomożeniu 69.
Boże day ſad twoy krolowi 71.
Boże przyßli pogáni ná dziedźictwo 78.
Boże ktoż bedźie podobien tobie ć 82.
Boże chwały moiey nie zámilczay 108.
By był Pan nie był z námi 123.

C.

Chwał duszo moiá Páná 145.
Chwał o Jeruſálem Páná 147.
Chwaliće Páná/bo dobry ieſt 106.
Chwaliće Páná/bo dobry ieſt 117.
Chwaliće Páná/bo dobry ieſt pſalm 146.
Chwaliće Páná wſzytcy pogánie 116.
Chwaliće Páná wy ná niebieśiech 148.
Chwaliće Páná w świętych iego 150.
Chwaliće ſtudzy Páná 112.
Chwaliće imie Páńſkie 134.
Co ſie przechwalaß ze złośći 51.
Czekáłac czekałem Páná 39.
Czemu ſie wzburzyli pogánie 2.
Czeſto walczyli ná mie od młodośći 128.

D.

Dobrze ieſt chwalić Páná 91.
Do ćiebie Pánie bede wołał 27.
Do ćiebie Pánie podnoße duße moie 24.
Dokadże Pánie zápomniß mie 12.

F.

Fundámenty iego ná gorách 86.

G.

Gdy Pan náwrocił z niewoley 125.
Gdy wychodził lud Iſráelſki 113.

Głosem moim wołałem do Páná 76.
Głosem moim wołałem do Páná 141.
Gotowe iest serce moie Boże 107.

J.

Jáko pragnie ielen do zrzodł wodnych. 41
Jesli Pan nie zbuduie domu 126.
Jesliż po prawdzie sprawiedliwość mowicie 57.
Jzali nie Bogu bedzie poddána 61.

K.

Kiedym go wzywał wysłuchał mie 4.
Kto mieszka w wspomożeniu nawyższego 90.
Ktorzy vfáia w Pánu 124.
Ku tobie podnosiłem oczy moie 122.

M.

Miłosierdzia Páńskie ná wiekt 88.
Miłosierdzie y sąd bede śpiewał 100.

N.

Nád rzekámi Bábilońskiey ziemie 136.
Náklon Pánie vchá twego 85.
Niebiosá rospowiádáia chwałe Boża 18.
Niechay cie wysłucha Pan w dzień vtrapienia 19.
Niech sie nád námi Bog zmiłuie 66.
Niech powstánie Bog/á niech sie rospłoßa 67.
Nie obrußay sie dla złośliwych 36.

O.

O iáko dobry iest Bog Jsráelczykom 72.
O iáko miłe są przybytki twoie 83.
O sądz Pánie ßkodzące mie 34.
Oto iáko dobrá/á iáko wdzięczna 132.
Oroż teraz błogosławćie Páná 133.

P.

Pan iest oświecenie moie/y zbáwienie. 26
Pan krolnie/niech sie ráduie ziemiá 96.
Pan krolnie / niech sie iáko chcą gniewáią 98.
Pan mie rządzi / á niniczym mi schodzić 22.
Pan otrzymał krolestwo/oblokł sie 92.
Pánie BOże moy / w tobie nádzieie mam 7
Pánie Boże zbáwienia mego 87.
Pánie doświádczyłeś mie 138.
Pánie ktoż bedzie mießkał 14.
Pánie / nie w zápalczywości twey strofuy mie 6.
Pánie / nie w popędliwości twey strofuy mie 37.
Pánie nie wynosiło sie serce moie 130.
Pánie Pánie náß/iákoż dziwne iest 8.
Pánie przecz sie námnożyło tych co mie trapią 3.
Pánie tyś sie ostał vciecżką náßą 89.
Pánie w mocy twey rozweseli sie krol 20.
Pánie w tobie vfam/niechże nie bede. 70
Pánie wysłuchay modlitwe moie 91.
Pánie vsłyß modlitwe moie 142
Pánie wołałem do ciebie 140.
Páńska iest ziemiá y nápełnienie iey 23.
Podźćie/ráduymy sie Pánu 94.
Podnosiłem oczy moie ná gory 120.
Pomni Pánie ná Dawidá 131.
Przeczżeś nas Boże odegnał do końcá? 73
Przynośćie Pánu synowie Boży 28.

R.

Ráduyćie sie Bogu pomocnikowi náßemu 80.
Rozmiłowałem sie Pánu/iż 114.
Rozsądz mie Pánie/ponieważem ia 25.
Rozsądz mie Boże á rozeznay 42.

Rzekł głupi w sercu swoim 13.
Rzekł głupi w sercu swoim 52.
Rzekł Pan Pánu memu; śiedź 109.
Rzekł niesprawiedliwy áby grzeszył 35.
Rzeklem/ Bede strzegł drog moich 38.

S.

Słowá moie vsłysz Pánie 5.
Słuchayćie tego wszytcy narodowie 48.
Słuchay pilnie ludu moy zakonu me° 77.
Spiewayćie Pánu pieśń nowa 95.
Spiewayćie Pánu pieśń nowa 97.
Spiewayćie Pánu pieśń nowa 149.

T.

Tobie ć przystoi chwalá o BOże w Syonie 64.
Ty ktory rządzisz lud Jsráelski 79.

V.

Vblogosławiłeś Pánie ziemie twoie 84.
Vwierzylem Bogu/przetożem też 115.

W.

Weselćie sie sprawiedliwi w Pánu 32.
Weselilem sie z te°co mi powiedziano 121.
Wielki jest Pan y bárzo chwálebny 47.
Wołałem do Páná gdym był vtrapiony 119.
W Pánu ią vfam; ták° wy mowićie 10.
Wszyscy narodowie kláskayćie rękomá 46
Wybaw mie Pánie/boć iuż nie máss 11.
Wybaw mie Boże: boć weszły wody 68.
Wykrzykayćie Bogu wszytká ziemio 65.
Wykrzykayćie Bogu wszytká ziemio 99.
Wylało serce moie słowo dobre 44.
Wyrwi mie od nieprzyiaćioł moich 58.
Wyrwi mie Pánie od człowieká 139.
Wystawiayćie Páná/ y wzywayćie 104.
Wystawiayćie Páná/ boć dobry iest 105.
Wystawiayćie Páná/bo dobry iest 135.
Wysłuchay Pánie sprawiedliwość moie 16.
Wysłuchay Boże modlitwe moie 54.
Wysłuchay Boże prośbe moie/przymi. 60
Wysłuchay Boże prośbe moie/gdy sie. 63
W tobie Pánie vfam/niechże nie bede. 30
Wywyższáć ćie bede Pánie/żeś mie záchował 29.
Wywyższáć ćie bede Boże/krolu moy 144.

Z.

Záchoway mie Pánie/bom ią vfał 15.
Z głębokości wołałem k tobie Pánie 129.
Zmiłuy sie nádemna Boże/według 50.
Zmiłuy sie nádemna Boże/boć mie 55.
Zmiłuy sie nádemna Boże/zmiłuy sie 56.
Znátomy iest Bog w Judzie 75.

Regestr słow y rzeczy przednieyßych/ktore sie w tym Psałterzu/y w Annotácyách iego/ náyduią.

Pierwßa liczbá/ Psalm; á wtora (y trzecia gdźie sie tráfi) wierß y Annotácya przy nim pokázuie.

A.

ANIOLOVVIE sa słudzy Boży. 102. 21. y 103. 4. Sa mocni w śile. 102. 20. Chwała Bogá 102. 20. y 148. 2. Strzegą káżdego wiernego. 33. 8. y 54. 19. y 90. 11.

APOSTOLOVVIE z ktorego pokolenia. 67. 28.

ASAPH muzyk Dawidow osobliwy. 72. 1.

B.

BALVVOCHVVALSTVVO w czym własnie záleży. 113. 8.

Bene patientes, dobrze zdrowi/ *Græcismus*. 91. 15.

BISKVPI kśiążetá ziemscy. 44. 17. Imie ich Apostołowie kośćiołom podáli. w Przedmowie pierwßey.

BŁOGOSLAVVIONY, ktory sie pilnie strzeże zlego/ á czyni dobrze. 1. 1. 2. Ktory w Christuśie vfa. 2. 13. Ktory w Bogu vfa. 33. 9. y 39. 5. y 83. 13. y 145. 5. Ktory ma baczenie ná potrzebne. 40. 2. Ktorego Bog obrał y przyiął. 64. 5. Błogosławiony lud/ ktorego Bogiem iest Pan. 32. 12. y 143. 15. y 145. 5. Błogosławieni ktorych grzechy sa odpuszczone. 31. 1. Ktorzy mießkáią w domu Páńskim. 83. 5. Ktorzy cnotliwie y sprawiedliwie żywią. 105. 3. Niepokalani w drodze. 118. 1. Ktorzy Páná ßukáią ze wßytkiego serca. 118. 2. Błogosławiony człowiek/ ktorego Bog wyćwiczy. 93. 12. Ktory sie boi Páná. 111. 1. y 127. 1.

Błogosławieństwo przez Christuśá. 71. 17.

BOG. Kto sie Bogu podoba. 1. 2. Bog táko sie nieprawośćia brzydzi. 5. 5. 6. 7. Przez dopuszcza zlego/ ktorego nie chce. 5. 5. Boże imie co iest. 5. 12. Bog nie tychły/ále luczny. 7. 13. Bog táko vczćił y wynioßł człowieká. 8. 6. Bog nie potrzebuie dobrá nászego. 15. 2. Boże imioná cztery w iednym wierßu. 17. 32. Bog dáie śile żołnierzowi. 17. 35. Bogá niebioßá pokázuią. 18. 4. Bog táko iest zbáwieniem y świátłośćia. 26. 1. Bożka rzecz iest zbáwiáć y wybáwiáć. 3. 9. y 33. 7. Bog zbawia ludzie serca ßczerego. 7. 11. Bog sprawiedliwy miłuie sprawiedliwe. 10. 7. Drogi Boże ktore. 24. 10. Bog doświadcza serc y nerek. 7. 10. Bog sędzia sprawiedliwy/ mocny/ y cierpliwy. 7. 12. Do odpuszczenia przedki. 31. 5. Jest Oycem duß/ ábo duchow. 32. 15. Przez świátłość chwały ma być widziány. 35. 10. Nigdy nieśpi/ choć sie zda żeby spał. 43. 23. Jest krolem wßytkiey ziemie. 46. 8. Rospráßa chytre rády ludzkie. 63. 8. Dziwny iest w świętych swoich. 67. 36. Rzeczy nawietße y nawyżße Żydzi zowią Boże. 35. 7. 79. 11. Bog táko dáie láßke y chwałe.

83. 12. Własność Boże. 85. 5. 15. y 102. 8. Bog wszytko styszy y widzi. 93. 9. Bog iest náuczycielem; á Duch ś. przewodnikiem ludzi pobożnych. 142. 10. 11. Bog táko sie ludziom oznáymuie. 143. 3. Bog táko iest wszędy. 138. 7. Bogu wszytko táwno. 138. 11.

BOGACTWA. Márność ich. 48. 7. 12. 18. y 51. 9. y 75. 6. Serca do nich przykládáć nie mamy. 61. 11.

BOIAZN BOZA, iest początek mądrości. 110. 10. Jest świeta/trwáiąca ná wieki. 18. 10. Niezbożni tey nie máia. 35. 1. Pożytki bogáimi Bożey. 111. 2. Przywilete boiących sie Bogá. 24. 12. y 30. 20. y 111. 1.

BOSTWO CHRISTVSOVE. Psál: 2. 12. y 44. 7. 8. 12. Christus iest Bogiem Izráelskim. 67. 19. y 80. 11. y 94. 1. y 96. 8. Christus stworzyciel świátá. 101. 26. Christus Bog wielki. 94. 1. Christus Jehouá. 96 1. Christus nawyższy. 86. 5

Brany / miásto pospolitych sądow / ktore w nich bywály. 9. 15.

C.

Carbones desolatorij. 119. 4.

CHRISTVS postánowion krolem nád kościołem swoim. Psál: 2. 6. Národzenie iego wieczne. 2. 7. y 109. 3. Pocáłowáć Christussá/iest przyiąć wiárę y náukę iego. 2. 12. Christus Bog prawdziwy. 2. 12. y 44. 7. 8. 12. Wszytko mu iest poddáno. 8. 8. Miłość iego ku ludziom. 15. 3. Prawdziwie zstąpił do piekłá. 15. 10. y 106. 16. Jest głowa narodow. 17. 44. Wzywánie Christussá Synà Bożego. 19. 10. Christus iest dan ná błogosłáwieństwo wszytkim wiekom. 20. 7. Christus przez robakiem náswány. 21. 7. Christus ciáło swe nosił w rękách swych ná wiecze-

135. 33. 1. Chwały Christusowe. 44. 3. Christusowi poddáni rozmáici. 59. 10. Christus z piekłá wywiodł niektore przed tym niewierne. 67. 7. Post Christusow/y kuszenie ná puszczy. 68. 11. Christus niewinny zá nas zápłácił. 68. 5. Jáko dla nas/y dla Bogá cierpiał. 68. 8. Christus sędzia wszytkich. 71. 1. Przez Christussá záwsze sie modlimy. 71. 15. Christus táko nam w pośrzodku ziemie spráwił zbáwienie. 73. 12. Christusowego wcielenia pożytki. 84. 11. Christus nawyższy fundował Jerusálem. 86 5. Christus pomázány Duchem ś. zá krolá y zá kápłaná. 44 8. Christus sam miedzy vmárłymi wolny. 87. 6. Christus ná drzewie otrzymał krolestwo. 95. 10. *Sceptrum* ábo łaskà Christusowá. 109. 2. Pátrzay Proroctwo.

CHVS, kogo znáczy. 7. 1.

CICHOSC. Pan cichè ábo skromne náucza drog swoich. 24. 9. Cichy odziedzicza ziemie. 36. 11. Podnosi Pan cichè. 146. 6.

CIERPLIVOSC vbogich nie zginie ná wieki. 9. 19. Wszytcy ktorzy Bogá skromnie znoszą/nie beda záwstydzeni. 24. 3. Páná trzebá czekáć z cierpliwością. 26. 14. Znoszący Páná odziedzicza ziemie 36. 9.

Conculcabunt, pro occultabunt. 138. 11. y w Przedmowie pierwszey.

In confractione. 105. 23.

CZLOVVIEK. Jáko BOg vczył człowieká. 8 6. Człowiek nie ma vfáć mocy swey/ání śile koniskiey. 32. 16. 17. Człowiek omylny y kłamliwy. 61. 10 y 115. 11. Człowiek iest wszytká márność. 38. 6. y 143. 4. Przechodzi táko cień. Támże 7. Prozno sie frásuie. Támże 12. Omylny iest rátunek człowieczy. 59. 13. y 107. 13. y 145. 3. Myśli człowiecześa márne y prozne. 93. 11

Człowiecze dni iáko trawá. 102.15. Káżdy człowiek iest kłamcá. 115. 11.

CZYSCIEC. Augustin ś. słowá Psálmu/ 6.1. y 37. 2. wykłáda o dwoiákim ogniu/ piekielnym y czyścowym. Odkupi duße moie z reki piekielney. 48 16. Przeßliśmy przez ogień y przez wode. 65. 12. Piekło wyżße y niżße. 85. 13. Wyrwał duße moie z reki piekielney. 88. 49. Zydzi czyściec wierzą. 48. 16. y 88. 49.

D.

DAVVID nie przeklina; ále prorokuie. 5. 11. Jáka spráwiedliwość sobie przypisuie. 7. 9. Jáko go Bog w iáskini wybáwił. 56. 3. Rozmáici poddáni Dawidowi y Christusowi. 59. 10. Przeklectwá y żądánie pomsty Dawidowe/ iáko sie rozumieć máią. 34. 5. Pokorá Dawidowá. 39. 18. y 130. 2.

DIABEL iest potwarcá; á ßátan sprzećiwnik. 100. 6.

DOEG, figurá hæretykow. 51. 2.

DOBROVVOLNOSC ludzka społem z łáską Bożą robi. 26. 9. Pátrzay Wolność.

DOBRODZIEYSTVVA Páńskie Zydom vczynione. 77. 5. 11. Rozmáite Páńskie dobrodzieystwá ludziom vczynione. 102. 3.

DVSZA. Kto prozno wziął duße swoie. 23. 4. Dußá nieśmiertelna. 145. 4. Dußá miásto cáłe° człowieká. 3. 3. y 10. 1. Dußá moiá záwżdy w rekách moich/ to iest záwżdy iest w niebespieczeństwie. 118. 109. Pátrz Hebráism.

DZIEDZICTVVO. Zá te ktora dziedzictwá dostępuie/ Titul 5. 1.

E.

EL, imie Boże co znáczy. 7. 12.

ELOHIM, imie Boże co znáczy. 13. 1. Czásem nie Bogi/ ále ánioły znáczy. 8. 6. y 137. 2.

F.

Funiculus, legowisko. 138. 3. y w Przedmowie pierwßey.

G.

GROM iest głos Páński. 28. 3. Grom do porodzenia łániom pomaga. 28. 9. Psalm náprzećiw gromom. 28.

GRZECHY náße Pan Bog prawdziwie gládzi/ á nie tylko ie pokrywa. 31. 2. Grzechow iáko zbywáć. 37. 19. Recidiwá do grzechu gorßa. 37. 6. Mákuły grzechowe po odpußczeniu zostáią. 50. 4. Wßytcy sie w grzechu pierworodnym rodzą 50. 7. Odpußczenie grzechow iest niepewne. 50. 8. Grzechu pierworodnego moc pokázuie sie we złych/ ießcze w pieluchách. 57. 4. Grzechy iáko Bog grzechámi karze. 68. 28. Wymowki w grzechách. 140. 4.

GRZESZNIK, w vczynkách swoich poiman bywa. 9. 17. Skaránie grzeßnikow. 10. 7. y 31. 10. y 36. 20. y 74. 11. y 144. 20. y 145. 9. Smierć grzeßnikow nagorßa. 33. 22. Grzeßnicy predko giną. 36. 10. 20. y 103. 35. y 128. 3.

H.

HALLELV-IAH, to iest/ chwalćie Bogá z weselem y z śpiewánim. 104. 1.

Halmuth laben, co znáczy w tytułech. 9. 1.

HAERETYKOVVIE są naczynie śmierći. 7. 14. Laßą sie iáko wilcy; á srożą sie iáko lwi. 9. 31. Luk hæretycki iest pismo ś. 10. 3. W wielu rzeczách są/ y nie są z námi. 54. 19. Hæretycy iáko bycy. 67. 31. Wzbudzáią Kátholiki. Támże. Hæretycy wierząc to czego nie widzieli/ przą tego co widzą. 107. 6. Hæretycy gorßy ni-

 źli Zydzi.

źli Zydzi. 100. 24. Prożno prácuią. 126. 1. Przy drodze iáko śidłá zástáwiáią. 139. 6.

HEBRAISMY.

Drogá miásto obyczáiow / ábo sposobu żyćia. 1. 6. y 48. 14.

Y będzie/miásto/ Bo będzie. 1. 3.

A ty/ miásto/ Bo ty. 5. 12.

Pan w niebie stolicá iego: miásto / Páńska stolicá iest w niebie. 10. 5. Bog moy / nie zmázána iest drogá iego: miásto/Nie zmázána iest drogá Bogá mego. 17. 31. Bog moy miłośierdzie iego: (to iest/ miłośierdzie Bogá mego) vprzedzi mie. 58. 11. Człowiek iáko trawá dni iego: to iest/Człowiecze dni są iáko trawá. 102. 15.

Duszá / miásto cáłego człowieká. 3. 3. y 10. 1.

Duszá moiá záwżdy w rękách moich: to iest / záwsze iest w niebespieczeństwie. 118. 109.

Ná dusze ich: to iest/ ná nie. 105. 15.

Przećiw duszy moiey/to iest/ przećiwko mnie. 108. 20. (64. 3.

Wszelkie ćiáło/to iest/wszelki człowiek.

Sercem y sercem mowić: iest / dwoistym sercem mowić. 11. 3. Człowiek y człowiek się w nim národził: to iest wiele ludzi się w nim národziło. 86. 5. Narod y narod: to iest / káżdy ábo wszelki narod. 144. 4. Od narodu do narodu: to iest/ przez wszytkie narody. 32. 11. y 76. 9. Ná narod y narod: to iest/przez wszytkie narody. 71. 5. Od rodzáiu do rodzáiu: to iest/przez wszytkie rodzáie. 78. 13.

Jest mi po práwicy: to iest/ gotow do pomocy. 15. 8.

Być komu po práwicy: iest/być mu ná pomoc. 100. 31. y 109. 5.

Zemna iest: miásto / iest w mocy moiey. 49. 11.

W Bogu: to iest/zá Bożą pomocą 55. 5.

Przybliżáć się do kogo / iest náieżdżáć go/y z blizá nań bić. 54. 19.

Będą kłámáć przed tobą (to iest poddádzą się tobie)nieprzyiaćiele twoi. 63. 3. y 80. 16.

Są przed tobą: to iest/są tobie iáwne. 118. 168.

Od oblicznośći niezbożnych: miásto/ od niezbożnych. 16. 9.

Od oblicza ogniá: to iest/od ogniá. 67. 3

Wielkie rzeczy mowić: iest bluźnić y hárdzie mowić. 34. 26. Gory Boże: to iest/ gory wielkie. 36. 7. Cedry Boże: to iest cedry wysokie / ábo wielkie. 79. 11.

Człowiek pokoiu mego: to iest/przyiaćiel moy. 40. 10

W serce morzá: to iest/w pośrzod morzá. 45. 3.

Nie weźmie wszytkiego: to iest / nic z sobą nie weźmie. 48. 18.

Náwroćiwszy się: to iest/záśię. 70. 21. 22. y 84. 7.

Pokoy/ miásto szczęśćia. 72. 3.

Rog miásto mocy / ábo sławy. 17. 3. y 88. 18. y 111. 9. ábo zwierzchnośći y krolestwá. 88. 25. y 131. 17.

Przez rękę: miásto/przez posługę. 76. 21.

Ręká/miásto mocy. 17. 1. y 48. 16. y 77. 42. y 79. 18.

Rozszerz vstá swoie/á ia ie nápełnię: to iest / Ocz iedno prośić będzieß / to vczynię. 80. 11.

Oblec się w co: iest / mieć tego dostátek. 92. 1. y 103. 2.

Weszćie y wyśćie: miásto spraw / ábo obcowánia. 120. 8.

Higgaion selah, co znáczy. 9. 17.

HOSANNA, co znáczy. 117. 25.

I.

Idithun, śpiewak Dawidow. 38. 1.

IEDNOSC. 132. 1.

IEHOVAH imie Boże/ma być imieniem Adonai wyrażáne/ábo wystawiáne. 70. 4. y w Przedmowie wtorey. Iehouah, właśne imie Boże. 82. 19.

IMIE. Jmie Boże co iest. 5. 12. Cztery imioná Boże w iednym wierszu. 17. 32 W imie Boże/co iest. 62. 5.

K.

Káděska puszcza. 28. 8.

Kálwinistowie sa nie Ewángelicy/ále niewiernicy. 15. 10.

KLAMSTVVO. Zátráci Bog wszytkie ktorzy mowia klamstwo. 5. 7.

Kochánie náße ma być w Pánu. 36. 4.

KOSCIOL Chriſtuſow ták ſzeroki y powßechny. 2. 8. y 71. 8. Jeſt kośćiol wielki. 21. 26. y 34. 18. y 39. 11. Nie w iednym kráiu ziemie. 60. 3. Jeſt táwny/ á nie táyny: táſny y widomy. 18. 5. 6. Jeſt niezwyćiężony. 47. 9. y 92. 7. Trwałość kośćiołá prawdźiwego 101. 29. Oprocz kośćiołá Kátholickiego nikt nie będzie wyſłuchan. 3. 5. Pożytek mießkánia w kośćiele Kátholickim. 26. 5. Oprocz kośćiołá Kátholickiego/ ánі Bogá przyſtoynie chwalá/ ánі żaden ślub ieſt Bogu przyiemny. 64. 2. Kto nie ieſt w kośćiele/ ten muſi fałſnowć. 57. 4. Kośćiołá innego dla ſłychbudowáć ſie nie godźi. 25. 4. Tytuły kośćiołá Bożego. 67. 6. Chwały kośćiołá Bożego. 121. Chwały oblubienice Chriſtuſowey. 44. 10. Stroy rozmáity ſtanowy ceremonij kośćielnych. 44. 14. Ktory kośćiol prawdźiwy. 75. 2. Czemu kośćiol winnicy przyrownány. 79. 9. Zgodá kośćiołá Bożego 67. 7. Pokłon ku kośćiołowi. 5. 8.

KREVV Páńſka pija w ś. Sákrámencie. 80. 11. Kielich zbáwienny krwie Páńſkiey. 115. 13.

KROL. Krolowie ták o Pánu ſłuża. 2. 11. W czym krolowie ſłuża Chriſtuſowi y kośćiołowi iego. 71. 11. Krolowie pomázáńcy. 88. 21.

Wizerunk krolá pobożnego. 100. Krolowie Chrześćiáńſcy ſłußnie hæretyki karzą. 101. 23.

Krolestwá Chriſtuſowe rozßerzenie. 2. 8. y 71. 8. y 102. 19. y 144. 13.

Kruczetá ták o Pan Bog karmi. 146. 9.

L.

LAKOMSTVVO. Lepßa ieſt trochá ſprawiedliwemu; niżli wielkie bogáctwá niezbożnemu. 36. 16. Z ſostáwia obcym máietności ſwoie. 48. 12. Jeſli wam przybędzie máietności/ nie przykłádayćież ſercá. 61. 11. Nie náklániay ſercá mego ku łákomſtwu. 118. 36.

Lamnatſeach, w tytułech co znáczy. 4. 1.

Liban gorá. 28. 5.

Ludzie liżeyßy niżli ſámá próżność. 61. 10.

Łyſkáwice ze dżdżem cud niemáły. 134. 7.

M.

Mahalet inſtrument muzycki żálobny. 52. 1. y 87. 1.

MADROSC prawdźiwa w czym záleży. 48. 4. Początek mądrości ieſt boiáźń Bożá. 110. 10. Mądrości Bożey nie máß liczby. 146. 5.

MARIA. Pánieńſtwo iey przepowiedźiáne. 71. 6.

Maskil w tytułech/ co znáczy. 31. 1.

Maż miáſto człowieká. 1. 1.

Maż práwice Bożey. 29. 18.

MELCHISEDECH. Ofiárchleb y wino. 109. 4. Chriſtus

chlebá y winá ofiárował ćiáło y krew swoie / według obrzedu Melchisedechowego. Támże.

Michtam w tytulech / co znáczy. 15. 1.

MILOSC społeczna. 132. 1.

MILOSIERDZIE Páńskie niezmierne. 35. 6. 8. Pánu Bogu własne. 61. 13. Przewyższa wszytkie vczynki iego. 144. 9. Pełna go iest ziemiá. 32. 5. Dośiega áż do niebá. 35. 6.

Miłośierdzie złaczone z prawda. 24. 10. y 59. 12. y 60. 8. y 83. 12. y 84. 11. y 98. 15. Miłośierdzie y prawde Bog miłuie. 83. 12.

Miłośierdzia y iáłmużny pożytki. 111. 5.

MODLITVVA ráno nabożnym zwyczáyna. 5. 5. Czásy do modlitwy. 54. 18. Siedm czásow do modlitwy náznáczonych. 118. 164. Modlitwá lekárstwo ná nienawiśći y potwarze ludzkie. 108. 4. Modlitwá nalepsze lekárstwo w smutku / y w vćisku. 114. 4.

Przez Christusá záwsze sie modlimy. 71. 15

MORZE czerwone / ná dwánaśćie cześći Zydom sie rozdzieliło. 135. 13.

MSZA S. Ofiárá vstáwiczna Páná Christusowá. 21. 26. Ofiárá Mszey ś. iest ofiárá chwały 49. 14. 23. Pátrz Ofiárá.

N.

NADZIEIA. Pátrz Vfność.

Ná koniec / w tytulech co znáczy. 4. 1.

NIEBO. Kto sie ma dostáć do niebá. 14. 2. Kto wstapi do niebá. 23. 4. Co máia czynić szukáiacy żywotá. 33. 13. Niebiosá Bogá pokázuia. 18. 4.

NIEPRAVVOSC. Bog sie nie kocha w niey. 5. 5. Y nie zostoia sie niespráwiedliwi przed oczymá ie°. 5. 6. Bog nienawidzi wszytkich ktorzy broia nieprá-wość. 5. 7. Kto miłuie nieprawość / ten ma w nienawiśći dusze swoie. 10. 6. Bog miłuie spráwiedliwość; á nienawidzi nieprawośći. 44. 8. Beda rosproszeni wszytcy ktorzy złe czynia. 91. 10. Wszelka nieprawość zátka vstá swoie. 106. 42. Miałem w nienawiśći wszelka droge nieprá-wośći. 118. 104. Nienawidziałem nieprá-wośći. 118. 163.

NIEZBOZNI. Sa iáko proch / ktory wiátr rozmiáta. 1. 4. Spiknienie ich przećiw Bogu y Christusowi iego. 2. 2. Prozne ich stáránie. 2. 4. Nie ostoia sie ná sadzie. 1. 5. Bog sie imi brzydzi. 5. 5. Ich obyczáie / pychá / y zdrády. 9. 24. y 63. 4. Nie máia boiázni Bożey przed oczymá swemi. 35. 1. Wszytkich członkow ná złe vżywáia. 13. 3. Złe ich dokonánie. 1. 4. y 5. 6. y 7. 13. 17. y 33. 13. y 35. 13. y 36. 9. 17. 20. 38. y 54. 24.

O.

OBRAZY nie sa zákazáne. 113. 8.

OFIARA krzykliwa. 26. 6. Ofiárá spowiedzi y chwały. 49. 14. Ofiárá Mszey ś. 49. 23. y 50. 19. Ofiárá sercá skruszonego / człowieká oczyś[illegible]. 50. 19. Ofiárá spráwiedliwośći. 50. 21. Czynić / miásto ofiárowáć. 65. 15. Ofiárá Mszey ś. prorokowána. 71. 16. Ofiárá Chrześćijáńska. 95. 8.

Ogień vtrapienia. 16. 3.

Ogień czyścowy. Pátrz Cześćiec.

Oktawa / Szeminith, tytuł / co znáczy. 6. 1.

OPATRZNOSC Bozka ystáránie o swoich. 22. 1. y 90.

ORGANY y Muzyki w kośćiele záiecone. 150. 3.

P.

Pelikan / iáki ptak. 101. 7.

Pewność zbáwienia hæretycka nieprawna. 2. 11.

cni ziemie. 46. 10. Duch przednieyszy/ Duch prawy/Duch ś. 50 12. Niech nam błogosławi Bog/ Bog nasz/ niech nam błogosławi Bog. c6. 8. Wzywánie Troyce ś. 79. 4. 8. 20. Błogosławcie Pánu/ trzykroć położone. 102. 20. Spiewayćie Pánu/po trzykroć. 95. 1. Przynoście Pánu/tákże. 95. 7. W imię Páńskie po trzykroć. 117. 11. Práwicá twoiá trzykroć. 117. 16. W stworzyćielách swoich. 149. 2.

V.

Vczynki do wiáry potrzebne. 36. 3.

Viduam, pro victum. 131. 15.

VFNOSC. Vfáiacy w Christuśie/ sa błogosławieni. 2. 13. y 5. 12. Vfáią w Bogu ci ktorzy znáią imię iego. 9. 11. Vfáiacy w Pánu/dostáną miłośierdzia. 32. 10. Vfność/ ábo bespiecznośćh eretycka zgániona. 104. 20.

VSPRAVVIEDLIVVIENIE. Nie sámá wiárá vsprawiedliwia/ále y nádzieiá. 2. 18. Vspráwiedliwienie z wiáry y z vczynkow. 102. 18. Vspráwiedliwienie vczynkom przypisáne. 105. 31. Przykazánia Páńskie vspráwiedliwiáia. 118. 5.

Vtrapionych Bog nie zápomina. 9. 19.

W.

VVIARA. Nie sámá wiárá/ ále y nádzieiá y miłość vspráwiedliwią/ y zbawia. 2. 13.

Wierszow powtarzánie/á czemu. 107. 6.

Wody ná niebie. 148. 4.

VVOLNOSC ludzka społ robi z łáská Boża. 26. 9. y 72. 23. y 78. 9. Człowiek powinien serce przygotowáć. 94. 8.

VVZYVVANIE. Ktorzy Páná nie wzywáią w prawdzie. 144. 18. Wzywánie świetych. 120. 1.

Z.

ZAKON Páński. Jáko w nim rozmyślać mamy. 1. 2. Zálecenie iego/ y chwały. 18. 8. 9. y 118. Summá ycel zakonu. 77. 7.

Zakonodawcá ktory. 9. 21.

Zakonnicy żywot zálecony. 132. 1. Przywiley zakonnikow. Támże 2.

ZAPLATA wielka zá dobre vczynki. 18. 12. Dla zapłáty wieczney możem dobrze czynić. 118. 112. 33.

Záwstydzony kto bywa. 21. 6.

Zgodá y miłość społeczna. 132 1.

Ziemiá ná początku byłá wszytká woda okryta. 103. 6.

ZLE. Trzy stopnie do złego y dobrego. 1. 1.

ZYDZI ná puszczy dziesięćkroć się Bogu sprzećiwiáli. 77. 40.

Zydowskiego obiecádłá wykład. 118. 1.

ZYVVOT. Co máia czynić szukáiacy żywotá. 33. 13. Żywotá ludzkiego lotkość y marność. 38. 6.

KONIEC REGESTRV.

PSALMY NIESZPORNE.

W NIEDZIELE.

Rzekł Pan Pánu memu 109.
Będę ćię wystawiał Pánie 110.
Błogosłáwiony to mąż/ ktory 111.
Chwalćie słudzy Páná 112.
Gdy wychodził lud Jsráelski 113.

W PONIEDZIALEK.

Rozmiłowałem się Páná/ iż 114.
Vwierzyłem Bogu/ przetożem 115
Chwalćie Páná wszytcy Pogáni 116.
Wołałem do Páná gdym był 119.
Podnośiłem oczy moie ná gory 120.

WE WTOREK.

Weseliłem się z tego co mi 121.
Ku tobie podnośiłem oczy moie 122.
By był Pan nie był z námi 123.
Ktorzy vfáią w Pánu 124.
Gdy Pan náwroćił z niewoley 125.

WE SRZODE.

Jesli Pan nie zbuduie domu 126.
Błogosłáwieni wszyscy/ ktorzy 127.
Często walczyli ná mię 128.
Z głębokośći wołałem ktobie 129.
Pánie nie wynośiło się serce 130.

WE CZWARTEK.

Pomni Pánie ná Dawidá 131.
Oto iáko dobra/ á iáko 132.
Chwalćie imię Páńskie 134.
Wystawiayćie Páná/ bo dobry 135.
Nád rzekámi Bábiłońskiey ziemie 136.

W PIATEK.

Będę ćię Pánie chwalił 137.
Pánie doświádczyłeś mię 138.
Wyrwi mię Pánie od człowieká 139.
Pánie wołałem do ćiebie 140.
Głosem moim wołałem do Páná 141.

W SOBOTE.

Błogosłáwiony Pan Bog moy 143.
Wywyższáć ćię będę Boże 144.
Chwal duszo moiá Páná 145.
Chwalćie Páná/ bo dobry iest 146.
Chwalo Jerusálem Páná 147.

NA KOMPLETE.

Kiedym go wzywał/ wysłuchał mię 4.
Pánie w tobie vfam 70.
Kto mieszka w wspomożeniu nawyższego 90.
Oto teraz błogosławćie Páná 133.

Omyłki ták popráwisz.

List 11. ℣. 34. Nohal, czytay/ Nachal. 34. ℣. 19. Iehuch, czytay/ Iehuch. 69. ℣. 28. Zakon Boży iego/ czytay/ Zakon Bogá iego. 85. ℣. 13. zá táiemnicę/ czytay/ zá táiemnice. 144. ℣. 5. y náwroćili się/ czytay/ y náwracáli się. 199. ℣. 23. nád nimi/ czytay/ nád nim. 203. ℣. 32. ná brzegu/ opuszczono litere N. 225. ℣. 12. ná brzegu/ Ad Paulum, czytay/ Ad Paulam. 226. ℣. 25. חקב czytay/ קב. 227. ℣. 20. y inne piętnaśćie/ czytay/ y inne czternaśćie.

Do Ephezyan w 5. 18.

Nie vpijaycie się winem/ w ktorym iest nieczystotá: ále bądźćie nápełnieni Duchem świętym: rozmawiáiąc sobie w Psálmiech/ y w pieśniách/ y w śpiewániach duchownych/ śpiewáiąc y gráiąc w sercu swoim Pánu.

Do Kolossan w 3. 16.

Słowo Chrystusowe niechay mieszka w was obficie/ z wszeláką mądrością/ náuczáiąc y sámi siebie nápomináiąc/ przez Psálmy/ pieśni/ y śpiewánia duchowne/ w łásce śpiewáiąc w sercách wászych Bogu.

W Krákowie/

Cum Gratia & Priuilegio S. R. M.

W Drukárni Andrzeiá Piotrkowczyká.

Roku Pánskiego/ 1594.

mbl. Jag.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0034827

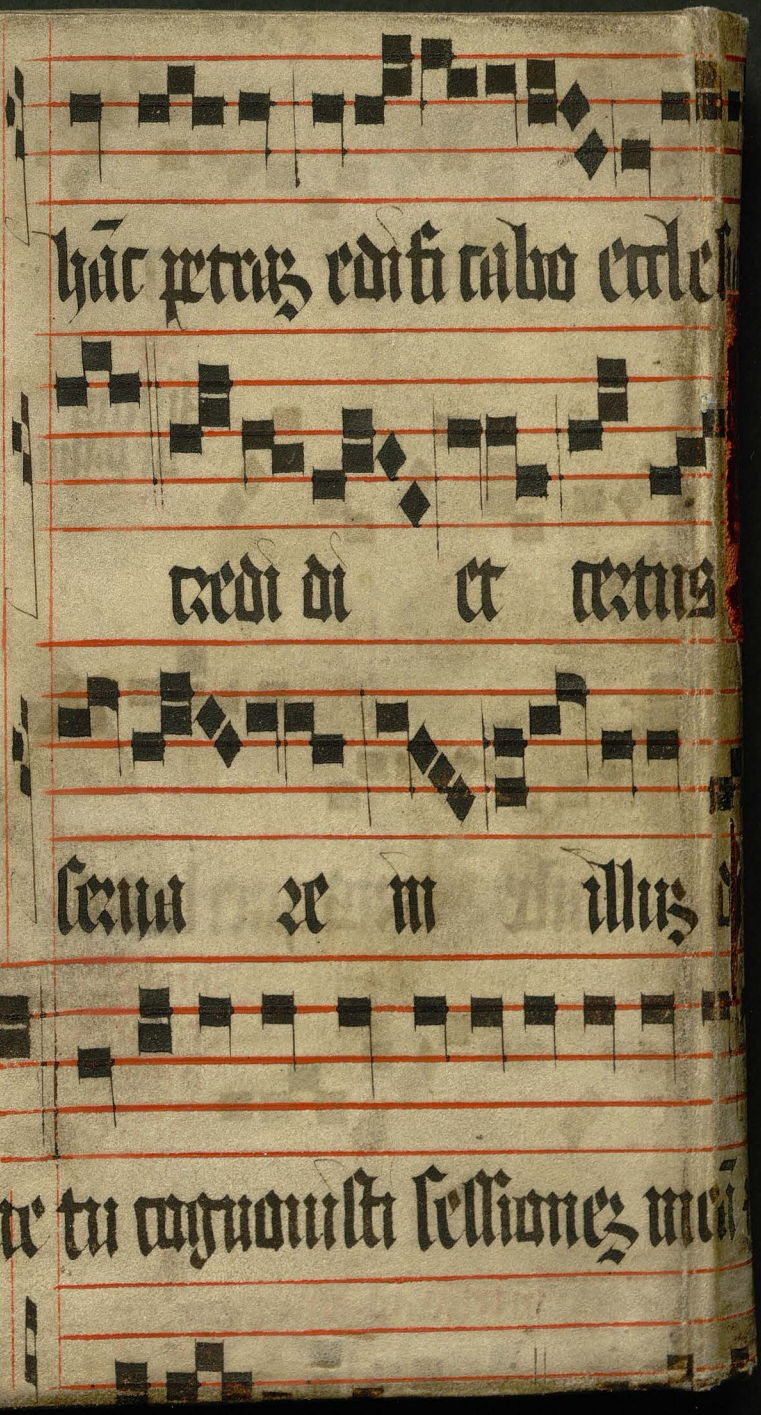

PSAŁTERZ
DAWIDOW
1594